

קובץ גליונות

פרשת בהר

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

לזכרון ולעילוי נשמת 45 ההרוגים הקדושים במירון
במלאת ג' שנים לאסון ל"ג בעומר תשפ"א

הרב חיים עוזר סלר ז"ל	הרב מנחם זקבן ז"ל	הרב אריאל אחדות ז"ל
הרב מרדכי יואל פאקעטע ז"ל	הרב יונתן חברוני ז"ל	הבחור משה מרדכי אלחדד ז"ל
הרב ידידיה אשר פוגל ז"ל	הבחור ידידיה חיות ז"ל	הבחור יוסף דוד אלחדד ז"ל
הרב אריאל צדיק ז"ל	הבחור יוסף טאובר ז"ל	הרב ישראל אלנקווה ז"ל
הרב משה צרפתי ז"ל	הרב אליעזר צבי יוזעף ז"ל	הבחור אברהם דניאל אמבון ז"ל
הבה"ח יוסף קאהן ז"ל	הבחור אליהו כהן ז"ל	הבחור משה אנגלרד ז"ל
הבחור אלעזר יצחק קולטי ז"ל	הבחור יוסף יהודה לוי ז"ל	הבחור יהושע אנגלרד ז"ל
הבחור נחמן קירשבוים ז"ל	הבחור משה לוי ז"ל	הבחור משה בן שלום ז"ל
הרב שמואל צבי קלגסבלד ז"ל	הבחור שלמה זלמן ליבוביץ ז"ל	הרב משה ברגמן ז"ל
הבחור מנחם קנובלוביץ ז"ל	הבחור ישי מועלם ז"ל	הרב אלעזר מרדכי גולדברג ז"ל
הרב דוד קרויס ז"ל	הבחור דני מוריס ז"ל	הרב אלעזר גפנר ז"ל
הבחור חיים ראק ז"ל	הרב שמעון מטלון ז"ל	הרב יוסף גרינבוים ז"ל
הרב יהודה לייב רובין ז"ל	הבחור יוסף מסטורוב ז"ל	הרב שרגא גשטטנר ז"ל
הבחור דובי שטיינמץ ז"ל	הרב חנוך סולד ז"ל	הרב חן דורון ז"ל
הבחור אלקנה שילה ז"ל	הבחור יעקב אלחנן סטרוקובסקי ז"ל	הרב שמחה בונים דיסקינד ז"ל

לעילוי נשמת

הבחור החשוב אריאל יהושע ז"ל
בן הרב ר' דוד שיבלחט"א
יוסקוביץ
נתבקש לישיבה של מעלה
ביום י"ג בניסן תשפ"ד
תנצב"ה

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על חפציהם

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:00	8:17	8:53
בני ברק	7:15	8:19	8:50
קרית ספר	7:09	8:18	8:52
בית שמש	6:59	8:18	8:51
אופקים	7:08	8:18	8:50
חיפה	7:10	8:21	8:52

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לדידינו החשוב

הרה"ח רבי שלום לרנר שליט"א

לרגל בואו לארצינו הקדושה לשמחת הבר מצוה לנכדו

הבה"ח מיכה ברוך מרדכי נ"י פריינד בן ידידינו הרה"ג ר' יונתן אריה שליט"א
יהי רצון שיזכו לרוות ממנו ומכל יוצ"ח רב נחת ושמחה

לעילוי נשמת רבי מאיר מימון בן רבי אברהם ז"ל פרץ

רוצים להנציה את יקיריכם ע"ג הקובץ?

נותרו עדין כמה שבתות פנויות בחודשי הקיץ

להנצחות צלצל 053-3145900

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשרה לשבת"

מערכת אנרגיה לחשמל כשר בשבתות והגם במיוחד
לישיבות, מוסדות, ובתי כנסת גדולים. המערכת נטענת
בימות החול ע"י מערכת סולארית או מרשת החשמל,
ובמהלך השבת פועל ללא חיבור כלל לרשת החשמל.

מאושר ע"י משמרת השבת.

להזמנות וברורים: 050-4112271

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

ישער צור במיר כל יום

שמן
משחת קדש

בקבוק שמן זית מקבר
הרשב"י במירון ושהתברך
ע"י גדולי הדור + כל
מעמדי התשילה "ל"ג
בעומר" במירון

כדאי רבי שמעון לסמוך עליו

בשעת הדחק

היו שותפים להצללת אלפי משפחות השרויים בשעת הדחק
ותזכו לברכה וישועה מידה כנגד מידה

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

36-36

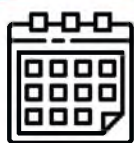

ועד הרבנים
כל יום במידה - בשבילכם!
גם במלחמה

עיר זקדיש מן שמי

חמפי זרעו

ש, כל השנה.

40 יום מל"ג בעומר
כולל המעמד בל"ג בעומר עצמו
בקבר הרשב"י במירון

מל"ג עד ל"ג
שנה שלימה - יום יום
בקבר הרשב"י במירון

מעמד התפילה
"ביטל כמה גזירות"
בל"ג בעומר
בקבר הרשב"י במירון

ניתן לתרום
לועד הרבנים
גם בכל עמדות
"גדרים פלוס"
/ קהילות

1-800-22-1

והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים

קנייני תורה למעשה!

בימים אלו ימי ההכנה לקבלת התורה בהם עם ישראל מתכונן
ומעמיד את עצמו לקראת מתן תורה

**מערכת תבונות מקיימת בס"ד שו"ת מיוחד עם רבותינו
מאורי הדור מוסרי התורה ומנחילי השמועה**

הגר"ד לנדו שליט"א רבן של ישראל מרן

הגרמ"ה הירש שליט"א רבנו הגדול מרן ראש הישיבה

כאשר השאלות המעשיות של בני התורה

יעלו על שולחנם שולחן מלכים

ויפורסמו בעז"ה בפני בני התורה לקראת מתן תורה

בן תורה נכבד, יש לך הזדמנות להעלות בפני רבותינו את

השאלות שיעזרו לך לרכוש את קנייני התורה!

**ניתן להכנס בכל מכשירי נדירים פלוס תחת השם תבונות
ולשלוח שם את השאלות**

קו תבונות ☎ 02-313-25-25

ניתן לשמוע בקו תבונות כינוסים קודמים, ובירור על מיקומי הכינוסים הקרובים

מזכירות תבונות | ☎ 055-671-73-49 | tvunot038009090@gmail.com

חלק מהשאלות בדרכי קניי התורה שהועלו ע"י תופסי התורה

בדברים אחרים מה עליו לעשות?

במקרא

כמה הנחיצות והחיוב בימינו ללמוד מקרא, והאם יש דרך לעסוק בזה בצורה של סוגיות או רק לימוד עם מפרשים

במענה

הלימוד כיום בישיבות מתמקד במה שנקרא 'מסכתות ישיבתיות', האם נכון להמליץ לבחור להתמקד במסכת כדי שידע אותה על בוריה, או אדרבה, שילמד עוד דברים מהצד כדי להרחיב את ידיעותיו

במיעוט סחורה

בעבר גם לעובד לפרנסתו היה את היכולת להחליט באיזה שעות הוא לומד, והיו בתי מדרש וקבוצות לימוד מותאמות לקביעת עיתים לתורה. כיום כאשר שעות העבודה תופסים את עיקר היום. מה העצה לקביעות עיתים ומיעוט סחורה?

במיעוט דרך ארץ

כמה מוטל על אברך להיות מעורב בנעשה בבית, וכאשר האישה עובדת והרבה מהעול נופל עליו, מה עליו לעשות בשביל להשאר שקוע בלימוד?

במיעוט תענוג

היום העולם משופע ברוב תענוגים, מה הדרך הנכונה להנהיג בבית, מצד אחד לא להמשיך אחרי זה יותר מיד, ומצד שני שהילדים לא ירגישו מקופחים ושונים מילדים אחרים?

במיעוט שיחה

איך מודדים את הצורך הנפשי בשיחה וטיול וכדו' שלו ושל בני ביתו, באופן שאינו נחשב לביטול תורה?

במיעוט שינה

אברך שמטלות שונות בחיים גורמות לו חוסר שינה, האם ראוי שינוח מעט גם על חשבון הסדרים כדי ללמוד בראש צלול, גם על חשבון 'שמירת הסדרים', או שינסה ללמוד אעפ"כ?

במיעוט שחוק

היום תעשיית המוזיקה תופסת מאוד חזק, ובפרט את בני הנוער, איך האב או המנחם צריך לנהוג עם נער שנמשך לזה מאוד

בארץ אפים

בן או תלמיד שלא שותף לנעשה בבית או בכיתה/ לא ממושמע / מתחצץ - כמה ניתן לנהוג אותו בסבלנות והאם יש קווים אדומים שאותם לא ניתן לעבור?

בלב טוב

רבותינו האריכו הרבה בחשיבות תיקון המידות כהכשר ללימוד תורה, ותיקנו בישיבות לימוד המוסר, אבל לא כל אחד יודע באמת איך ללמוד באופן שזה משפיע על תיקון המידות בפועל, וגם לא תמיד קל לדעת את המצב האישי במידות, מה מוטל על האדם לעשות בפועל כדי שיהיו מידותיו מתוקנות?

באמנות חכמים

יש בענין זה שתי הנהגות סותרות לכאורה, וצריך להבין איך ליישב את שניהם בלב. מצד אחד 'אמונת חכמים' בלא שום פקפוק, ואפילו אומר על ימין שהוא שמאל, בלי להרהר אחרי דבריו, ומצד שני חינוכו אותנו ללמוד בכוחות עצמנו עד היכן שיד שכלנו מגעת, לשאול את כל השאלות, ואפילו לחלוק היכן שזה נצרך, ואיך שתי הנהגות האלו משתלבות אחת בשנייה?

בתלמוד

מה המטרה המרכזית שצריכה להיות ללומד תורה בעת לימודו - ההבנה/הידיעה/ההספק/הזיכרון/תירוץ קושיות/חידושי תורה?

בשמיעת האוזן

כידוע, יש דרכים שונות ומגוונות בלימוד התורה, פלפול, עיון, חשבון, עמקות וכו', האם יש מעלה למי שמסוגל לשמוע סגנונות שונים, או שאדרבה עדיף למצוא מהלך אחד וסגנון אחד שמתאים לו ולהיצמד אליו באופן קבוע?

בעריכת שפתיים

יש לומדים שהרצון לעיין ולהבין את הסוגיא לא מאפשר ללמוד בקול ומתוך ניגון, האם יש חסרון בדבר?

בבית הלב

לפעמים יש תלמיד שנראה שיש לו בעיה בעצם ההבנה, הוא מנסה ומשתדל אבל פשוט לא מבין, כאילו הלב שלו אטום, האם יש מה לעשות כדי לגרום לו בכל זאת להבין או שצריך לדעת שיש כאלו שבאמת לא מסוגלים להבין הכל. [וזה שאלה גם על כל אחד בנוגע לעצמו?]

באימה

כפי שהורו גדולי ישראל החינוך בימינו צריך להיות ברכות ובנעימות, להדגיש את האהבה והחביבות שיש לנו אצל הקב"ה, אבל מצד שני כתוב כאן שאימה ויראה הם חלק מקנייני תורה, ואיך זה הולך ביחד, ומה הדרך הנכונה ליצור את האימה והיראה שצריך בשביל דברי תורה?

ביראה

בנפה"ח מובא שאם אין אוצר של יר"ש מוטב שלא למד - האם ניתן להוציא מזה נפק"מ למעשה?

בענוה

האם ענוה נכללת בשאר מידות טובות שצריך לעבוד עליהם, או שזה מדרגה גבוהה והיא לא שייכת בדורנו?

בשמחה

בחור למדן שיש לו סיפוק ויודע לחדש חידושי תורה, בדרך כלל קל לו ללמוד בשמחה, אבל לצערנו יש הרבה בחורים שהם לא במדרגה הזאת, ובפרט כשנכנסים לישיבות גדולות, וכמאמר חז"ל 'כל ההתחלות קשות', ועוברים תקופות ארוכות של קושי עד שהם משתלבים ומקבלים את הטעם בלימוד, מה הכלים שאפשר לתת להם כדי להביא אותם ללימוד מתוך שמחה גם במצבים שהדרך עדיין לא סלולה מספיק?

בשימוש חכמים

מה הגדר של ת"ח לענין מעלת שימוש חכמים, האם זה דוקא בת"ח מיוחד מגדולי הדור, והאם צריך לשמש אותו בפועל או רק להיות במחיצתו, ובאיו תדירות?

בדקדוק חברים

אברך שנוח לו יותר ללמוד לבד שלא במסגרת כולל האם זה דבר נכון ומומלץ, והאם כולל 'ליבו חפץ' נכלל במעלה של דקדוק חברים?

בפלפול התלמידים

האם יש שלב בחיים שמוטל על אברך לחפש הרבצת תורה, או שצריך להמתין שזה יבוא מאיליו?

בישוב

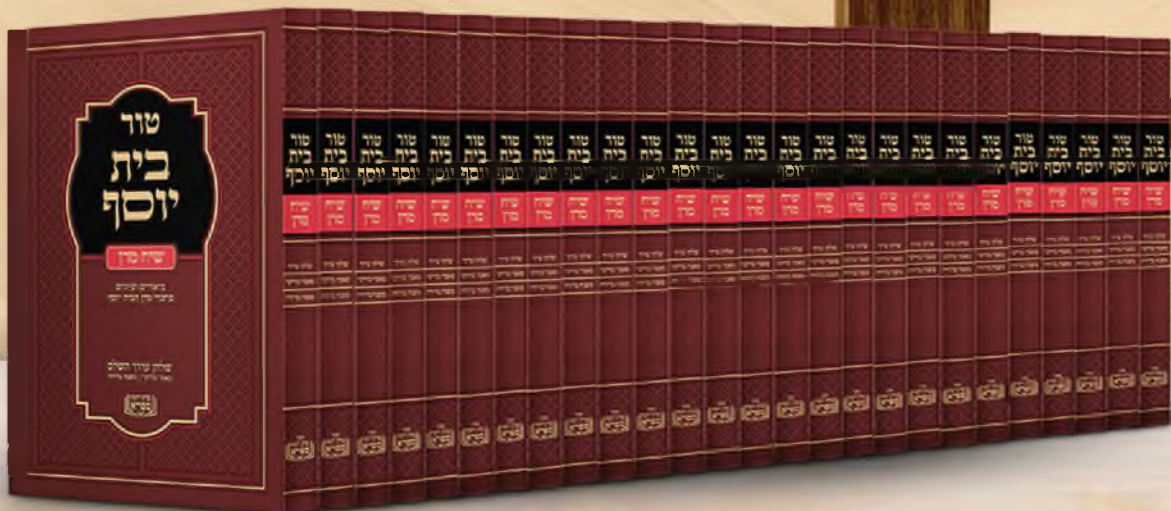
אבא שרוצה ללמוד עם בנו והבן לא מרוכז וכל הזמן מתעסק

אודו של הבית יוסף מופץ
בהיקף שלא היה מעולם:

לאסוקי לומד'ם אליבא דהלכתא

כרך א' על הלכות סעודה-זימון
על אורח חיים סימנים קסו-רא
טור בית יוסף עם ביאורים ועיונים
בדברי מרן הבית יוסף
משולב עם שו"ע ומשנה ברורה

בראשות גאב"ד עליית בית חנניה
הגאון רבי שלמה חנניה שליט"א

**התקבלה תרומה לחלוקה מיוחדת
לכוללי אברכים ולאוצר הספרים**

**הפצה ראשית: משרדי המכון
רח' שאול המלך 40 סנהדריה ירושלים**

טל': 02-540-0095 | 052-7182570

מייל: 8551534@gmail.com

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

גיליון מס' 562 פרשת בהר
תשפ"ד שנה שתיים עשרה

לעילוי נשמת 45 ההרואים
הקדושים במירון
במלאת ג' שנים לאסון
ל"ג בעומר תשפ"א

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - ל"ג בעומר

בענין להקדים תגלחת קטן לל"ג בעומר

נשאל רבינו זצ"ל, הרוצה לעשות תגלחת לבנו בל"ג בעומר במירון, ועדיין לא הגיע לגיל שלש, האם יכול להקדים שמוצא ממרן החזו"א לא להקדים, והשיב, לא שמעתי. (מועדי הגר"ח ח"ב סי' רכ"ה, והראתי לרבינו מש"כ בחשוה"נ ח"ב סי' רמ"ו שיש שמועה מהחזו"א שלהקדים התגלחת מוקד לזכרון ואמר שלא שמע מזה, ובס' דרך שיחה ח"א עמוד שע"ג ג"כ השיב רבנו דאפשר להקדים, וכן מובא בס' אורחות רבינו עמוד רל"ג בשם ההקדמות יעקב דאין להקפיד להקדים התגלחת וכן בס' פניני שיח סי' שע"ד השיב רבנו שלא שמע זה).

לאחר החלאקה מטעמי נוחות

נשאל רבינו זצ"ל, מעוניינים לערוך את החלאקה שבועיים אחרי היום שנהיה בן ג', מסיבה של נוחות כי בעוד שבועיים יבואו כבר כל בני המשפחה לשמחה משפחתית, וענה רבינו, אם דוחים שידחו לבר מצוה של הילד, כמו שלכך אין טעם וריח גם לזה אין טעם וריח, (כל משאלותיך עמוד חי"ד).

חלאקה בליל ל"ג בעומר

נשאל רבינו זצ"ל במנהג להקל בנגינה בליל ל"ג בעומר במדורה לכבוד רשב"י האם גם חלאקה לכבוד רשב"י הותר בליל ל"ג בעומר, והשיב, לא, (מעשה שיח מנהגי ימי העומר, וכן השיב רבינו בס' חשבות הגר"ח ח"ב עמוד תשמ"ג שאין גזוז גם בל"ג בעומר עד הבוקר, ובס' מועדי הגר"ח תשובה קע"ו שאל מרבינו האם בימי הספירה מותר לעשות לקטן בן ג' שנים תגלחת, והשיב, לא, ואף לכבוד שבת שקודם לל"ג בעומר אמר דאין להחיר להסתפר ביום שיש לכבוד שבת קדש לגזוז שערות לילדים אלא ביום ראשון בבוקר וטעמו היות והשערות שהוא מספר הם למנהג בעלמא ואין זה בכלל ההיתר של המ"ב לכבוד שבת כמש"כ בס' אלא ד"א של הלכה פמ"ח סי').

נר נשמה וצדקה לעילוי נשמת רשב"י ובנו

נשאל רבינו זצ"ל, האם יש ענין בל"ג בעומר להדליק נר נשמה בבית לעילוי נשמתם של רשב"י ובנו וכן ליתן צדקה או שאין ענין, והשיב, לא שמענו, (עזרת אליעזר הליכות עולם עמוד נ"ה ואמר לי רבינו זצ"ל דמה עושים מדורות בל"ג בעומר זה כמו נר נשמה גדול לע"נ רשב"י), ונשאל רבינו זצ"ל בענין אם יכול להדליק בל"ג בעומר מדורה משמן של שביעית והשיב לאסור דהוא כנר יא"צ (שיח אמונה מילואים עמוד ל"ח ידון משה ט"ז שאלה קל"ז).

טיול לילדים בל"ג בעומר

שאלו מרבינו זצ"ל, האם מותר לקחת הילדים לטיול בספירת העומר, והשיב, בל"ג בעומר, (שמענו כן ראינו ח"ב פ"ז סי' ס', ושמעתי שלקח הילדים בקטנותם למדורות לל"ג בעומר ועי' בס' אלא ד"א של הלכה פמ"ח סי' שאמר שאין שום מנהג מיוחד בל"ג בעומר מלבד מה שלא אומרים תחנון).

אמר בטעות קודם ברכה היום לל"ג בעומר

אם אמר היום לל"ג בעומר' (וספר גם שבועות) ורגיל לומר כל יום לעומר', אמר רבינו זצ"ל, דד"ז לחוד לא הוי היכר ששינה מרגילותו ויהיה ראייה שאינו מתכוין לצאת (כמש"כ המשנ"ב סי' תפ"ט סק"ב ברגיל לספור שבועות ואמר לחבירו רק מנין הימים וע"ש בביאור"ל סי' ד"ה שאם במי שתמיד סופר בלילה ואמר לחבירו הספירה ביה"ש"מ) כי מדינא אין מעכב, ויש משנים מבעומר לעומר, ודעביד כמאר עביד ודעביד כמו עביד, ודוקא בלא ספר השבועות אף דאינו אלא מנהג מ"מ כבר קיבלוהו כל ישראל עליהו ואין בזה חילוקים, ובמה שנהג ספר השבועות גילה שאינו רוצה לצאת, אך בהוספת בעומר כיון דאיכא בהא שינויי לשונות חזינן דאמירתו רק לרווחא דמילתא, (מחשבת עם עמוד רצ"ו ועי' גם אני אוך לל"ג בעומר ב' עמוד קל"ג).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטוק

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתורם גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה - 4310

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עֹבְדוֹת חֲדָשׁוֹת וְנִדְרֹת מִפִּי רַבֵּי מֶרֶץ זַעַק"ל

מִדּוֹר שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - הַשְּׁבוּעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה"י

הַמְּשֻׁקֵּשׁ מִשְׁפַּחַת גְּרִינְמָן בִּי הַגָּאון רַבִּי שְׁמוּאֵל זְצ"ל | רַבִּי פֶּנְחָס דָּה, וְבִלְהַגֵּם "אַרְבֵּי בְּסֹד שְׁלִיט"א, וְהַחֲנֻכָּה רַבִּי שְׂרָאָה וְלִמְנָן

נִשְׁמַח לִקְבֹּל מִקּוֹרְאֵינוּ הַנֶּאֱמָנִים מִסְמָכִים, תְּמוּנוֹת, עֹבְדוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת הַקְּשׁוּרִים לַהֲנִי"ל

הַגָּאון הַגְּדוֹל רַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן זְצ"ל

כְּבוֹד הַתּוֹרָה

כִּשְׁפִטְרָה הֶרְבֵּנִית בַּת שֶׁבַע ע"ה רַעֲיִיתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ (בְּחֹל הַמוֹעֵד סוֹכוֹת תִּשְׁע"ב) צִוָּה רַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן שֶׁכֵּל יִלְדֵּיו, גַּם אִלּוּ שֶׁנִּמְצְאִים חוּץ לַעִיר, צָרִיכִים לְבֹא לְהִשְׁתַּתֵּף בַּחֲלוּוִיָּה מִשּׁוּם כְּבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל רַבֵּנוּ וּלְכְבוֹדָהּ שֶׁל הֶרְבֵּנִית ע"ה.

בִּירוֹר הַלְכוֹת בְּדַעְתּוֹ שֶׁל מֶרֶץ הַחֲזוֹן אִישׁ

הֵנָּה כִּידוּעַ רַבֵּנוּ הָיָה מַעֲתִיק הַשְּׁמוּעָה מִתּוֹרַת דּוֹדוֹ וְרַבּוֹ מֶרֶץ בַּעַל ה'חֲזוֹן אִישׁ', וּפְסָקֵי הַלְכוֹת רַבִּים שֶׁאִמַּר הַחֲזוֹן אִישׁ בַּעַל פֶּה הָיָה רַבֵּנוּ מוֹסֵר וּמַעֲבִיר הַלָּאָה, וְחִלְקָם הַגְּדוֹל אֶף כֶּתֶב ב'קוֹנְטֵרַס הַזְכוּרוֹת', וְהָיוּ כְּמָה דְּבָרִים אֲשֶׁר רַבֵּנוּ מִסֵּר מֵה שֶׁקִּיבֵּל מִשְׁמוֹ שֶׁל הַחֲזוֹן אִישׁ, אֶךְ הַגְּר"ח גְּרִינְמָן מִסֵּר הוֹרָאָה אַחֶרֶת בְּעִנְיִן זֶה, וּמִקּוֹצֵר הַמִּקּוֹם נִעְתִּיק רַק אֶחָד מֵהֶם:

תְּרוּעָה מִתּוֹךְ הַשֶּׁבֶר מִמֶּשׁ

כֶּתֶב רַבֵּנוּ ב'קוֹנְטֵרַס הַזְכוּרוֹת' (סִימָן כ"ט סְעִיף י') שֶׁהִנְחִיתָ מֶרֶץ הַחֲזוֹן אִישׁ הִיתָה "תִּקְיָעוֹת דְּמִיּוּשׁ בְּשָׂרִים וְתְרוּעָה בְּנִשְׁמָה אַחַת בְּלֹא הַפְּסֵק כָּלֵל, רַק מִרִיעַ מִתּוֹךְ הַשֶּׁבֶר, וּבִתְקִיעוֹת דְּמַעְמוּד מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם פְּחוֹת מְכַדִּי נִשְׁמָה, וּתְקִיעוֹת שֶׁאֲחֵר הַתְּפִילָּה מִקְצָתָן בַּהֲפָסֵק פְּחוֹת מְכַדִּי נִשְׁמָה וּמִקְצָתָן לֹלֵא הַפְּסֵק". וּמוֹסִיף רַבֵּנוּ שֶׁ: כֵּן הָעִיד הַר"ר שְׁלֵמָה כַּהֵן ז"ל שֶׁהָיָה בַּעַל תּוֹקֵעַ אֲצִלוֹ כָּל הַשָּׁנִים, שֶׁהִזְכִּירוֹ כֵּן, וְכֵן הוּא בְּחֲזוֹן אִישׁ סוֹף סִימָן קל"ו, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב ר"מ גְּרִינְמָן דְּמַעְמוּד ב'נִשְׁמָה', שֶׁזֶּה אֵינוֹ נִכּוֹן, גַּם מֵה שֶׁכָּתֵב בְּהוֹצָאָה שְׁנִיָּה שֶׁלֹּא לַעֲרֹב אֶת הַקּוֹלוֹת אֵינוֹ כֵּן, אֲלֹא דְּמִמִּילָא יֵשׁ מִשְׁהוּ הַפְּסֵק, וְעַי' שׁוֹנֵה הַלְכוֹת סִימָן תקצ"ד דין ו' עכ"ל.

וְלִכֵּן רַבֵּנוּ רָצָה שֶׁהַבַּעַל תּוֹקֵעַ יִפְרִיד בְּרוּחַ בֵּין שֶׁבֶר לְשֶׁבֶר, וְכֵן בִּתְקִיעוֹת דְּמִיּוּשׁ יִרִיעַ מִתּוֹךְ הַשֶּׁבֶר מִמֶּשׁ בְּלִי שׁוּם הַפְּסֵק, וְרָאָה פִּירוּט הַדְּבָרִים בַּסֵּפֶר אֵלֶּא ד' אֲמוֹת פֶּרֶק נ"ז ס"כ. אֲמַנָּם רַח"ג הָיָה סָבוֹר שֶׁהַחֲזוֹן אִישׁ שָׁגַם בִּתְקִיעוֹת דְּמִיּוּשׁ, יֵשׁ לַעֲשׂוֹת הַפְּסֵק מִשְׁהוּ, כִּי עַל זֶה אֵין קְפִידָא, וְכֵמוֹ כֵּן לֹא הִקְפִּידוּ כ"כ לְהַפְרִיד בֵּין שֶׁבֶר לְשֶׁבֶר לְגַמְרִי.

וּבִשְׁנֵים שֶׁהַבַּעַל תּוֹקֵעַ בְּבֵית הַכִּנְסַת 'לְדֶרֶם' לֹא תִקַּע בְּדַקּוּק כְּדַעַת רַבֵּנוּ, בִּיקֵּשׁ רַבֵּנוּ מִבְּנֵי הַחֲזוֹן אִישׁ שֶׁיַּעֲשׂוּ אֶת הַתְּקִיעוֹת כְּדַעַת רַבֵּנוּ בְּשֵׁם הַחֲזוֹן אִישׁ (וְרָאָה גַּם בַּסֵּפֶר מִנְחַת אִישׁ, רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עֲמוּד ס"ד בְּעִנְיָן זֶה).

גְּלִיּוֹנוֹת מִכְתָּב יֵד רַבֵּנוּ בַּסֵּפֶר 'חִידוּשֵׁים וּבִיאּוּרִים'

הֵנָּה הַגְּרַח"שׁ זָכָה לְהַדְפִּיס אֶת סִפְרֵי 'חִידוּשֵׁים וּבִיאּוּרִים' עַל כָּל חֲלָקֵי הַתּוֹרָה, וְכִבֵּר נֹדַע שֶׁמִּילְדוֹת וְעַד שִׁיבָה הָיָה עֹמֵל בְּתוֹחֶה"ק, וְכָל פֶּעַם שֶׁהוֹצִיא לְאוֹר כֶּרֶךְ נֹסֵף הָיָה מִמָּהֵר לְשַׁלּוֹחַ לְרַבֵּנוּ. וְדִרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הָיָה לְכַבְּדוֹ וּמִיד כְּשֶׁהָיָה מִגִּיעַ הַסֵּפֶר הָיָה מַעֲיִין בּוֹ קֶצֶת, וְרוֹשֵׁם כְּמָה הָעֲרוֹת לְכַבְּדוֹ שֶׁל הַמַּחֲבֵר. וְיֵשׁ בִּידֵינוּ גְּלִיּוֹנוֹת עַל יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר סִפְרִים, אֲמַנָּם הַמִּקּוֹם צָר מִלְּהַעֲתִיק כָּאֵן וּנְבִיא רַק אֶחָד לְדוֹגְמָא.

וְאֲמַנָּם אֵין דִּרְכּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ לְהַבִּיא בַּסֵּפֶר זֹלַת הַחִיבּוּר 'כִּלְיָל דּוֹרְדָא' שֶׁהַדְפִּיס הַגְּרַח"שׁ בְּצַעֲיּוֹתָיו, וְרַבֵּנוּ מִזְכִּירוֹ בַּסֵּפֶר קְרִית מֶלֶךְ בַּהֲלָכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, וּבַסֵּפֶר דֶּרֶךְ חֲכָמָה (פ"ג מְבִית הַבְּחִירָה בְּצִיּוֹן הַהֲלָכָה אוֹת ו'), וּבִפְרָק ה' הַלָּכָה ה' בְּבֹאֹר הַהֲלָכָה, וּבְקוֹנְטֵרַס בָּאָרָה שֶׁל מֵרִים פֶּרֶק א' מְבִית הַבְּחִירָה סוֹף הַלָּכָה ה'; י"ה, כ'). צִיּוֹן כִּי כָּל הַסּוּגָרִים הַמְּרֻבָּעוֹת הֵם הוֹסְפוֹת הַמַּעֲתִיק.

אֶחָד הַגְּלִיּוֹנוֹת בְּכֶתֶב יֵד רַבֵּנוּ

אִם חֲלוּקַת הָאֶרֶץ בְּטֻלָּה בְּזִמְנָה זֶהָ

כֶּתֶב בְּחִידוּשֵׁים וּבִיאּוּרִים סוּטָה מ"ט ב' מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רָאשׁוֹן בְּטֻלָּה עָרִי מִגְרֵשׁ. אֲפֻשֶׁר דָּגָם כָּל חֲלוּקַת הָאֶרֶץ בְּטֻלָּה דְּזָכוּ בָּה עֲכוּ"ם כְּבִיּוּשׁ מִלְּחָמָה, וְלַעֲתִיד לְבֹא מִשְׁמַע בְּשִׁלְהִי יִחְזַקֵּאל שֶׁתֵּהָא חֲלוּקָה חֲדָשָׁה. וּבִבְיָאָה שְׁנִיָּה שְׁהָיוּ מַעֲט לֹא מִצִּינוּ שֶׁחֲלָקוֹ*.

נ.ב. וְהַכְּתִיב בִּירְמִי' [ל"ב י"ד] וְנִתְּתָם בְּכָלִי חֶרֶס לְמַעַן יַעֲמִדוּ יָמֵים רַבִּים וְהָיָה קָרָא בְּחוּרְבָן כְּתִיב, וּמִבּוֹאֵר דְּנִשְׁאֵר הַזְכוּת. וּבְעִזָּרָא כְּתִיב [ב' ע'] וַיֵּשְׁבוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּבִתְיָהֶם, וּפִירֵשׁ רַש"י בְּבָא מִצִּיעָא כ"ח א' כְּתַחֲלָה. וְגַם בְּזִמְנָה זֶהָ כִּתְבוּ הָרִאשׁוֹנִים שֶׁכְּתָבוּ בְּהִרְשָׁאָה וְהַקְנִיתִי לוֹ ד' אֲמוֹת מִשּׁוּם שִׁישׁ לוֹ ד' אֲמוֹת בָּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַרְבַּם"ם פֶּרֶק ג' מִשְׁלׁוּחֵין הַלָּכָה ז' לֹא הִקְשָׁה אֲלֵא מִי יִימַר שִׁישׁ לוֹ חֶלֶק בָּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְגַם שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, אֲבָל מוֹדָה שֶׁאֵם הָיָה יוֹדֵעַ זֶה שְׁלוֹ, וְעַיִן כֶּסֶף מִשְׁנָה שֶׁם.

י"ש"כ לִנְכַּד רַבֵּנוּ הַגָּאון רַבִּי אַבְרָהָם דּוֹד קְנִיבְסְקִי שְׁלִיט"א
עַל עֲזָרוֹתָּהּ בְּהַמְצָאָה גְּלִיּוֹנוֹת רַבֵּנוּ עַל חִידוּשֵׁים וּבִיאּוּרִים

הַגָּאון רַבִּי חַיִּים שְׁאוּל גְּרִינְמָן זְצ"ל (ר"ח נִיסָן תרפ"ו - שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח תִּשְׁע"ה) הָיָה מְבֹרָג מִרַבֵּינוּ בְּשִׁנְתֵּיָם, וְלִמְדוֹ בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה בִּישִׁיבַת 'תְּפֹאֶרֶת צִיּוֹן' וְאַחֲרָיָה כֵּן בִּישִׁיבָה בִּפְתַּח תְּקוּהָ. אַחֵר נִישׁוּאוֹ הַתְּגוּרָר תְּקוּפָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְאַחֲרָיָה כֵּן חֲזָר לְהַתְּגוּרָר בְּבִנֵּי בֶרֶק בְּרוּחֹב יְרוּשָׁלַיִם, וְאַחֲרָיָה מִסֵּפֶר שָׁנִים עָבַר לְהַתְּגוּרָר עַל יָד שִׁיכּוֹן 'חֲזוֹן אִישׁ', וְהִרְבָּה שָׁנִים הִתְפַּלֵּלוּ יַחַד בְּבֵית הַכִּנְסַת 'לְדֶרֶם'.

וּרַבֵּנוּ סִפֵּר אֲוֹדוֹתָיו, שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלֵל לֹא הָיָה בָּא כִּיתֵר הַחֲבָרִים לְלַמּוֹד בְּהִיכָל הַכּוֹלָל 'חֲזוֹן אִישׁ', כִּי הִרְגִּישׁ שְׁלוּמֵד יוֹתֵר טוֹב בְּבִיתוֹ, וּמֶרֶץ הַחֲזוֹן אִישׁ הוֹרָה לְמַנְהֵל הַכּוֹלָל, שֶׁאֲבָרָךְ שֶׁמִּרְגִּישׁ שִׁיתֵּר תּוֹעֵלֶת כְּשִׁלּוּמֵד בְּבִיתוֹ צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ תְּמִיכָה (א"ה). הָעִידוֹ כִּי הַגְּרַח"ג נִמְנָע מִלְּקַחַת מִיֻּלְגָּה מִכְּסָפִי הַקֹּדֶשׁ וְצִדְקָה וְנִתְּנָה עַל יְדֵי חֲכָמִי לֵב שֶׁסִּייעוּ בִּידּוֹ.

רַק קֶשֶׁר תּוֹרָנִי

וּסִפֵּר בְּנוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גְּרִינְמָן, שֶׁמִּילְדוֹתָיו זָכָר שֶׁכֵּל שִׁיגָם וְשִׁיחָם שֶׁל שְׁנֵי בְנֵי הַדּוּדִים - רַבֵּנוּ וְרַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן הָיָה אֶךְ וְרַק בְּדִבְרֵי תּוֹרָה. וּפְעָמִים רַבּוֹת כְּשֶׁאֲבִיו הָיָה לֵן בְּעוֹמְקָהּ שֶׁל סוּגִיא חֲמוּרָה בְּמִרְחַבֵּי הַתּוֹרָה, וְנִתְקַשָּׁה בְּהַעֲרָה חֲזָקָה, הָיָה שׁוֹלְחוֹ אֶל רַבֵּנוּ, וּמִיד הָיָה שֶׁבַע עִם תְּשׁוּבָה מֵאִירָה.

וְכָל סֵפֶר שֶׁרַבֵּנוּ הָיָה מוֹצִיא לְאוֹר, הִקְפִּיד לְשַׁלּוֹחַ אֵלָיו. וְכֹאשֶׁר יָצָא לְאוֹר הַסֵּפֶר 'קְרִית מֶלֶךְ' בְּשִׁנַּת תשי"ח, הָרָאָה רַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן לְבָנוֹ בְּשִׁמְחָה, שֶׁבַּהֲלָכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה מִצִּיּוֹן רַבֵּנוּ כְּמָה פְּעָמִים לְחִיבּוּרוֹ 'כִּלְיָל דּוֹרְדָא' שֶׁהוֹפִיעַ מִסֵּפֶר שָׁנִים קוֹדֵם לָכֵן.

רַק קֶשֶׁר תּוֹרָנִי

רַבֵּנוּ לּוֹחֵץ יָד בְּשִׁמְחָה מִשְׁפַּחְתִּית

לְבֵן דּוֹדוֹ רַבִּי חַיִּים שְׁאוּל גְּרִינְמָן

רִמּוֹ עַל פְּטִירַת אֲמוֹ

סִפֵּר הַגָּאון רַבִּי יַחֲזָקִי שְׁאוּל קְנִיבְסְקִי:

בְּצַהֲרֵי יוֹם טוֹב שֶׁל חֹג הַשְּׁבוּעוֹת שְׁנַת תשל"ז הִגִּיעוּ לְבֵית רַבֵּנוּ שְׁנֵים מִבְּנָיו שֶׁל רַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן וּמִסֵּרוֹ כִּי 'אָבָא שָׁאֵל אִם אֲפֻשֶׁר לְשְׁאוּל אֶת הַסֵּפֶר 'גִּשְׁרֵי הַחַיִּים' עַל הַלְכוֹת אֲבִילוֹת. רַבֵּנוּ הִשִּׁיב בְּחִיּוֹב, אֶךְ מִיד אָמַר לְבָנוֹ - גִּשׁ לְבֵיתָם לְרֹאוֹת מָה קָרָה. הֵבֵן הַלֵּךְ וְשֶׁבַע כְּעֹבֵר כְּמָה דְּקוֹת, וּסִפֵּר שֶׁאֲמוֹ הֶרְבֵּנִית צָבִיהָ גְּרִינְמָן ע"ה נִפְטְרָה, וְרַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן רָצָה מְאֹד לִיַּדֵּעַ בְּבִשְׁוֹרָה אֶת רַבֵּנוּ, אֶךְ מִכִּיּוֹן שֶׁאֲסוּר לּוֹמַר בְּמִפּוֹרֶשׁ שֶׁהָיָה נִפְטְרָה (עַיִן שו"ע יו"ד סִימָן ת"ב), מִצָּא רַעֲיוֹן מִקּוּרֵי כִּיצַד לְרַמֵּז...

נִיסָה לְתַרְץ אֶת הַקּוּשִׁיא

סִפֵּר הַגָּאון רַבִּי צְבִי רוֹטְבֵּרְג, שֶׁלִּמַּד עִם רַבֵּנוּ לִפְנֵי שָׁנִים רַבּוֹת לְאַחֵר תְּפִילַּת וְתִיקָן: בּוֹקֵר אֶחָד לְמַדְנוּ בְּחֶצֶר בֵּית הַכִּנְסַת 'לְדֶרֶם', לַפְתַּע עָבַר שֵׁם רַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן שֶׁכְּנֹרָאָה הָיָה בְּדִרְכּוֹ לְתִפְלַת שְׁחִרִית. כְּשֶׁרַבֵּנוּ רָאָהוּ הוּא סִימָן שִׁישׁ לוֹ דָּבָר לּוֹמַר לוֹ. וְהַחֵל לְהַרְצוֹת לוֹ הָעֲרָה חֲזָקָה שֶׁעֲלָתָה בְּמוֹחוֹ בְּאוֹתָהּ עַת עַל אֶחָד מִרְבּוּתֵינוּ הָאֲחֻרוֹנִים ז"ל, וְרַבִּי חַיִּים הָאֲזִין בְּרוֹב קֶשֶׁב, וּמַעְצָמָה הַקּוּשִׁיא נִשְׁאֵר לַעֲמוּד וְנִיסָה לְהַרְהֵר תְּשׁוּבָה, אֶךְ לֹא מִצָּא.

וּלְמַחֲרַת הַשָּׁכֶם בְּבּוֹקֵר הוּא הִגִּיעַ לְרַבֵּנוּ, וְאָמַר שֶׁעֲלָה בִּידּוֹ תִירוֹץ, וְהַחֵל לּוֹמַר מֵהַלֵּךְ חֲדָשׁ בְּנִידוֹן, וְרַבֵּנוּ נִהְנֶה וְקִיבֵּל אֶת דְּבָרָיו

רַבֵּנוּ זָכָה כִּי מִסֵּר נִפְשׁוֹ

פְּעַם הַתְּבַטָּא רַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן: רַבִּי חַיִּים קְנִיבְסְקִי זָכָה בְּאוֹפֵן מִיּוֹחַד שֶׁכֵּל נִכְדָּיו יִנְשְׂאוּ בְּגִיל צַעִיר, וְלֹא יִהְיוּ מַעֲוֹכְבֵי זִיווּג. וְהַסִּיבָה הָיָה - מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה. הוּא מִסֵּר נִפְשׁוֹ כָּל חַיּוֹ עַל גִּיל נִישׁוּאִין מוֹקְדָם, וְהָיָה מִמְרִיץ אֶת יִלְדּוֹ וְנִכְדָּיו לְהִנְשֹׂא צַעֲרִים, וְלֹא לְהַמְתִּין, (וְכֵן גַּם הָיָה מוֹדָה לְהַמְנוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁצָּבָא עַל פְּתָחוֹ, וּלְמִוֹרֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַיְּשִׁיבוֹת מְקוּבָּל לֹא לְהִנְשֹׂא בְּגִיל צַעִיר כָּל כָּךְ), לָכֵן זָכָה שֶׁנִּכְדָּיו אֵינֶם מַעֲוֹכְבֵי שִׁדּוּךְ!

רַבֵּנוּ (מִשְׁמָאֵל) עִם רַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן

אֲוֹדוֹת הַבִּיאּוֹר שֶׁעַל 'סֵפֶר הַבְּהִיר'

סִפֵּר הַגָּאון רַבִּי אִי"ש קְנִיבְסְקִי:

בְּשִׁנְתּוֹ הָאֲחֻרֹּנָה כְּשֶׁכָּבַר לְמַד תּוֹרָה מִתּוֹךְ יִסּוּרִים נוֹרָאִים, שֶׁלַח עִמִּי רַבֵּנוּ לְמַסּוֹר לְרַבִּי חַיִּים גְּרִינְמָן אֶת 'סֵפֶר הַבְּהִיר' עִם הַבִּיאּוֹר 'בְּהִיר בְּשִׁחְקִים' שֶׁכָּתֵב, וְרַח"ג עִיִּין בּוֹ בְּהַתְּפַעְלוֹת וּבְמֵאֲמָץ זִמְנָה מְמוּשָׁךְ, וְאַחֲרָיָה כֵּן אָמַר לְאַחַד מִבְּנָיו, 'הִרְאִיתִי סֵפֶר שֶׁכָּזָה, הֲלֹא רַק מִי שִׁידּוּעַ אֶת כָּל הַתּוֹרָה יוֹכֵל לְחַבֵּר בִּיאּוֹר כֹּזֵה'.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

662

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • בהר תשפ"ד

לקבל התעלות כמו ביום כיפור

וחשבתי שיכול להיות שיש כאלה שאין להם את השמחה היום, ומרגישים חלישות הדעת ממה שלא נסעו למירון, שצדיקים גדולים נוסעים לשם, ומקבלים שם כל כך התעלות, ואחד אמר לי שהוא מרגיש שם כמו יום כיפור, אדם מבוגר, בר דעת, אמר לי שהוא נסע לשם והרגיש התעלות כמו יום כיפור, והוא אדם מסודר, עם יראת שמים, שלומד בהתמדה, ומרביץ תורה, מזכה הרבים ומשפיע גדול, וכשנסע לשם הוא מרגיש עוד יום כיפור.

והרי בודאי כל אחד רוצה עוד יום כיפור, והלוואי שהיה לנו עוד יום כיפור, וידוע מתיקוני זוהר שפורים כפורים, אמנם הפורים שלנו אינו כל כך כמו יום כיפור, אבל זה יכול להיות גם יותר מיום כיפור, אם מנצלים את היום כראוי, ועל כל פנים בודאי כל אחד רוצה עוד יום כיפור.

הדבקות בתורה יותר מכל דבקות

אבל נתבונן מה האמת ומה ראוי לעשות. הנה הדבר ידוע שכתוב בכל הספרים, גם בספרי החסידות, ואין בזה שום שאלה, שהדבקות בתורה היא יותר מכל דבקות, יותר מתפילה, ויותר ממעשים טובים, ומכל מיני דבקות, כי הדבקות בתורה מקשרת את האדם להקב"ה, כמו שאמרו (זוהר פרשת אחר) קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, והאדם שדבק בתורה אין כמוהו ואין מדרגה גבוהה למעלה מזה.

ואמרו חז"ל באבות פרק ששי שהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ונותנת לו מלכות וממשלה, ומגלים לו רזי תורה, ועוד הרבה דברים שמוזכרים שם, על ידי העסק בתורה לשמה, ולא צריך להיות 'גאון' בשביל זה, אלא רק עוסק בתורה לשמה, ומהו לשמה? עם אהבת תורה! כמובן יש גם יראת שמים, אבל העיקר הוא ללמוד מאהבת תורה, ואז זה הדבקות הגדולה ביותר, ואפילו יותר מיום כיפור.

החזק במוסר

בשבוע שעבר התקיימה עצרת מספד במלאות שנים עשר חודש להסתלקות רבינו זללה"ה. במרכז העצרת נשא דברים 'בלחט"א' הגאון רבי חיים ברמן שליט"א, וסיפר בדבריו:

סיפר לי רבינו זללה"ה, כי בעת שהוא היה בחור בישיבה, אבי (הגה"צ רבי יצחק יהודה ברמן זללה"ה) שהיה הדוד שלו, היה מגיע אליו לעתים תכופות לישיבה.

לאבא לא היה זמן, הוא היה לומד משמונה בבוקר עד שמונה בלילה, שתיים עשרה שעות, אבל מצא לנכון לנסוע לעתים תכופות לבחור הזה, שהוא ראה בו א שלמות-דיגער בחור (שלמות של בחור), לדבר איתו.

למדו אז בישיבה בקומת הכניסה, היכן שנמצא כיום חדר-האוכל, ואבא היה מתיישב לידו ומדבר איתו על החשיבות של לימוד המוסר, הוא היה מוציא מהכיס מסילת ישרים ורבינו יונה, ולומד איתו את המסילת ישרים ורבינו יונה, ומסביר לו את ההעמקה שמונח במילים, והכניס בו את הענין שאי אפשר בדורות האלו בלי מוסר.

ואמר לי רבינו: האבא רצה שאני אלמד מוסר! ואכן זה נכנס בו וחדר בו, הוא קיבל את הדברים ולמד מוסר כל חייו, והטבע הוא שהדברים הטובים שנקלטו בו בצעירותו מתפרצים ויוצאים בזקנותו, כשבשנים האחרונות היה מדבר עם כולם על לימוד המוסר.

בל"ג בעומר היה רבינו מעורר לבני הישיבה שלא לבטל מסדרי הלימוד, והיה אומר כי אמנם יש כאלה שמנהג אבותיהם בידיהם לנסוע למירון ועליהם אינו מדבר, אבל "מנהג הישיבות" שלנו הוא שלא לנסוע, ואדרבה זכות תלמוד תורה כנגד כולם, בפרט בימי ההכנה לקבלת התורה.

ובאחת השנים ביום ל"ג בעומר (תש"ע) הרחיב בזה בפתח השיעור היומי ושיבח את התלמידים שהגיעו לשיעור כרגיל וממשיכים בסדרי הלימוד, ונביא בס"ד את הדברים בשלמותם.

ידיעת המעשים הטובים וחשיבותם

המסילת ישרים כותב בהקדמה, שרוב הדברים שבספרו הם פשוטים וידועים, דהיינו אחרי שחושבים ומתבוננים בהם זה פשוט, אבל לא כולם חושבים ומתבוננים.

ובפרק ג' שם כתב על מידת הזהירות, שאדם צריך שתהיה לו ביקורת על מעשיו, ולא רק 'ביקורת', אלא גם לדעת מה הם הדברים הטובים שהוא עושה, ולדעת את החשיבות של הדברים הטובים שהוא עושה, כדי שיתחזק בהם יותר, כי על ידי שידיע שזה טוב וחשוב, זה יתן לו כוח ויקבל מרץ להמשיך הלאה, ועל הדברים הרעים צריך לדעת שהם גרועים כדי שיפסיק לעשותם, אבל גם על הדברים הטובים צריך לדעת את חשיבותם כדי להתחזק בהם ולהתמיד בהם.

ולא פירש שם מה הסדר ומה צריך להיות קודם, אבל כבר נאמר בתהלים (לד, טו) סור מרע ועשה טוב, ובודאי כך הסדר, שצריך קודם לסור מן הרע, ואחר כך עשה טוב.

סור מרע מצד אהבת השכר

וכיצד עושים את הסור מרע? רבי ישראל סלנטר תמיד מדבר על זה, שהעיקר הוא יראת העונש, ואמנם הרמב"ם כתב בהלכות תשובה (י, א) שיראת העונש היא מדרגה נמוכה מאד ששייכת לעמי הארץ ולנשים, לאנשים פשוטים מאד, ובשביל ברי דעת זה לא מספיק וצריכים יותר מיראת העונש, אבל כבר אמר רבי ישראל סלנטר שבזמנינו הלוואי שתהיה לנו יראת העונש, לפחד מעונשי החסאים.

ואמנם למעשה ידוע מבעלי המוסר, שבדור הזה אם ידברו הרבה רק על יראת העונש זה לא טוב ולא יעזור, אלא צריכים כמו שאמרו חז"ל (סוטה מז, א) שמאל דוחה וימין מקרבת, ומה הם השמאל והימין? ימין זה אהבת השכר, ושמאל זה יראת העונש.

והאדם עצמו יכול להשתמש עם שני הדברים האלו, לדחות את עצמו ולקרב את עצמו, וצריך ימין מקרבת יותר מן השמאל הדוחה, להשתמש עם יראת העונש, אבל לא הרבה, אלא רק משחו כפי הצורך, ובעיקר צריך שתהיה הימין המקרבת, עם אהבת השכר.

ימין מקרבת עם האשריך בעולם הזה

ומהו אהבת השכר? הנה אם חושבים רק על שכר העולם הבא, זה גם כן קשה, כי לא רואים בחוש את העולם הבא, ורק את העולם הזה רואים, ולכן צריכים יותר לקרב עם השכר בעולם הזה, האשריך בעולם הזה, ואת זה רואים בחוש, את האשריך בעולם הזה.

ולמשל אם רואים את בני הישיבה שהמשיכו בלימודם כרגיל ולא נסעו למירון, זהו סימן לאשריך בעולם הזה, כי בלא זה איך אפשר שלא לנסוע! ורואים את האשריך, איך שמאושרים ושמחים בלימוד.

וכן הרחוקים שמתקרבים, באים פעם לישיבה ורואים איך שלומדים ומאושרים, וזו ימין שמקרבת! ויש הורים של רחוקים שבתחילה כועסים על הילדים למה הם הולכים לישיבות, ודואגים מה יהיה איתם, אבל אחר כך הם רואים איך שהילדים שמחים, וממילא אדרבה גם הם שמחים ומרוצים מזה, כי הימין מקרבת.

וראינו בישיבה את מרן הגרא"מ שך והגר"ש רוזובסקי זללה"ה שגם ביום כיפור, בתפילות ישוב זה לצד זה, ובזמן שאפשר עסקו ודיברו ביניהם בדברי תורה, ואפילו בזמן הפיוטים במקום שמותר לדבר, הרב שך החזיק רמב"ם עם גמרא ליד רבי שמואל, והיו ויכוחים, כמובן בלי היסח הדעת מאמת הדין, אבל עם תורה.

איך לקנות מדרגה יציבה וקבועה

והנה ידוע במציאות שביום כיפור ואפילו בעשרת ימי תשובה בדרך כלל יש איזה התלהבות והתעלות, אבל אחר כך זה נחלש ויורד, וזה לא מצב שקיים ונמשך כל הזמן, וצריכים בכל שנה להתחזק עוד פעם, וכמובן מוכרחים לזה, כי אם לא היה יום כיפור אזי הייתה ירידה הנמשכת כל הזמן, וצריכים לכל הפחות את ההתעלות הזו, כדי להניצל מהירידה, שלא יהיה יותר גרוע, אבל צריכים להמשיך הלאה את החיזוק ואת ההתעלות גם לכל השנה.

ובאמת יש ברי דעת שממשיכים כל השנה עם סדרים קבועים של תורה ותפילה ומעשים טובים, והדרגה שקיבלו ביום כיפור נמשכת אצלם, ורק בחיצוניות לא רואים את זה [נפעם ראיתי ילד קטן שראה אדם גדול מאד, והתפלא מה מיוחד בו, הרי הוא נראה כמו כל אדם], והוא משום שהאדם יראה לעיניים (שמואל א' טז, ז) וכלפי חוץ לא רואים כל התעלות, אבל בפנימיות זה קיים.

וממילא גם עכשיו, למרות שיש כאלה שמרגישים שם כמו ביום כיפור, ויכול להיות עוד פעם התעלות כמו יום כיפור, אבל בדרך כלל זוהי התעלות זמנית, והאדם שסיפר לי על כך הוא אדם יציב, שגם אחרי יום כיפור הוא ממשיך עם ההתעלות, וישיאר גם עם היום כיפור השני, אבל אצל אחרים בדרך כלל ההתעלות של היום כיפור הזה עוברת יותר מהר מיום כיפור... ואם כן מה הרווח.

ולעומת זה כשממשיכים בעסק התורה זה נותן התעלות ודבקות גדולה, וזה מצב קיים שנשאר ונמשך, ורק שלא תמיד מרגישים ורואים את זה, כמו שאדם בריא לא מרגיש שהוא בריא, כי לא מרגישים את הבריאות, לכן לא מרגישים את ההתעלות, כי זה דבר טבעי ונורמלי, כמו אדם בריא, אבל זה מצב יציב, של יציבות! אתם נצבים.

וזהו הענין שצריכים לומר לתלמידים שנמצאים פה, לדעת מהו הטוב שעשינו, שנמצאים במצב תמידי, במצב איתן וחזק, נצבים, התייצבו, עם יסוד חזק של התעלות הנמשכת.

הדבקות בתורה בימי הספירה

ויש כאן ענין נוסף, שהרי אנו עומדים בימי הספירה, ובספר החינוך (מצוה שו) ביאר ענין ספירת העומר, שביציאת מצרים הלכו לקבל את התורה, וידעו שביום החמישים יקבלו את התורה, וחיכו לזה כמו עבד שמובטח לו שבעוד חמישים יום ייצא לחירות, שהוא סופר את הימים שעברו כבר, ושמה בכל יום שעובר שהוא מרגיש יותר קרוב לחירות, כך גם כלל ישראל ספרו את הימים שמתקרבים לזמן מתן תורתנו, מרוב תשוקתם ושאיתם לזה.

וידוע שכל שנה חוזרת ההשפעה שהייתה באותו הזמן, וחג השבועות נקרא זמן מתן תורתנו מפני שכל שנה חוזרת בו ההשפעה של תורה, וימי הספירה הם זמן ההכנה לזה, וכל דבקות בתורה בימי הספירה נותנת התעלות והתקרבות יותר להצלחה בתורה כל השנה, וביום החמישים חג השבועות הוא יום של תורה, ולא שאחרי הלימוד בלילה ילכו לישון כל היום... אלא הוא יום שמוסיפים בו בדבקות בתורה.

ואם ימי הספירה ממשיכים גם בל"ג בעומר בדבקות בתורה בלי הפסק אזי זו ההכנה הכי גדולה להצלחה בתורה.

בענייני הפרשה

וכאשר מתרגלים קשה מאד לפרוש מן ההרגל, מפני שהותרה לו ואין שמים לב שהוא חטא.

ולפעמים רואים גם אנשים חשובים שמדברים בצורה שאינה ראויה, או שמתנהגים בהנהגה שאינה ראויה, ומדרך הטבע מבקשים לחקותם ולדבר ולנהוג כמותם, אך טעות היא לעשות כן, ויתכן שהאדם החשוב הייתה לו סיבה מיוחדת לכך, או שבאמת טעה ונכשל, ושמעתי פעם שאמרו כי יתכן שאדם יעשה כל מעשיו על פי מה שראה אצל צדיקים והוא יהיה רשע גמור.

כללו של דבר, כל הנהגה שאינה נראית ישרה, צריכים להיזהר מלעשות כן, ואף אם רואים אדם חשוב שעושה אותה, אין ללמוד ממנו, כי בדרך כלל יש כאן איזו הוראת שעה, או לעתים יתכן שטעה בזה, ואין למדים מפי מעשה (ב"ב קל, ב).

וביחוד כאשר נמצאים בציבור ויש שאינם זיהרים מאונאת דברים, צריכים להיזהר שלא לקבל השפעה מהם, וכל ציבור יש בו אנשים טובים שאפשר לקבל מהם השפעה טובה, אבל יש גם אנשים שמשפיעים לרעה, ואמנם צריכים לשתף כולם יחד ואי אפשר להיפרד מהם כמו שאמרו (כריתות ו, ב) כל תענית שאין בה מופשעי ישראל אינה תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני קטורת, ועוד איתא במדרש (ויקרא רבה ל, יב) שנמשלו ישראל לארבעת המינים, יש מהן כאתרוג שיש בו טעם ויש בו ריח, ויש מהן כלולב שיש בו טעם אך אין בו ריח וכו', עיין שם.

וצריכים לשמור מכל משמר שהטוב ישפיע על הרע ולא ח"ו בהיפוך, ובפרט באופן הדיבור יש להיזהר שלא להיות מושפעים, אף שיש אנשים שמתנהגים באופן זה, וגם כאשר נראה שהציבור מעריכים התנהגות זו, כאילו יש בכך אומץ וגבורה, אף על פי כן צריך לידע שזו אונאת דברים, שהיא איסור דאורייתא חמור מאד.

(משיעורי החומש, ליל ש"ק בהר תשס"ח)

בפרשת בהר. ולא תונו איש את עמיתו. פירש רש"י כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט איש את חברו. ע"כ.

יש דברים שצריכים לדבר עליהם כי אנשים לא מבינים אותם, למרות שהם דברים מפורשים. איסור אונאת דברים, לומר מילה אחת שגורמת צער לשני זה אונאת דברים, לא תונו איש את עמיתו, והוא לאו ואיסור דאורייתא ממש כמו לאכול חיזיר! ולהתיר את האיסור הזה צריכים הוראת חכם, ומי שמתיר לעצמו אונאת דברים זה ממש איסור גמור.

ואם יש אונאת דברים בציבור אפילו אצל יחידים זה משפיע ומזיק לכולם, כמו שמובא בגמרא (סנהדרין צז, א) המעשה בעיר קושטא שהיו מדברים שם רק אמת, וכולם היו מאריכים ימים, ופעם הגיע לשם אדם והוציא שקר מפיו, שקר שלא הזיק לאף אחד, רק מתוך צניעות לא אמר את האמת, ומיד אחר כך פגע שם מלאך המוות, כי כשיש חיסרון בשלמות המידות זהו מלאך המוות וסכנה רח"ל, וזה מזיק את כל ההצלחה הרוחנית.

(סיום מסכת בישיבת פוניבז', חשון תשס"ח)

מן הראוי להתבונן ולשים על לב גודל איסור אונאת דברים, שהוא חמור יותר מאונאת ממון (ב"מ נח, ב), ובפרט בני תורה צריכים יותר לדקדק במעשיהם ולהיזהר בזה.

ומצוי לפעמים שיש חשק גדול לומר לחברו דבר חריפות או אמירה פוגעת (א ריין זאגן) ואף מצוי בין ידידים שהאחד אומר לחברו איזו מילה או ביטוי פוגע, וצריכים לדעת שכל מילה ומילה השפעתה גדולה, וכפי שיש פתגם באידיש "א קלאפ פארגייט א ווארט באשטייט" – מכה עוברת אך מילה נשארת, מפני שמכה פוגעת רק בגוף, ואילו דיבור פוגע וגורם צער בנפש, שמצטער תמיד כשנזכר בזה, ולאחר שיצא הדיבור מן הפה, שוב אין אפשרות להחזירו, ולא זו הדרך הראויה לבני תורה.

וכבר אצל ילדים קטנים מצוי שמתנהגים באופן זה שנראה להם כמו גבורה והנהגה ישרה, וסבורים שאדברה כך הדרך לכתחילה,

לעילוי נשמת

מרת **חיה רעשא רייזל חפץ** ע"ה
בת הרה"ג **אליעזר הלוי מובשוביץ** זצ"ל
נלב"ע י"ח אייר תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי

משה פנחס הכהן קופשיץ זצ"ל
בהגה"צ רבי **צבי הירש** זצ"ל
נלב"ע י"ח אייר תשס"ד - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הצדיק

רבי **משה אהרן ברוורמן** זצ"ל
ב"ר שמואל ניסן זצ"ל
נלב"ע כ"ב אייר תש"פ - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הגדול

רבי **דוד ב"ר שמעון הקשר** זצוק"ל
בעל השירת דוד ומראשי ישיבת קול תורה
נלב"ע ט"ז אייר תשנ"ז - תנצב"ה
נתרם על ידי בני משפחתו

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדרו שליט"א

פשר דבר | בעניני הפרשה

חיד קודמין

בענין הא דקיי"ל שלהי הוריות דכהן קודם לישראל לגבי להצילו מומיתה. ויש לעיין האם הישראל יכול לשקר ולומר שהוא כהן כדי שיצילו אותו ושאלו זאת את הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א ואמר שלא רק שהוא יכול לשקר אלא הוא חייב לשקר ע"כ.

מלאכה בגרמא בשמיטה

כ"ה ד' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור וגו' יש לעיין האם אסור לעשות עבודה בשדהו גם ע"י גרמא. ויש מקום להוכיח ממש"כ הראב"ד בפ"י לתורת כהנים [פרשה ע"א ה"ו], על הא דתני לא ימלא הנקעים מים, משום דאוקמא אילנא הוא, ופירש שם שהעבודה בזה הוא שאפשר שתבוא לחות לאילנות שבשדה מן המים שבארץ הסמוך לשדה. עכ"ל. ומשמע דבלא ההיתר לאוקמא אילנא אסור, ולכא"ו אינו אלא גרמא בעלמא הוא, ומוכח דגרמא בשביעית אסורה מן התורה. ועוד יל"ד לאסור גרמא בשביעית ממה שדנו האחרונים [אחיעזר ב' מ"ח ברכת שמואל ב"ק סי' ל"ט חזו"א ב"ק סי' י"ד ס"ק י"ב] ע"פ דברי הגמרא שבת ק"ב ב' דגרמא אסור מן התורה בכל הנך איסורים דלא כתיב בהו לשון עשיה בתורה. וצ"ע.

הלואה בהיתר ברבית דרך מקח

כ"ה ל"ז את כסףך לא תתן לו בנשך וגו' כתב השו"ע [יו"ד קס"ג ג'] אמר לו הלויני מנה, א"ל מנה אין לי חטים במנה יש לי, ונתן לו חטים במנה כמו שהוא השער, אם פרע לו לבסוף המנה בפירות מותר וכו'. ולפי"ז יש דרך להלוות ברבית בהיתר גמור, כיצד אדם בא לחברו ואומר לו הלויני מנה, ואומר לו חברו מכור לי סחורה וכיו"ב במחיר השער, וקונה ממנו בסודר, ומקנה לו בחזרה [ע"י קנין חצר וכדומה] עבור מחיר פחות מכל שירצו, וכשבא יום הפרעון קונה בסודר הסחורה או כיו"ב במחיר שקצב ומשלם דמיה ופורע את חובו בסחורה [כנ"ל בקנין חצר].

כ"ה נ"ג לא ידנו בפרך לעיניך

וכתב הרמב"ם ואין אנו נזקקין לכנוס לרשותו של עכו"ם ולבדוק אחריו שלא יעבידנו בפרך שנאמר לעיניך בזמן שאתה רואה. יש להסתפק האם לעיניך הוא דוקא לעיני ממש כשרואה אף רודנו, או"ד סגי בידיעתו, וכל שהוא יודע מהרדיה אסור.

ספירת העומר [ב]

הרמב"ם בסהמ"צ [מצוה קס"א] כתב שספירת העומר היא מצות עשה שהזמן גרמא ואין הנשים חייבות בה, והרמב"ן שם לא השיג עליו כלום, אך הרמב"ן בקידושין ל"ד כתב שספירה"ע היא מ"ע שאין הזמן גרמא, ורבים דנו שטעות סופר נפלה בדבריו, וכוונתו לומר שספירה"ע היא מ"ע שהז"ג, והוכיחו כן ממה שלא השיג על הרמב"ם, וכן שהראשונים הרגילים להביא את דבריו לא הביאוהו בזה.

אך רבינו שליט"א הראה למש"כ המהר"ם חלאווה בתשו' שנדפסה בסו"ס שיטת הקדמונים עמ"ס ב"ק להאריך לבאר את סברתו של הרמב"ן שספירת העומר היא מ"ע שאין הז"ג, ומוכח שהגירסא הנכונה ברמב"ן היא כדלפנינו.

ספירה שאין בה מצוה

בתרומות הדשן סי' ל"ז כתב שאם שכח לספור בלילה סופר ביום בלי ברכה, ומועיל שיוכל לספור שאר ימים בברכה, ונחשב תמימות כי לא דילג יום אחד לגמרי. ומשמע בדבריו שיש תועלת גם בספירה שאין בה מצוה לקיים תמימות. ויל"ע אם יוכל לצאת ידי ספירה זו בשומע כעונה, או שאין שומע כעונה בדבר שאינו מצוה.

ויש ללמוד שענין שומע כעונה ישנו גם בדבר שאין גופו מצוה מהגמ' סוכה דף ל"ח שלמדו דין שומע כעונה מקריאת שפן הסופר לפני המולך את מגילת קינות. והיינו שהוא ענין פשוט שהשומע מן הקורא כקורא בעצמו. ונראה שספירה זו שאינה מצוה יכול לצאת בה מן הנכרי כישראל, וכ"ש אשה. ואין נראה לומר שהנכרי אינו בן ספירה¹, כי אינו שייך לקרבן העומר וספירתו. שמוכל מקום יש כאן ספירה מיום הקרבן. והרי זה כאילו נתגייר אדם בט"ז ניסן אחר הקרבת העומר שודאי יש בו קיום גמור של ספירת העומר אף שלא היה שייך להקרבנו. [ויתכן כעין זה שאם יקרא נכרי דברי תורה לפניו הרי הוא כעונה וחייב בברכת התורה].

ויש להעיר עוד בגוף דברי התנה"ד שיש קיום תמימות בלא מצוה. במה שכתבו הפוסקים שאם יספור אדם ויכוין שלא לצאת ידי חובה רשאי לספור אחר כך בברכה. והנה אם קיום ספירה בלא מצוה מועיל למציאות של ספירה, אולי הוא מקלקל שאחר שספר היום אין מציאות של ספירה.

דבר אבות

מעלת ברכה של כל אחד

הוא היה אומר אל תהי כו לכל אדם.
(אבות ד, ג)

יש מעשה עם ר' חיים בריסקער, שברכה כל יהודי יכול לתת, זה סיפור שהבריסקערס לא מכחישים את זה. היה מעשה שבא יהודי אחד בערב שבת לר' חיים, והתיישב על כסא והתחיל לבכות, שאל אותו ר' חיים על מה אתה בוכה, וענה, שהאשה שלו חולה, והרופאים לא מוצאים עצה, הלב של ר' חיים היה עם היהודי הזה, אמר לו ר' חיים כעת יום שישי בצהרים, יהודים הולכים לבית מרחץ, תיגש לבית מרחץ, תספר את הסיפור שלך, ותבקש ברכה, ותענה אמן על כל ברכה, ואם יהיה באמצע אחד שיתן לך ברכה מעומקא דליבא וענית אמן, לא צריך יותר. מספיק עומקא דליבא. (אמתחת בנימין)

מעלת מילה אחת

רבי ישמעאל בנו אומר הלומד על מנת ללמוד מספיקין בידו ללמוד וללמד והלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות. (אבות ד, ה)

שח רבינו בימי חור"מ פסח: יש עוד סיפור על הגאון שכתוב בהקדמה לספרא דצניעותא, אף אחד לא קורא את זה, שם אפשר לקרוא על הגר"א, דברים נפלאים, יש סיפור שהפרי מגדים מספר על הגר"א בחייו, יש ספר של הפרי מגדים בשם נטריקאן, שיש כתוב ששמע מיהודי אחד בולגא על החסיד ר' אליהו, שמצא פעם אחת פשט בערוך, פשט חדש במילה אחת בחז"ל, שכתוב "חלוקת הנפש כיצד בודקים את הסממנים", כתוב חלוקת הנפש, פשט, ושימח שמחה גדולה. מענין שהגר"א מצא פשט במילה שאף אחד לא שם לב לזה, ושימח שמחה גדולה, יש לי בבית את הספר הזה, מענין, הפרי מגדים התפעל שהגר"א מצא פשט במילה, רשמתי על זה הערה במקום אחר. מה שימח את הגר"א? פשט במילה אחת בחז"ל, זה חשוב יותר מאלף סיפורים שאותה יודע, הוא לא אמר עמקות של אור שימח וכד' ולא ידיעת כל התורה, מדברים היום על הדברים האלו על הגר"א, אצל הגר"א כל מילה בתורה היתה... נכון קושיות ותירוצים זה מועיל מאוד, זה חלק גדול מהתורה, אבל אצל הגר"א, לדעת פשט במילה אחת, זה היה שמחה גדולה, והפרי מגדים מספר את זה. זה נקרא השקפה אמיתית! (שם)

1. מענין לענין, הזכיר את דברי השאלות פרשת קדושים דבני נח מותרים לזרע וללבוש כלאים דכתי' שדך לא תזרע ובני נח לאו 'בני ארץ' נינהו.

מעשה דבר

הסיבה שרבינו לא נזר לילדים חלקה

רבינו מחמיר מאוד שלא יתקדבו עם ילד קטן של חלקה וכיו"ב ואומר שזה לא תנו שילד קטן מצטער מאנשים זרים, ומעיר לאבא שהוא נכשל בלא תנו ומכשיל אותו את רבינו בלא תנו.

ופעם אחד שהעיר על כך שאלוהו א"כ איך מביאים גר קטן לב"ד להתגייר וכי הוא לא מפחד מהב"ד וא"כ עוברים על לא תנו, ואמר שבשעה שמביאים אותו הוא עדיין גוי ואין איסור לא תנו בגוי. והגיל לומר למתדעים שזה טובת הקטן שיקבל ברכה וכו' שזה לא תירוצו והקטן לא רוצה את זה כעת וכו' ועוברים בלא תנו ואין לזה שום היתר.

ביקור בשדה

שרה התחת שנפרש על מאות הדונם, ידע את רגלם של עובדי ארמה, של תאילנדים עטויי רעלות. שביליו ידעו את כבישתם של צמיגי טרקטורים לחרישה, דישון, וריסוס. עכשיו מתפרשת לה אדמת הבור, בגוון בראשית. חול אדמדם, שתלמי השישית עדיין ניכרים בו.

חלקות האדמה האחרות, עמדו אמש חפיי ראש, כיסויי הגיליון השחור, שחפו על שתילי ה"ההיתר מכירה", ביקשו להסתתר מהעטרה שעטרה לה חלקות של החקלאי זטלאוי. על דגביה צעדו פעמי של איש התורה כולה, המקרא, המשנה, התלמוד, טורי הזהב, השולחן ערוך, ונשיא כליהם, רבינו שליט"א ראש הישיבה הגדולה "כנסת ישראל - סלברק" בבני ברק, מלווה בחבר גדולי תורה וחובשי בית המדרש, וראשי קרן השביעית. גאון התורה והעיון, עזב לשעה קלה את הסטנדרט הנציח, את העיון הצרופי הבתלי נדלה, ובא אליהם אל אנשי השרה והאדמה.

דין הלכות התפתח בעקבות שאלת גיבורי הכוח, וקולו המתרוגן של רבינו שליט"א, אומר להם נחרצות: "אחת היא לנו דאורייתא או דרבנן! חוב גמור הוא לא ימוט. תחזקנה ידיכם גיבורי החיל!"...

ובעת שהפמליה עשתה את דרכה חזרה, ביקש הגאון הגדול ראש ישיבת 'סלברק' שליט"א להטות עליו את הדרך, ויט משביל העפר, ופעמי שם אל אדמת הקודש, ויתייצב איש ההלכה והעיון ועינו שזפו את האדמה החפה מגידולים, ויך עליה במטהו פעמיים, ושפתיו ילללו בדגש רב: "ושבתה הארץ שבת לד', ושבתה הארץ שבת לד'..." (מסוף שב"ק שמות תשע"ה).

ומספר עד ראייה הגר"י מגדלון שליט"א: (קובץ קול התורה קובץ פ עט קג ניסן תשע"ה) כשהלכתי לפני כשלוש שבועות לבקר ולחזק שומרי שביעית במושב קדימה יחד עם ראש ישיבת סלברק הג"ר דוב לנדאו שליט"א ראיתי שמיאן ללכת על שביל מסודר והלך בתוך השדה דוקא וכששאלתי ע"ז אמר לי רצוני להתהלך בשדה המכריזה ושבתה הארץ שבת לה.

הלכות שביעית

לפני התחלת השמיטה שח רבינו: כעת שמגיע שנת שביעית ראוי להתכונן בלימוד הלכות שביעית, והדרך הנכונה והראויה בפרט לאברכים היא ללמוד את הסוגיות שנוגע למעשה בעיון, וכך גם ידעו ויזכרו את הדינים, אבל בלימוד משניות שביעית או הירושלמי כסדר או הלכות שביעית ברמב"ם כסדר, לא זוכרים כלל, ובפרט שרוב ההלכות שם לא נוגע למעשה, וכך המציאות שכשלוסידים הרבה דינים אחד אחר השני לא נשאר כלום, וכמו שהיה אחד שלמד הרבה הרבה, ובסופו של דבר לא יצא ממנו דבר, ואמר ע"ז החזו"א שאותו אחד הוא כמו שמי שנטל הרבה אטריות בק, שהכל נושר החוצה, ולכן ראוי ללמוד את הסוגיות בעיון, ויעשה חזרות על עיקרי הדברים, ומי שאין באפשרותו ללמוד שביעית בעיון, ילמד מספרי קיצורים את הדינים שנוגעים להלכה למעשה. [מתוך דברים שאמר לפני אברכים]

רבינו עצמו סיפר שלמד את סכסכת שביעית בעיון עם מרן ראש ישיבת קול תורה הגר"י שליזנר שליט"א.

פ"א התבטא על רבי יצחק שליזנר זצ"ל ואמר הגאון רבי דב לנדאו שליט"א אמר שהוא נפגש עמו והוא ראה שהוא מופלא בשביעית ואפילו העמיד אותו על טעות אחת. והוסיף שמה שכתב בצוואה שלא היו לו יסורים והרי ידוע לכל שהיו לו אלא הפשט הוא שאדם כזה היה לו ערבות בתורה.

חייב אדם לטוהר עצמו ברגל

הגר"ר שלמה אייגר זצ"ל היה רב בוורשא, ופעם אחת בא בעל התיבות המשפט לחג השבועות לוורשא, ובערב שבועות נכנס הגר"ר ש אייגר לנתח"מ לבקרו, ואמר הגרש"א אפשר לשאול עלי שאלה שכתוב חייב אדם להקביל פני רבו ברגל ולא בערב הרגל, יש לי תירוץ ע"ז, דהנה כתוב חייב אדם לטוהר עצמו ברגל, וכי ברגל נטהר, אלא בערב הרגל נטהר שיכנס לרגל טהור, כך גם בקבלת פני רבו, ענה לו הנתח"מ, שלא צריך לומר כאלה תירוצים, אלא התירוץ שאת פני רבו מקבל ברגל ואת פני ערב רבו בערב הרגל.

היה ת"ח גדול שהתחפש לבעל עגלה, ולקח עמו את בעל נתיבות המשפט, ע"מ לשאול אותו שאלות בדרך.

הנתח"מ בן אחר בן נין להחכ"צ, מבן אחר שלו, ומביא את התומים כסדר, הרע"א והנתח"מ היו חברים טובים, ויש מקומות שחולקים, יש תשובה של הרע"א שחוזר בגלל הנתח"מ.

נתיק ישר

בעת שנפרד ה"נתיבות המשפט" מתלמידו רבי שרגא פייבל דנציגר - אבי האדמו"ר הראשון מאלכסנדר, מסר לו דברי הדרכה כצידה לדרך, ואלו דבריו: "אם יאמר לך מאן דהו איזה דבר חידוש ולא ייטב בעיניך, אף אם לא יהיה לך במה לדחות את דבריו, התחזק בדעתך ובסברתך ואל תקבלנו, כי חוננת בשכל ישר באופן מפלא, ובנתיק ישר לא נכנסת חרב עקומה".

קריאת הקדמה

בעת האחרונה בעת שיחה בדברי תורה עם הגאון ר' ישראל אדלשטיין ותלמידים, ביררו את מחלוקת הקצות והנתיבות בענין בעלות ומכירה בקדשים קלים. אחר כך אמר מוריני, הקצות והנתיבות היו ידידים טובים מאוד, הקצות כותב את שבחו של הנתיבות בהקדמה לחיבורו 'משובח נתיבות'. והוסיף, במקום לקרוא עלונים וספרים, צריך לקרוא הקדמות והסכמות של גדולי תורה, הם גופי תורה. דברים נפלאים מאוד.

וזה לשונו של הקצות, מאז עזרני ה' להוציא לאור שני חלקי קצות החושן שמח לבי... ורב גיל מלאתי אחרי רואי כי אחד מאנשי שם ומעלה, גדול בתורה כאחד מגאוני זמנינו, שקד על ספרי איזן וחקר במאמרו, ושם כל מעייניו בו. הוא ידידי ומכירי הרב הגאון בעל המחבר ספר נתיבות המשפט. ותקטן עוד זאת בעיני עד כי שם אל לבו לצרף דברי במצורף הבחינה להגות ממנו כל סיג ודופי (כפי דעתו).

אולם, נפרדות ושונות הנה מוחשבות בני אדם לכל דבר השכל, אף כי בחכמת התלמוד העמוקה, לא אשר ירחיק האחד ירחיקו הכל. - הקצות אומר כאן, בכל דבר יש שני דעות, הער זאגט אזיי און הער זאגט אזיי. זו לא שיטת לימוד אחרת, זה דרך הסברה.

הגר"ר ישראל, זהו שאמרו חכמים, אלו ואלו דברי אלקים חיים. הגר"ל, אלו ואלו זה ענין אחר, שיש נקודת אמת בכל צד.

הנתיבות עסק גם בקדשים. יש מכתבים מהנתיבות לחמד"ש על שם הקטרה בזר

מכירת הבהמות

אמר רבינו, לבעל הנתיבות היתה מחלוקת גדולה עם הרב מבוטשאטש (האשל אברהם) במכירת הבהמות שהיתה נהוגה בימים ההם. מאכל הבהמות היה חמץ, והיו מוכרים את הבהמות עם מאכלם בפסח, כדי שיוכלו לאכול את החמץ. הבוטשאטשער אסר [כדעת התבואות שור] כיון שהוא נהנה מהחמץ ורוצה בקיומו, ואסור ליהנות מחמץ גם כשאינו שלו. ועוד שמכירת חמץ היא מכירה גרועה וכולם יודעים שאינה אמיתית, וסמכו עליה רק בצירוף הביטול שמתיר את איסור בל יראה, אבל לא שייך ביטול להתיר הנאה מהחמץ. ועוד שבאמת החמץ אסור עליו בהנאה וקל לו לגמור דעתו ולמוכרו, אבל מכירת הבהמות שבעצם הם מותרות בפסח אינה מכירה אמיתית.

הנתיבות כתב שהמכירה היא אמיתית, הרי אם הגוי יקיים את המכירה הוא יצטרך לשלם תשלום מלא. ומצד הנאה מהחמץ, יסד בזה את חידושו הידוע, שאיסור הנאה הוא דוקא בלקיחת הנאה, ואין איסור בהנאה ממילא כגון זה שבהמותיו אוכלות בלי מעשה שלו. יש בזה אריכות ואנחנו לומדים את דבריו בשיעורים ביישיבה.

הרב מבוטשאטש כתב בתוך מכתבו לנתיבות, שבעיניו היה בעה"ב שסמך על מכירת הבהמות בפסח, והפסיד את כל בהמותיו. הוא קיבל את עונשו כיון שנהנה מחמץ שלא כדן. הנתיבות ענה לו אצלי עשו כן והצליחו. ההפסד לא היה בגלל איסור חמץ אלא בגלל שעברו על הוראת רב העיר.

מכירת הדבד

ממך ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

שיציר האדם לעצמו שהרי פעמים ששניים הם ההולכים לאסוף מעות ואחד פושט את ידו וחבירו עומד לצדו ונתאר לעצמנו אם היה דופק על דלתנו הלך עני ופושט יד לקבל מתן וגדול הדור עומד בצירו ודאי שהיינו מגדילים את הנתינה לאין ערוך ולא היינו פוטרם עצמנו בנתינת פרוטה וצריך האדם לידע דכשעני דופק על פתחו הקב"ה עומד לצד ולפי זה יחשב סכום הנתינה.

שאלות ותשובות בעניי פירות שביעית

לכבוד הגאון האדיר והנפלא מורנו וכו' רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א
א האם מותר לעשות ויטמינים מפירות שביעית ב האם יש דין קדימה לברך קודם על פירות שביעית והטעם ג אחד גזל מחבירו פירות שביעית והחזיר לו פירות רגילים וטוען הנגזל שיש לו ענין מיוחד לאכול פירות שביעית האם הצדק עמו והטעם ד האם יש ענין לקנות פירות שיש בהם קדושת שביעית ואם כן כמה צריך לטרוח עבור זה וכמה ממוקן יש להוציא שלפעמים זה יותר יקר בהרבה מפירות רגילים ה האם יש ענין מיוחד לברך על אתרוג שקדוש בקדושת שביעית יותר מאתרוג רגיל בכבוד רב מאד גמליאל הכהן רבינוביץ בן הגר"א אלחנן שליט"א מו"ס גם אני אודך.

בס"ד תשובה

בס"ד כ' תמוז תשע"ה לפ"ק כב' ידי"ע הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א שלו
וברכה עד העולם מכתבו הגיעני והנני בזה להשיבו דבר ביקר לשאלה
א' עי' רמב"ם פ"ה מהל' שמיטה ויובל הל' ג' ולא ישנה פירות מבריתך כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר ובהל' ו כתב כלל גדול אמרו בפירות שביעית וכו' אין עושין מונו מלוגמא ובפ"א מהל' תרומות הל' ב' כתב אין עושין תמרים דבש ולא תפוחין יין וכו' וכן שאר הפירות אין מושגין אותן מבריתך וכו'.

לשאלה ב אם חביבין עליו אכילת פירות שביעית מחמת קדושתן הרי יש דין קדימה בברכות לחביב.

לשאלה ג חיוב תשלומים בגדלה הוא בשוויו בלבד וכל שוה כסף ככסף.

לשאלה ד' אין שום חיוב בזה. לשאלה ה' אין ענין מיוחד בזה בברכה וביקר ברוך דוב פוברסקי

מדוע שלח הח"ח לצדיק העיירה הנסתר

ולא תנו איש את עמיתו ויראת מאלקיך (כה יז)

דרשו חז"ל הובא ברש"י אחד אונאת ממוקן ואחד אונאת דברים, ומובא בחז"ל (ויק"ר לג א) הדא הוא דכתיב משלי יח מוות וחיים ביד הלשון. מה ענין מוות וחיים ביד הלשון הרי לא הלשון היא המדברת אלא האדם באמצעות פיו ולשונו.

והביאור בזה שאמנם האדם הוא המדבר אבל יש גם ענין חילוק איברים וכל אבר יש לו שכרו ומצוותו. הר"ן בנדרים ב אומר הקשה רבנו תם פה קדוש איך יאמר דבר כזה מדוע לא הקשה אדם קדוש. משום שבאמת הפה הוא המדבר ויש ענין באבר הפה.

דרך אגב יש להעיר בענין זה מה השייכות לענין קדושה יאמר למדן וגאון כזה איך יאמר דבר זה.

והביאור הדברים שטעות תתכן בכל אחד אבל התימה היא מאחר שפיו קדוש זו סיבה שלא יצא ממונו דיבור שאינו כדן ואינו אמת כי פה כזה יש לו סייעתא דשמיא שלא יוציא דבר שקר אפילו כשהוא סבור שכן האמת בסמוך.

לראדן הייתה עיירה ששמה אישישוק וגר שם צדיק צנוע רבי זונדל שחי לעצמו בלא שהכירוהו ולא ידעו ממונו ויהי היום ובא אליו אדם לבקש ברכה ובירכו למחרת עוד אחד הגיע לבקש ברכה וכך כמה וכמה אנשים חקר לסיבת הדבר מדוע החלו לבוא אליו ושמעו שה"חפץ ח"ס שולח אליו שאל את הח"ח מה רוצה ממונו והרי אינו כלום אמר לו הח"ח ענין ברכת הצדיק שצדיק השומר את פיו ואינו מוציא דבריו לבטלה כשמברך יש סייעתא דשמיא שלא יצאו דבריו לבטלה אני מוכיח שפך פה קדש שלא דיבר לשה"ר ושאר דברים אסורים לכך אני שולח אליך להתברך.

הקב"ה עומד לצידו

וכי מוך אחיך ומוטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (כה, לה)
איתא בחז"ל (ויק"ר לד ט) א"ר אבין העני הזה עומד על פתחך והקב"ה עומד על ימינו דכתיב תהלים קט כי יעמוד לימין אבין אם נתת לו דע מי שעומד על ימינו ונותן לך שכרך ואם לא נתת לו דע מי שעומד על ימינו פורע מונך דכתיב שם להושיע משופטי נפשו וכו' ע"כ ובא לומר בזה

משולחנו של רבינו

הספרו של חכם

במלאות י"ב ודש לסילוקו של מוך רבן של ישראל הגר"ג אדלשטיין זצ"ל. נשא מוך רבינו נהי בהיכל הישיבה. וכך אמר בתו"ד:

אותו רבי גרשון, אני מוכיר כבר לא רק כעת, אני מוכיר אותו יותר משבעים שנה, כשבאתי לישיבה הייתי בן שלש עשרה, הייתי בשיעור א', רבי שלמה [ברמן] הי' גדול מומני בשנה וחצי, ורבי גרשון הי' גדול מומני

בשמונה שנים, זה הי' בתש"ה, ולפני מוותו בן כמה הי' רבי גרשון כבן מאה, זה לא פשוט, בימים אלו הי' צריך להיות יום ההולדת שלו, תגידו אם הי' שינוי ברבי גרשון משנה אחת לשניה, יחשוב כל אחד, שום דבר, שום דבר, אותו שקט! אותו צניעות! אותו אישיות! זהו הרב הדומה למלאך ה' צבקות. [א"ה הרחבת הקשר אודות מוך הגר"ג יובא א"ה לקראת גליון חג השבועות].

מזן הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל גלב"ע ט"ז אייר תשס"ג

ברקע ידידות נפש אז נקשר מורן רבנו שליט"א גם הוא עם מורן הגרי"מ זצ"ל, בכל פעם שמורן הגרי"ד היה מגיע למעונו של מורן הגרי"מ בת"א היה מורן שליט"א מתלווה אליו. בשיעוריו עמל'ס כתובות רבנו שליט"א מזכיר יסוד של מורן הגרי"ז ששמוע מוחתנו מורן הגרי"מ שהשקאת סוטה דין מתיר יש בה. ומאריך רבנו לבאר יסוד זה, רבנו שמוע זאת בילדותו באחד הפעמים שהתלווה לאביו בביקורו אצל מורן הגרי"מ. ואחר כך החל רבנו שליט"א להגיע בעצמו לבית מורן הגרי"מ עוד בתל אביב באופן קבוע ודתי. בט"ו השנים האחרונות לחי מורן הגרי"מ השתרש המנהג שהיה רבנו שליט"א מקביל פניו ברגל בצערי יום השבת בשבת חוה"מ, היה זה כאשר רבנו שליט"א היה מוסר באופן קבוע את שיעור החג בבית הכנס המרכזי ברמות אלחנן, וכשעה לפני תחילת השיעור היה עולה למעון מורן הגרי"מ להקביל פניו ברגל, כשרבנו הגרי"מ כבר היה יושב שקוע בתלמודו, וכשרבנו היה נכנס היה מורן הגרי"מ שמוח לקראתו והיה מדבר עמו בענייני החג במשך שעה ארוכה, ובצאתו היה מלווה עד הפתח לאות כבוד והערכה.

רבנו שליט"א סיפר כי כאשר התחדש לו השטיקעל במסכת זבחים בסוגיית 'התנדב יין מזלפו ע"ג האיש' הרגיש שהוא מוכרח לומר זאת למישהו, ובישיבה לא היה אז מישהו שעסק בסדר קדשים שיוכל לומר לו את זה, נסע לת"א למעונו של הגרי"מ, מורן הגרי"מ שמוח מאוד עם הדברים, ואף הביא ראייה המסייעת את דבריו.

עד שנשתדכו בנייהם כאשר נכדו הגדול של מורן הגרי"מ יבלחט"א הגרי"ז שליט"א ראש ישיבת נר זרח עוצם נשא את נכדתו הגדולה של מורן שליט"א בתו של הגר"ר יוחם שליט"א שהוא מתלמידיו ומקורביו הגדולים של מורן הגרי"מ. ופרץ רגשי השמחה שהיו במעמד הווארט שהתקיים במעונו של מורן הגרי"ד בלתי ניתנים לתיאור, כשבמהלך כל השמחה אחז מורן הגרי"ד ביד החתן באות אהבה וחובה. כאשר בניו של מורן המשיגה דמיון רבי יוחם זצ"ל שמורן הגרי"מ הוא מגדולי תלמידיו ומעתיקי שמועו היו מגיעים לארץ, היו מקפידים לעלות למעונו בת"א, ותמיד היה מורן רבנו שליט"א מתלווה אליהם.

בעת שמורן הגרי"מ הגיע לנחם את מורן הגרי"ד על פטירת אשתו ע"ה לא חש מורן הגרי"ד בטוב והיה ספון בחדרו למנוחה, והאבלים ישבו בסלון הבית, מורן הגרי"מ נכנס לחדרו הפרטי של מורן הגרי"ד שהיסב על המיטה, ומורן רבנו שליט"א מיד עזב את הסלון עם עשרות המנחמים ונכנס אף הוא לחדר הפרטי והתיישב על הארץ בלא כיסא למרגלותיהם והאזין לכל הדברים.

כאשר נין מורן הגרי"מ זצ"ל הקריע על שמו הגיע להתברך אצל רבנו שליט"א ואמרו לו כי הילד נקרא 'יחיאל מיכל פיינשטיין' מיד נענה רבנו שליט"א ואמר 'אהייליגע נאמען' - זה שם קדוש, הלואי ותזכה לגדול כמותו' ובהתרגשות אחז את ראשו של הילד ונשקו.

ואיך אנחם

כשנפטרה בתו של מורן הגרי"מ בצעירותה היו מורן זצ"ל ומשפחתו בצער גדול מאוד ונכנס רבנו שליט"א לנחם, בכניסתו לבית פגש במורן הגרי"מ ששפירא זצ"ל שאמרו לו כי עומד הוא להיכנס לניחום אבלים גם כן, ויש לו מוחשבה בזה ניחום, היה זה זמן קצר לאחר פטירת מורן הגרי"ז זצ"ל ואם כן אמור להם שבדואי ידע מזה הגרי"ז זצ"ל והסכים לזה שהגיע שעתה לצאת מן העולם, ואילו היה תועלת בחייו של חייה כאן בעולם, בודאי זקנה מורן הגרי"ז זצ"ל היה מחפץ בזכותה.

צורת הברכה

פעמים רבות מספר מורן רבנו שליט"א את אשר בעניין ראה ובאזניו שמוע, היה זה בשמחה שנערכה במעונו של רבן של ישראל מורן הגרי"ז מבריסק זע"א, כאשר חתנו של מורן הגרי"ז זע"א רבנו מורן הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל בא להפריד מחמיו טרם חזרתו לביתו הגיש את בנו מורן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה לסבא הרב מבריסק והפטיר שהסבא יברך אותו שיצא לגדול' בישראל, הניח מורן הגרי"ז את ידו על יבלחט"א נכדו שליט"א וביכרו שידע ללמוד, וכלשנו הטוהר 'אלסט קענען לערנען', שאל אותו מורן הגרי"מ למה אינו מברכו שיהיה 'גדול', השיב לו חמיו מורן הגרי"ז והסביר 'היום בדורנו 'גדול' זה שם כולל למי שהוא מיוחד בתורה, בידיעתה ובעמקתה ובידאת שמים, אבל דור של נכדי יהיה מי שיהיה מיוחד בתורה, ויהיה מי שיהיה נקרא גדול גם אם אינו ידע ללמוד, על כן הברכה אינה יכולה להיות שיהיה גדול בסתם, אלא שידע ללמוד, שיהיה מאלו הגדולים שידע ללמוד. ובכל פעם שרבו מורן שליט"א מספר הוא מוסיף ומפטיר כי אכן פעולת צדיק לחיים וזכה הרב מבריסק שנכדו שליט"א יהיה מאלו הגדולים האמיתיים שאכן ידע ללמוד.

א"ה בשבועות הקרובים נכתוב על קשרי מורן רה"י שליט"א פירש בחוקתי מורן הרש"י בורנשטיין זצ"ל ותלמידו הר"ע קיסטר זצ"ל פירש במדבר 'ידידו הליך אורי קלמן זצ"ל. פירש נשא מורן רה"י הר"ג אדלשטיין זצ"ל נשמו לקבל חומרים

קשר עמוק היה בין מורן רה"י שליט"א למורן רבי מיכל זצ"ל שעוד התחיל עם אביו מורן הגרי"ד זצ"ל שלמד עמו ביחד בישיבת מיר.

ישרות ובהירות בכל הש"ס

במלאות עשור לפטירת הגרי"מ זצ"ל, נכנסו מערכת נוסף שב"ק לשמוע מרבינו שליט"א אודותיו.

ש. כמזכור שהקשר בין משפחת ראש הישיבה שליט"א עם רבי מיכל החלה במיר? לא. הרבה קודם. ראשית רבי מיכל הרי נודע בשמו "רבי מיכל סטראובינר" וסטראובין וליובאן היו ככפר אחד ואבא זצ"ל גדל בליובאן. אבל ההכרות עם המשפחה החלה בעיקר בקלעצק. כשישיבתו של מורן הגאון רבי איסר זלמן זצ"ל גלתה מנסלוצק לקלעצק שם עמד בראשה חתנו מורן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, רבי מיכל למד שם וגם אבא זצ"ל היה שם והאכסניה של רבי מיכל היתה אצל סבתי הרבנית קרייזר ע"ה.

אחר כך כשרבי מיכל הגיע למיר בתקופה מסוימת הוא ישן באותה אכסניה (סטנציה) עם אבא זצ"ל. בחלוקה של אבא הוא הספיד בהיכל הישיבה והזכיר זאת כשהוא התבטא כך: "הכרתי את ר' דוד, אותו צדיק, עוד מיילדותו, כשבאתי למיר סידר המשגיח אותי באכסניא אחת עם ר' דוד, ויכולנו להעיד עליו שהיה הוא מואתם שהיו אומרים אשרי ילדונו שלא ביישה את זקנתו, הוא יכול לומר שהילדות שלו, גם הייתה כן, כמו זקנתו".

היה זה מקובל בימים ההם לשכן בחור באכסניה יחד עם בחור מבוגר מנונו. במשך השנים הוא סיפר לי כמה פעמים איך שאבא היה קם לפנות בקר ללמוד בישיבה. (האבא ראש הישיבה זצ"ל כבר בשנים ההם היה מושכים קום, שאלנו? והגאון הגדול שליט"א מואש כי הקינה באשמוות שהיתה ידועה לבני הישיבה דפתיבו' שרשה כבר מיום עמדו על דעתו).

במיר הוא היה מוטובי הבחורים ולמד בחברותא עם חשובי הבחורים הגאונים רבי לייב מואלין זצ"ל ורבי יונה קרפילוב זצ"ל מי שנמנו עוד על בני אותה חבורה היו הגאונים רבי יצחק חיים קרסניצקי זצ"ל (שהיה גם בן סטראובין) רבי גרונם לנדא זצ"ל.

במלחמה הוא ברח לארה"ב שם חיכה לו דודו מורן הגאון רבי משה זצ"ל ומיד הזמינו לכהן כר"מ אצלו בישיבת "תפארת ירושלים" עד שעלה לארץ הקדש.

אני זוכר אותו משהגיע לארץ הקדש והוא התגורר אצלנו בת"א, כלומר אצל זקנתי הרבנית קרייזר ע"ה עד לנישואיו. כל השידוך עם הרבנית ע"ה נוהל על ידי אבא זצ"ל והגר"ח קרסניצקי זצ"ל וה'אופרופ' היה בתל אביב ב'היכל התלמוד' שם היינו מתפללים כשהסבתא הכינה את הקידוש.

אני זוכר את חתונתו במוקדן באב"ד בירושלים ב"ז אב תש"ו. הוא דיבר שעה ארוכה בדברי תורה על טומואת כלי חרס בסוגיא של "תוך תוכו" ואני יכול לשכוח את הנחמה שנראתה על פני מורן הרב מבריסק זצ"ל. היתה לו הנאה מרובה מוחתנו אותו הכיר כבר מבחרותו כשנסע ממיר ללמוד אצלו בבריסק.

ש. האם ניתן להגדיר מי היה רבי מיכל?

אומר לכם, רבי מיכל למד בעיון ולימד את כל הש"ס. מסר שיעורים בזרעים ובטהרות אבל המיוחד שבתורתו היה ישרות וקלוריקייט. בהירות בכל סוגיא. לדעת מה שכתוב טוב בלי הרבה פלפולים אלא את האמת שבסוגיא.

האמת שזו דרך הלימוד של בריסק. "כמסירתה מסיני". משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לאקנים "והם מסרוה" למסור ולהעביר את התורה כמו שהיא כך היה מורן הגרי"מ מבריסק כך היה בנו מורן הגרי"ז וכך היה רבי מיכל.

רבי מיכל גם מסר הרבה תורה לתלמידים. בכולל שלו בתל אביב למדו אברכים חשובים מאוד והצליחו שם מאוד כשגדלו עם כזה רב.

מלבד זאת הוא גם למד הרבה מוסר. הוא קיבל הרבה מוהמשגיח מורן רבי יוחם זצ"ל והיה חוזר בשיחותיו על מה ששמוע מרבי יוחם. והיה גם בעל מידות מופלאות. היה נעים לכל אחד ומקבל את כולם בסבר פנים יפות.

וחבל על דאבדין מסיים מורן שליט"א, הוא היה אדם גדול באמת.

קשרי אהבה של תורה

בעת שהגיע מורן הגרי"מ פיינשטיין שליט"א לכבד את מורן הגרי"ד בסנדקאות לבנו, דפק מורן הגרי"ח על דלת ביתו של מורן הגרי"ד והמתין עד שיפתח את הדלת, כאשר מורן הגרי"ד פתח את הדלת וראה את הגרי"ח אמר לו בני המשפחה נוהגים לדפוק ומיד להכנס, ואינם מומתנים שיפתחו להם, וגם אתה כאחד מבני המשפחה נחשב. כמו כן התקיימה מסכת של ידידות בין מורן הגרי"מ לחתנו של מורן שליט"א הגרי"ז רבי ישראל חיים קפלן זצ"ל שהיה חתנו של המשגיח רבי יוחם, ומורן הגרי"מ אף הספידו.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת בהר תשפ"ד (29)

הונאת קרקע

והוא חזרת הממון, אבל אזהרת הלאו נהגת בכולן וכו' עכ"ל, וגם החינוך (מצוה שלז) כ' שגם המאנה בקרקעות עובר בלאו, אבל לשון הרמב"ם (פי"ג ממכירה ה"ח): אלו דברים שאין להם הוניה, הקרקעות וכו' שנא' או קנה מיד עמיתך – דבר הנקנה מיד ליד יצאו הקרקעות כו' עכ"ל, ולא הזכיר כלל שיש לאו גם בקרקע, ובמנ"ח שם נסתפק בדעת הרמב"ם. ואם נאמר בד' הרמב"ם דאין אונאה בקרקעות ואפי' לאו ליכא, א"כ צ"ע טובא מדאמר רבא ר"פ איזהו נשך (ב"מ סא א') למה לי דכתבה תורה לאו בגזל לילף מאונאה וריבית, והא בגזל מפורש ברמב"ם פ"ז מגניבה ה"א שהמסוג גבול בא"י עובר בב' לאוין או בלא תגנוב ולא תסג או בלא תגזול ולא תסג, והוא מד' הספרי כמו שהביא המ"מ שם, וצ"ע איך נילף גזל מאונאה כיון דבאונאה ליכא לאו על קרקע ובגזל איכא לאו וצ"ע (רבינו שליט"א האריך הרבה בדבר ליישב שיי' הרמב"ם ואכ"מ).

וְכִי תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעֵמִיתְךָ אוֹ קִנְיָה מִיַּד עֵמִיתְךָ אֶל תֹּנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו (כה, יד)

רש"י מפרש דקאי על אונאת קרקע, ורמב"ן כ' שהוא נכון בישוב המקרא לפי פשוטו ולפי מדרשו, אבל על כרחנו נצטרך להטות מקראות מפשטן שהרי רבותינו אמרו (ב"מ נו א') אין אונאה לקרקעות עי"ש שהאריך ליישב המקראות.

וכדי ליישב ד' רש"י, כ' הרמב"ן: ואני חושב עוד סברא, שודאי המאנה את חבירו לדעת עובר בלאו בין במטלטלים בין בקרקעות, שבהן דיבר הכתוב 'אל תונו איש את אחיו במספר שנים אחר היובל', שהוא מזהיר שיקנו וימכרו לפי השנים ולא יונו איש את אחיו. אבל רבותינו חידשו באונאה תשלומים בשתות המקח, וביטול מקח ביותר משתות, ומוזה בלבד מיעוט הקרקעות וכו', ודרשו חכמים מפני שאמר הכתוב 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה – דבר הנקנה מיד ליד – אל תונו איש את אחיו', למדנו שיש באונאה דין מיוחד במטלטלים שאינו נוהג בקרקעות

ארץ ישראל לא ניתנה לבני אדם

דבר, גם בחו"ל חייב כל מי שיש לו בנים להשגיח שבנו יורגל ללמוד את כל התורה, וזה נוסף על חיוב תלמוד תורה שיש לו משום עצמו, אבל כאן באר"י זה דבר יסודי בעצם החיים כאן על הארץ הטובה. כמה נואלו אותם הכופרים בתורה וחכמיה, אומרים מאי אהנו לן רבנן וסומכים בטחונם על גבורתם במערכי המלחמה, סוס ורכב ועם רב. הם מתהדרים ברוב גאווותם ומתהללים בצבאם ר"ל כבן כוזיבא בשעתו, אבל באמת השלטון החילוני כאן והבג"ץ העומד על גביו, הם המסכנים את עצם קיומו של עם ישראל בארה"ק ומערערים את זכותו להתקיים כאן, כבר כמה שנים ע"י חוקים מקולקלים והחלטות נתעבות בכל תחום שאפשר להם לפעול כנגד משפטי התורה, והאחרון הכבדי, ברצותם לכבות גחלת ישראל הנשארת, נשמת האומה – תלמידי הישיבות הקדושות, אוי לנו מעלבונה של תורה. הנה אותם הנידחים נתגלו בקלונם לעיני כל, בעת נודע אשר כמה ערלים מזרעו של עשו בבית משפט של האו"ם, מראים להם פנים זועפות ורוצים למנוע מהם שיוכלו לצאת מגבולות הארץ מאימת דין העכו"ם, מיד נרתעים הם ואינם משלימים את פעולתם אף שהודיעו הרבה פעמים שכל קיום הישוב תלוי בזה, אבל אינם מוכנים לוותר על שום נוחות וממאנים להיות מבויים ומושפלים אפילו לצורך 'הגנה על המולדת' והצלת העם, אבל מאיתנו הם דורשים להבליג על הפגיעה באמונתנו, ביסוד קיומנו, באורח החיים שלנו. אין לנו חלק ונחלה עמם, אנחנו בגלות אצלם, ולא ידעו ולא יבינו כי רק בזכות לימוד התורה בהיכלי הישיבות – נמצאים הם כעת על הארץ הזאת, ארץ שמעולם לא ניתנה לבני אדם אלא של שמים היא.

וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְעֵמִיתְךָ כִּי לִי הָאָרֶץ בִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אִתָּם עִמָּדִי (כה, כג)

ובספרנו: כי ל' הארץ – הגליל הוא ארץ ה', כי גרים ותושבים אתם עמדי – באותו הגליל שאינו בכלל 'והארץ נתן לבני האדם' עכ"ל.

ביאר מו"ח רבינו הגדול זצ"ל, כי יש נתינת הארץ ויש נתינת ארץ ישראל, והיינו שהקב"ה נתן את כל הארץ לבני אדם הראשון שתהי' קנין שלהם וא"ל 'פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשوها', ולא היתה ארץ ישראל בכלל אותה הנתינה, ואף שהיו גרים בה מהאומות אבל לא היתה שלהם אלא נותרה ארצו של הקב"ה כמו קודם, כיון שארץ ישראל והתורה הקדושה כרוכים זו בזו, בריאה אחת וקנין אחד. גם כשהקב"ה נשבע לאברהם אבינו ובא עמו בברית, היו התורה והארץ ועם ישראל כרוכים זו בזו, א"א להפריד ביניהם שהן בריאה אחת וקנין אחד, הבטחה על הארץ היא ג"כ הבטחה על התורה"ק והיא ג"כ הבטחה על חיי האומה ועצם קיומה וכמו שמפורש להמתבונן בפסוקי משנה תורה. התורה היא הארץ שלנו, והיא העם שלנו, כל השיוך בין יהודי לחבירו הוא משום ש'אחיו הוא במצוות', שיש לכולנו מטרה אחת ואנו עבדיו של אדון אחד, וזה ג"כ השיוך שלנו לארץ ישראל שתפקידנו לקיים בה את מצוות ה'. אפי' מצוות שהם חובת הגוף עיקרן נאמרו בארץ ישראל כמ"ש הרמב"ן, ובכל יום אנו אומרים בק"ש בבוקר ובערב 'ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם וגו' למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם', הקב"ה הציב לנו תנאים על אורח חיינו כאן באר"י, ואנו חייבים לקיימם אם חפצי חיים אנחנו. בעיקרו של

'ואהבת לרעך כמוך' – חייד קודמין לחיי חברך'

מים, אם שותין שניהם – מתים, ואם שותה אחד מהן – מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה א' מהם במיתתו

וְכִי אָחִיךָ עִמָּךְ (כה, לו)

בגמ' (ב"מ סב א') שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של

של חבירו, עד שבא ר"ע ולימד 'וחי אחיך עמך' - חיך קודמים לחי חבירך' ע"כ.

והנה בתנ"ך קדושים (ב', ד') 'ואהבת לרעך כמוך' ר"ע אומר זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר 'זה ספר תולדות אדם' זה כלל גדול מזה ע"כ, ונראה לחלק בין הדרשות שר"ע הי' דורש מקרא ד'ואהבת לרעך כמוך', אעפ"י שהתורה ציותה לאהוב את חבירו כגופו, אבל המצוה מתייחסת להאדם שהוא יאהב את חבירו, וסיפא דקרא מוכיח עליו אני ה' כמו שאני רחום, וכמו שדרשו חכמים במס' שבת (קל"ג ב') אבא שאול אומר זה אלי ואנוהו הוי דומה לו מה הוא רחום וחנן אף אתה ה' רחום וחנן, ופרש"י אבא שאול קרא קדריש 'ואנוהו' - אני והוא' מה אני - אף אתה, אבל דרשת בן עזאי 'זה ספר תולדות אדם' - בצלם אלקים עשה את האדם, אין כאן ציווי להאדם שהוא יאהב ויכבד את חבירו ולא יבזו, אלא התורה מספרת לנו שכמו שאתה נברא בצלם אלקים - גם חבירך נברא בצלם אלקים, וכמו שאחז"ל והובא ברש"י פר' כי תצא עה"פ לא תלך נבלתו על העץ וגו' כי קללת אלקים תלוי, ולזולו של מלך

שאדם עשוי בדמות דיוקנו [של הקב"ה] וישראל הם בניו, מושל לשני אחים תאומים שהיו דומים זל"ז א' נעשה מלך וא' נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי עכ"ל.

ובזה נחלקו בן פטורא ורבי עקיבא, כי רק לשיטת ר"ע שהציווי של ואהבת לרעך כמוך הוא שצריך הוא לאהוב את חבירו, ע"ז שייך גם דרשתו 'וחי אחיך עמך' - חיך קודמין לחי חבירך, אבל לדרשת בן עזאי ד'בצלם אלקים עשה את האדם' וכד' חז"ל שכל הרואה אותו אומר המלך תלוי, זהו שיטת בן פטורא מוטב שימותו שניהם ואל יראה א' במיתתו של חבירו, כי צלם אלקים שלך וצלם אלקים של חבירך שוין, ואין שום מציאות לך יותר מלחבירך, וזהו מה דקאמר בן פטורא 'ואל יראה א' במיתתו של חבירו', והדברים עמוקים למתבונן בהם, ובן עזאי אזיל לשיטתו גם במס' יבמות דס"ג ב' בן עזאי אומר [כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה] כאילו ממעט את הדמות שנא' 'כי בצלם אלקים עשה את האדם'.

מתיקוה של תורה

יש מעלה מאד גדולה וחשובה והיא התכונה של 'מתיקוה התורה', ונשאלתי ע"ז הרבה פעמים מלומדי תורה בדבר הדרך ליכות לזה, ואקדים את דברי הגמרא בסנהדרין [דף נב ע"ב] 'למה ת"ה דומה בפני עם הארץ, בתחילה דומה לקיתון של זהב, סופר הימנו דומה לקיתון של כסף, נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש, כיון שנשבר שוב אין לו תקנה'. והיינו שזהו דרך האדם אשר מעפר יסודו בשר ודם, כי ערכו נפגם אצלו בהרגל איתו, כפי שמצוי בתענית שמוציא את התיבה לרחובה של עיר ונותנין אפר מקלה על גבי תיבה, ואמר רבי זירא שמרגיש בעצמו הבדל מהפעם הראשונה שראה נתנית האפר מקלה על גבי התיבה שאז מזדעזע כל גופו, לשאר פעמים אח"כ שכבר נתרגל בזה, והלא רבי זירא כל גופו הי' קודש קדשים, והי' בודק עצמו בתנור אם שליט ביה נורא דגהינום. לא כן היא התורה, ככל שמתרגל ומתדבק בה, היא נעשית יותר חביבה ומתוקה אצל הלומד, ולכן חשוב שישקיע עצמו יותר ויותר בעומק עיונה, ואז מתעלה הוא בשמחת התורה וביגיעתה שתגביר חילו לאין ערוך.

ושמעתי ממור"ר חמי רבינו הגדול זצוק"ל בשם דודו מרן הגרא"ז מלצר זצוק"ל שהיה מפרש דברי חז"ל שאמרו בשבת דל"ג א' אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גהינום, ושאל מה חילוק הוא בגהינום אם נמצא יותר עמוק או פחות עמוק. וביאר מרן הגרא"ז שאין מניחים לו בגהינום להיות במקום אחד, וגם בגהינום יש הרגל, ולכן מטלטלין אותו עומק אחר עומק, כדי שלא יתרגל לדבר. ואם כך בגהינום, על אחת כו"כ בגן עדן, ככל שמתעלה ומתעמק יותר הוא נחשף יותר לעונג האמיתי. וזהו בקשת דוד המלך 'שבתני בבית ד' כל ימי חי' שיהיה דבר תמידי כמו בקשת הכסף שהאדם לא נח ולא שקט מדבר זה, וההשתדלות בהשגת הכסף אצל האדם הוא בתמידות, אלא שאף שחיפוש הכסף כל הימים אינה נפסקת מ"מ אינו דומה לתחילת החיפוש, כיון שנתרגל בדבר כבר אינו בהתלהבות הראשונה, ועל דבר זה בקש דוד 'ולבקר בהיכלו', שתהא לו את ההרגשה של דבר חדש, וכמטמוניות, שכשנודע לו שיש כאן מטמון - מתחדש החיפוש ביתר שאת ועוז. זהו מש"כ רש"י שם בתהילים בשם דונש 'ולבקר - לראות בכל בוקר ובוקר', שביקש דוד שיהא כאילו כניסה חדשה ובוקר חדש בבית ד', שיזכה ליהנות מהתורה כל ימיו כאילו מגלה הוא מידי יום מטמונים חדשים.

(נאמר לפני בני הישיבות אייר תשע"ט)

דרך הלימוד (א)

א.ה. מכתב יסודי בענין דרך לימוד התורה הקדושה כפי שהעלה רבנו הגדול מרן שליט"א, בקן קולמוסא בשנת תשנ"ט, לש"ב, אוצר כלי חמדה, הרה"ג ר' אברהם אליעזר קוסמן שליט"א מירושלים עיה"ק. והובא בשערי ספר הזכרון לרבנו הגדול מרן אבי עזרי זיע"א "סכנות לראשי". במהלך השבועות הקרובים נביא את כל המכתב כלשונו.

העיקר תלוי ביגיעה

רב שלום וכל טוב, נעימות בימינו נצח.

על בקשתו כי אכתוב לו דרך הלימוד לתועלת התלמידים, האיך ללמוד להגיע לגדלות בתורה, הנה יעוין בספר מכתבים ומאמרים, כמה מכתבים שכתב מורי ורבי חמי מרן הגאון בעל האבי עזרי (שליט"א) זצוק"ל, רבן של ישראל, בדרך וסדר הלימוד, ומה אני כי אבוא אחרי המלך, ואמנם אחרי דבר בקשותיו, שלא אוכל לסרב, אכתוב לו כמה שורות, ממה ששמעתי וממה שראיתי.

א) הנה כבר אמרו חז"ל (במסכת מגילה ו' ע"ב) שהעיקר תלוי ביגיעה [ואדם לעמל יולד, ואשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו (ברכות י"ז ע"א)] ועיין שם בגמ' דלחודי בסברא, מובטחים אנו מחז"ל שלא יתכן להיות יגע ואינו מוצא, אבל לאוקמי גירסא [שלא תשתכח ממנו, רש"י שם]. סייעתא דשמיא, ופירש"י שיש יגע ואינו מוצא, וביאור דבריו, דבין לחודי ובין לאוקמי גירסא לא יתכן בלי יגיעה, וכמו שלחודי לא יתכן מציאתי בלא יגיעה, כן הוא בלאוקמי גירסא, וכך מוכח מגמ' דמנחות (ז' ע"א) דשהי' שם לאוקמי גירסא, ומ"מ פירש"י שם משום יגיעת ומציאת, וכבר הארכתי בזה במקום אחר. ויגיעת התורה יש בה שני צורות א' כמש"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכות ת"ת הי"ג לפיכך מי שרצה לזכות בכתר תורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה והיא בריבוי זמן שצריך להקדיש לתורה ולהיות ער ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה לנצל את הזמן ללימוד [עד כמה שלא יזיק לו בעצם הלימוד, שלא יהיה מבולבל בדעתו מפני אונס שינה], וכמו"כ נכלל בזה מש"כ רש"י בגמ' דמנחות הנ"ל שטירתת ההליכה ללמוד נכלל ביגיעת ומציאת, ואמנם יש ביגיעה גם פן שני והוא מש"כ רש"י בברכות (י' ע"ב) על מה שאמרו בגמ' שם אגרא דשמעתא סברא וז"ל שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר עכ"ל, והוא יגיעה וטרחת המחשבה להעמיק ולהבין טעמו של דבר, ושניהם נכללים ביגיעת התורה.

ב) ואמנם צריך לדעת שיגיעה הוא תנאי נוסף בלימוד, אבל ודאי שבלא לימוד הסוגיא כולה לא יתכן, כי אם לא למד מהיכן תגיע אליו הידיעה, ולימוד יתכן בשני צורות. או ללמוד מרוב ומורה, או ללמוד לבד בדברי חז"ל ובפירושי הראשונים, ושניהם נכללים בכלל לימוד. וכשלומד מרוב ומורה, הנה כשאנו מבין הדברים, אפשר לשאול אותו עוד פעם ועוד פעם, וכבר הורו לנו חז"ל במס' אבות (פ"ב מ"ה) ולא הביישן למד, וכן הרב מוזהר בולא הקפדן מלמד, ועיין במסכת עירובין (נ"ד ע"ב) במעשה רב פרידא שהי' מלמד לתלמיד ד' מאות פעמים. ואמנם כשלומד לבד ואין לו למי לשאול, יש לחזור על הגמ' ופירושי הראשונים כמה פעמים עד שיתברר לו הדברים, והכל בכלל לימוד.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת בהר תשפ"ד

הוראת שעה

שו"ת בעניני ישיבות וחינוך (ב') ועידת 'לב שומע' ניסן תשפ"ד

שאלה: בדורות האחרונים ישנו ענין שמתמודדים איתו בכל מקום, והוא הנושא של 'קשב וריכוז'. מה דעת רה"י על הנושא של לקיחת כדורים לזה?

מרן שליט"א: אני ראייתי שבחורים שהיו צריכים את זה באמת השתנו לחלוטין, ממש מיום ללילה. ודאי שזה דבר טוב מאוד.

אבל מצד שני, לפעמים זה לא טוב לבחור, מאחר ויש בזה לפעמים תוצאות לא טובות. ועל כן ודאי שאין רשות למשגיח לתת סתם ריטלין, אלא זה צריך להיות רק בהתייעצות עם רופא. ואז אצל רוב הבחורים הזקוקים לזה זה דבר טוב מאוד, ומותר לישיבה לשכנע מאוד את ההורים להסכים לזה.

היו מקרים שהאבות של הבחורים אמרו שינסו פעם לקחת בעצמם, ואמרו לי שזה ממש שינה להם את כל החיים, תמיד היו מתקשים מאוד בלימוד, ופתאום זה הולך להם חלק.

שאלה: מה דעת רה"י, על מה שיש בחורים שנוהגים ללכת לישיבה אחרת 'לחיוזק', שאמנם פעמים זה מועיל להם, אך עשוי להזיק לישיבה, ויש כאן שאלה של צורך היחיד מול צורך הרבים.

מרן שליט"א: בדרך כלל ישיבה זה מעין 'שותפות'. יתכן שיש בחור אחד שבשבילו טוב מאוד לא ללמוד בישיבה בסדר שלישי, אבל זה יגרם שגם אחרים לא ילמדו בסדר שלישי בישיבה, וכתוצאה מכך ייחלש סדר זה בישיבה וישפיע גם על שאר הסדרים, ובסופו של דבר גם אותו בחור יסבול מזה.

ב'שותפות' כל אחד צריך להקריב קצת בשביל שכולם יקבלו, אין דבר כזה שאני רק יקבל ואחרים יתנו. וממילא בשאלה הזו של יציאה 'לחיוזק' הייתי אומר שאי אפשר לצאת בשיעור ב' או ג'. אולי בשיעור ד' זה כבר משהו אחר.

שאלה: בחור שרוצה להתחתן בגיל צעיר, כשהישיבה עדיין לא נותנת, והוא בא לר"מ להתייעץ, ובשבילו זה באמת טוב, מה יעשה? מרן שליט"א: אם ראש הישיבה מקפיד על כך, אז אין לו ברירה והוא צריך לעבור ישיבה, אבל בד"כ לא אכפת לראש הישיבה שאחד כן יתחתן.

אנחנו גם כן מקפידים, אמנם פחות, אבל מקפידים. פעם אחת באה אלי אמו של בחור ואמרה שיש לו כליה אחת, ולא יכולה לספר את זה, ויש לה שידוך טוב מאוד. אמרתי לה, את צריכה לעשות מה שאת צריכה, ואני צריך לעשות מה שאני צריך, והוא ילך מהישיבה. אבל למעשה, אם הר"מ רואה שבשביל הבחור הזה טוב להתחתן, אני חושב שגם אם יאמרו לו לצאת מהישיבה מ"מ לא יקפידו עליו.

עבודת ימי הספירה - נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם

אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלוש עליך נפשי, ואם עושה כן עליו הכתוב אומר וכו', מה כתיב בתריה ונגלה באזני ה' צ' אם יכופר העוון הזה לכם עד תמותקו'. ושואל ר' אהרן, הרי מקרא זה גופא [אם יכופר העוון הזה לכם עד תמותקו] דורשת הגמרא ביומא (פז). על אדם שיש בידו עוון של חילול השם, שאין מתכפר לו עוון זה אלא על ידי מיתה. וכיצד ניתן ללמוד מאותו פסוק שני עניינים שונים, גם את עונשו של מי שאינו מצטער עם הציבור, וגם עונשו של המחלל את השם.

ובהנחת הדברים נראה לומר, על פי מה שכתב האבן עזרא, על הפסוק (ויקרא יט יח) 'ואהבת לרעך כמוך, אני ה'', כי אני אלוך אחד בראתי אתכם'. כלומר, שנינו בריאה של הקב"ה. יסוד האחדות הוא להבין שכלל ישראל הוא אחד, כלונו יחד מחויבים לקדש שם שמים, זו התכלית שלנו בעולם, להרבות כבוד שמים. אנחנו שונים מכל העמים, שכן אנחנו חיים לתכלית אחרת מכולם, להרבות שם שמים, ואם נרגיש כציבור שיש לנו תכלית משותפת כתוצאה מזה תהיה לנו הרגשה של אחדות אמיתית.

נמצא לפי זה, שכלל שנרגיש שכולנו בניו של הקב"ה, מומילא נרגיש את האחדות, אבל אם אנחנו מרגישים חלילה רחוקים מהקב"ה, מומילא חסרה לנו הרגשת האחדות. נמצא שכאשר יש לאדם חיסרון ב'ואהבת לרעך כמוך', שהוא שורש החיוב של השתתפות בצער עם השני, יש בו חלק מדרכי חילול השם רח"ל, שאם אינו מרגיש בצער הציבור מראה בזה שכביכול הוא רחוק מהקב"ה. ועל כן דורשת הגמרא ביומא מאותו פסוק גם את חומר הענין של מי שאינו מצטער עם הציבור וגם את העוון של חילול השם.

כמוכן שאלו מדרגות גבוהות מאוד, אבל צריכים להרגיש קצת שייכות לזה. וכדי להתחיל לעבוד על זה צריך שאדם יבטל את האנוכיות שלו, ויתחזק להיות אדם יותר רוחני, יותר קרוב לקב"ה, ורק אז יש לו יותר שייכות לציבור, ויכול להרגיש בצער הציבור.

ואמנם עיקר העבודה שלנו היא לימוד התורה ועבודת המידות ותפילה, אבל חוץ מהעבודה הרגילה צריך להתחזק להרגיש יותר קרבה לקב"ה, וממילא נתחזק גם ב'ואהבת לרעך כמוך', שהוא השורש של השתתפות בצער הציבור. ננסה להגיע לאיזון דדגה של 'נתן עיניו וליבו' של משה רבינו, [שרואים שהיה צריך נתינה מיוחדת לזה, ללמדנו שזה לא בא סתם ללא עבודה מיוחדת], לחשוב שהשני הוא יהודי בדיוק כמוני, וממילא להרגיש את הצער שלו, ועל ידי זה יתרבה כבוד שמים.

אנו נמצאים בימי ספירת העומר, בהם צריכים להתחזק במידות טובות, ובפרט בזמן כזה שיש צער להרבה יהודים, צריך לשים לב להיות 'נושא בעול עם חבירו', שהוא גם אחד ממו"ח קנייני התורה.

מו"ר מרן הגר"א קוטלר זצ"ל הסביר, שניתן ללמוד את גודל החיוב של נושא בעול עם חבירו ממה שכתוב בפרשת שמות על משה רבינו (שמות ב יא) 'וירא בסבלותם', ופירש רש"י שם 'נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם'. וידועים דברי חז"ל על מקרא זה (שמו"ר פ"י שמות, פ"א ס"י כז) 'מהו וירא, שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם'. ומבואר שהיה נושא עמהם בעול בשני עניינים. האחד, שהיה נותן את כתפיו ומסייע לכל אחד מהם, דהיינו 'נושא בעול עם חבירו' כפשוטו, לעשות למענו כל מה שאפשר. והשני, שהיתה לו הרגשה בסבל חבירו, שלפ"כ כתבה התורה בזה לשון ראייה, 'וירא בסבלותם', ללמד שהיתה כאן הרגשה בחוש ממש, 'נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם'.

ומידה זו היא מעמודי יסוד החסד, לישא בעול עם חבירו בכל ענין שיש לחבירו איזה סבל וקושי, בין במעשה, להשתתף בפועל ולעזור לו בכל מה שאפשר, ובין בהרגשה, שירגיש כאילו מוטל עליו עול של חבירו. וכל שכן שצריך אדם לשתף עצמו בצער הציבור, לא רק במעשה אלא גם בהרגשה, שירגיש ממש כאילו העול הזה הוא שלו.

ומוסיף מו"ר ר' אהרן זצ"ל, שגדר החיוב להשתתף בצער הציבור הוא אפילו אם אין להם בזה שום תועלת! ומביא ראייה לכך מודברי הגמרא בתענית (יא), שלומדים שאדם צריך להצטער עם הציבור, ממושה רבינו שבמלחמת עמלק ישב על אבן ולא על כר וכסת, ומוכח מכך שהחיוב להצטער עם הציבור הוא גם באופן שאין לציבור תועלת בצער, שהרי לא היה לישראל תועלת בצער של משה, בכל זאת הוא מחויב להרגיש את הצער של הציבור, ולצער את עצמו בצער הגוף.

וטעם הדבר שצריך להשתתף עמהם בכל עניין, מבאר ר' אהרן, שהוא מפני שמקיים בזה מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט יח). שבמציאות זו נתחייב כל אדם להרגיש 'אחד' עם חבירו. ואם יש לאדם הרגשה אמיתית של 'ואהבת לרעך כמוך' ממילא הוא מרגיש את הצער של השני, אבל אם חסר לו ב'ואהבת לרעך כמוך', בודאי שלא ירגיש שום צער.

ועל פי זה מעיר ר' אהרן הערה עצומה, הגמ' אומרת בתענית (ס) 'בזמן שהציבור שרוי בצער,

בגדרי קנין משיכה 'האם מכח המעשה או מכח הרשות'

השליטה בחפץ לא צריך לעשות את זה בסימטא ומהנה אפי' ברה"ר.

החילוק בין רשות המוכר לרשות הרבים

והנה בשער המלך (פרק ג' מהלכות גיבה הלכה ב' ד"ה עור) הקשה על פסק הרמב"ם שבמשיכה מספיק הכנסת מקצת החפץ לסימטא, מהגמ' בשבת (צב.) שכתוב שבמשך נסכא מרשות מוכר לצדי רה"ר איסור שבת וגניבה באים כאחד כיון שאינו קונה את הנסכא עד שיוציא את כולה למקום שהמשיכה מועלת בו, ומבואר שצריך שיעשה משיכה בכולה במקום המועיל בסימטא, ותיירץ (שם ד"ה ולכן) דבכה"ג שהחפץ נמצא ברשות המוכר, ומוציא מרשות מוכר לסימטא מודה הרמב"ם שאינו קונה עד שיוציא את כל החפץ לסימטא, שכל זמן שחלק מהחפץ נמצא ברשות המוכר ואגיד גביה אינו יכול לקנותו.

וצריך ביאור למה אם בשעת הוצאת החפץ ממקומו הראשון הוא נמצא ברשות המוכר מעב את הקנין, דהא א"א לומר שזה מעב בחלות הקנין כיון שבכל הקניינים כמו כסף וסודר קונה אפי' כשהחפץ נמצא ברשות מוכר ועל כרחך שהעיקוב הוא במעשה קנין משיכה, וצריך לבאר מהו החסרון שיש באגידות אצל המוכר לגבי המעשה משיכה.

ולפי מה שנתבאר דמעשה משיכה קונה בגלל ההוראת בעלות שבזה, וההוראת בעלות אינה רק בהכנסת החפץ לרשותו, אלא גם בעקירת החפץ ממקומו הראשון שזה מעשה בחפץ המורה על כך שהוא בבעלותו, אפשר לומר שאם עושה את עקירת החפץ ממקומו הראשון ברשות המוכר אין בזה הוראת בעלות, דכל זמן שפועל ברשות המוכר כל מה שעושה בחפץ מתפרש שנעשה לצורך המוכר, וממילא לא שייך לצרף המעשה משיכה בכולה שעשה ברשות המוכר למשיכה במקצת בסימטא, ולכן בזה אף לדעת הרמב"ם צריך שיוציא כולה מרשות מוכר ולא מועיל הכנסה במקצת לסימטא.

קנה", ולכא' סותר דבריו, דבפרק ג' נראה דפסק כשמואל שצריך משיכת כל הספינה, ובפרק ד' נראה שפסק כדעת רב שמספיק משיכת מקצת החפץ.

וביישוב דעת הרמב"ם כתב הרה"מ (פ"ד שם) דפסק כשמואל שצריך משיכת כולה וכמו שכתב לגבי ספינה עד שימשכנה כולה, ואין חילוק בין ספינה לשאר מטלטלים, ומה שכתב שמועיל להוציא מקצתו מרה"ר לסימטא ואין צריך להוציא כולה, הטעם בזה משום שכיון שמשך כבר כל החפץ והוציא אותו ממקומו ברה"ר מועיל משיכה במקצת החפץ והכנסת מקצתו בסימטא.

ומבואר בדבריו שאליבא דשמואל יש ב' חלקים בקנין משיכה עקירת החפץ ממקומו הראשון והכנסתו לסימטא, והא דנחלק על רב שצריך משיכת כולה ולא מספיק משיכת מקצתה, היינו לגבי זה שצריך להוציא לגמרי ממקומו הראשון אבל ההכנסה לרשותו מספיק לעשות גם במקצת החפץ, ודין זה שצריך להוציא החפץ לגמרי ממקומו הראשון אין צריך לעשותו דווקא בסימטא אלא מועיל אפי' ברה"ר, ולכן אם החפץ היה מונח ברה"ר ועקר כולו ממקומו הראשון והכניסו במקצת לסימטא מצרפים ההוצאה ממקומו שברה"ר להכנסת מקצתו לסימטא וקונה.

ונראה הביאור בזה דאליבא דשמואל נמי עיקר הקנין משיכה הוא מכח ההוראת בעלות שיש במעשה משיכה, אלא דנחלקו לגבי מה צריך להיות ההוראת בעלות, דאליבא דרב ההוראת בעלות צריך להיות רק לגבי שינוי הבעלות בחפץ מהמוכר לקונה, ולגבי זה מועיל הכנסת מקצת החפץ לרשות הלוקח כיון שבוה נחשב שכל החפץ נכנס ברשות הלוקח, אבל שמואל סבר דמלבד ההוראת בעלות לגבי שינוי הבעלות צריך גם שיהיה במעשה משיכה הוראת בעלות על שליטת הקונה בחפץ הנקנה, וזה נהיה ע"י שהוא משנה את מקום החפץ ומוציאו ממקומו הראשון שזה מראה על שליטתו בחפץ, ולכן צריך גם להוציא את החפץ ממקומו הראשון לגמרי, וכיון שכל הענין בזה הוא להראות

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך. (כה, יד)

גמ' קידושין (כו.) "ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה. מגלן דכתיב וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד".

הנה מעשה קנין משיכה הוא במשיכת החפץ והכנסתו לרשותו, ולכן אינו קונה אלא בסימטא או צידי רה"ר, אלא דיש לחקור האם עיקר הקנין הוא מכח המעשה משיכה, דבמעשה משיכת החפץ והכנסתו לרשותו מראה את בעלותו על החפץ, וגדר הקנין הוא הוראת בעלות כעין חזקה, אל שהכנסה לרשותו היא עיקר הקנין והמצאות החפץ ברשותו מכח המשיכה הוא סיבת הקנין וכעין חצר.

ולכא' היה נראה דבוה נחלקו (ב"ב עה:) רב ושמואל במושך ספינה האם צריך למשוך את כולה או מספיק משיכת מקצתה. דאליבא דרב שמספיק הכנסת מקצת החפץ למקום אחר, עיקר הקנין הוא מכח ההוראת בעלות שבמעשה משיכה, וההכנסה לרשותו נצרכת כדי שיהיה הוראת בעלות במעשה המשיכה, ולכן מספיק הכנסת מקצת החפץ למקום חדש כיון שבהכנסת מקצת החפץ לרשותו נחשב שכל החפץ נמצא קצת ברשותו, אבל שמואל סבר שעיקר הקנין הוא מכח ההמצאות ברשותו ע"י המשיכה, ולכן צריך שימשוך את כל החפץ ויעקור אותו ממקומו הראשון ויכניס אותו למקום אחר הקנין לו בסימטא.

שיטת הרמב"ם שמועיל משיכת כולה ברשות הרבים

הרמב"ם בפרק ג' מהלכות מכירה (ה"ג) כתב לגבי ספינה "אם אמר לו המוכר לך משוך וקנה אינו קונה הספינה עד שימשכנה כולה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו", ובפרק ד' (ה"ד) כתב "ידבר הנקנה במשיכה אם היה ברשות הרבים ומשכו הלוקח לרשותו או לסימטא, כיון שהוציא מקצת החפץ מרשות הרבים

משנת הישיבה

הדרך לזכות לחכמה - על ידי ענוה

ולדבריו יש לפרש על דרך זה גם את דברי בן זומא, שאם אדם מוכן ללמוד מכל אדם בהכרח שהוא עניו, שאינו מקפיד על כבודו אלא העיקר בשבילו רק ללמוד עוד תורה. ותורה כזו שבאה עם ענוה נעשית חלק ממנו ממש, ולכן זו היא החכמה שראויה לתהילה.

אמנם צריך להדגיש, ש'ענוה' אינה עשיית כל מיני דברים חיצוניים, אלא כפי שביאר ר' חיים מוולאז'ין (רוח חיים פ"ד מ"א) את דברי הרמב"ן (שמות ד יג), שכאשר הקב"ה התגלה למשה רבינו בסנה וציווהו להוציא את בני ישראל ממצרים, אמר לו משה רבינו 'שלח נא ביד תשלח', ופירש הרמב"ן שם, שכוונת משה היתה שבידי מי שרק תשלח זה יהיה טוב יותר מאשר תשלח על ידי, 'כי אין אדם בעולם שלא יהיה הגון יותר ממני לשליחות'.

ולכאורה הדברים מופלאים, כיצד ייתכן שמשה רבינו, בחיר המין האנושי, יאמר כך על עצמו? ומבאר ר' חיים מוולאז'ין, שכוונת משה היתה שלפי מדרגתו והכוחות שהקב"ה נתן לו היה צריך להגיע למקום הרבה יותר גבוה ממה שהוא היום, דהיינו שסבר בענוותנותו הגדולה שאינו מנצל לגמרי את הכוחות שיש לו, ולפיכך טען שכל יהודי אחר עדיף ממנו, אפילו אם אינו נחשב כלום לגביו, שכן יש לו עדיפות בכך שמנצל יותר ממנו את הכוחות שקיבל, ואם היה מקבל את הכוחות של משה רבינו היה עושה את השליחות טוב ממנו.

זו היא הענוה האמתית הנדרשת, שאינו מחזיק טובה לעצמו, ומרגיש שהיה יכול לנצל יותר את כוחותיו, ואדם כזה התורה נכנסת בו.

כתוב במשנה באבות (פ"ד מ"א), 'בן זומא אומר, איזהו חכם - הלומד מכל אדם, שנאמר מכל מלמדי השכלתי'. ובביאור שאלתו של בן זומא 'איזהו חכם', ישנם שלשה פירושים: א. הרע"ב [וכעין זה בירוח אבות' (להגד"ח מוולאז'ין)] פירש, שהכוונה היא איזה חכם ראוי שיתהלל בחכמתו. ב. יש שפירשו כפשוטו, מי הוא הראוי להיקרא חכם. ג. יש שפירשו, שכוונת בן זומא לחקור כיצד נעשים חכמים, דהיינו, מה היא הדרך להשיג את החכמה.

והנה לפי הפירוש הראשון, ששאלתו של בן זומא היתה מי הוא החכם שראוי להלל, השיב בן זומא שזהו החכם שיש לו יראת שמים, כמו שמתבאר מלשון הרע"ב. ומה היא ההוכחה לכך שאדם הוא ירא שמים, אם הוא מוכן ללמוד גם ממי שקטן ממנו, שאינו חס על כבודו ולומד אפילו מן הקטנים, ובכך 'ניכר שחכמתו לשם שמים', שכן אינו מתחשב בכבודו העצמי כאשר זה נוגע להשגת חכמה, וחכמה כזו שהיא לשם שמים, היא החכמה שראוי להלל.

וכעין זה מצינו ברבינו יונה (פ"ג מ"ז), על דברי התנא 'אם אין דרך ארץ אין תורה'. שכתב שם רבינו יונה 'צריך תחילה לתקן עצמו במידות, ובוה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות'. אדם יכול ללמוד הרבה, אבל הלימוד אינו נעשה חלק ממנו אם אין לו מידות טובות. ולפיכך אין לאדם לחשוב שתחילה ילמד תורה ואחר כך יקנה מידות טובות, כי התורה לא תשכון בתוכו כל עוד אין מידותיו מתוקנות. ולפיכך הוא צריך תחילה לתקן את מידותיו ואחר כך ללמוד תורה, וסיים רבינו יונה 'זוה כעניין שנאמר נעשה ונשמע, וכמו שכתבנו'.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת בהר תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחנו של מרן שליט"א

והייתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך... ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול (ויקרא כה, ז). ידוע מה שהקשו דהא בברכות (דף מ ע"א) אמרו דאסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, דכתיב ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר ואכלת ושבעת, ולמה כאן הקדימה התורה לאדם ורק אחר כך לבהמתך. [יעוין בפרדס יוסף בשם האמרי אמת, ובטעמא קרא לגיסי זצוק"ל כאן]. ושמעתי לבאר דהנה בהגהות יד אפרים (או"ח סימן קסז ס"ק יח) כתב דהטעם שאסור לאדם לאכול קודם הבהמה, הוא ע"פ מה שמצאנו בחז"ל (ב"ר נח, לג ויק"ר פ' אמור פכ"ז) בכל המעשה שהגיע אלכסנדרוס מוקדון למלך הודו ובאו לפניו שניים לדין, שקנה שדה ומצא מטמון ורצה להשיב למוכר והמוכר מיאן לקבל, וכל אחד אומר לרעהו שלך הוא, ואמר המלך שהבן שלו ישא את בתו והמטמון ילך לזוג. ואמר אלכסנדרוס אם היה בא לפני הייתי הורג לשניהם ולוקח האוצר לעצמי, וא"ל המלך האם השמש זורחת אצלכם ויורד גשמים, א"ל כן, א"ל זה רק בזכות הבהמות, והדא הוא דכתיב 'אדם ובהמה תושיע השם', שלפעמים האדם לא זכאי לקבל לא חמה ולא גשמים, ונושע רק בזכות הבהמה. וכתב היד אפרים דלכן יש מצוה להאכיל הבהמות קודם לאדם. משום דאין לאדם להחזיק עצמו שזכאי שהוא ראוי שהאוכל יבוא בזכותו, דפעמים אין לו זכויות ואוכל רק בזכות הבהמות. ולפ"ז א"ש, דהא דכתיב 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת', אמרין בברכות (דף לה ע"ב) דפרשה זו היא בשעה שאין עושיין רצונו של מקום, וממילא קודם יתן לבהמתו והדר ואכלת, דכל מה שאוכל הוא בזכות הבהמה לכך ראוי להקדימה. אבל כאן בפרשת בהר, דאירי בשביעית דכתיב 'וציית את ברכת', וכל האוכל שגדל הוא בדרך נס, והנס לא נעשה לבהמות אלא לאדם, לכן בזה א"צ האדם להאכיל קודם הבהמות (ובזה אתי שפיר ג"כ מה שנאמר בפר' חוקת 'והשקית את העדה ואת בעירם', דגם שם היה נס, והנס ודאי נעשה לאדם ולא לבהמה). ועוד י"ל בנוסח אחר, דמי שעומד בנסיון ושומר שביעית, הרי הוא עושה רצונו של מקום, ומכריז שהוא מאמין שהכל מהקב"ה, ואינו להוסיף אחר הממון כאלכסנדרוס מוקדון, והוא ראוי לו שייבוא לו אוכל בזכות עצמו, וא"צ לאכול בזכות הבהמות.

וכי תמכרו ממכר לעמיתך, או קנה מיד עמיתך אל תנו איש את אחיו (שם, יד). והנה הקשה האלשיך, דפתח הכתוב 'תמכרו' בלשון רבים, וסיים 'או קנה' בלשון יחיד, ואח"כ אמר 'איש את אחיו' כאילו אין שם אלא שניים, הקונה והמוכר בלבד, וצ"ב. ופירש דהרי האנואה היא שתות, והיה אפשר לומר שאם המוכרים הם שניים ונתאנו, צריך שיגיע שתות לכל אחד, ואם הוא פחות שאינו מגיע שתות לכל אחד הויא מחילה, ולכן אמרה תורה שגם אם 'תמכרו' דהיינו ששניים מוכרים, תחשוב כאילו 'איש את אחיו', כאילו יש שם רק שנים, המוכר והקונה, וגם זה אסור. והנה הגאון רבי אהרן לווינ' זצ"ל הי"ד בשו"ת אבני חפץ (סימן מה) העיר על דבריו ממה שכתב הפתחי תשובה (ח"מ סימן רכו ס"ק כג) דשותפים שנתאנו אינו חייב להחזיר המקדח עד שתהא אונאה פרוטה לכל אחד ואחד, יעו"ש. אמנם לולא דבריו היה אפשר לפשר בין הצדדים, שדברי הפתחי תשובה נאמרו כאשר לא מגיע פרוטה לכל אחד מהשותפים שבוזה אין דיני אונאה כלל, שהאונאה היא משוה פרוטה ולמעלה, אך אם יש אונאה אלא שהיא פחות משתות, שיש אונאה שאנו אומרים דעתו שמוחל על אונאתו, וצריך שהשותפים ימחלו, יש לומר שאם הם נתאנו ביחד שתות, אינם מוחלים למרות שלכל אחד אין מגיע שתות, וכדברי האלשיך, ודו"ק.

קיבל בסף ממשקיעים והונה אותם, ובחלק מהכסף תרם ס"ת

שאלה. יש יהודי שלפרנסתו עבד בהשקעות, הוא קיבל כסף מאנשים כדי להשקיע בעבורם ולתת להם רווחים. בהתחלה הוא היה ישר, ואכן השקיע את הכסף ונתן להם רווחים יפים, אך כשההשקעות לא סיפקו את אותן תשואות שהבטיח, הוא החל לשלם למשקיעים כסף מכספי הקרן שקיבל מאנשים אחרים [הונאת פונזי]. בסופו של דבר אותו אדם נתפס והורשע. היהודי הזה, כשעדיין לא ידע על מעשיו, תרם ספר תורה לבית הכנסת, שלכאורה הכסף שקנה את ספר התורה, היה מכספי המשקיעים. נשאלת השאלה מה דינו של ס"ת זה, האם מותר וראוי לקרוא בו או לא.

תשובה. בחשוקי חמד על מסכת בבא מציעא (דף קד ע"ב) נשאלנו במעשה דומה, בשמעון שקיבל מעות בהיתר עיסקא מראובן, דהיינו לעשות עסקאות ולשלם חלק מהרווחים, והפסיד שמעון את רוב הכסף, ונתברר שחלק מהכספים תרם שמעון לצדקה, ומבקש ראובן המלווה שכל מי שקיבל תרומה שיחזיר את הכסף, כיון שהוא קיבל את הכסף לעשות עיסקא ולא לתת צדקה, ושמעון טוען להגנתו שהוא תרם את הצדקה בשביל העסק כדי שעסקיו יצליחו, וכל פעם לאחר שתרם צדקה הייתה לו הצלחה גדולה ב"ה, ורק לאחר מכן הפסיד את הכסף. האם אלו שקיבלו את הצדקה יש להם להחזיר את התרומות?

והשבנו: נאמר במסכת בבא מציעא (שם) אמרי נהרדעי, האי עיסקא [עיסקא זו, שבה מקבל אדם סחורה מחברו במקום הוול על מנת למוכרה במקום היוקר ולחלוק ברווחים], פלגא מלוה ופלגא פקדון [מחציתה האחת של הסחורה נחשבת כהלוואה אצל המקבל, שעליה הוא מקבל אחריות אפילו אם נאנסה. ומחציתה האחרת נחשבת פקדון, ואינו חייב באחריותה אם נאנסה], עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה [זוהי תקנה שתקנו חכמים שהיא גם לטובת הלוה (הסוחר) שקיבל את הסחורה להתעסק בה], וגם לטובת המלוה (בעל הסחורה), שכן באופן זה שניהם לעולם לא יפסידו יותר מחצי הסחורה]. השתא דאמרין פלגא מלוה, אי בעי למשתי ביה שכרא שפיר דמי [כעת שאמרנו שחציה של הסחורה נחשב כהלוואה, אם רוצה המקבל לקנות בחצי זה שיכר לשותות, כלומר להוציא בהוצאת צרכי ביתו, הרשות בידו, שהרי חלק זה הוא הלוואה אצלו]. רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא, דאמר ליה, כי היכינא לך לאיעסוקי ביה ולא למשתי ביה שכרא [כלומר שיכול בעל הסחורה לומר לסוחר, נתתי לך את הסחורה ע"מ שתעסוק בה ותרויח, ולא שתצאיה על שתיית שיכר, שמתוך שתתעסק להשתכר בחלקך, תטרח ותעסוק בסחורה היטב, וארוויח גם אני]. ולכן גם בענינו נראה לומר כך, שיכול ראובן לומר לשמעון שלא נתן לו על דעת שיתן את זה לצדקה, אלא אך ורק לעשות בזה עסקאות.

ומה שטען שמעון שנתן הכסף לצדקה כדי שהמעות בעיסקא יצליחו, יעוין במשפט שלום (סימן קעו ס"י) שנשאל על ב' שותפים שעמדו בעסק שותפותם בחשש הפסד גדול, ופיזר אחד מהם סך רב לצדקה, ושלח לצדיקי הדור שיתפללו על זה, ולא הודיע כן לשותפו, ואחר כך רצה לחשב הוצאות אלו על חשבון השותפות, והשיב המהרש"ם דכיון שאין הדבר שוה, ויש הרבה אנשים שאינם עושים כן, לא היה לו לעשות דבר זה בלי ידיעת שותפו. ומציין לדברי הרמ"ע מפאנו (סימן פט) שדן בדבר אב שנתן כסף לצדקה להציל ביתו ממוות, ושאל האם יכול לנכות את מה שנתן לצדקה מהחוב שחייב לחתנו, כמו שמכואר בשו"ע (אבה"ע סימן ע"ח) שאם האב חייב לחתנו, יכול לנכות מהחוב את מה שהוציא לרפואת בתו, ופסק הרמ"ע שאפילו אם האב הוא מוחזק אינו יכול לנכות את הכסף מהחוב.

ולכן, מי שקיבל ממנו תרומה צריך להחזיר, כי לא היה לו רשות לתת תרומות מהעסק, והוא כ"ש משותף שאין לו רשות לתת מהעסק השותפות, כ"ש זה שהפקידו בידו כסף כדי שיתעסק עמם, וכיון שידוע שנתן זאת ממעות השותפות, עליהם להחזיר את התרומה.

גם בענינו, הספר תורה נתרם מכספי אנשים שנתנו את הכסף בשביל עסקאות, ולא בשביל תרומת ספר תורה, ולכן הספר תורה נקנה מכסף גזול, וחובה על בית הכנסת למכור את הספר תורה, ולהחזיר את הכסף לנזשים שזה נקנה מכספם.

להדליק מדורת ל"ג בעומר מעצים

שנגזמו בשבת

שאלה. בעז"ה במוצ"ש הבעל"ט יהיה ל"ג בעומר, ונוהגים לעשות מדורות לכבוד התנא רשב"י, האם אפשר לעשות מדורות מדברים שנעשו בהם חילול שבת. וכגון, יש כאלו שעוברים דירה ביום השבת רח"ל, ובמוצ"ש רואים כל מיני כסאות וארונות ישנים מושלכים, או באופן שהעירייה גוזמת עצים בשבת רח"ל כדי שהעצים יהיו יפים, האם מותר להשתמש בזה כחומר גלם למדורה?

תשובה. מסתבר שאין איסור להשתמש בעצים שנגזמו בשבת וכ"ש באותם חפצים שנשארו מהעברת הדירה בשבת, שכן מדאורייתא הרי מותר ליהנות ממעשה שבת, כמבואר בבא קמא (דף ע"א), אולם רבנן קנסו ואסרו להשתמש בזה, כמבואר בשו"ע (סימן שי"א) המבשר בשבת או שעשה אחת משאר מלאכות שבת, במזיד אסור לו לעולם, ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד, דקנסוהו רבנן. ופסק המשנ"ב (סק"ד) שמותר לו ליהנות מדמיה של המלאכה, דמעשה שבת מותר בהנאה.

ולפי"ז כאן מסתבר שאין זה הנאה ממעשה שבת עצמו, אלא יש כאן הנאה עקיפה ממה שנעשה בשבת, כי העץ עצמו לא נטעוהו בשבת אלא רק נחתך בשבת, ואולי זה כמו נהנה מהדמים של מעשה שבת שאין בזה איסור. ובפרט שלא נהנים ישירות מהעצים, אלא נהנים מהאש שהיא דולקת מכח העצים (והו"י כעין גרמא), ומסתבר שבוזה לא קנסו חז"ל לא ליהנות ממעשה שבת.

ועוד, דמעשה שבת אין איסור לאחרים ליהנות ממנה רק אם זה נעשה בשבילו, אבל כאן הרי החיתוך בשבת לא נעשה בשבילם, אלא לאחר שהעירייה גזמה בשבת, באים הילדים ולוקחים את זה למדורה, ומסתבר שבוזה אין חשש [אמנם אם הגיוזם נעשה בפרהסיא בשבת, חמור טפי, כמבואר בשו"ע (סימן רמ"ג), וסימן שכה סי"ד].

ועוד י"ל, דבספר ארחות שבת (ח"ג עמוד מ) הביא בשם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמעשה שבת נאסר, רק כשהחפץ עצמו נעשה בשבת, אבל אם החפץ עצמו נעשה ביום חול, ורק ההכנות לזה נעשו בשבת, כגון שאדם בא מחוץ לתחום בשבת, מותר להשתמש בשירותיו בשבת, כי האדם עצמו לא נאסר משום מעשה שבת. וכך גם בענינו, הרי העץ עצמו נטעוהו ביום חול, ורק ההכנה לכך שיהיה אפשר להדליק בו, נעשה בשבת, שגזמוהו בשבת, ומסתבר דעל זה אין איסור מעשה שבת.

ויתכן דאדרבה זה התיקון, שמשתמשים בזה לע"נ רשב"י, ובפרט דמצוות לאו ליהנות ניתנו, וכיון שמשתמשים בזה לכבוד התנא רשב"י, אין בזה חשש.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 0582-376-04, או 072-380-9348. מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

- **מאות** איש מתושבי חולון, השתתפו במחזור ה' 136 של ה'בר בי רב', שעורך רבינו מדי שנה בחודש אייר, ובימי הבחירות השונות, מיסודות של כ"ק האדמו"ר מקאליב זצ"ל, שהיה משתתף עשרות בשנים במעמד, ונושא מדברותיו. רבינו באורח נדיר, שוהה במהלך כל היום יחד עם משתתפי ה'בר בי רב', ומאזין לכל שיעורי התורה ושיחות החיזוק, יחד עם עשרות אברכי 'כולל בית דוד' המעתקים את משכנם ביום זה, מהכולל ברחוב ברדיצ'בסקי בחולון, לבית הכנסת הגדול ברחוב הרב קוק בעיר. בשנה זו, הזמין רבינו את כ"ק האדמו"ר מזויעה שליט"א לשאת דברי חיזוק בפני מאות המשתתפים, כאשר רבינו מקדים ומספר על זקנו הרה"ק רבי שלמה מזויעה זצ"ל, אותו זכה להכיר בילדותו, ושייתף את הקהל בזכרונות קדושים על הרבי זצ"ל.

- לקראת סיום ה'בר בי רב', זכו המשתתפים לשעה של קורת רוח, כאשר כל אחד זוכה לעלות לדקות ספורות ליד ארון הקודש, שם, בסמוך ונראה לדמותו המאירה של רבינו, זוכה הוא לקבל את הרמקול לדקות אחדות, ולהציג את שאלתו בפני הקהל, ולאחר מכן לשמוע דברי אלוקים חיים, דבר ה' זו הלכה, מפוסק הדור והדור, אשר רבבות אלפי ישראל צמאים למוצא פיו בכל שטחי וחלקי החיים.

- **בין** השאלות שעלו ונידונו במהלך ה'בר בי רב', האם מותר להגזים ולשקף כדי לקבל מביטוח לאומי את הכסף [ראה מדור 'שירת חמד' בהרחבה], בעל עסק שלא משלם לעובד האם מותר לעובד לגנוב מהמעביד, מוכר בחנות שמוצא כסף על הדלפק ואינו יודע של מי זה, מה יעשה עם הכסף. עונשו החמור של בעל המפיל עובר בהריון, מדוע בשנה מעוברת מתפללים 'לכפרת פשע', פקיד שאמור בטלפון על מוצר מחיר זול יותר ממחירו האמיתי, מנהל אנשים שתולים פרסת סוס על פתח חנותם, חיוב תשלום דמי שדכנות לשדכן שהצליח לשכנע גרוש להחזיר גרושתו, האם לתרום ספר תורה או להשלים מבנה קבע לבית הכנסת, לקוח שנטל מהחנות בטעות שני זוגות נעליים שונות והשתמש בהם, כמה חייב לשלם, האם מותר להדליק מדורת ל"ג בעומר מעצים שנגזמו תוך כדי חילול שבת [ראה מדור 'שירת חמד' בהרחבה], ולסיים נשאל רבינו במה אפשר להתחזק לאור האסונות והצרות הבלתי פוסקים רח"ל [ניתן להאזין לשו"ת המלא, בקו שיח יצחק, שלוחה 4 ולאחר מכן 2, או לקבל קובץ ערוך ומסודר, במייל המוערכת].

- **באבוד** רשעים רינה: שאלה אקטואלית ומרתקת הגיעה השבוע לשולחנו של רבינו, כאשר עוד נערכו החיפושים אחר מסוקו האבוד של נשיא איראן ימ"ש, וכאשר רוב הסיכויים היו שאכן מת, וכפי שהתברר לאחר מכן ב"ה, האם ואיזה ברכה ניתן לברך על הבשורה המשמחת, עבור רבבות עם ישראל בעולם כולו, הששים ושמונים לשמוע על אותו אויב עוכר ישראל שהגיע אל ענשו הראוי. בהקלטה שפורסמה בקו 'שיח יצחק' נשמע נכדו הבה"ח אריה זילברשטיין נ"ו מציג את השאלה: "שאלה שהרבה ביקשו לשאול מה סבא פוסק בענין הזה, הרי היום ב"ה כל עם ישראל התבשר שאחד מהשונאים הגדולים שנעשה הרבה צרות ליהודים, נשיא איראן ככל הנראה מת. השאלה האם עם ישראל כשיתבשר בוודאות שימות, האם יברך הטוב והמטיב, מצד אחד זה בשורה שמחה, ומצד שני לכאורה ימונו מיישהו אחד במקומו, וככל הנראה גם יהיה אחד שלא 'אהב' את היהודים. האם לברך או לא". רבינו השיב: **"אני יגיד לך מה צריך לעשות, צריך לקנות פרי חדש, ולהגיד, הקב"ה אם אפשר לברך, אני מברך על שניהם, ואם לא אני מברך רק על האבטית. על הרשע הזה אני לא מברך..."**

- **בקו 'שיח יצחק'** מתורתו של רבינו, ניתן להאזין לפסק המנומק [0582-376-04, שלוחה 4 ולאחר מכן 2], כאשר יסוד הדברים, שכן מצד אחד נפסק להלכה שעל שמועות טובות שהן טובות לו לבדו, מברך שהחינו, ואם הם טובות לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב (שולחן ערוך סימן רכ"ב ס"א). רק מצד שני אולי יקום תחתיו רשע יותר גרוע. ולכן הכריע רבינו, שמכיון שאנחנו לא נדע מה נעשה, לכן מספק מי שמרגיש שמחה גדולה, שיקח פרי חדש ויברכו עליו שהחינו, ויכין לפטור את הבשורה הטובה [וראה עוד את דברי הביאור הלכה (סוף סימן רכ"א) שברכת הטוב והמטיב שייכת רק באופן שכולם שותפים עמו בטובה זו שהוא מברך עליה, ולכן אם יורד גשם לאחר עצירת גשמים, אף על פי שהוא טובה לכל העולם, בכל אופן פסק המשנ"ב שם שלא שייך לברך על זה 'הטוב והמטיב' אלא 'שהחינו', ולכן גם בשאלתנו, הורה רבינו לברך שהחינו על פרי חדש, ולפטור את הבשורה המשמחת].

אחורה נא חידה

הוציא חפץ מסוים מרשות לרשות בשבת ונתחייב, אולם אם הוציא חפץ נוסף היה פטור, היתכן?

(התשובה לחידה, אי"ה בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שידבר דיבור בפיו, ואולי יתחייב חטאת בעבור כך?

תשובה. מבואר במושב זקנים (במדבר י"א, ח) שהמן במדבר היה מתבשל על פי הדיבור, שהקשו בהא דכתיב 'והכנינו את אשר יביאו, את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשל בשלו וגו'', דמבואר שהמן היה נאפה ומתבשל ולכן היה צריך להכין הכל מראש לשבת, דאם ע"י המחשבה נהפך, למה היה אסור בשבת לחשוב עליו שיש בו טעם תבשיל, ותידצו: 'וי"ל, דכיון דלא היה מתהפך אלא על פי דיבורו לתבשיל, חשוב תיקון', ומשמע מדבריהם שאסור מה"ל לבשל את המן ע"י דיבור, ואולי אף חייב חטאת על הדיבור, שעל פיו היה מתבשל בשבת, והוא חידוש גדול שיש במחשבה איסור תורה. וגסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בדרך אמונה (פ"א משמיטה ויובל ה"ז, ביאה"ל ד"ה סוקרין) עמד בזה דאזיה מתקן זה, הרי א"ז תיקון טבעי, וכתב דאולי מתהפך טבעו והו"י כעושה מעשה, וצ"ע.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הג'ל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

שיעור מרן הגאון רבי אשר יייס שליט"א

במנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר, ובענין כל תשחית

א. מנהג שריפת הבגדים

מצינו בדברי רבותינו שצינו מנהג שהיו שנהגו בהילולא דרשב"י במירון, שמתוך השמחה הגדולה היו שורפים בגדים יקרים באש לכבוד הרשב"י, וכמ"ש הגר"ש העליר (קונטרס כבוד מלכים): "ומעיד אני באמת כי בילדותי שמעתי פה מרבינו קשישאי רבני הספרדים אשר אבותם ראו וספרו להם, כי הרב הקדוש רבי חיים בן עטר זיע"א היה פעם אחת בהילולא פה עיה"ק צפת ת"ו וכשעלה למירון... ובעת ההילולא היה שמח שמחה גדולה, ושרף כמה בגדים יקרים לכבוד הרשב"י זיע"א, וגם הזקנים הספרדים פה ידעו ושמעו זה".

והפוסקים כתבו לדון במנהג זה, אם מותר להטיל בגדים יקרים אל תוך משואות האש לכבוד הרשב"י וכמו שנהגו כמה מן הגדולים, אם אין בזה איסור דכל תשחית.

הנה בשו"ת שוואל ומשיב (חמישה סי' ל"ט) יצא בערעור על מנהג זה משום כל תשחית, וכתב: "ואני ערב להם שאם היו לוקחים אותו ממון והיו מפרנסים עניי ארץ ישראל בזה, שיותר היה נוח לרשב"י והנחה לו והנחה לעולם".

וכן יצא בספר חקרי לב (תניא ח"א י"ד סי' י"א) נגד מנהג זה וכתב:

"ואני מוצא בזה צד חית, דנראה דאיכא איסור כל תשחית דרבנן דאפילו בשמחת בית השואבה לא היו מדליקין כי אם מבגדי מלכותי כהנים כו' ועם שידעתי גדולת רשב"י ז"ל בשמים ממעל ועל הארץ ומי אני לדבר בדבר הנוגע קצת לכבודו ז"ל, אך ידעתי כי לא לפנינו חנף יבא, ולבי אומר לי דאין רצונו בכך".

ועיין מש"כ החתם סופר בתשובותיו (י"ד ר"ג - ר"ד) לתמונה על עצם מנהג השמחה והילולא דרשב"י: "ואף שכוונתם לשם שמים ובדאי שחרם רב, אבל אני הייתי מן הפרושים". וכ"ה בדרשת חת"ס (ח"ב צמוד ש"צ) בהספד על חללי הרעש בצפת ע"ש. וע"ע בפתחי תשובה (י"ד סי' רנ"א סק"ד) שהביא דברי החת"ס להלכה.

ולעומתם רבה של צפת הגר"ש העליר זצ"ל בקונטרס "כבוד מלכים" האריך ליישב ולקיים המנהג. ועיין עוד בשדי שמו (ח"ד אסיפת דעים מערכת ארץ ישראל אות ו') שהביא מחכמי ארץ ישראל להתיר מנהג זה. וכן כתב בשו"ת תורה לשמה להבן איש חי (סי' ת) להתיר:

"תדע כי מנהג ישראל שהולכים בליל ל"ג בעומר למירון ושם מדליקים חתיכות בגדים חשובים לכבוד הרשב"י, ואין לפקפק על זה מאחר שהם מתכוונים לשם מצוה אין כאן חשש כל תשחית ומנהג ישראל תורה הוא. ועוד תדע שחרי נהגים להדליק כמה נרות בבית הכנסת ביום ואע"פ שאין המקום מאיר באורם כו' ועל"ז אין בזה חשש משום כל תשחית מפני שהם מדליקים לכבוד בית הכנסת או לכבוד הצדיקים זיע"א ועושים לשם מצוה להכי שרי זה"ה הכא. ודע, כי מעיקרא אין כאן איסור כל תשחית מן התורה אלא הוא מדרבנן, דהכי איתא ברמב"ם ז"ל הל' מלכים (פ"ו) דאיסור לאו כל תשחית אינו בהשחתת אילנות ולא במשבר כלים וקורע בגדים ע"ש, וזהו זה שלום".

וכ"כ עוד בשו"ת ישועות מלכו (לקוטי תורה סוף ח"ב דף ע"ו ע"ב) להמליץ על המנהג ונתן בו טעם [עיין בדבריו שרמז יש בדבר, דרשב"י בעת שישב במערה בלי לבוש ועסק בתורה נתעלה ממעלת אד"ר קודם החטא, וזה שמרמזים בשריפת הבגדים שהצדיק הזה לא היה צריך למלבוש ע"ש].

והנה בענין דברי התורה לשמה דאיסור כל תשחית אינו אלא בהשחתת אילנות ולא בשאר ענייני השחתה עיין לקמן (אות ג').

ונבוא לדון ביסוד איסור כל תשחית ובדין השחתה לצורך, למניעת נזק, ולשם קיום מצוה, כבוד, ומנהג.

ו. הנה השואל ומשיב כתב שם עוד, דאין ספק דבימינו של רבינו האר"י לא נהגו יום זה בשמחה יתירה אלא כיום תפלה ותחנון. אך ראה מה שכתב גדול תלמידי רבינו האר"י ז"ל, ה"ה רבי חיים ויטאל בספרו שער הכוונות (דף פ"א ע"א), אודות המנהג לעלות ביום ל"ג בעומר לקבריהם של רשב"י ובנו ר"א ולשמוח שם: "ראיתי את רבי שהלך לשם בל"ג בעומר עם בני ביתו ושהה שם שלשה ימים בשבוע, וזה היה בבואו בפעם הראשונה ממצרים", וכן העיד רבי יונתן שאגיש על רבו האר"י (שעול"כ שם): "בפעם הראשונה לפני שבאתי אליו אל האר"י הק' ללמוד, הביא את בנו הקטן למירון עם כל בני ביתו, שם ספרו לילד את שער ראשו כמנהג הידוע ועשו משתה ושמחה".

וידוע מה שכתב החיד"א בספרו "עבודת הקודש" (סי' ח' אות רכ"ג): "אודות המעשה ממנהר"ר אברהם הלוי זלה"ה שהלך לקבר הרשב"י בל"ג בעומר ונהג לומר בכל יום בברכת תשכון נחם ה"א את אבלי ציון וכו', וגם בחיותו שם אמר נחם וכו', ואחר שגמר העמידה אמר לו מורי האר"י ז"ל כי ראה בהקץ את רשב"י ע"ה עומד על קברו ואמר לי אמור אל האיש הזה אברהם הלוי כי למה אמר נחם ביום שמחתנו, והנה לכן יהיה

ב. אם כל השחתה בכלל הלאו

הנה כתב הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ו ה"ח): "אין קוצצין אילני מאכל שהיו למדינה ואין מונעין מהם אמת המים כדי שייבשו, שנאמר לא תשחית את עצה, וכל הקוצץ לוקה. ולא במצור בלבד, אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן דרך השחתה לוקה. אבל קוצצין אותו אם היה מזיק אילנות אחרים או מפני שמזיק בשדה אחרים או מפני שדמיו יקרים, לא אסרה תורה אלא דרך השחתה".

ובהלכה י' שם הוסיף וכתב:

"ולא האילנות בלבד, אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין וסותר מעיין ומאבד מאכלות דרך השחתה עובר בלא תשחית", ואינו לוקה אלא מכת מדרות מדבריהם".

הרי מבואר בלשונו דרך בהשחית עץ מאכל לוקה מלקות ארבעים, אבל על השחתת דברים אחרים כגון שבירת כלים והפסד אוכלין וכדו' אינו לוקה אלא מכת מדרות, ולכאורה מבואר מזה דשאר עניני השחתה אינם אסורים אלא מדרבנן. וכן הבינו בדעתו רבים מגדולי הדורות, עיין שו"ת נוב"י (תניא י"ד סי' י'), וכ"ה בשו"ת מהר"י בסאן (סימן ק"א), וכ"כ הח"י אדם (כלל י"א סימן ל"ב), וכן נקט הרש"ש בהגהותיו לב"מ (ל"ב ע"ב), וכן צידד בתשובת דובב מישרים (ח"ב סי' ט"ז).

אך באמת מבואר להדיא בדברי הרמב"ם בספר המצוות (ל"ה נ"ה) דכל השחתה יש בה איסור דאורייתא ובכלל לאו זה הוא, וז"ל שם:

"שהזהירנו מהשחית האילנות כשנצור על עיר כדי להצר לאנשיה ולהכאיב להם, הוא אמרו יתעלה לא תשחית את עצה, וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי שישורף בגד לריק או ישבור כל גס כן עובר משום לא תשחית ולוקה, ואמר אזהרתה מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות". ומבואר דכל השחתה איסורה מן התורה. וכ"כ הסמ"ג (ל"ה רכ"ט), סמ"ק (מצוה קע"ה), וכ"כ בשע"ת לרבינו יונה (ח"ג אות פ"ב), וכן דעת התוס' כמבואר בדבריהם בכ"מ (קדושין ל"ב ע"א ד"ה רב יהודה, ב"מ ל"ב ע"ב ד"ה מדברי, ב"ק צ"א ע"ב ד"ה אלא הא), ובמלוהו נקטו כדבר פשוט דכל גזונא דהשחתה בכלל איסור תורה הם.

ולכאורה הרמב"ם סתר דבריו. ויתירה מזו יש לתמונה, דהלא גם בהל' מלכים (שם ה"י) כתב דכל הני עובר בכל תשחית, ובדאי משמעות דבריו דעובר מן התורה.

וכתב החת"ס בשו"ת (ח"מ סי' כ"ז) דאף דאסור מה"ל אין לוקין על שאר השחתה משום דהוי לאו שבכללות ע"ש. אך לכאורה תמוה דא"כ לא ילקה אף על השחתת עץ מאכל. ואף שביאר שם החת"ס דיש לאו של לא תכרות, וזה דוקא בעצי מאכל ועליו לוקים, משא"כ הלאו לא תשחית כולל כל עניני השחתה. אך הלא בספר המצוות להרמב"ם סיים גם על שאר מיני השחתה "ואמר אזהרתה מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות", הרי שאין בזה חילוק בין הלאוין, וע"כ דעתם אחר יש לו לרמב"ם בהלכה זו.

ומלבד זאת, לדידי לא אדע למה חשב לאו זה כלאו שבכללות, הא ענין ההשחתה אחד הוא, ולא הוי לאו שבכללות אלא כאשר יש בלאו ענינים השונים במהותם וכלאו ד"ל לא תאכלו על הדם" שנדרש לענינים שונים, אך איסור השחתה אחד הוא, ואין זה שייך כלל וכלל לאותן הלאוין החשובין כלאו שבכללות.

ולגדל התיימה בדברי החת"ס נראה ליישב בדוחק, דאכן יסוד איסור כל תשחית ב' ענינים בו. האחד באיסור השחתת כל חפץ, ועבירה שבין אדם לחבירו הוא, דאל לו לאדם להשחית דבר שיכולים להנות ממנו והוא יכול לשמש לתועלת בני האדם. ועוד הוזהרו בו מטעם איסור שבין אדם למקום שלא להשחית עץ פרי כי האדם עץ השדה, וכדאיתא בב"ב (צ"א ע"ב, וכ"ה בב"ב כ"ו ע"א) ובדברי הפוסקים לדורותיהם דכריתת עץ פרי סכנה היא וחמירה סכנתא מאיסורא, וסכנה זו לא מצינו אלא בעץ פרי. ויש מן האחרונים שהחמירו עד למאד בחומור האיסור, וכתבו דאף כשיש להתיר לקץ האילן מ"מ סכנה הוא, ודלא כדברי הפוסקים כולם (ע"י להלן אות ב'), ואפשר דלכך סבר החת"ס דחשבינן ליה כלאו שבכללות ואין לוקין עליו.

ובשו"ת יד יצחק (ח"ב סי' פ') כתב ליישב דברי הרמב"ם באופן אחר, דהרמב"ם לשיטתו בכל מקום דכל לאו שאינו מפורש בקרא וילפינן ליה מדרשא אין לוקין עליו, וכנה דנקט בהלכות

בנחמה בקרוב, ולא יצא חדש ימים עד שמת לו בן אחד וקבל עליו תנחומין, וכתבתי כל זאת להורות כי יש שורש במנהג הנזכר ובפסרי כ רשב"י ע"ה הוא אחד מחמשה תלמידים גדולים של רבי עקיבא, ועוד מעשים אחרים אשר שמענו ונדעם מרבנן קדיש, והאריז"ל עשה שם יום משתה ושמחה", עכ"ד. וא"כ תימה הוא מש"כ השואל ומשיב, דהא אנו חזינן להדיא דמנהג האר"י לעשות יום זה למשתה ושמחה.

לעילוי נשמות

ת.נ.צ.ב.ה.

מרת מלכה מוחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ר לוס אנג'לס

אך להדיא כתב הרא"ש (ב"ק פ"ח ס' ט"ו) דמותר לכתוב עץ פרי גם בצריך למקומו. ובשו"ת בשמים ראש שם נסתפק בזה, אך כבר נודע שספר זה לאו דסכמא הוא. והט"ז (י"ד סימן קט"ו סק"ו) פסק לפי דברי הרא"ש להתיר לעקור עצי פרי כדי לבנות בית דירה במקומם, ע"ש.

ובשו"ת חת"ס (ח"ב ס"ק"ב) ועוד רבים מן האחרונים הבינו שהיתר זה נאמר רק לצורך מגורים ולא לשם דבר אחר, ואף שבדברי הרא"ש משמע דמותר אם צריך למקומו כל צורך שהוא. ומ"מ מסתבר דאין היתר אא"כ צורך המקום חשוב ויקר יותר מן העץ וא"כ אין זה השחתה, אבל אם משחית עץ יקר בשביל צורך פשוט במקומו יש כאן השחתה גמורה, ומשום כן נקטו האחרונים היתר למעשה רק בצורך דיר וכדו' וכ"כ בחות יאיר שם, ודו"ק בזה.

[ופלא ראיתי בשו"ת השיב משה לבעל הישגה משה (י"ד סימן ל"ז) שדן ממש בשאלה זו אם מותר לקצוץ עץ מאכל כדי לבנות בית במקומו, ופלא בהלכה זו וכתב שאין ללמוד להלך ממה דמבואר בגמ' דאם האיל מעולה בדמים מותר לקצוץ, דשאני התם שאין כאן השחתה כלל, כיון שהאיל שווה יותר כעצים מאשר כעץ פרי, וגם אין ללמוד להלך ממה שמותר לקצוץ דקל כאשר הוא מויק לגפן דבני"ד אין כאן נזק, ועוד דשאני התם דלא אסרה תורה אלא להזיק עץ פרי, אבל אילן סרק מותר לקצוץ, הרי שכל האיסור אינו אלא משום הפסד הפירות וכאשר הדקל מויק לגפן אין הפסד פרי דאדרבה ע"י קציצתו יתרבה פרי הגפן, אך מ"מ הכריע מסבירא דכל דהוי לתועלת מרובה אין כאן איסור. וכפי הנראה נעלם לשעה מעיני הבדולחים שבשאלה זו ממש כבר הכריע הרא"ש, והט"ז הביא דבריו ופסק כן להלך, ע"ש. ושבו ראיתי שכבר העיר בזה נכדו הגדול באבני צדק (י"ד סימן מ"ה), עיי"ש].

אלא שיש לעיין לפי זה למה אסרה תורה להשחית עצי פרי כדי לבנות מצור על העיר, וכי יש צורך גדול מהצורך לנצח במלחמה. אלא שכבר כתב הרמב"ם על התורה (כ"ז) דבאמת מותר לכתוב עצי פרי אם צריך את העץ לבנות מצור על העיר, שלא שהחיה תורה שלא להשחית את העצים בדרך השחתה וכדרך המלחמה שמשחיתים את התשתית של אויב כדי שלא יהיה לו כדי אכילה ושתיה ומסתור ומגן, ע"ש.

ומ"מ מבואר גם בדברי הרמב"ם שמוותר להשחית עצי פרי לצורך ולתועלת.

ונביא עשרה מקורות שבהם מצינו היתר השחתה לתועלת בשאר דברים:

א. בברכות (ל"א ע"א) מסופר על גדולי האמוראים ששברו כלים בשעת שבתם. וכתבו שם התוס' (ד"ה איהי): "מכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין". וכ"ה ברמ"א (סימן תק"ס ס"ב) שנהגו לשבר כוס בשעת נישואין. ובפרי מגדים (שם מש"ס סק"ד) ובמשנה ברורה (ס"ק ט"ו) ביאר דאין בזה משום בל תשחית, כיון שעושה כן לאוור חורבן חבית, ויש בזה מוסר, ע"ש.

ב. ובכר הבאתי במנחת אשר (דברים סימן נ"א) את המבואר במס' תמיד, ובמשנה (מדות פ"א מ"ב) דאם איש הר חבית היה רואה שומרי המקדש שנרדמו, רשות היתה לו לשרוף את כסותם, הרי שהתירו איסור בל תשחית לצורך מצוה, דהיינו שמירת המקדש. אך הרא"ש במס' תמיד כתב ליישב קושיא זו בדרך אחרת, כמבואר לעיל.

ג. ויש לעיין במה שהקשו התוס' (ב"מ ל"ב ע"ב ועב"ז י"ג ע"א) במה דעוקרין על המלכים, והלא יש איסור צער בעלי חיים, ותרצו בשתי דרכים: א. יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה (כ"כ בעב"ז). ב. כבוד מלך דוחה צער בעלי חיים (כ"ז בב"מ). ולמה לא הקשו מאיסור בל תשחית.

ולכאורה נראה מזה, דפשיטא להו שאין בזה איסור בל תשחית כיון שיש בזה תועלת לכבוד מלכות וכל שיש תועלת אין זה השחתה. וכך כתבו בע"ז ר"א ע"א (ד"ה עוקרין), דכיון דלכבודו של מלך עושין כן אין כאן השחתה.

ה. התוס' בב"מ כתבו דצער בע"ח נדחה מפני כבוד מלכות כמו שאיסור בל תשחית נדחה מפניו, הרי דבאמת נקטו דיש בזה איסור בל תשחית אלא שנדחה מפני כבוד מלכות.

ד. בברכות (נ"י ע"ב) מבואר שאסור להפסיד אוכלים, וכך גם בשבת (נ"י ע"ב) איבעיא אם מותר לפצוע זיתים בשבת, ופירשו רש"י ותוס' שעושים כן למתק את מרייות הית, ושמא יש בזה איסור אשוויא אוכלין, ובגמ' שם אמרו, דאף בחול אסור לעשות כן משום הפסד אוכלין.

ו. יש לעיין אם איסור זה משום בל תשחית הוא, או דאין מסוים שאסור להפסיד אוכלין. וברמב"ם (הל' מלכים פ"ו ה"י) כתב שהמאכל מאכלות עובר בבל תשחית. אך לפי המבואר יש לתמוה דהלא אינו פוצע את היתים אלא למתקן, ולתועלת הוא עושה, ולמה עובר בבל תשחית. ועוד, דלכאורה יש כאן תרתי דסתרי שעובר באיסור אשוויא אוכלין ובאיסור בל תשחית.

ומשום כך נראה דודאי אינו עובר בבל תשחית בפציעת היתים, ולהדיא כתב שם הרמב"ם דאינו עובר אלא במאכל אוכלים בדרך השחתה, והרי אין כאן דרך השחתה, אלא שאסור חכמים להפסיד אוכלין, וזה מעין ביוז אוכלין, וכיון ששמן ית משובח הוא, הפוצע זיתים ומאכל שמן יש בזה איסור הפסד אוכלין.

ה. והנה מבואר במס' שבת (קכ"ט ע"א) דהמקוץ דם וצריך לחמם לו את חדרו, מותר לו לשרוף כלי עץ לשם כך. והקשו בגמ' דהלא עובר בבל תשחית, ותרצו בל תשחית דגופיה עדיף.

ונראה פשוט גם בזה, דאין כאן גדר דחיות, דבל תשחית דגופיה דוחה בל תשחית דממוניה, אלא דכיון שעושה כן לבריאות גופו אין זה השחתה דגופו חביב עליו יותר מממונו.

ו. הנה מבואר בשבת (ק"ה ע"ב) דמותר לקרוע בגדים ולשבור כלים למירמא אימתא אנשי ביתו, ואין בזה איסור בל תשחית. וכענין זה מבואר בקידושין (ל"ב ע"א) דרב הונא קרע שיראין לעיני רבה בנו כדי לבחון אותו אם יכעס, והקשו בגמ': "והא קעבר משום בל תשחית". ותרצו: "דעבד ליה בפומביי", דהיינו בעינין שאפשר לתקנו ואין בו הפסד. ובספר החינוך (תקכ"ט) כתב כך גם במה שאמרו במס' שבת, ע"ש.

וגם ויש לעיין דכיון שעושה כן לתועלת, לכאורה אין בזה איסור.

אלא נראה פשוט דאף במעשה לתועלת כל שאפשר להשיג את המבוקש ללא השחתה והפסד ובכל השחתה נזק דאי שכן צריך לעשות, ואם אפשר להשיג את המבוקש ללא השחתה והפסד ובכל זאת נהג בדרך השחתה עבר בבל תשחית, כך נראה ברור.

ח. ועוד מצינו בשבת (ק"מ ע"ב) דמי שאוכל פת חסין במקום שיכול לאכול פת שעורין עובר בבל תשחית, כיון שהחיסה ביוקר מן השעורה, ודחו דבל תשחית דגופיה עדיף. ובזה דאי יש לתמוה, דאסור כל האוכל מאכל יקר כאשר יכול לאכול בוול, ובענין שאין זה כל תועלת בריאותית ואין כאן בל תשחית דגופא, וכי עובר באיסור בל תשחית, וכי זה דרך השחתה.

אישות (פ"א ה"ב) דקידושי כסף מדברי סופרים הם, אף דקי"ל דקידושי כסף דאורייתא וכמש"כ רש"י בכתובות (ג' ע"א), ולאפוקי מדברי רבותינו, ועי"ש מה שתמה על דבריהם. ומ"מ לקושיא דמילתא כל גונגא דהשחתה בכלל איסור תורה.

וכבר ביארת את הנלענ' בזה במנחת אשר בראשית (סימן ס"ו אות ד'), ויסוד הדברים דיש לו לרבינו הרמב"ם דרך יסודית החוזרת על עצמה בכמה מקומות, דיש עיקרה של מצוה ויש דברים נוספים שנכללו בה, ובלאוין אין לוקין אלא על עיקר הלאו המפורש בתורה ולא על מה שנכלל בה אף שגם הוא אסור מה"ת. והראיתי בזה כמה דוגמאות להלן במצוות עשה והללן בל"ת.

וביארנו בדרך זו את דברי הרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות ה"ט) שרבים נתקשו בהם, שאין לוקין על ההנאות אלא על איסורי אכילה בלבד. וביארתי דאף דכל איסורי תנאה בכלל איסורי אכילה הן וכמ"ש ר' אבהו (פסחים כ"א ע"ב) "כל מקום שנאמר לא יאכל לא יאכלו לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור תנאה במשמע", מ"מ כיון דפשיטא דקרא באיסור אכילה משתעי אין לוקין אלא על האכילה ולא על התנאה אף שגם הוא בכלל האיסור ע"ש.

ועיין שם שהבאתי שבעה מקורות לסיוד זה בתורת רבינו הרמב"ם.

וכך נראה בלאו דבל תשחית, כיון דבקרא לא מצינו לאו זה מפורש אלא בעץ מאכל אין לוקין אלא בכך, אף שבכלל הלאו כל השחתה. ומה שכתב הרמב"ם בספר המצוות שהשובר כלי לוקה, צ"ל דהיינו מכת מרדות.

ג. ענין הסכנה בהשחתת עצי מאכל

הנה מבואר בב"ק (צ"א ע"ב) וכן בב"ב (כ"ז ע"א) דמלבד האיסור שיש בהשחתת עץ מאכל יש בזה אף סכנה ונזק של רבי חנינא ונב"ע על שקצץ עץ פרי ע"ש. ולכאורה נראה פשוט דהאיסור והסכנה כרוכים יחד מן השמים והא בהא תליא, וכאשר מותר לקצוץ עץ אין בו סכנה.

אף בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א ס"י ע"ו) כתב דאף בקציצת עץ פרי בהיתר מ"מ מידי סכנה לא נושענו. וכך משמע אף בשו"ת דברי חיים (ח"ב י"ד ס' נ"ז), ע"ש דתלי לה אם הצורך והתועלת ניכר או לא. ולכאורה תמוה דאין תתירו דבר שיש בו סכנה, ואף אם נדחוק ונאמר דלאו הא בהא תליא, לא היו גדולי הדורות שותקין מלהתיר על הסכנה כשבאו להתיר קציצת אילנות מטעמים שונים. ולא גדולי הדורות בלבד, אלא אף בדברי הגמ' (ב"ק צ"ב ע"א) התירו לקצוץ אילן במקום נזק, ותימה שלא התריעו שיש בזה סכנה.

ובעיקר קשה בעיני דהלא להדיא מצינו במשנה (חולין נ"ח ע"ב):

"אכלה סם המוות, או שהכיש נחש, מותרת משום טרפה, ואסורה משום סכנת נפשות".

הרי לן שהתירו משום איסור אבל אסרו משום סכנה, ואם כדברי היעב"ץ, מדוע לא אמרו כן אף בענין זה. ובדוחק "ל סכנה סגולית שאני, אך לא ראיתי סברא להלך בזה.

ועי"כ נראה עיקר שאלה כדבריהם. ואכן רבים מן האחרונים חלקו עליו, עיין חות יאיר (ס' קצ"ה), שו"ת חיים שאל (ח"א ס' כ"ב), בנין ציון (ח"א ס' ס"א) ובית שלמה (י"ד ס' קצ"א).

והנה כתב הט"ז (י"ד סימן קט"ו סק"ו):

"עוד אחר מצינו שאסרו חז"ל מפני הסכנה שלא לקוץ אילן העושה פירות, דאיתא בפרק הגזול אמר רב האי דיקלא דטעון קבא אסור למקצציה, ואמר רב חנינא לא שכיב שייבת ברי אלא דקץ תאנה בלא זימנא".

ומשמע מדבריו דכל האיסור אינו אלא משום סכנה, וזה חידוש דהלא לא דרשינן טעמא דקרא, ועוד דאין כל הכרח בסברא לומר כן, ולכאורה מסתבר טפי דמשום חומר החטא יש בו אף סכנה, ומנ"ל דהסכנה היא סיבת העבירה ולא תוצאתה. ועוד קשה לדבריו מדברי הרמב"ם בספר המצוות שהבאנו לעיל (אות ב') דיש איסור תורה אף בשאר השחתה ולא רק בעץ פרי אף שאין בהם שום סכנה. ועי"כ דאין הסכנה טעם האיסור אלא תוצאת חומרתה, ואף שכל השחתה בכלל מ"מ יש חומרה בהשחתת עץ פרי דכתיב בקרא ומשום כך יש בה סכנה [וכבר ביארתי במנחת אשר (דברים סימן מ"ב) דאיסור המפורש בתורה חמור מאיסור דאורייתא שאינו מפורש, ואכמ"ל], וצ"ע. ועוד יש להעיר במה דמשמע מלשון הט"ז דאסרו חז"ל השחתת עץ פרי משום סכנה, והלא בעץ מאכל לכו"ע אסור מה"ת ומקרא מלא דבר הכתוב. וצ"ל דשיגר לא לישנא נקט ולא דוקא. ומ"מ אף מדברי הט"ז יש לדחות את דברי השאלת יעב"ץ, דאם טעם האיסור משום סכנה אי אפשר דיהא סכנה אף בהיתר, וז"ל.

והנראה בדעת הט"ז, דזה פשיטא דאסור להשחית עץ פרי משום בל תשחית ואיסור דאורייתא הוא ואין זה ענין לסכנה כלל, אלא שסימן קט"ז בשו"ע שם כל ענינו איסור גילוי סכנה, ועל כן כתב הט"ז דאסור חכמים להשחית עץ פרי אף משום סכנה מלבד האיסור מדאורייתא, ושני ענינים הם. ולפי"ז אין בהכרח סתירה מדברי הט"ז לשיטת השאלת יעב"ץ, דאפשר דבכל הני גווגי שהתירו התירו רק איסור בל תשחית אך אכתי אסור משום סכנה, ודו"ק בזה.

ד. השחתה למניעת נזק

הנה מבואר בב"ק (צ"ב ע"א) דאם עץ דקל מויק לעץ גפן מותר לקצוץו כיון שהגפן יקר מן הדקל, והרמב"ם (בפ"ח מלכים ה"ח) ביאר הלכה זו, משום שלא אסרה תורה אלא דרך השחתה אבל זה אינו דרך השחתה אלא הצלה יש בו. ובשו"ת הרשב"א (ח"ז ס' תקי") כתב דה"ה אם עץ מויק לבית דהיינו עץ, ע"ש.

וכאשר אין העץ מויק לבית ממש אלא מחשיך עליו וגורם למיעוט אורה, כתב בחוות יאיר (סי' קצ"ה) דאף בזה יש להלך, וכ"כ בשלחן ערוך הרב (שם סעיף ט"ו), ויש בזה חידוש דמ"מ אין כאן נזק מחשיך שנאמר דקציצת העץ אינה דרך השחתה, ומ"מ חידשו האחרונים דאף בזה אין איסור דאף זה אינו דרך השחתה.

וגדולה מזו כתב הרמב"ם שם (הלכה ט') ומקורו בב"ק (צ"א ע"ב) דעץ שפירותיו מועטים ואין כדאי להשקותו ולקיימו אין בו איסור השחתה, ויסוד סברתו נראה דמסתבר דאין איסור להשחית דבר שהוא מושחת מעצם טבעו, ודו"ק.

ה. השחתה לצורך ולתועלת

והנה מלבד כל המקורות הנ"ל שמהם למדנו דאין איסור להשחית עץ פרי במקום שהעץ מויק וגורם להפסד וחסרון כיס, יש לעיין אם הותר איסור זה גם לצורך חיוב, או שמא אין היתר אלא כדי למנוע נזק.

אמנם כבר הערתי לעיל שהתוס' סתרו משנתם בסוגיא זו, דבע"ז (י"א ע"א) נקטו דמשום כבוד המלך ליכא איסורא דבל תשחית, אולם בב"מ (ל"ב ע"ב) נקטו דאף דאיכא איסורא דבל תשחית מ"מ גדול כבוד מלכות שדוהא איסור בל תשחית. (ולא כבוד מלכות בלבד, דאף כבוד התורה אלים טובא ולא גרע לפי שמצוה רבה היא, ודוהא איסורא דבל תשחית).

אך באמת אין ראיה כלל מהא דשורפין על המלכים, דאף דגם על הנשיא שורפין כנ"ל, וכמבואר גם בדברי הרמ"א ב"ד (ס"י שמי"ח ס"א), מ"מ מבואר בע"ז (שם) דאין שורפין אלא מטרותיהן וכלי תשמישין, והב"ח ב"ד (שם) וכו' בש"ך (שם סק"א) כתבו דהטעם שאין בזה משום בל תשחית, שאין ראוי שישתמשו אחרים במטרותיהן וכלי שימושן של מלכים ונשיאים אבל מידי אחרני אין שורפין, וא"כ ק"ו שלא ישרפו בגדים בעלמא מאות שנים אחרי מיתתן של צדיקים. ואף שלכאורה משמע מדברי התוס' בב"מ (שם) שלא כדבריהם, באמת יש לפרש כן אף את קונת התוס' דאין איסור בל תשחית בעצם הקביעה שאחרים לא ישתמשו בכלי תשמישין ושיש לשרוף כלים אלה, דכיון דמשום כבוד מלכות עושין כן אין בזה בל תשחית.

סוף דבר אף שאין לדמות שריפת בגדי המלך למדורת ל"ג בעומר, מ"מ חזינו דכאשר שורפין משום כבוד מלכות אין בזה איסור, ולכאורה ה"ה בני"ד.

ולפי המבואר יש לעיין לכאורה גם בקושית הרא"ש בתמיד כיצד הותר לאיש הר הבית לשרוף כסותו של הישן (עיין לקמן אות ז'), דלכאורה יש ליישב קושיתו לשני הדרכים שכתבו התוס' לגבי הא דשורפין על המלכים, כיון ששריפת הכסות גם תועלת יש בה, וגם השחתה זו משום כבוד המקדש היא, שהרי כבר כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ח ה"א) דכל מצות שמירת המקדש משום כבוד הבית היא "לכבדו לפארו ולרוממו", וכלשוננו: "ואף על פי שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו", ואם כן לא גרע כבוד מלך מלכי המלכים מכבוד מלך בשר ודם לדחות איסור בל תשחית, ודו"ק כי קצת.

ובדברי התוס' בב"מ לכאורה צ"ע אטו שריפת בגדי המלך והנשיא היו מצוות עשה לדחות ל"ה. וע"כ נראה דס"ל לתוס' דאין בל תשחית דאורייתא בשריפת בגדים, עיין לעיל (אות ב').

ז. הפקר ב"ד בבל תשחית

הנה תנינן בריש תמיד דבכ"ד מקומות היו כהנים ולוויים שומרים במקדש, ותניא התם (כ"ח ע"א): "איש הר הבית היה מחזיר על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקות לפניו, וכל משמר שאינו עומד וא"ל איש הר הבית שלום עליך, ניכר שהוא ישן חובטו במקלו, ורשות היתה לו לשרוף את כסותו, והם אומרים מה קול בעורה קול בן לוי לוקה ובגדי נשרפין וישן לו על משמר". ופ"י הרא"ש ז"ל: "ורשות היה לו לשרוף כסותו, ואין כאן משום בל תשחית דהפקר ב"ד הפקר".

ולכאורה תימה הוא, דמה בכך דהפקר ב"ד הפקר והפקיעו רשות הבעלים מן הכסות, הא אכתי השחתה היא, והדרא קושיא לדוכתיה.

ולבאר דבריהם שומע עלינו לדון ביסוד דינא דהפקר ב"ד הפקר. הנה חזינו בדברי רבותינו האחרונים דאיכא מאן דס"ל דהפקר ב"ד ענינו בהפקעת המזמן מיד בעליו גרידא, אולם אין ביד הב"ד ליתן ולהעניק זה המזמן לאחר [ע"י מחנא"ה הל' משיכה (ס"ב)], נתיח"מ (ס"י ר"ה סק"ג), גט פשוט (ס"ק כ"ס ק"ה). ודלא כמ"ש הרשב"א בגיטין (ל"ז ע"ב) דמהני דהפקר אף להקנות וליתן וכדילפינן מאבות דיש בידם להקנות ולהנחיל למי שירצו. וע"ע ב"מ של שלמה יבמות (פ"י ס"ט) שלדבריו זה תלוי בפלוגתא דאמוראי.

ותמה אני על דבריהם, דהא ברוב סוגיות הש"ס שמצינו דין הפקר ב"ד, אין ענינם בהפקר והפקעה אלא בהקנאה ונתינת. ונביא בקצרה עיקרי הסוגיות:

א. הנה בגיטין (כ' ע"א) אמרו דלכאורה כל הגיטין פסולין, דהלא כתיב "וכתב" ואיהי כתבה. ותירצו "אקנוי אקני ליה רבנן", ופרש"י דהפקר ב"ד הפקר. ומוכח דיש כח בידם אף להקנות דהא בעינן שיהא הגט ממון של בעל [כמבואר בפשטות הסוגיא ובתוס' שם (כ' ע"ב ד"ה אשה), וכו' בשו"ע אהע"ז (ס"ק כ"ס ק"ה)]. וליכא למימר דהפקיעו רבנן את הגט וממילא זכה בו הבעל דחצירו וידו וזכין לו שלא מדעתו, דהא באמת לא הפקיעו חכמים את הגט אלא את ממון האשה וכמכ"כ רש"י שם, ואכמ"ל.

ב. ביבמות (פ"ט ע"ב) נכתב לענין קידוש קטנה דרבנן, דבעל יורשה משום דהפקר ב"ד הפקר. וגם כאן אין לפרש דהוי כהפקעה גרידא דהא פשיטא דזוכה הבעל בירושתה אף בלא מעשה קנין וכאשר ירושות.

ג. תנינן בגיטין (נ"ה ע"ב) לגבי חטאת גזולה דהוי הקדש ע"פ תקנ"ח דיאוש כדי קני, ואם שחטה בחזן חייב כרת ד"אוקמה רבנן ברשותיה כי היכי דלחייב עליה". ופרש"י דהפקר ב"ד הפקר. הרי דבכוחם דאוקמה ברשותיה דגזול ולא רק להפקיע את רשות הבעלים [ולייכא למימר דמאחר והפקיעו לרשות הבעלים קונה גזול משום קני גזילה, דאין זה משמעות הסוגיא. ועוד דהא נסתפקו התוס' בב"ק (ס"ט ע"א) בנתיאשו הבעלים כשהיתה הגזילה ברשות הפקר אי קנאה גזול, ואי נימא דאין כח הקנאה בידם לא יקנה גזול אא"כ תהא הגזילה ברשותו, ובגמ"י לא משמע הכי אלא דאוקמה ברשותיה, וז"ל].

ד. כתבו הר"ן ושאר הראשונים בגיטין (ע"ה ע"א) דהא דמתי קנינ' ד' אמות משום הפקר ב"ד הוא. הרי דמהאי טעמא בידם להקנות ולהכניס החפץ ברשותו של אדם. ועיין מה שנתבאר בעיקר קנינ' ד"א במנחת אשר גיטין (סימן ס"ז - ס"ח).

ה. ביבמות (פ"ו ע"ב) מבואר דקנס עזרא הסופר ללוויים מפני שלא רצו לעלות ולשכון בארץ ישראל, ותיקן שיהיה מעשר ראשון ניתן לכהנים ולא ללוויים. ועי"ש בריטב"א שתמה היאן תקנו עזרא האי תקנותא, הא יש בה ביטול מצות עשה דנתינת מע"י ללוויים. ותירצו דמאחר דהפקר ב"ד הפקר מהאי דינא שוינוהו עזרא לכהנים כשלוהי הלוויים בקבלת המתנות. ושמעין מדבריו דמהאי דינא דהפקר ב"ד יש כח ביד חכמים אף להקנות ולאשווי לזה כשלוהי של זה.

ו. כתב רש"י בב"מ (נ"ה ע"ב) דאי ס"ל דסימנים דרבנן הא דמחזירין אבידה בסימניה משום דהפקר ב"ד הוא, וכו' התוס' שם (נ"ט ע"א), ושבו חזינו דכח בידם אף להקנות ההפקר לבעלי ולא רק לעשותו הפקר.

ונראה ברור לענ"ד, שרק בדרך הפלגה אמרו דיש בזה בל תשחית, ובאמת אין כוונתם אלא לדרכי המוסר שאין ראוי לאדם לבזבז הון על עינוגי הגוף כמה שאין בו תועלת לבריותו, ומשום כך לא הביא הרמב"ם הלכה זו, דבאמת אין כאן הלכתא פסיקתא.

ט. ובמס' חולין (ו' ע"ב) במעשה דרבי שהזמין את רבי פנחס בן יאיר לסעוד אצלו, אמרו: "על בהרהר פיתא דהוה קיימין ביה כודנייתא הוורתא, אמר מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו, שמע רבי נפק לאפיה, אמר לו מזבנינא להו, אמר ליה ולפני עור לא תתן מכשול. מפקרנא להו, מפשת היזקא. עקרנא להו, איכא צער בעלי חיים. קטילנא להו, איכא בל תשחית. הוה קא מכתב ביה טובא, גבה טורא בינייהו".

ולכאורה יש לתמוה דהלא כיון שאסור להחזיק בהמות אלה ויש בזה נזק לרבים מה בל תשחית יש בהריגתן, והלא להדיא למדנו במשנה בסנהדרין (ב' ע"א) דלרבי אליעזר הואב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש כל הקודם להורג זכר, ושם (ט"ו ע"ב) נחלקו ר' יוחנן ור' לוי קליש אם דוקא כשהמיתו או אף כשלא המיתו, וכל הסוגיא אינה עוסקת אלא אם יש להרוג בהמות אלה מצד נזק לבעלים, אבל לכאורה פשוט דאין כאן בל תשחית.

ובאמת נראה דאין בהא דמס' חולין פסק והכרעה שיש בהריגת הפרדות איסור דבל תשחית, אלא שרבי התחבט והסתפק ופלפל בהדי רב"י כיצד ראוי לנהוג בפרדות, אם לעקור ולעבור על צער בע"ח, או להרגן ולעבור על בל תשחית, או שמא מותר לו להשתדל ולשמרן כדי שלא יזיקו. אך זו פשיטא דאם אין דרך אחרת למנוע נזק מרבים, אין לא איסור צער בע"ח ולא איסור השחתה, אלא שהסתפק כיצד ראוי לנהוג למעשה, ודו"ק בזה.

י. וחידוש גדול מצינו בתענית (כ' ע"ב) במנהגו של רב הונא שהיה קונה בערב שבת לפנות ערב את הירקות שנשארו ביד הגננים והיה זורקן לאיבוד בנהר. ובגמ' ביארו את מנהגו שאם לא יצליחו לגנוס למכור את מרכולתן ימנעו מלגדל את הירק מחשש הפסד ותתמעט עונג שבת, ואם יחלק את הירקות לעניים שמא ילמדו לסמוך על חלוקה זו ולא יקנו לכבוד שבת, וס"ל דאוכל אדם אסור להאכילו לבהמה, ומשום כן היה משליך את הירקות לנהר.

ולכאורה עבר על בל תשחית, שהרי לקח ירק משובח שראוי למאכל וזרקו לנהר לאבדן. ולמדנו מזה, דכיון שלתועלת עשה כן כפי שביארו חז"ל ושללו כל דרך אחרת, אף בכה"ג שאין התועלת ישירה ומיידית אלא עקיפה ועתידית, מ"מ אין בזה בל תשחית.

ודנתי מתוך סוגיא זו בשאלות גדולות השבות ועולות על שלחננו בתחומים שונים. א. כמה שנהוג בארצנו הקדושה ובעוד מדינות רבות בעולם המודרני שמשמידים כמות עצומה של יבול חקלאי כדי לשמור על מחירי הפירות והירקות ורווחיות החקלאים, כי אם יציפו את השוק ירדו המחירים פלאים ולא יהיה לחקלאים כדאי לעמול ולהשקיע, האם אין בזה איסור בל תשחית. ומסוגיא זו יש ללמוד דאם אין דרך אחרת, מותר לעשות כן ואין בזה כל איסור.

ב. בצבא יש הוראה חמורה דכל אולם שיצא למטבח אלא זורק לאשפה, וזאת משתי סיבות. החשש שהולים יקלקלו את קיבתם ויפסידו ימי אימונים ופעילות. והחשש מתביעות משפטיות אם אכן חיילים יפלו למשכב. ולפיכך זורקים תדיר כמות גדולה של אוכל משובח.

ג. משגיחי כשרות, כדי לעמוד על המשמר ולהרתיע את בעלי החניות והמסעדות וכדו', יש והמשגיח מצווה לזרוק אוכל לאשפה כאשר הבעלים עברו על ההוראות והתקנות, אף במקום שמצד הדין אין כל פקפוק בכשרות האוכל, ואין עושים כן אלא למיגדר מילתא, האם יש לחשוש בזה לבל תשחית.

ז. מנהגי השחתה שיש בהם טעם

ומעתה נשוב לדין שריפת הבגדים. הנה כיצד בזה יש לעיין לכאורה בהאי מנהגא דתברין מנא בשמחת נישואין (כדאיתא בתוס' ברכות ל"א ע"א, וכו' ברמ"א או"ח ס' תקס"ס ס"ב, אבהע"ז ס"י ס"ה ס"ג ומקורו מדברי הגמ' בברכות שם), ואמאי לא חיישין בזה משום בל תשחית.

וכבר הבאתי לעיל (אות ה') את מה שכתב הפמ"ג (או"ח שם משב"ז סק"ד):

"וירא לשבור תחת ההופה כוס שלם, ואין משום בל תשחית כיון שעושין לרמוז מוסר למען יתנו לב".

וכ"כ במהר"ץ חיות בברכות שם, שהקשה איך שבר מר בריה דרבינא כלי יקר בנשואי בנו והלא עבר בבל תשחית, ותירץ דכיון דעשה משום סיבה כדי שיהיו עצבים אין בזה בל תשחית. והנה מכאן שמעין דהיכא דהשחתה זו יש בה טעם לעורר הלבבות או להזכיר חורבן הבית אין בזה משום בל תשחית, דהא אינו משחיתו בדרך השחתה אלא לקיים המנהג.

וראה בקונטרס כבוד מלכים הנ"ל שנתן טעם בשריפת הבגדים לכבוד הרשב"י, שזוהו ביטוי לצער על פטירת הצדיק, כי הלאו "שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו", וכשם שעושים זכר לחורבן כך צריך לעשות זכר לצדיקים. ועל דרך דברי בעל בינה לעתים (עת צרה דרוש נ"א) שהעלאת זכר החורבן בכל שנה ושנה הוא סימן כי יש תקווה לגאולה, כן בסילוקן של צדיקים, מה שמצטערים הוא לאות על הנחמה, כי נשוב להנות מאורם. והוסיף שם:

"ולכן בהתבונן כל אחד עם נגעי עצמו האין חושך ואפילה כסתנו וכבהמות נחשבנו, הלא גם לב ובשרו ישרוף אולי יוכל לכלול לנגוע בקצה קדישא האילן הזה" עכ"ד.

ולטעם זה לכאורה שפיר הוא דומה לשבירת הכוס בשמחת נישואין.

וכבר הבאתי לעיל (אות ה') הא דמבואר בעבודה זרה (י"א ע"א) דשורפין על המלכים, ולא על המלכים בלבד אלא אף על הנשיאים כמבואר שם דכשמות רבן גמליאל הוקן שרף עליו אונקלוס גרר שבעים מנה צורי, וכך נהוג לשרוף מטרות של מלך בכלי תשמישו משום כבוד מלכות, וא"כ מסתבר דכבוד תנא לא גרע, ובוודאי כבוד אור המופלא רשב"י. ובכך יש ליישב ולקיים מנהג זה.

אמנם בדברי הט"ו (או"ח ס' ש"א סק"ד) משמע דשורפין על המלכים משום דבגדי אסורין לכל אדם, וכו' במג"א שם (ס"ט ט"ז), וכן כתב בשואל ומשיב שם מדעתיה דנפשיה. אך יש לתמוה על דבריהם מהא דשרף אונקלוס הגר כלי תשמישו של ר"ג שלא היה אלא נשיא ואין כליו ובגדיו של נשיא אסורין לעלמא, ש"מ דמאחר דדרך כבוד הוא שרי. ועוד יש לתמוה שהרי התוס' (שם ד"ה עוקרין על המלכים) הקשו קושיא זו דהלא יש בזה איסור בל תשחית, ש"מ דלא משום איסור הנאה שרפו כלי המלך.

הדבר לחכמים וכל דיני הממונות הופקדו בידם מעתה יש בכחם להפקיע ולהתקין אף בעיקרת דבר מן התורה. ומאחר שיסוד האיסור דבר תשחית הוא בצעורם והפסדם של הכרית שוב יש בידם להתיר השחתת הממונות מדין הפקר ב"ד הפקר, ודו"ק (ועיין בזה עוד במנחת אשר ע"ס גיטין ס"א).

ח. השחתת למניעת איסור

הנה כיצד בזה יל"ע אי שרי להשחית ולשרוף בגד או כלי משום מניעת חטא או איסור. ועיין בשו"ת תורה לשמה (שם) שכתב להתיר לבעל לשרוף ולהשחית בגדי אשתו משום צניעותא, וכתב שם דאריי' במקום דליכא חששא דתיגרא ויעשה בערמה ובדעת, ודוקא היכא דמחמתו תימנע מכאן ולהבא מלבישת מלבוש פריצות ואין בזה משום בל תשחית מאחר דכוונתו לש"ש ע"ש.

ויש להביא ראיה לדבריו מהא דאיתא בברכות (כ"ע"א) דקרע רב אדא בר אבהו כרבלתא בשוקא משום פריצותא, הרי דבמקום תיקון הפרצות וחזוק בדקי הדת לא חיישינן לאיסורא דבל תשחית (ועי"ש עוד בתשובת הבן איש חי דמהאי טעמא אין לפקפק בהאי מנהגא דמשיאין משאיות לכבודו דרשב"י ושורפין שם התיכות בגדים חשובים, דמאחר דמתכוונים לשם מצוה שוב אין כאן חששא דבל תשחית ומנהג ישראל תורה).

ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' מ"ה) שנשאל אודות סוחר השוהה בעיר רחוקה לצורך עסקיו, ובשהותו שם לא מצא כי אם פת פלטר, ולפי ששעת הדחק הוא התייר לו לאכול ונשאר מן הפת בכליו. האם עתה בבואו למקום שמצוי שם פת ישראל הותר לו לאכול ולהשחית פת העכו"ם המצוי ברשותו כיון דהשתא אין להקל באכילתו. וכתב דאין לחוש על איבוד פת זו, דמאחר דשוב אין ראוי לו לאכולהו ליכא בל תשחית. ואף מדבריו שמעינן כנ"ל, דהיכא דאין זה דרך השחתה אלא לאפרושי מאיסורא ולהרחיק מן העבירה תא לא חיישינן לאיסורא דהשחתה. אמנם באמת נראה דעיקר הסברא שם דכיון שנוהג איסור בפת זה, לא שויה מידי ואין בו השחתה כלל.

ז. בב"ב (קמ"ז ע"א) בשמעתתא דמתנת שכ"מ כתב הריטב"א (שם ע"ב) דהא דתיקנו ד"דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו" הוא משום דהפקר ב"ד הפקר, ואף הכא אין בידיו לפרשה מדין הפקר גרידא, דהא וכה זה במתנתו מכת דברי שכ"מ.

ח. ברשב"ם (ביב קל"א ע"א) דהפקר ב"ד הפקר לענין כתובת בנין דיכרין שהיא תנאי ב"ד, דמהני להקנות אף לדבר שלא בא לעולם.

ט. בתוס' ב"ק (ס"ח ע"ב ד"ה הוא דאמר) כתבו לגבי המחלל דמי פירות שביעית של חברו שלא מדעתו וז"ל: "דאפקעינהו רבנן מרשות עם הארץ כדי שלא יהא נכשל, ואוקמינהו ברשות זה שיכול להלל דהפקר ב"ד הפקר".

י. כ"כ רש"י בגיטין (ל"ז ע"א) לענין פרוזבול: "דיש כח בידם להפקיע ממונו של זה וליתן לזה במקום שיש סיג ותקנה".

יא. ברה"ה (כ"ב ע"ב) אמרו "מאתיים זוז נתונים לך במתנה", וברש"י שם: "ותהא רשאי לעכבם ואע"פ שלא השלמת תנאי שלך לשוכר, דיש רשות לב"ד לקנוס ממונו ולעשותו הפקר כדאמרין ביבמות (דף פ"ט ע"ב), 'מנין שהפקר ב"ד הפקר, שנאמר (עזרא י'): 'וכל אשר לא יבא לשלשת ימים וגו' יחריס כל רכושו וגו'", הרי לן להדיא דיש בידם ליתן וכמו שאמרו "הכסף נתון לך במתנה". וכל"ה בירושלמי ר"ה (י"ד ע"א, פ"ב ה"א) ע"ש.

יב. כן נתבאר בר"ן נדרים (כ"ז ע"ב ד"ה הוא דקנו), וברשב"ם ב"ב (קע"א ע"א ד"ה בשלמא). וכן נ"ל להוכיח מדברי הרמב"ם הל' סנהדרין (פכ"ד ה"ו) דס"ל דכח הבי"ד אף ליתן וכמש"כ "ומאבד ונותן", ויש להאריך בזה טובא ואמ"ל.

ולדידי פשיטא לי עוד יותר מזה דהא דאמרו דהפקר ב"ד הפקר היינו, דכל דיני הממונות נמסרו ביד חכמים, ובידם להתקין תקנות, לגזור גזירות ולחדש הלכות בדיני הממונות.

ולפי זה דברי הרא"ש מתפרשים כמין חומר, ויסוד דבריו דאיסור בל תשחית בין אדם לחבירו הוא, וכשם שאסור לגנוב ולהפסיד ממונו היחיד, כן אסור להפסיד ממונו של עולם. ומאחר שנמסר

דברי אגדה

גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

ב. תורתו מגן לנו

והנה רבבות אלפי ישראל נוהגים לעלות ביום נשגב זה להשתטח, לשפוך שיח ולשמוח על ציונו הקדוש של הרשב"י, וכבר מציינו בשער הכוונות (דרוש י"ג) שכך נהג רבינו הקדוש האר"י החי, ובמשנת חסידים (מסכת אייר סיון משנה ב' ד' כנ"ל).
אך מי שאינו עושה כן סגולה נפלאה לעסוק בתורתו של ר' שמעון. וכך נהג מו"ר גאון ישראל וקדושו בעל הדברי יציב זצ"ל, בכל שנה ושנה דרש ופלפל בתורתו של הרשב"י בשלחנו הטהור.

וכך כתב המאור עינים (בישמח לב עמ"ס שבת) דכל העוסק בתורתו של צדיק ודבק במשנתו נחשב בידו כאילו משתטח על קברו, ע"ש.

והשנה עקב המלחמה השורר באר"ק כנראה יצבר מהמוני עמך בית ישראל המשתוקקים ונוהגים מדי שנה להשתטח על ציון הרשב"י לעמוד בתפילה ולשמוח בשמחתו על קברו, אמנם לא נבצר מאיתנו לעסוק בתורתו, וכל העוסק בתורתו הרי זה כאילו משתטח על קברו, ועל ידי העסק בתורתו יכול לזכות בכל המעלות והסגולות שהיה זוכה בהן אילו היה משתטח על קברו.

ורבים ידמו שתורתו של רשב"י אינה אלא תורת הקבלה וספר הזוהר, ואין הדבר כן, ויש מאמרי הלכה מרשב"י בש"ס בכל מקום בסוגיות החמורות בש"ס, וסתם רבי שמעון בש"ס הוא רבי שמעון בן יוחאי (שבועות ב' ע"ב רש"י), וסתם ספרי רבי שמעון אליאב דר"ע (סנהדרין פ"ו ע"א).

ויש מהמון העם החושבים שיש משקל יתר בדברי הזוהר יותר מתורת הנגלה של רשב"י כיון שזו תורה שלמד רשב"י עם רבי אלעזר בנו י"ב שנים במערה, ולא ידעתי מנא להו שבמערה למדו רק סתרי תורה ולא תורת הנגלה, והלא בשבת (ל"ג ע"ב) איתא דלפני שהתחבא רשב"י במערה היה הוא מקשה לרבי פנחס בן יאיר קושיא והיה רבי פנחס בן יאיר מתיר י"ב תירוצים, וכשיצא מן המערה היה רבי פנחס בן יאיר מקשה קושיא והיה רשב"י מתיר ככ"ד תירוצים. הרי לן שבמערה התעלו בתויבתא ופירוקא, ומי לו גדול בקבלה מבעל התניא, וכתב באגרת הקודש (פרק כ"ו) "וגם באמת ע"כ עיקר עסקיהם במערה הי' תורת המשניות ת"ר סדרי שהיה ביניהם עד רבינו הקדוש דאילו ספר הזוהר והתיקונים היה יכול לגמור ב"ו"ג חדשים כי בודאי לא אמר דבר אחד ב' פעמים".

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו הוא ימליץ טוב בעדנו אדונינו בר יוחאי

ועוד חידוש יש בדבריהם דלפי כל הדרכים תוקף היום של ל"ג בעומר משום המאורעות שאירעו בו, אך מדבריהם משמע שסגולת היום הזה בעצם מהותו, ומצד עיצומו של יום נהפך בו דין לרחמים.

ונראה על פי מה שגילה הר"ח (בשער הכוונות שם) בסגולת יום הנשגב ל"ג בעומר, דהנה ידוע דשם אלקים הוא תוקף מדת הדין, אמנם שם זה מתהפך לרחמים בשם אכדטס, כאשר שלוש האותיות הפנימיות מתחלפות מלהי לכדט, האותיות הקודמות להן, (ונראה דרמז יש בדבר דהקב"ה הקדים מדת הרחמים למדת הדין (כ"ד א') ולכן שלש האותיות מקדימות ה"ל ל"ה, ה"ה ל"ד, וה"ל ל"ט. והטעם שהמתקת הדין והפיכתו לרחמים הוא ע"י חילוף האותיות הפנימיות בא לרמז דפנימיות עמקתה גם מדת הדין רחמים היא בשורשה, ומש"כ האותיות הפנימיות הם שהופכים דין לרחמים, ודו"ק בכ"ו).

ושלוש האותיות האלו כדט שעל ידם מדת הדין נהפכת לרחמים, הם בגמטריה ל"ג, וביום הנשגב הזה בל"ג בעומר נהפכה מדת הדין לרחמים ופסקה המגפה, וכנגד חמש האותיות של שם אכדטס, סמך רע"ק את חמשת תלמידיו הגדולים ומראי הרשב"י ביניהם. וזה הרמז עד הגל הזה ע"ד בגמטריה אכדטס, וז"ל בגמטריה כד"ט, והיינו גלעד ע"ש ונראה נפלאות מתורת האר"י הק'.

ונראה להוסיף ע"ד דההבדל בין אלקים לאכדטס בגמ' הוא שתים עשרה בגמ' זה והוא שנרמז ע"ד הג"ל הזה.

ונראה לפי הנ"ל בדאמת בחינת היום בשם אלקים, שרומז למדת הדין ולא שביים זה מתחלף לשם אכדטס, ובכך הדין נהפך לרחמים וכמבואר בדברי צורו המור ומוהר"י עמדן.

והנה ידוע דבפרק ס"ז שבספר תהלים יש מ"ט תיבות כנגד מ"ט ימי הספירה (מלבד פסוק ראשון שהוא הפתיחה לפרק) ומש"כ נהגו לומר פרק זה אחר הספירה בכל יום יום. ויום ל"ג בעומר מכון כנגד שם אלקים. ונראה לפי המבואר דאכן בסגולת היום נהפך הדין לרחמים.

ונראה בזה עוד דאיותיות כד"ט ר"ת כי טובים דדיק ע"ש מש"כ (שה"ש א' ב') "שקני מנשיקות פיהו כי טובים דדיק מיי", ונשיקות פיהו הוא הגדרה הנעלה והנשגבה של אהבה וחבה (כמבואר ברש"י בשה"ש שם) וזה ע"י הפיכת הדין לרחמים וגבורה לאהבה.

וכנראה רמזים רבים וסודות גדולים רמזים במספר ל"ג שהרי תמצא שהמימרא ה"ל"ג שיש לרשב"י בש"ס בבלי מופיעה בשבת דף ל"ג, שם מסופר באריכות נוראות גדולתו ופועלו של רשב"י, והדבר פלאי.

הנה תמהו רבים מגדולי הדורות על מנהג ישראל לשמוח שמחה גדולה בהילולא קדישא של התנא האלוהי הרשב"י. וידוע מש"כ בזה החתם סופר (שו"ת י"ד סימן רל"ג ובדרשות ח"ב ע' ש"צ), וכן בשו"ת שווא ומשיב (מהדורא ה' סימן ל"ט), ולא נתקרה דעתו של השואל ומשיב עד שכתב שבטוח הוא שבימי האר"י והבית יוסף לא נהגו כן ולא היו מניחין לנהוג כן ע"ש.

אך לא כן הדבר וכבר כתב מרנא קה"ק מהר"ח"ו בשער הכוונות (דרוש י"ב) שהאר"י החי בעצמו שמח ועשה משתה ושמחה בציון הרשב"י ביום ל"ג בעומר. וגדולה מזו כתב שם דאחד הקדושים אשר בארץ רבי אברהם הלוי נהג לומר נחם בכל יום יום וכן עשה גם בל"ג בעומר, ובארשב"י אל האר"י ק' בהקץ והתרעם על רבי אברהם הנ"ל למה אמר נחם ביום שמחתי העבודה שיראה נחמתי, ולאחר ל' יום מת בנו וקיבל תנחומים, הרי שרצונו של רשב"י שיהיה זה יום שמחה.

ועיין עוד במשנת חסידים (מסכת אייר סיון משנה ב' ד'): "מצוה לשמוח שמחת הרשב"י, ואם דר בארץ ישראל ילך לשמוח על קברו ושם ישמוח שמחה גדולה".

הרי לן מקדושי קמאי דאכן כך נהגו וסגולה גדולה לשמוח בציון הרשב"י ביום ההילולא. וכבר באנו במק"א מה שנחלקו במקור השמחה וטעמו, רבים כתבו דיום זה הוא היום שבו עלה הרשב"י בסערה השמימה, אך הויד"א במראית העין (אות תצ"ג) כתב דביום זה סמך רבי עקיבא את חמשת תלמידיו רבותינו שבדרום והרשב"י ביניהם, והמאירי ביבמות (ס"ב ע"ב) כתב שקבלה ביד הגאונים דביום זה פסקה המגיפה ע"ש, וכבר כתב בכף החיים (סימן תצ"ד ס"ק כ"ו) שאלו ואלו דא"ח, ע"ש. והנה חידוש עצום כתב הגרי"י עמדן בסידור בית יעקב (עמוד רע"ג סדר חודש אייר אות כ"ו):

"עכשיו המנהג פשוט שעושין יום זה יו"ט, ונראה לי מפני שכולו דין כמו ב"ד שראו כולו לחובה וק"ל".

וכבר הקדימו הגרי"א סבע בצורו המור (פ"א אמור): "וכן הוא לפי האמת כי ל"ג בעומר הוא תוקף הדין. וסימניך עד הג"ה זה ועדה המצבה, וכן אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשברם. כי העומר הוא ים סוער ומצולה. והשם בכח הרחמים מושל בגאות הים. וכשמשתנא הגל הוא משברו ומשקטו. וזהו בשוא גליו אתה תשברם. וזהו גליו שהוא ל"ג לעומר שהוא כח הדין".

וכמה מחודשים הדברים דיום ל"ג בעומר תוקף מדת הדין יש בו, אלא שבדרך נעלמת נהפך דין לרחמים ולשמחה וכמו שאמרו סנהדרין שראו כולם לחובה פוטרין אותו (סנהדרין י"ז ע"א).

מערכי תורה

בהר

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה'

כתוב (כ"ה, ו') 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך וגו'. ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול. הכתוב מלמדנו בזה, שפירות שביעית אע"פ שיש בהם קדושת שביעית ניתנו לאכילה. ויש לדקדק מדוע חילק הכתוב בשתי פסוקים נפרדים, דין אכילת אדם בפ"ע, ודין אכילת בהמה בפני עצמו, ולמה לא כללם הכתוב ביחד. עוד צריך ביאור, סיום הכתוב תהיה כל תבואתה לאכול, מה הכונה שכל תבואתה הוא לאכול. והנראה לומר בזה, דהנה קיי"ל דאוכלין העומדין לאכילת אדם אסור להאכילן לבעלי חיים, וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ה' מהל' שמיטה ויובל ה"ה) פירות המיוחדין למאכל אדם אין מאכילין אותן לבהמה לחיה ולעופות. ואם כן נמצא דחלוק אכילת אדם מאכילת בהמה, דבעלי חיים אוכלים מה שאין אדם אוכל, וא"כ יש לומר דלכן חילקם הכתוב לשתי אכילות, ואמר כל אכילה בפני עצמה. והנה עוד כתב הרמב"ם שם דאמנם אין מאכילין לבהמה חיה ועופות פירות המיוחדין למאכל אדם, מ"מ אם הלכה הבהמה מאליה לתחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה שנא' ולבהמתך ולחיה וגו'. ולפי זה נראה דיש לומר, דזהו שסיים הכתוב תהיה כל תבואתה לאכול, דאמנם להאכיל את הבעלי חיים, אין מאכילין את כל התבואה, רק מה שאינו מיוחד לאכילת אדם, אבל מ"מ אם הבהמה הולכת מאליה ואוכלת מדברים המיוחדים לאכילת אדם, וא"כ באמת כל התבואה ראויה לאכילת הבהמה, היכא דאוכלת מעצמה, וזהו שאמר הכתוב, דגם באכילת בהמה תהיה כל תבואתה לאכול, והיינו כשאוכלת מעצמה.

'תהיה כל תבואתה לאכול'

כתוב (כ"ה, ז') 'ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול. צריך ביאור מה הכונה שכל תבואתה תהיה לאכול, והרי קיי"ל דאוכלין העומדין לאכילת אדם אסור להאכילן לבעלי חיים, וכמו שכתב הרמב"ם פירות המיוחדין למאכל אדם אין מאכילין אותן לבהמה לחיה ולעופות, וא"כ הרי רק האוכלין שאין עומדין לאכילת אדם הוא שאוכלין, ולמה כתוב שכל התבואה תהיה לאכול. [ועיין מה שביארנו בזה לעיל]. ויש לבאר בזה, דהנה הדין דפירות שביעית נאכלים רק כל זמן שאותו המין מצוי בשדה, אבל אם כלה מין זה לחיה שבשדה, חייב לבער אותו המין מן הבית, וזהו דין ביעור פירות שביעית. וא"כ נמצא דאכילת אדם תלויה באכילת החיה בשדה. מעתה יש לבאר, דזהו שאמר הכתוב 'ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול', ר"ל דע"י שיש לחיה אשר בארצך, ממילא כל תבואתה יהא נאכל, דזה שיש לחיה בשדה, גורם שכל תבואתה, גם מה שהוא בבית יהא נאכל.

'יובל היא תהיה לכם'

כתוב (כ"ה, י') 'יובל היא תהיה לכם'. ופירש רש"י שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה יובל שמה. וצריך ביאור איזה דין והלכה נפיק מזה דיש לה שם בפני עצמה. [ואם נימא דר"ל דחלוקה משאר שנים בדין שביתה ואיסור מלאכה, א"כ אינה מובדלת משנת השמיטה, שגם בה יש דין שביתה ואיסור מלאכה]. ונראה לבאר בזה, דהנה בגמ' בנדרים דף ס"א איתא פלוגתא חכמים ור' יהודה אם שנת היובל עולה למנין שמיטה, ונמנית כשנה ראשונה לחשבון השמיטה, דדעת חכמים דשנת יובל לעצמה, ואינה עולה למנין שנות השמיטה, ודעת ר' יהודה דשנת היובל עולה גם לחשבון מנין שנות השמיטה. והנה באמת דעת חכמים צ"ב, דמאי טעמא אין שנת היובל עולה למנין חשבון שנות השמיטה, ואיזה סתירה יש בזה שתעלה גם לדין יובל וגם לחשבון השמיטה. ונראה דזהו הדין דשנת היובל מובדלת בנקיבת שם לה לבדה, וזהו דנאמר בזה ד'יובל היא' דזהו שמה, והוה שם בפ"ע המפקיע את שנת היובל מלעלות לחשבון שנות השמיטה, ומהכא הוא דילפינן הך דינא דהיובל אינו מכלל שנות השמיטה, דלענין זה היא מובדלת ויש לה שם לבדה, להוציאה מחשבון שנים של שמיטות.

דין גאולה בבתי החצרים

כתוב (כ"ה, ג') 'ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב גאולה תהיה לו וביובל יצא'. ופירש רש"י, ד'על שדה הארץ יחשב', היינו דהרי הן כשדות הנגאלים עד היובל, וגאולה תהיה לו, היינו דבזה יפה כוח בתי החצרים משדות, שהשדות אין נגאלות עד ב' שנים,

ובתי החצרים נגאלים מיד. וכמבואר כל זה במשנה בערכין דף ל"ג ע"א. ויש לדון, אם נגאל גם בשנה השנית, והיינו דבתי ערי חומה, נגאלים רק עד י"ב חודש, ושדות נגאלים רק לאחר שתי שנים, מעתה יש להסתפק אם בתי החצרים נגאלים לעולם, וגם לאחר י"ב חודש קודם מלאת שתי שנים הרי הם נגאלים, או דנימא דגאולתם היא רק או עד י"ב חודש כדין בתי ערי חומה, ולאחר שתי שנים כדין שדות. אכן ברמב"ם פ"ב משמיטה ויובל ה"י כתב ז"ל 'המוכר בית בבתי החצרים וכו', הגיע שנים עשר חודש ולא גאל, הרי זה גואל עד שנת היובל כדין השדות', ומשמע דגם מיד אחר י"ב חודש יכול לגאול.

והנה במשנה בערכין שם תנן, בתי החצרים נותנין להם כח יפה שבבתי ערי חומה, וכח יפה שבשדות, ונגאלין מיד וכל שנים עשר חודש כבתי, ויוצאין ביבול ובגרעון כסף כשדות. ומבואר דהא דבתי החצרים יפה כוחם משדות ונגאלים מיד, הוא משום דלגבי דין זה, יהבינן ליה דין בתי ערי חומה, וכלשון המשנה דנותנין להם כח יפה שבבתי ערי חומה, והא דנגאלים לעולם ויוצאין ביובל, הוא משום דלגבי זה יהבינן להו דין שדות. וכן הוא גם לשון הרמב"ם פ"ב משמיטה ויובל ה"י המוכר בית בבתי החצרים, או בעיר שאינה מוקפת חומה כראוי, הרי זה נגאל בכח יפה שבדין השדות ושבדין הבתים המוקפין חומה, כיצד אם רצה לגאול מיד גואל כדין הבתים, הגיע שני עשר חודש ולא גאל, הרי זה גואל עד שנת היובל כדין השדות וכו', הגיע יובל ולא גאל חוזר הבית בלא דמים כדין השדות. הרי מבואר דמה שהם נגאלים מיד, הוא משום דנותנין להם כח יפה שבבתי ערי חומה, ומה שנגאלים לעולם ויוצאין ביובל, הוא משום דלגבי זה יהבינן להו דין שדות. מעתה כיון דנתבאר דמה שנגאלים מיד, הוא רק משום דיהבינן להו דין בתי ערי חומה, ומבואר דבלא טעם זה, לא היו נגאלים מיד, ומה שנגאלים לעולם ויוצאין ביובל הוא רק משום דיהבינן להו דין שדות, ומבואר דבלא טעם זה, לא היו נגאלים לעולם ולא היו יוצאין ביובל, ומעתה צ"ע דא"כ אמאי נגאלים בשנה השנית, הרי ממה נפשך אין בהם דין גאולה, דאם מדין בתי ערי חומה, גאולתם היא רק עד י"ב חודש, ואם מדין שדות, גאולתם היא רק אחר שתי שנים, אבל בשנה השנית איזה כח יהא לה ליגאל, וצ"ע.

'ואשר יגאל מן הלויים'

כתוב (כ"ה, ל"ג) 'ואשר יגאל מן הלויים'. ופירש רש"י ואם יקנה בית או עיר מהם. והיינו דדין זה מייירי בקונה מהלויים. וצריך ביאור למה נקט הכתוב לשון גאולה ולא לשון מכירה, והרי גאולה הוא החזרת הדבר לקדמותו, ובכל דוכתי נקט לשון גאולה היכא שמחזיר הדבר לקדמותו, והכא הרי מייירי במכירה רגילה ואמאי נקט לשון גאולה.

ויש לבאר דהנה באמת הרי כל ערי הלויים מעיקרם היו של ישראל, אלא שנצטוו ליתן ערים ללויים, מעתה נמצא שכשישראל קונה בית או עיר מהלויים, הרי הוא מחזיר את הבית והעיר לידי ישראל שהם היו הבעלים מתחילה ע"ז, וא"כ נמצא דכל לקיחה וקנין מיד הלויים הוה כגאולה שמחזיר ליד ישראל את מה שנתנו הם ללויים, ולכן קורא הכתוב לכל קונה מיד הלויים בלשון גאולה.

'אל תקח מאתו נשך ותרבית'

כתוב (כ"ה, ל"ו) 'כי ימוך אחיך והחזקת בו וגו', אל תקח מאתו נשך ותרבית'. צריך ביאור מאי שיאטיה הכא במצות צדקה להביא איסור הלואה בריבית. ונראה דהנה באמת בכלל מצות 'והחזקת בו' שהוא מצות צדקה, נכלל גם מצות הלואה, וכמבואר להדיא בדברי הרמב"ם (פ"י ממתנות עניים הלכה ז') ז"ל המחזיק בידי ישראל שמך, ונותן לו מתנה או הלואה וכו' כדי לחזק את ידו, עד שלא יצטרך לבריות ולא ישאל, ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך, כלומר החזק בו שלא יפול ולא יצטרך. מעתה מבואר היטב הא דאיסור ריבית שייך לכאן, דכיון דמצות הלואה הוא בכלל מצות והחזקת בו, על כן שייך להזהיר כאן שלא ילווהו בריבית.

כל אחד מישראל מסוגל לדעת כל התורה כולה

מתוך דברים במעמד הסיומים שע"י 'איגוד בני הישיבות' ברמת אלחנן ב"ב

הנה מצינו שחג השבועות יש בו שינוי משאר המועדים, שבכל המועדות המועד תלוי הוא בתאריך מסויים בחודש, כמו פסח שהוא בט"ו ניסן ור"ה שהוא בא' תשרי, אבל חג השבועות הוא יו"ט שאינו תלוי באיזה ביום בחודש אלא חמישים יום מזמן הקרבת העומר אז הוא זמנו. ויש לבאר כי חג השבועות שהוא זמן קבלת התורה אינו תלוי בזמן מסויים, אלא הוא תלוי אך ורק בהכנה, שאם האדם מוכן לקבלת התורה, אז הוא מקבל התורה, ואם אינו מוכן כראוי, אינו ראוי לקבלת התורה, ועל כן הדבר תלוי רק בגמר ימי העומר שהם ימי ההכנה לקבלת התורה. אבי מורי הגאון זצ"ל היה אומר בשם רבי ישראל סלנטר זצ"ל שאין אחד מישראל שאינו יכול לדעת כל התורה כולה, אלא כל אחד יכול לדעת כל התורה כולה. ובאמת שזה דבר מוכרח, הרי בשעת מתן תורה קבל כל אחד ואחד מישראל את כל התורה, ובנפש החיים מאריך רבי חיים וואלוז'ינער זיע"א כי אין הקב"ה נותן תורה אלא למי שיש אוצר מוכן שבו יהיה מתקיים התורה, כי כמו האב המחלק תבואה לבניו, אף אם ירצה ליתן וידו פתוחה לתת הרבה, אם בנו אינו יכול לקיים בידו התבואה לא יתן לו אפילו מעט, וכפי ערך האוצר שהכין כן יתן לו, כן הקב"ה ידו פתוחה לכל להשפיע תמיד רוב חכמה ובינה יתירה, אבל כל זה הוא בתנאי שיהא מתקיים בידו, וכפי ערך האוצר שבו יהיה מתקיים התורה כן משפיע עליו הוא ית' שמו. ואם במתן תורה קיבל כל אחד מישראל כל התורה כולה, הרי שנלמד מזה כי כל אחד יכול ומסוגל לדעת כל התורה כולה.

פנינים מהר"ה רבינו זצ"ל
רבי רב הברך
קרק נח"ל
קה"ק ספרדיה ה"ד

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (כ"ה א')

הניסיון הגדול של שומרי השביעית גם לא לבוא לידי היתר מכירה וכדו'

וכבר ידועה הקושיא המפורסמת מה עניין שמיטה להר סיני, וברשי" כבר עמד לבאר זאת, ונראה לומר כך, דהנה מצינו בחז"ל (ויק"ר א) על הפסוק בתהילים, (ק"ג, כ). "גִּבְרִי כַח עֲשֵׂי דְבָר לְשִׁמְעַ בְּקוֹל דְּבָר", וז"ל המדרש: "גבורי כח", רבי יצחק נפחא אומר: "אלו שומרי שביעית. בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד, לשבת אחת, לחודש אחד. שמוא לכל ימות השנה. ודין חמי חקליה. ביירא, כרמיה ברייא, ושתיק, וזה רואה שדהו שוממה, כרמו שומם ושותק. יש לך גיבור חיל גדול מזה".

והנה בפסוק זה בתהילים אשר כאמור הולך על שומרי 'שמיטה' רואים אנו דבר מעניין, שמקדימים עשייה לשמיעה, "עושי דברו", זה 'עשיה', קודם ל'שמיעה' בקול, שזה 'שמיעה' כמו בקבלת התורה, שבנ"י הקדימו נעשה לנשמע.

וכאן מונחת השייכות בין שמיטה להר סיני, כמו בקבלת התורה וכו' לה ישראל דווקא, בגלל אותה אמונה פשוטה, בכך שהקדימו נעשה לנשמע, והכרזה זו הבדילה אותם מכל אומות העולם, שלא חפצו לקבל את התורה, כמו"כ מצוות שמיטה, יסודה היא על אותה אמונה פשוטה, של "ושבתה הארץ", להשבת ולתפקיד את כל עמלו בששת השנים, עד שנראה שהכל הולך לטימיון, [א.ה. והניסיון גדול מאחר שחקלאי כידוע חוט השערה בלבד מפריד בין רווח גדול לבין הפסד עצום, ובפרט שלמרות הפרסומים הרבים עדיין אין לאותם חקלאים תמיכה חודשית מסודרת, ושכיניו מצקצקים בלשונם מה לך לפחות תמכור ב'היתר מכירה', אבל הוא

כאמור מתאזר בעוז ותעצומות, ואמונה פשוטה ותמימה, ורק ע"י אותה אמונה פשוטה אפשר לקיים מצווה זו בשלימות].

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (כ"ה ו')

הקב"ה מעניק ביד רחבה לשומרי השביעית

הנה בגמ' (ב"ק ק"ב ע"א) לגבי דיני אכילת פירות שביעית, הקדושים בקדושת שביעית, לומדים אנו מפסוק זה 'לאכלה ולא למלוגמא'.

ובכדי לבאר דין זה של חז"ל, מהו 'מלוגמא', הנה מצינו במפרשי המשנה (הר"ב מברטנורא ריש פ"ח דשביעית, וברבי ניסים גאון בפ"י למשנה פכ"ח דכלים) פירוש 'מלוגמא' היינו "מלא לוגמיו".

ונראה לומר, שזו כוונת הפסוק, דהנה דרכו של עולם כשאדם אוכל סעודתו משל עצמו, אוכל בלי חשבון ובהרחבת פיו כדבעי, משא"כ כשהוא מתארח וסמוך על שולחן

אחרים, אז מצמצם באכילתו, ואוכל קמעא קמעא, וזהו הדרשא של "לכם לאכלה" ולא למלא לוגמיו, דכשאדם אוכל מפירות שביעית, צריך להרגיש ולתת על ליבו שכעת הוא כמו 'אורח' שאוכל מסעודה שאינה שלו, וסמוך על שולחן אחרים, והרי אתה אוכל משולחן גבוה ונהנה ממתנת חנם מאוכל שאינו שלך כלל.

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך (כ"ה י"ד)

תוכחת מגולה לאותם עמי הארצות היושבים בשלטון ומרגישים שהם אלו שמפרנסים את התלמידי חכמים ומכנים אותם בכינויים מבישים אוכלי חנם וכדו' רח"ל, בעוד שהמצואות הפוכה לגמרי

לגבי דיני מקח וממכר ישנו חילוק עצום בין יהודי לעכו"ם, דבגמרא מבואר (קידושין כ"ח ע"א) דינו של רבי יוחנן "דבר תורה מעות קונות" דהיינו, בעצם מדין תורה, ישראל קונה ע"י 'מעות', היה ניתן לקנות בכסף, וברגע שהקונה משלם את כסף הקנין, הרי הוא כבר קנה את החפץ. משא"כ גוי לא מועיל לו קניין 'מעות' אלא רק ע"י משיכה. אבל מה טעם אמרו משיכה קונה, גזירה שמוא יאמר לו "נשרפו חיטך בעלייה, דהיינו למרות שעל פי דין תורה, מסירת המעות מהווה את הקנין, גזרו חכמים וקבעו שלא כך יהיה בפועל. אלא רק כאשר הקונה מושך את החפץ, אותו הוא מעוניין לקנות רק אז יחול הקנין, והאחריות על החפץ עוברת לקונה.

והנימוק לגזירת חכמים: אם אמנם היה לפי דין תורה שבעת מסירת הכסף החפץ היה נקנה, היה יכול להיווצר "מצב לא נעים", הבעלות עברה לקונה, בעת מסירת הכסף, אבל החפץ

הנקנה עדיין בבית המוכר. ואם תהיה שריפה בביתו של המוכר, לא יהיו לו מניעים מספיק טובים כדי לשמור על החפץ, או שיהיו לו עדיפויות אחרות לשמור עליהן מפני השריפה, שהרי חפץ זה כבר לא שלו לכן גזרו חכמים, כי הקניין יתבצע אך ורק לאחר משיכת החפץ ע"י הקונה.

ויש לומר בדרך רמז דבעולם הזה, יהודי קונה ע"י 'מעות', דהיינו יהודי מקבל בעולם הזה, מזונותיו וכלכלתו, ע"י תשלום של עבודת ה' וקיום התורה והמצוות, ולא ע"י 'נהמא דכיסופא', דהיינו לחם חסד, אלא בדין ע"י תשלומים, משא"כ הגוי קונה ע"י משיכה בכח הזרוע, באמת לא מגיע לו כלל מחייתו וכלכלת ביתו בעולם הזה, אלא בפועל הוא עושה זאת ע"י משיכה, ובאו חכמים וגזרו שאף יהודי יקנה במשיכה מפני גזירת 'נשרפו חיטך' בעלייה, דהיינו שעם ירידת הדורות לא לכולם ישנם זכויות ומכח זכויות הללו הם מתפרנסים בעולם הזה, אלא 'נשרפו חיטך' בעלייה' דהיינו יש כאלו שרח"ל כילו כבר את זכויותיהם, ונזקקים ליהנות מנהמא

**עֲשֵׂת
לְנֶאֱמָנִים**

פניני משא ומתן עם רבינו
**מצוות דבין אדם לחבירו קודם
מצוות שבין אדם לקונו**

לפני כמה שבועות כתבנו אודות המעשה שהיה רבינו בדביקות גדולה בתפילת עמידה דערבית כג' או ד' שעות, ולאחמ"כ בעיצומה של התפילה הגיע אחד אשר לא היה נראה כ"כ שפוי בדעתו, והניח את ידו על ראשו של רבינו, ומישש את בגדיו של רבינו ונישקם, וכל הסובבים קפאו על מקומותיהם עד שהתעשת אחד ממקורבי רבינו ודחפו משם בעדינות באמרו הלא רבינו אווזו כעת בעיצומה של התפילה, ולפתע רבינו ננער ממקומו כאמור באמצע

המשך בעמוד הבא

את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך (כה לז)

ביאור החילוק בין פרשה דין לפרשת משפטים

כאן בפסוק נזכר להדיא 'ריבית', ומאידך בפרשת משפטים, לא נזכר ענין 'ריבית', כי אם "לא תשימו עליו נשך". ונראה פשוט לבאר החילוק בין הפסוקים, דברבית ישנם שני פעולות, האחד שדוחק את חבירו לשלם, מפני שכל שמעכב את חובו החוב תופח והולך, ומתחייב בכסף נוסף, והשני שמחסר מחבירו ממון במציאות, ומביא לידי עוני, שלמעשה שילם יותר ממה שקיבל. ולפי"ז מתפרש שפיר דכאן בפסוק מעניגא דקרא, והתם מעניגא דקרא, שבפרשת משפטים נכתב האיסור ד'לא תהיה לו כנושה', והיינו שהזהר מללחץ את חבירו לשלם את החוב, ועל זה נוסף שם גם הלאו דלא תשימו עליו נשך, והיינו מלשון דבר הנושכו שנאלץ למהר לפרוע, וזה ג"כ חשיב שנושה בחבירו, דהלא מחמת חוב הממון (הריבית וההצמדה) שמשלם על זמן עיכוב ההלוואה, נאלץ למהר לפרוע חובו. משא"כ כאן בפרשה, דהרי רישא דקרא מדבר על חיוב ד"החזקת בו", שהוא מצוה לשמור שלא יבוא חבירו לידי עניות, כלשנא דקרא "כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" וכו', דהיינו שחייבים להלוותו מדין צדקה, כמש"כ הרמב"ם שהלואה הניתנת, כדי שלא יאלץ הלוא למכור נכסיו, אלא יוכל ע"י ההלוואה להישאר עשיר, והיא הדרגה היותר מעולה בנותני צדקה, לכן כאן באה האזהרה של "כספך לא תתן לו בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך" דהיינו שנאסר פה להרבות על סכום ההלוואה, כדי שלא למעט ממון חבירו, שהרי ההלוואה כאן היא מדין "צדקה", שלא יתמעט ממון חבירו, ולכן חייב לדאוג שלא יתמעט ממון חבירו מחמתה, ולכן נזכר דוקא פה ענין של "מרבית" שההדגשה כאן לא על הלאו דנשך שדוחק על חבירו לשלם, אלא משום הפסד חבירו וע"י רבוי התשלומים מגיע להפסד ממון, ואף ע"ג שפשוט שבכל סוגי הלוואות איכא גם נשך וגם תרבות, כמבואר בר"פ הריבית, מ"מ לישנא דקרא מדוייק ע"פ הנ"ל.

מהו הסוד של מקווה- רבינו לא מוכן שירחיקו ממנו אנשים עם

שח הרה"ג רבי זכריה מנת שליט"א ראש ישיבת 'אור התורה' פעה"ק, שאמר לו רבינו בזה"ל יום בלי מקווה אינו נחשב ליום וכ"כ למה, מפני שהמים במקווה הם מחוברים לקרקע והרי כשנכנסים למים פושטים את הלבושים ומתבטלים לקרקע, והביטול הזה הוא הסוד הכי גדול של מקווה. עוד שח בשם עוסק בצ"צ ציבור הר"ר אורי מקלב, שנקלע לשייבה כאן בטבריה, ואמר לו וכי חושב אתה שגדולתו העצומה של הרב קוק נודעה רק לאחרונה, אני למדתי איתו ביחד בשייבה ומידי צהריים היה לוקח את המנה לחדרו בשייבה, ופעם אחת עקבנו אחריו מדוע לוקח את מנתו, וראינו ששופך לתוך הצלחת כמות גדולה של חומץ שלא ירגיש טעם באוכל. שח מקורבו של רבינו ה"ה הרה"ג ר' יונתן מקייטן שליט"א היושב בשבת תחכמוני בכולל 'תפארת טבריה', היה זה לפני שנים רבות כשרבינו השיא את אחד מבניו הגדולים שיחיו, והחתונה התקיימה באולמי 'מצפור' בואכה טבריה, ומחמת שהעסקנים ססידו את כל החתונה פחדו שיהיה עומס רב ודוחק וצפיפות מההמון הרב שיצבא על רבינו, לשם כך נערכו מראש ושכרו 'חברת שמירה' מיוחדת שתשמור את צעדיו של רבינו, וכשהגיע רבינו למקום קפא על מקומו, ולא שיתף פעולה כלל עם הסובבים, לאחר זמן מה, כשראו שזמן החופה מתקרב ועדיין רבינו אינו זז ממקומו, ושקוע בשרעפיו, הציע מאן דהו מהקהל לשלוח את 'חברת האבטחה' מהמקום, ואכן כך הווה, מהרגע שעזבו המאבטחים את האולם, וכל פשוטי העם יכלו לגשת אל רבינו בחופשיות, חזרה השמחה לפניו של רבינו, וניגש לעריכת החופה בשמחה וטוב לבב.

שפה לנאמנים - המושך

התפילה, ואמר תביאו אותו לפני לא מפריע לי כלל. ולאחר מכן בהזדמנות אחרת ביאר לן רבינו טעמו, דבכה"ג שיש לפניו מצווה דאורייתא כגון השבת אבידה, או איסור של זמן ק"ש, ולכאורה ישנה גמרא מפורשת (ב"מ ל א) דלכהן אסור להיטמא בבית הקברות משום השבת אבידה, ולכאורה רואים שאיסור יותר חזק מאשר חיוב השבת דממונא, ואמר רבינו דהלא איכא בגמ' (קידושין מ) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז, ושואלת הגמרא ותו לא הלא יש גם מצוות 'שילוח הקן' דאיכא בה גם הבטחה ד'הארכת ימים', ומתרתא הגמ' וז"ל: "אמר רבא רב אידי אסברא לי "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" (ישעיה) וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב טוב לשמים ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב".

וברא"ש בריש פאה ביאר בתירוץ הגמרא וז"ל: "כי הקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון הבריות ממצוות שבין אדם לקונו". ולכאורה מדברי הרא"ש משמע שמצוות של בנ"א לחבירו עדיפי טפי ממצוות ד'בין אדם למקום'.

ואמר רבינו דאולי אפשר לומר דבמצווה שיש בה איסור באמת לא שייך לומר דאיכא דין קדימה אמנם בהיכא דאיכא שני מצוות קמיייהו, האחד בין אדם לחבירו והשניה בין אדם לקונו, לכאורה עדיף לעשות המצווה דבין אדם לחבירו, וכמו דחזינן בפריקה וטעינה, (ב"מ התם) "אוהבו

לפרוק ושונאו לטעון", צריך להקדים את של שונאו מחמת דמצווה לכוף את יצרו, וכמו דחזינן מיסודו של הרא"ש, דבבנ"א לחבירו חפץ הקב"ה יותר.

ואמר רבינו דאמנם מדברי הרמב"ן הידועים על התורה, שבכל מקום דעשה דוחה ל"ת, הוא משום דעשה הוא אהבה ול"ת הוא יראה ודוחה אהבה את היראה, ולכאורה חזינן דזה חשוב יותר, וא"כ גם היכא דאיכא איסור היה צריך לדחותו מחמת מצוות עשה שהיא מאהבה.

אלא ע"כ צריך לומר דבאמת אין זה דאיסור חמיר טפי מממון, אלא דיש כאן לפנינו שני סוגים שונים של דינים שא"א לומר שהאחד דוחה את השני, ולא מחמת דאלים טפי מממון.

ולפי"ז אמר רבינו דבכה"ג דאיכא שני מצוות לפניו צריך לעשות את המצווה של בנ"א לחבירו, כמו דכתב ברא"ש, אמנם בהיכא שצריך לעבור איסור בשביל לעשות את המצווה של הממון בזה אמרינן דלא דוחה.

[א.ה. וכבר כתבנו כמה וכמה פעמים אודות אלו שמתאווים לחקות דרכיו של רבינו ואורחותיו, ולובשים טלית תכלת ובד כחול לנוי מצווה, ואף כביכול יוצאים להגן על רבינו וכוחותיו, ועוד שאר עניינים חיצוניים, אמנם אין מחמירים כלל חומרותיו של רבינו בבנ"א לחבירו, ועיקר חסר מן הספר, ובפרט בזמן הזה שהוא זמן הספירה שבו כלל ישראל מתאבל על עוונות של בנ"א לחבירו, זה הזמן המוכשר להתדבק במידותיו של רבינו, ולהקפיד על כבודו של הזולת בכל תוקף].

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריה:

רבה הראשי של טבריה, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריה, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

אור החיים מעניין (בפרשת קדושים שקראנו בשבוע הקודם) "לא תעשוק את רעך ולא תגזול לא תלך פעולת שכיר אתך עד בוקר" ... עוד ירמוז על דרך אמרם ז"ל כי בני תורה אין להם פרנסתם בעולם הזה וכאמרם שאמרה תורה מפני מה בני עניים. והטעם הוא, שמעתי טעם נכון משם האר"י ז"ל כי אין העולם יכול לסבול רוב הטובה אשר תנתן בשביל הצדיקים, לזה אינו משפיע אלא לבינונים, ודרך שם יהיו ניזונים בני תורה, הא למדת שאין העשירים אלא מרזב אשר הוכן להסתפקות הצורך לצדיקים, וצוה ה' לבל יעשוק האדם את רעו שהוא הצדיק, - דכתיב למען אחי ורעי - ולא יתן לו את חוקו. וזה עושק מפורסם!!!

אתה קיבלת את זה בשביל להעביר לו... אל תעשוק את זה ממנו... והגניבה הזו היא עושק מפורסם.

אנחנו רואים איך שהם חשבו להרויח מזה, ולאט לאט הקב"ה מראה איך שהרבה דברים מתהפכים... "הפך לבס לשנוא עמו להתנכל בעבדיו". גם הידידים הפכו עורף וכל מה שהרויחו הפסידו פי כמה בהוצאות המלחמות.

מידות טובות קודם לקנאות...

אני רוצה לספר לכם שני סיפורים, סיפר לי גיסי הרה"ג אברהם צבי טויב, שהוא ועוד כמה בחורים נסעו עם מרן הרב שך זצ"ל לנחם על פטירת האב"ד הג"ר שלמה כץ מפתח תקוה. היה זה ביום העצמאות, בבני ברק לא כ"כ מרגישים את יום העצמאות... כיון שהגיעו לשערי פתח תקוה, קידמו את פניהם דגלים וסמלים ואורות... כל הבחורים הצעירים תססו שמה בתוך המונית...

כשהרב שך יצא מהמונית הוא אמר לנהג - שהיה חילוני - חג שמח, ואז הבחורים הבינו שמידות ולהיות בן אדם זה קודם לקנאות... יש כאלו כשכולם עומדים הוא בדווקא יילך... כשבבית הכנסת יגידו להם מי שברך הוא ישב... חג שמח... אמר הרב שך. נכון, רחמנות על הנהג הזה אבל זה מה שהוא מבין... ככה צריך להתנהג, ענה כסיל כאיולתו!

סיפור שני: ברחובות היה הרה"ג רבי טוביה ויין זצ"ל, (אח של הגר"ר דוד ויין מחולון) הוא היה צדיק וירא"ש גדול, תלמיד של מרן החפץ חיים זצ"ל. והיה לו דגל ביום העצמאות. וכולם התפלאו, רבי טוביה שפיקח וצדיק היה, מה ראה לשטות זו?!... אך היה לו שכן לא דתי שהשקה את הגינה בשבת! אמר לו רבי טוביה בפקחותו, אתה הרי אדם אצילי, לא מתאים לך לפגוע ברגשות של השני... אתה יודע כמה חשובה לי שמירת השבת וכשאתה מחלל אותה בפניי זה פוגע לי ברגשות... זה לא מתאים לך!

אמר לו השכן החילוני, ולמה אתה פוגע ברגשות שלי?... אני לא שווה בעיניך?!... במה אני פוגע בך? שאל. בגלל שאתה לא שם דגל ביום העצמאות! אמר לו רבי טוביה בא נעשה הסכם, אני אשים דגל ואתה מפסיק לחלל שבת בגינה! החילוני הסכים וכך הוה! הוא שם דגל אפילו שכולם התפלאו מה עבר עליו, אבל היהודי ההוא לא חילל שבת!

עבירה עם 'ניסוי' של מצוה...

אנחנו רוצים לדבר היום על דבר לא כ"כ שגרתי... כמה נקודות שלא מרבים לדבר עליהם...

היום זה מוצאי יום אידם'... ויש שתי נקודות: האחת, ידוע שרבי ברוך בער זצ"ל שאל פעם את רבו הגר"ח מבריסק, שהיה מאד נגד הציונים החילונים שבאו כביכול ליישב את הארץ, שאל רבי ברוך בער, סוף סוף יש כזו מצוה של יישוב ארץ ישראל, אמר לו רבי חיים, אין בזה אפילו סרך מצוה!

אח"כ רבי ברוך בער תהה לעצמו למה רבי חיים התכוון... למה אין בזה מצוה?... עד שהוא השיב כמשל, יש מצוות מזוזה "ויכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך". לו יצויר שאחד יקח מזוזה וישים אותה בשער הבית על הרצפה וכולם ידרכו עליה, רח"ל. היעלה על הדעת שהוא קיים את המצוה רק לא בשלימות?...! הוא עשה את ההיפך הגמור!!!

ונפרש שיחתו, יש מצוות יישוב ארץ ישראל - נכון, אבל על הצורה שהם מקיימים כתוב "ולא תקיא הארץ אתכם"... זה דומה לאחד שמקיים מצות הכנסת אורחים ע"י שהוא נותן לחברו אוכל מקולקל שעושה כאבי בטן ובחילות וצורך להקיא ממש... וכי זו מצוה?...! יישוב הארץ בצורה כזו שהארץ רוצה להקיא אותי יש בזה סרך מצוה בכלל?...! דבר פשוט.

אבל נשאלת השאלה: אז למה באמת הארץ לא מקיאה אותנו?... הרי הם כבר עשו את כל מה שכתוב עליו ולא תקיא הארץ אתכם...

הגר"ר אהרן רוטר הראה פעם למרן הרב שך זצ"ל את דברי הנצי"ב שאומר: אדם שאכל אוכל מקולקל המעורר בחילה אך אח"כ הוא אכל גלידה כ"כ משובחת שעושה לו טעם טוב, ואם הוא יקיא הוא יקיא גם אותה... אז הרבה פעמים הוא מוכן לסבול את הבחילות של האוכל המקולקל העיקר שיישאר לו בפה טעמה הערב של הגלידה...

אומר הנצי"ב היות ובארץ יש בני תורה, ואם הארץ תקיא את יושביה היא תצטרך להקיא גם את הבני תורה, אז היא מוכנה לסבול את כל הסחי והמיאוס של עוברי הדת עם הרצון להקיא העיקר שהבני תורה יישארו בתוכה.

כל הזכות שהייתה למדינה זה היה כל עוד שבני הישיבות למדו בעמל, והם גם סייעו להם במקצת, אך אם יפסידו את הזכות הזו, אז הארץ באמת יכולה להקיא את יושביה...

ומסופר שפעם באו למרן הגר"י אברמסקי להסביר לו שחייבים לגייס את בחורי הישיבה, ואמר להם אם זה נכון - אני מיד יפסוק לכל שחייבים מיד לעזוב את הארץ ושאלו אותו מדוע, והשיב כי בעצם לחיות בארץ זה סכנת נפשות מרוב המלחמות והאסונות רק שיש זכות של תורה שמגינה, אבל אם נאבד את הזכות הזו נהיה חייבים לברוח ממקום סכנה ופיקוח נפש.

אני רוצה לומר לכם עוד ידיעה: לבינתיים מה שעשו בממשלה, שהם עיכבו את התקציבים לאברכים, יש על זה

לוקח כוחות. ברוך ה' הישיבה התחילה ביתר שאת... התפילה הרבה יותר חזקה, וכן הסדרים...

אבל הקב"ה הכין גם כח רוחני, שלפני אלול יש את תשעה באב, רואים מה זה סילוק השכינה... מה זה החורבן שגרם לכל הצרות וההשמדות... ומאידך, לפני שבועות יש את חג הפסח.

ונסביר: פעם שאל מרן הג"ר ברוך דב פוברסקי שליט"א, אנחנו אומרים "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", והרי לא הוא בחר בנו אלא אנחנו בחרנו בו...! המדרש אומר שהקב"ה סובב בין כל האומות ושאל אם הם רוצים לקבל את התורה, ואף אחד לא היה מעוניין חוץ מאיתנו שאמרנו "נעשה ונשמע". [והוא אמר בזה מהלך נפלא שכבר הזכרנו בעבר].

מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל אמר גם מהלך נפלא ונקדים בסיפור שסיפרנו בעבר, בתפירה אברך יקר יקרים בשם הרב שכטר. הוא היה יהודי תלמיד חכם, מתמיד ובעל מידות. בראשית חייו הוא היה חילוני גמור, אך הוא הפך לבעל תשובה - אברך ת"ח ורציני במיוחד! בתקופה מסוימת הוא קיבל את המחלה הממארת ומצבו הידרדר עד שהוא נפטר. סיפר לי הרה"ג מאיר ציולק שהוא לקח אותו בכסא גלגלים ימים ספורים קודם פטירתו, לטייל באוויר הצח. הם ידעו את המצב לאשורו, ור' מאיר היה מלא רחמנות על המצב שלו.

פתאום מרים אליו הרב שכטר את הראש ואומר לו, מה אתה אומר - ר' מאיר, יש עוד אדם שחייב תודה לקב"ה כמוני?... אני אגיד לך למה אני דומה: לאדם שהלך ברחוב ומבלי משים נפל לביב של שופכין עמוק, והגיעו מים עד נפש... רק הראש היה מחוץ למים... לא צריך לתאר את ההרגשה הנוראה שלו... הוא צעק בקול 'הצילו, הצילו', אך כולם פחדו לגשת לשם... עד שעבר המלך בכבודו ובעצמו ושמע את הצעקות והוא בכבודו ובעצמו הוציא אותו מהבור. ושלח אותו לבית מרחץ, ודאג לו לביגוד מלא מהסוג המשובח ביותר, ואח"כ הכניסו בכבוד לסלון מלכותו. יש בכלל ביטוי לגדלותו של המלך?...

אבל כמובן שזה רק משל כי אף מלך לא יעשה את זה... אבל לי - המשיך הרב שכטר - הקב"ה בכבודו ובעצמו עשה לי את זה... הייתי בעולם השני, בתוך הלכלוך והזוהמה של החילונים, ושקעתי בבובץ עמוק עמוק, עד שריחם עלי הקב"ה והוציא אותי משמה, הוא עשה אותי בעל תשובה, הפכתי לאברך בן תורה. ועל כל שנות הלכלוך והזוהמה, הוא ניקה אותי עם ייסורים... כעת אני זך ונקי, ועוד מעט, עוד כמה ימים הוא לוקח אותי לסלון שלו, לגן עדן... איך אני יכול להודות לו על זה?... סיים האברך הבן עליה בהתרגשות. והדמעות של רבי מאיר נמזגו ביחד עם הדברים.

אמר לי הגאון רבי ברוך מרדכי זצ"ל וזה כ"כ נכון... באים להודות על התורה שקיבלנו, זכור נזכור, איפה היינו קודם?... כתוב במחזור "אתה בחרתנו מכל העמים" ופירשו המפרשים - **זיציאת מצרים**, "אהבת אותנו" - זו מתן תורה, "ורצית בנו" - זה ענני כבוד. מאיפה הקב"ה גאל אותנו?... ממ"ט שערי טומאה! במדרש כתוב הקב"ה כולו טהור ומצרים כולה טמאה, עמ"י שקעו כמעט גם בשער ה-נ'. ומשם הקב"ה לקח אותי! ואיך?... כתוב במדרש פ' בא כשהקב"ה הוציא את בני ישראל הוא נתן נשיקה לכל אחד ואחד!!!

ומאד מעניין כשספרו את זה למרן ראש הישיבה זיע"א שמאד התפעל מזה, שהסכים להתבזות לעיני כל שלא ידעו הסיבה ובלבד שהיהודי ישמור שבת אך הוסיף כל מי שהיה במחיצת ה'חפץ חיים' קדושת השבת בערה בו, שהיה מוכן לכל דבר ובלבד שלא יתחלל ח"ו קדושתה.

ההודאה על עצם ההכנה

בפרשת השבוע כתוב על ספירת העומר. הקב"ה סובב שעם זה נתחיל את הזמן. ידוע שיש שני ימי דין, יום דין של ראש השנה, ויום הדין של תורה, כמו שידוע שאמר מרן הרב שך בשם ראס"ז שהביא בשם דרשות הר"ן, ולשני ימי הדין הללו יש ימי הכנה. יש את חודש אלול כהכנה לר"ה ויש את ספירת העומר כהכנה לשבועות. ברמב"ן כתוב שהימים שבין פסח לעצרת הם כמו 'חול המועד ארוך'. ובכדי לזכות צריך להתכוון.

אנו רגילים להביא שבספר צבי לצדיק על הג"ר רבי הירש מיכל שפירא זצ"ל מביא תלמידו שהיה רגיל להביא להם תמיד בימי הספירה את דברי הרש"ש בנהר שלום (דף ל"ב ע"ג) שימי ספירת העומר הם שורש לכל ימות השנה ובדרך שהולך בהם בה מוליכים אותו כל ימות השנה, בלוח עתים לבינה לימים אלו מובא בנוסף גם דברי הגר"ח פלאגי בס' מועד לכל חי (סימן ד' אות מ"ה) שכי' האיש הירא והחרד ראוי להיות זהיר וזריז לעמוד ולשרת בשם ה' בימים האלה שלאחר הפסח יתר על כל הימים בקדושה ובטהרה וביראת ה' כל היום. ואמרו הקדמונים כי הימים האלה המה לאות ולמופת לכל השנה כולה, כי אם ירבה בהם בתורה ובמצוות כן יהיה מראשית השנה ועד אחרית השנה.

אחי הרה"ג ר' אברהם יצחק שליט"א אמר לי, שהקדמונים כבר שואלים למה סופרים את הימים **שעברו** מן העומר, הרי העיקר פה זה לא העומר... העיקר זו ההכנה לשבועות אז תמנה כמה ימים נשאר לך להגיע לחג השבועות!

והוא הסביר כך: אם יש לי מבחן בעוד מספר ימים מבחן שקובע הרבה, אני רוצה להתכוון בשביל להצליח, וכל יום נוסף שאני מכין אני בא יותר מוכן... האדם מתחנן, תן לי עוד יום!!!

ספירת העומר הם ימי הכנה. ויש הודאה מיוחדת לקב"ה על כל יום ויום שהוא נתן לנו להכין... אני מודה על יום אחד, יומיים, שלש... ארבע! שבוע! שבועיים! ההודאה היא על כל יום ויום, נתנו לי כזו מתנה שבעה שבועות להתכוון... לא הכל בבת אחת...

הימים הללו הם הקובעים לכל השנה, וכל יום נוסף של הכנה, האדם נטהר עוד יותר ועוד יותר, וכך הוא זוכה ביום הדין של תורה.

אהבת הקב"ה לישראל ללא גבולות!

יש עוד מכה משותף בין אלול לספירת העומר, שלשניהם יש בין הזמנים קודם... לכאורה זה כל כך לא מתאים וכל כך לא הולך... באמריקה החופשת קיץ הולכת לפי החודש הלועזי, והרבה פעמים זה יוצא ממש סמוך לראש השנה... אז סיפר לי הגר"מ שיינרמן שליט"א שהוא אמר פעם בדרשה בבית מדרשו, אנחנו יוצאים מ'בגד ים' לקיטל... זה לא מתחבר... למה באמת יש קודם בין הזמנים?...

הפשט הפשוט הוא שלימי ההכנה, בין לאלול ובין לשבועות - צריכים כח גופני. גם אלול לוקח כוחות, וגם תחילת זמן קיץ

תגידו לי את האמת, אם יהיה בן אדם, ולו הקרוב אלינו ביותר, שבטעות נפל לתוך הביוב העמוק ובחסידי שמים הוא יצא, נוכל לנשק אותו מיידית?!... מישוהו יכול לתאר את העוצמה שיש פה?!... הקב"ה לקח אותי ממ"ט שערי טומאה ומנשק אותי! כי הוא אוהב אותי!!! אחרי זה הוא מזכך אותי ז' שבועות, ואז הוא לא רק מכניס אותי לטרקלין, הוא נותן לי את הבת שלו לאשה! היש חיד מתוק מזה?!

הוא נותן לי את התורה, לא מספיק לומר "תודה רבה על התורה"... ככה מודים?!... הוא לקח אותי מהאשפה, נישק אותי בחום, שבע שבועות של זיכוד ואח"כ לקבל את בתו לאשה... איזה ריקוד צריך להיות באשר בחר בנו... והכוונה כאמור ליציאת מצרים ומשם ונתן לנו את תורתו אשר כידוע המדרש ריש תרומה כותב משל למלך שהשיא את בתו וכו'.

להרגיש את אהבת הקב"ה אלינו

יצא בימים אלו ספר נפלא על מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל 'עבדא דקודשא בריך הוא'. הוא התקבל מאוד בציבור. כתב את זה הרה"ג ר' חיים שלמה רוזנטל. אמר לי הרב רוזנטל וורט מאד יפה: כתוב בליקוטי הרוקח [על תפילה] שכתוב "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת" את זה מילת ריבוי, מה זה בא לרבות?... כתוב במדרש חזית שהם אמרו גם הלל הגדול, ושיר השירים. ואח"כ בעזרת אבותינו כותב הרוקח שגם המלאכים אמרו את שיר השירים.

וקשה, הרי כתוב בחז"ל ביקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר להם הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה?!... א"כ איך הם אמרו שיר השירים...

אלא הוא אמר שיש שני סוגי שירה, יש "מזמור לתודה" זה שיר של אדם שניצל, אך זה לא שייך למלאכים, כי עמ"י אכן ניצל אבל כנגד המצרים - מעשי ידי - טובעים בים. אבל "שיר השירים" זה מה שעומד מאחורי זה... למה הקב"ה הציל את ישראל, למה הוא נישק אותם, למה הוא נתן להם את הבת מלך, למה הוא עזר להם?... כי הוא אוהב אותם! זה "שיר ידידות" של אהבת הקב"ה לישראל. כזה שיר גם המלאכים יכולים לשיר... כמה הוא אוהב אותנו וחפץ בנו.

וזו ההכנה למתן תורה, להרגיש את האהבה רבה והאהבת עולם... כשהקב"ה נותן לי את התורה זה שיא של אהבה!!! הוא נותן לי את בת המלך. וחז"ל אומרים בתחילת תרומה שהוא מבקש עשו לי קיטון אחד שאדור ביניכם... אדם שבאמת מחובר ונמצא עם התורה - הוא זוכה שהמלך נמצא אצלו. וזה המושג של 'שכינה מדברת מתוך גרונו', אם אדם הוא בן תורה אמיתי אז הקב"ה אצלו, ולאפה הוא בא?... ללב! אז שכינה מדברת מתוכו. וכך אמר מרן הסטייפלער זצ"ל על מרן הרב שך זצ"ל, ומורינו רה"י רבי שרגא שטיינמן אמר לי שהסטייפלער אמר לו כמה פעמים את זה על אביו מרן רה"י זיע"א. איזה אהבה יש בנתינת התורה... וזו היא המטבע.

התורה אוהבת את מי שמשקיע בה!

ואם שאלנו למה מגיע בין הזמנים קודם... יש לנו כעת הרגש נפלא ואמיתי - ונקדים, אמר לי הרה"ג יוסף שטראוס נאמן ביתו של מרן הגר"ד פוברסקי, שפ"א מרן שליט"א אמר הרי התורה ממשיכה את התורה לנישואין... וכמשי"כ במדרש פרשת תרומה משל למלך שהיתה לו בת יחידה, וכמו"כ אל תקרי מורשה אלא מאורשה, וכמו"כ אשת חיל - רש"י מסביר שזה על התורה.

והרי כתוב כאשר הגיע אליעזר לבקש את רבקה ליצחק אמרו לו נקרא לנערה ונשאלה את פיה, ושאלוה התלכי עם האיש הזה?... ופרש"י מכאן שאין משיאין אשה אלא מדעתה, צריך לשאול את הכלה אם היא רוצה להתחתן אתו... שואלים את התורה, את מוכנה להתחתן אתו או לא?... [תורה זו מציאות כמו שהבאנו כבר שאמר רבי אהרן קוטלר] והתורה רוצה לראות אם באמת אוהבים אותה, היא לא מוכנה להינשא לכל אחד.

לאחרונה פירסמו את דברי 'ספר הקנה' (במצות ת"ת) ובאמת בני, אפילו למד סיפרא וספרי וכולי תלמודא, עם הארץ ייקרא אצל החכם, **כי החכם נקרא מי שנפשו קשורה בנפשה של תורה!** בא נראה אם אתה אוהב אותי באמת... בשיבה - זה לא כ"כ ראה... כולם באים ולומדים, בא נראה בבין הזמנים, שמה אף אחד לא מכריח אותך, ואף אחד לא עוקב אחרך... נראה מתי אתה קם לתפילה, ומתי ללימוד, אתה רציני או לא?... זה המבחן! מי שהצליח - מסתבר שהכלה תסכים, מי שפחות הצליח - שיוכיח את עצמו עכשיו!...

אחת ההוכחות אחרי שהזמן התחיל, הרבה פעמים קורה שאין חשק ללמוד. כשיש חשק, וכיף ללמוד - זה לא ראה, וכמו שאמר ראש הישיבה רבי יחזקאל סרנא זצ"ל מה הקשר של הפסוק "מצאוני השומרים הסובבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את רדידי מעלי" לשיר השירים, זה מתאים לכאורה יותר לספר איוב, שכולו יסורים... אמר רבי יחזקאל, הרי שיר השירים זה הפסגה שאדם יכול להגיע שנברא יכול לכתוב ברית ידידות עם הבורא - זה מחייב לכה"פ אהבה אמיתית מצד הנברא, והמבחן הוא כשזה קשה... הכוני, פצעוני, מה עכשיו אתה אומר?... אם תמצאו את דודי מה תגידו לו?... **שחולת אהבה אני!** פה נכרתה ברית הידידות... פה נמצא שיר השירים...

בחור שהוא מצליח בקלות, הוא בעל כישרון, יש לו חשק ללמוד, זה לא ראה. בא נראה מתי שאין לך חשק... מתי שקשה לך... והתורה מנסה את כולם, לכל אחד יש זמנים של קושי. אל תשבר, הפוך כעת זה המבחן אם תעבור בהצלחה - אז תזכה לכתר תורה.

מספרים שהרב אלישיב היה מאוד קשור לבית הכנסת 'החורבה', ופעם הוא סיפר למה, היה למרן הגר"י חוש מוזיקלי, והוא מאוד אהב לשמוע חזנות. בבחורות, היה פעם חזנות של יוס'לה רוזנבלט, הוא היה חזן מיוחד בעל רגש וירא שמים וזה היה מתוכנן לבית כנסת החורבה, הרב אלישיב החליט ללכת לשם, הרי סוכ"ס זה יוסיף יראת שמים, הוא הגיע כבר ממש סמוך לחורבה, ואז הוא חשב לעצמו, אני מחפש יראת שמים או מחפש לשמוע חזנות... גמר בדעתו לשוב על עקבותיו... הוא הלך משם במהירות ורץ ללמוד. ואז - סיפר לימים מרן הגר"י - נפתחו לי יותר שערי חכמה.

הרבה פעמים יש מצב בלי חשק לא הולך, לא מסתדר עם החברותא... עייפים... פה זה המבחן!

יש עוד נקודה למחשבה... אחרי שבועות מתחילה התקופה שנוסעים לים בימי שישי, צריך לשמור את העיניים, ומרן רה"י זיע"א הרשה לנסוע בבוקר מוקדם ולחזור לסדר א' עד רבע שעה איחור. יש הרבה שמקיימים רק את החצי הראשון... נוסעים מוקדם וגם חוזרים מוקדם אבל לא לבית המדרש... וצריך לדעת את האמת - זה גם סוג של בחינה, למה אתה נוסע לים כדי שיהיה לך כח ללמוד, או כי זה כיף לך?...

אם זה בשביל ללמוד ואתה חוזר לישון - אז העיקר חסר מן הספר...

למדתי בישיבה קטנה עם הגאון ר' ירוחם קרצניסקי שליט"א, הוא שלח לאביו מכתב שהוא רוצה לנסוע לים. [אביו היה ראש ישיבה למצויינים בבריסק].

אמר לו אבא שלו יש גם ים התלמוד, בקינות כתוב תורה תורה חגרי שק על תופשי משוטייך ופורשי מכמורים, מלחייך וחובלייך במים אדירים. התורה היא ים אדיר, שהאוקיינוס קטן לעומתה... אתה צריך לדאוג שהים הקטן לא ירחיק אותך מהים הגדול... סע לים התלמוד...

אחד שבשבילו לנסוע לים זה טיול, אז זה לא מתאים לאמצע הזמן...

צריך לעבוד בצורה נכונה...

כל אחד רוצה לזכות לחג השבועות. וזו אליה וקוץ בה... ונדבר כאשר על לבבנו. מסופר על הרב מטשעבין, שהרבנית שלו ע"ה בזיווג שני היתה נכדה של החת"ס, ופעם בליל הסדר התארח אצלם אחד מהקרובים שלה והוא ראה שהרב מטשעבין אומר הרבה וורטים של מרן החתם סופר ומתפעל מזה. הוא שאל את הרב, אם הרב כ"כ דבוק בחתם סופר, הרי החת"ס אכל שרויה, א"כ למה הרב לא אוכל מצה שרויה? אמר לו הרב מטשעבין - אני הרבה חושב איך להדמות קצת לחתם סופר, קשה לי להתחיל מאכילת שרויה.

יש כאלו ששואפים להיות מרן הגר"ח קניבסקי והם אומרים בו"ה... לא עם זה מתחילים ולא זו הדרך... אל רבי חיים זצ"ל באו אלפי אנשים, והיה חבל לו על כל שניה, אז הוא קיצר בברכה. אבל אלינו עוד לא באים אלפי אנשים, וגם לא כל כך חבל לנו על הזמן כמו רבי חיים, אז צריך שיהיה בין אדם לחבירו... תתנהג יפה, תדבר יפה...

אנחנו רוצים להיות גדולים אז אנחנו תופשים כל מיני הנהגות רחוקות כמו לא לישון בלילה וכדומה... זה לא הדרך.

היסוד הראשון של ההצלחה - היה אומר מרן רה"י זיע"א זה להיצמד לסדרי הישיבה ולא להיות עויבר חכם... לא נהיים גדולים מללמוד בלילה ולישון ביום. אף גדול לא צמח ככה!

מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל הסביר פעם, זה לא שהגדולים לא הלכו לישון, אלא הם לא שמו לב איך הזמן עובר מרוב השקיעות בתורה...

ומסופר שפעם תלמיד חכם אחד בא לשאול שאלה את הרב מטשעבין אחרי ותיקין, והרב היה באמצע ללמוד, והוא לא הבין מה הדחיפות באמצע הלילה... הוא לא שם לב שהזמן עבר... אנחנו לא בדרגות הללו. והעבודה שלנו זה ללכת לישון בזמן, לקום בזמן ולהתפלל בזמן.

צריך לדעת שכל המקבל עליו עול תורה, צריך להרגיש שהתורה זה עול! אם אני לומד מתי שמתחשק לי, ויש לי כח וחשק, זה לא עול!!!

אדם שיש לו עבודה ולו הפשוטה ביותר, יש עליו עול! הוא יודע שהוא צריך לקום בזמן, אז הוא הולך לישון בזמן, ואם יש חתונה אי אפשר להישאר עד הסוף, אחרת אני מאחר לעבודה והמנהל עלול לפטר אותי...

לבוא לתחילת סדר בזמן! עול - כפשוטו! וגם בסדר שני לבוא בהתחלה, זה כבוד התורה, וככה מצליחים באמת! וכמובן שכל המרבה הרי זה משובח, וכן בשישי שבת מוסר וכל סדרי הישיבה. יש גם תכנית נפלאה של הדרן עלך, לחזור על המסכת ולקנותה!

תורה עם קנייני תורה

ידוע שיש מ"ח קנייני תורה, מי הכיר את צורת היכול הישיבה של פוניבז' על כל שעריה ומבואותיה, הרב מפוניבז' או זה ששטף את הריצפה? ... זה ששטף את הריצפה יכל לומר לך כמה ישנים בכל חדר, אם הם מסודרים או לא, ואיפה מונחות המזוודות. אבל בעל הבית היה הרב מפוניבז', כי הוא עשה קנין.

יש אחד שבקי אמנם בכל התורה, אך אין לו את קנייני התורה, הוא נשאר ערטיילאי כמו אורח. תורה זה עם קניינייה, עמל התורה, חזרות, לרכוש היטב את בבא קמא למצוא את הזמן לזה, לחזור עליה ולקנות אותה.

צריכים לדעת שהיסוד של ההצלחה הוא לא לבזבז זמן, שתהיה נפשו קשורה בנפשה של תורה, עוד תורה ועוד תורה, וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה - ויט שכמו לסבול.

אם מישהו ראה עמל התורה של מרן רה"י ומרן הרב שך זצ"ל, הם היו האנשים הכי מאושרים! תמיד שמחים, מאושרים, והם היו אומרים מילה טובה לשני. עם מה זה התחיל? עם ויט שכמו לסבול. כל המקבל עליו עול תורה - מעבירים ממנו את שאר הדברים. ואם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

בס"ד יצא לאור!!!

קונטרס "ארחות חיים"

על ספירת העומר ושבועות (140 עמודים)

ממון המשגיח הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א
ניתן להשיג בישיבה הקדושה רחוב שלמה המלך 10 בני ברק
לשמיעת מוקדי מכירה נוספים לקו השיחות "ארחות חיים"
053-415-3025 2 שלוחה 074-740-3629

לע"נ

הרבנית רבקה מייטע ע"ה

בת הרה"ג ר' אברהם ישראל מרדכי ז"ל

א"ח להגה"צ רבי חיים טודרס הרשלו זצ"ל

נלב"ע ג' אייר

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיג לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר בשי"ה"ק

"מי שנשא לכו להיות מוכתר בכתר תורה"

בעולם הזה. כי אם תעשה כך תגלה שרק למראית העין נראה שראשיתך מצער, אולם אחריתך ישגה מאד ותראה עד כמה הכל הוא מקשה אחת של ששון ושמחה.

על כל פנים מבואר גם מדברי הרמב"ם, וכאמור, שאין הדברים לעיכובא. את המצוה שבתלמוד תורה מקיימים בכל מצב ומצב, אלא שרק הרוצה 'לקיים מצוה זו כראוי' עליו לפרוש מתענוגי העולם. כמו כן מדוייק כבר מלשון התנא, שלא נקט 'כך' היא מצותה של תורה' אלא 'כך היא דרכה של תורה', ללמדך שזוהי הדרך לזכות ל'כתרה של תורה', אך אין הדברים מעכבים את עיקר מצות תלמוד תורה.

מה המשמעות ב'כתרה של תורה'?

מה שלא הרחיב לנו הרמב"ם הוא מה פשר המושג 'כתרה של תורה'. איזה 'כתר' יש כאן, ומה הוא מבטא. ולא כאן בלבד נקט הרמב"ם את הלשון 'כתר', אלא גם להלן בסוף הפרק (הלכה י"ג): "אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה, אמרו חכמים אין רינה של תורה אלא בלילה" וכו'.

ובכלל, כל תחילת הפרק שם שעוסק במעלות התורה, פותח בברייתא שהביא הרמב"ם: "בשלושה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות וכו', כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר (דברים ל"ג, ד') תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבוא ויטול, שמא תאמר שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה, הרי הוא אומר (משלי ח', ט"ו) בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו, הא למדת שכתר תורה גדול משניהם".

הרי לנו מבואר שמעלת התורה מכונה בשם 'כתר', ו'כתר' זה גדול יותר מכל המעלות האחרות של כהונה ומלכות. אך לא מבואר מה מסמל ה'כתר', אותו כתר של תורה, ומדוע במהלך הפרק מביא זאת הרמב"ם רק לגבי עמל התורה של 'חיי צער תחיה' ושל 'רינה של תורה בלילה'.

אך שורש הדבר ברור, ש'כתר' מסמל את מידת המלכות, והתורה בעצם מהותה מבטאת מלכות שאין כמוה. הלא הקב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, וכל העולמות כולם מתנהלים על פי התורה. מילות התורה הם אלו שיצרו את העולם, הם אלו שקבעו את תבנית העולם, וכל העולם ממשיך לחיות ולהתקיים מכח התורה. המציאות הזו היא 'מלכות', כאשר התורה עומדת בראש הבריאה, ודרכה עוברת כל מערכת השליטה על הבריאה.

מה שנתחדש לפנינו הוא, שהתורה לא נשארת בקרן זוית, אלא האדם יכול לטול את אותו 'כתר מלכות' שיש בתורה ולספח אותו לעצמו, להיות מוכתר בכתר תורה. וכיצד האדם זוכה לכתר תורה? על כך נצרכים כל התנאים שמביא הרמב"ם, לחיות חיי צער של פת במלח ולא לאבד אף אחת מלילותיו בשינה וכו'. כי אף שאת התורה ניתן ללמוד בלאו הכי, אין דרך לזכות למעלת ה'מלכות' של התורה אלא אם כן האדם מוסר נפשו עליה באופן של נתינת חלבו ודמו.

בסוף פרק הניזקין (גיטין ס"ב, א') מביאה הגמרא שגניבא אמר לרב הונא ורב חסדא 'שלמא עליינו מלכי', ואמרו לו 'מנא לך דרבנן איקרו מלכים', אמר להם את לשון הכתוב (משלי ח', ט"ו) 'בי מלכים ימלוכו'. ומאי משמע דרבנן איקרו מלכי? היינו כאמור, שיש כח ביד האדם לזכות

"כך היא דרכה של תורה; פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא" (משנה ד').

כך היא דרכה של תורה:

לפי פשטות הדברים לא נראה שהברייטא באה כאן לנקוט ציווי - כך עליך לעשות. כל הכוונה היא רק שגם אם באו הדברים לידי כך, עדיין 'ובתורה אתה עמל'. גם אם 'פת במלח תאכל', וגם אם 'מים במשורה תשתה', שזוהי מידה קטנה של אחד משלושים וששה בלוג (כמבואר בריש איזהו נשך, ב"מ ס"א, ב'), וגם אם 'על הארץ תישן', וגם אם 'חיי צער תחיה' בשאר הדברים באופן כללי, מכל מקום 'ובתורה אתה עמל'. ולא זו בלבד, אלא ש'אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא'.

ולכאורה, עיקר חידושו של התנא הוא לא ש'טוב לך לעולם הבא'. זוהי מילתא דפשיטא היא ואינה צריכה לפנינו. מה שנתחדש הוא ש'אשריך בעולם הזה'. שהרי בפשטות יש כאן 'חיי צער', וכיצד ניתן לומר על ה'צער' עצמו שהוא דבר הגורם לאושר? אך הביאור נראה כפי שביארנו במקומות אחרים, שהכל תלוי בכח ההרגל. אמנם בהתחלה יש כאן 'צער', אבל זה רק בהתחלה. לאחר שהאדם מרגיל את עצמו להסתפק בלחם צר ומים לחץ, הוא מתנתק מכל שעבודי העולם עד שהוא מגיע לחיות חיי נשמות, ובחיים הללו - הוא כבר אינו צריך את כל השעבודים המוקדמים.

"כי נזר אלוך על ראשו" אומר הפסוק האמור בנזיר (במדבר ו', ז'), וכתב שם האבן עזרא: "ויש אומרים כי מלת נזיר - מגזרת נזר, והעד כי נזר אלוך על ראשו, ואיננו רחוק. דע כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם, והמלך האמיתי שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חפשי מן התאוות". האדם אמנם כבול בתחילה לתאוות העולם, אך הוא יכול להביא את עצמו למצב של 'נזיר' - שהוא חופשי מן הכל, עד שאינו צריך מאומה מלבד עבודתו של מקום.

עד כאן כפי הנראה מפשטות לשון התנא, וכן משתמע בפירוש הרע"ב, שאין כאן ציווי אלא אף על גב, שגם אם האדם נמצא בכזה מצב והוא עמל בתורה - אשריו וטוב לו. אולם ברמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פ"ג ה"י) כתב בזו הלשון: "מי שנשא לכו להיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישם על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת. כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל".

ולכאורה עולה מדברי הרמב"ם חילוף הדברים, ש'כך היא דרכה של תורה' הכוונה היא בדוקא, שרק כך ולא אחרת. אמנם זה ודאי שמצות תלמוד תורה מתקיימת גם מתוך עושר וכבוד, אך הדרך לקיימה 'כראוי', בהידור ובשלימות, היא רק מתוך אופן של מיעוט תענוגים וחיי צער. אין אפשרות לזכות לכתרה של תורה 'עם העושר והכבוד כאחת', אלא 'כך היא דרכה של תורה' - פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל'.

ולפי זה, סיום לשון הברייטא בא לחדש שאפילו הכי, 'אשריך בעולם הזה'. שלא תאמר הואיל וכל הדרך לקיים את התורה היא רק דרך חיי צער, אם כן אפוא אין אפשרות לשמוח בעולם הזה, ומוכרחים לדבוק דוקא בדברים המצעירים. ההפך הוא הנכון - ש'אם אתה עושה כן אשריך

לכתר תורה, ולקנות בתוך נפשו את מידת המלכות שיש בתורה. חכמים, שזכו להיות מוכתרים בכתר תורה, זכאים ממילא להקרא בתואר 'מלכים', מפני שכעת הם השולטים על הבריאה, באמצעות התורה ששוכנת בתוכם.

אך כאמור, לא כל אדם שלומד תורה זוכה ל'כתרה' של תורה. כיון שבכדי לזכות לאותו כתר - לא די ללמוד, אלא מוכרחים להתחבר ולהיות אחד עם התורה. אדם שרוצה למשל עושר וכבוד בנוסף אל התורה, אין בזה שום עוול, אך האם אפשר לומר עליו שהוא אדם של תורה? יש בו גם תורה, ויש בו גם עושר וכבוד. יש בו חלק אחד שרוצה את זה וחלק שני שרוצה את זה. השם 'אדם' שבו אינו שם נרדף ל'תורה', ויש בו כמה חלקים שונים, שכוללים בתוכם רצונות מרצונות שונים.

"עבדי ה' - העומדים בבית ה' בלילות":

התנאי השני שנצרך לכתר תורה הוא הלימוד בלילה, שכן 'אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה' וכו'. ועוד קודם שנבין מה בין הלילה לבין כתרה של תורה, יש להבין את עצם הדבר, מה מיוחד בלילה, שדוקא הוא הזמן המוכשר אל החכמה. ולפי פשוטו נראה שהלילה הוא הזמן שהבריאה רדומה. בזמן כזה, מלבד מה שאין מה שיפריע את האדם מעסק התורה, יש כאן הוכחה בעצם הלימוד שהאדם הוא עבד ה'. במקום ללכת ולישון כשאר כל העולם, הוא מוסר את עצמו וקונה את החכמה.

"שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות", אומר הפסוק בתהלים (קל"ד), ודורשת הגמרא בסוף מסכת מנחות (ק"י, א'); "מאי בלילות, אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה, מעלה עליהן הכתוב כאילו עוסקים בעבודה", ומה בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו? 'עובד אלוקים' הוא מי שמוסר את עצמו, ועושה גם דברים שאדם רגיל לכאורה לא היה אמור לעשות. כל אדם רגיל - עושה את מה שמוטל עליו וגם משייר מקום לעצמו. אולם עבד הוא מי דלית ליה מגרמיה כלום. הוא לא משאיר לעצמו שום מקום ושום שיעור שאינו משועבד לאדונו.

ומכאן ממשיך הרמב"ם ונמצי: "אמרו חכמים אין רינה של תורה אלא בלילה, שנאמר (איכה ב', י"ט) קומי רוני בלילה, וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר (תהלים מ"ב, ט') יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לא-ל חיי". הרי לנו שהלימוד בלילה קובע שם לעצמו של 'רינה' - 'קומי רוני בלילה'.

ומה יש בו, בלימוד של הלילה, שיש בו 'רינה'? הדברים מתקשרים למה שהביא הרמב"ם ממשנתנו, שכן היא דרכה של תורה. מצד אחד יש על האדם ללמוד באופן של 'חיי צער תחיה', אולם מצד שני - אז הוא זוכה ל'אשריך בעולם הזה'. האושר הזה של התורה, הוא השיר של ה'רינה', שמושר אצל העומדים בבית ה' בלילות.

כל עוד שהאדם משועבד לכל הבלי העולם ולמחמדי תבל - הוא אינו שואב את אושרו דוקא מהתורה הקדושה. יכול להיות אצלו עושר, יכול להיות אצלו כבוד, ויכולים להיות אצלו עוד דברים רבים, שהם אלו היעדים שאחריהם הוא רודף, ובהם הוא רוצה למצוא את הסיפוק ואת הנחת. רק כאשר האדם מניח את הכל מאחוריו ואין לו אלא את התורה הקדושה - אז התורה נהפכת ל'רינה', שהיא המקור היחיד שגורם שמחה לאדם.

אותו הדבר, גם עסק התורה בלילות מסמל את העובדה שהאדם אינו חושק במאומה מלבד התורה הקדושה. הוא אפילו לא מניח לעצמו לישון כדי לא לאבד את האושר הגנוז בתורת ה'. באופן כזה באה התורה ונהפכת ל'רינה', לשיר ולשבת, שהוא מקור שמחתו של האדם.

הרי מצד עצמה התורה היא דבר המשמח, 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב' (תהלים י"ט, ט'), ומדוע אם כן לא זוכים כולם לשאוב את שמחתם מן התורה? הכל משום שהלב יכול להיות חצוי, ולא לגמרי מחובר אל התורה. כל כמה שהלב מחובר לתאוות העולם, אולי התורה יכולה לשמח אותו, אך הוא לא שמח מכח התורה... יש לו דברים אחרים שאמורים כביכול לגרום לו את השמחה. רק בשעה שהלב פנוי באופן

גמור, יש לו רק פת במלח ומים במשורה, אז יכולה התורה לבוא וליצור בתוכו את המציאות של 'משמחי לב'.

בסוף הלכות לולב כתב הרב המגיד את לשונו הנודעת, שכשהאדם "עושה מה שנברא בשבילו ישמח ויגיל, לפי ששמחת שאר דברים תלויים בדברים בטלים שאינם קיימים, אבל השמחה בעשיית המצוות ובלמידת התורה והחכמה היא השמחה האמיתית", והם הם הדברים שישנו לנו כאן: התורה היא דבר המשמח, ואין לך שמחה גדולה ממנה. הלא אין לך שמחה גדולה מן השלימות, ואין לך שלימות גדולה מן התורה, שכוללת בתוכה את כל הבריאה כולה. אך הכל בשעה שהאדם באמת מתחבר אל התורה, ועושה את מה שנברא בשבילו. אז הוא זוכה לשמחה האמיתית, שמחתה של השלימות, והתורה נהפכת אצלו ל'רינה' של 'קומי רוני בלילה'.

ה'לילה' בא לרמוז גם על עיתות החשכה:

אכן מלבד כל האמור נראה שה'לילה' כולל בתוכו מובן נוסף, מעבר למה שמוזכר בו על פי פשוטו. ה'לילה' בא לרמוז על עיתות החושך, הענן והערפל, כשהאדם לא רואה מאומה והוא מגשש את דרכו באפילה. לא תמיד האדם נמצא במצב של אור יום, כשהכל סוגה בשושנים... החיים רצופים נסיגות, ולפעמים האדם מוצא את עצמו במצבים של צרות, של קשיים, של מכאובים, עד שהלב אפוף כולו בצער ועצבות ולא מוצא את האור.

מבחינה מסויימת, גם תחילת המשנה באה לרמוז על אותם מצבים של 'לילה'... כי לא בכל מקום האדם בוחר לעצמו את ה'פת במלח'. פעמים שהוא מחוסר ברירה, וזה כל מה שיש לו בעולם - אין לו בקושי לחם לאכול ומים לשתות, ואפילו כר להניח עליו את ראשו. הוא נאלץ לישון על הארץ ולחיות חיים של צער.

הן הדבר ידוע הוא שכל העולם כולו משול ללילה, וכמאמר הגמרא בפרק הפועלים (ב"מ פ"ג, ב'), "תשת חושך ויהי לילה - זה העולם הזה שדומה ללילה", ולפי פשוטו, הטעם שהעולם הזה דומה ללילה הוא משום שהעולם הוא נוח התלאות, אשר מלא בלי סוף בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים וטרדות, ואין מי שלא ימלט מתלאות העולם. על אותו עולם של לילה מרמזת המשנה ואומרת "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו'", וחיי צער תחיה" - כי הרי זוהי צורתו של העולם, צורה של 'חיי צער'.

על גבי כל זה בא חידושו של התנא ואומר: 'ובתורה אתה עמל'. אם זוכה האדם להתגבר על הכל, להתעלם מהכל ולעסוק בתורה אפילו מתוך החושך - אז כבר בעולם הזה, בתוך האפילה והחשכה, הוא זוכה ל'אשריך'. 'ובתורה אתה עוסק' לא כתוב כאן, אלא דוקא 'ובתורה אתה עמל'. ללמוד שמדובר על האדם שגובר על עצמו ועוסק בתורה עם כל כוחות נפשו, שהוא זה אשר זוכה לאותו שכר של 'אשריך'.

ופירושו של דברים, שדוקא מי שמצליח 'לעמול' ולהתעלות מעל הכל - הוא מי שמוכיח שאין לו עסק אחר מלבד עסק התורה. הכל זו הצידה, ואין לו עוד ענין תחת השמש חוץ מחיי החכמה. לא זו בלבד, אלא שבדרך כלל אדם ששוקע בעצבות מחפש לעצמו כל מיני דברים צדדיים שינחמו את נפשו. הוא מתחיל לעסוק בשלל נושאים וענינים שיסיחו את דעתו מהצרה ויתנו לו מעט הפוגה. ואם בא אדם, ובתוך חשכת הלילה ממשיך לעסוק בתורת ה' - אין לך ראייה גדולה מזו שהתורה אצלו היא תורת החיים. אין לו שמחה חוץ ממנה ואין לו חיות מלבדה.

על אדם כזה אומר התנא: 'אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא'. התורה מקיפה אצלו את הכל והיא נותנת לו חיים בכל העולמות. ועל אדם כזה כתב הרמב"ם: 'מי שנשאו ליבו להיות מוכתר בכתר תורה'. הוא זוכה להתאחד יחד, כמציאות אחת בדביקות עם התורה, וממילא התורה מעניקה לו את כוחה - לשלוט על כל הבריאה כולה, והיא נותנת לו מלכות וממשלה. לא חסר לו עוד מאומה, והוא זוכה להתעטר בנזר תפארה - 'וכתר תורה גדול מכולם'.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

ל"ג בעומר במוצ"ש - תספורת ביום שישי

השנה כשל"ג בעומר חל במוצאי שבת. האם מותר להקדים ולהסתפר מיום שישי.

תשובה אכן מותר להקדים ולהסתפר כבר מיום שישי קודם ל"ג בעומר, וכמבואר ברמ"א (תצנ"ג) "אם חל ביום ראשון, מותרין להסתפר ביום שישי לכבוד שבת" ואף שיש חולקים על היתר זה כתב באר היטב (שם ו) "היכא דנהוג היתר נהוג" ומנהיגין להתיר. אך שמעתי מרבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שלכתחילה יש להימנע מהסתפר עד לאחר חצות יום שישי, שהרי היתר יום שישי להסתפר אינו מחמת עצמו, דהיינו שהיום מצד עצמו מותר כבר להסתפר, וממילא הינו דנים לומר דמקצת היום ככולו וכבר מותר מהבוקר, אלא כל סיבת ההיתר רק מצד 'כבוד שבת', ולכבוד שבת מותר רק לאחר חצות, דאז ניכר שאכן הוא לצורך השבת. ומכל מקום, בשעת הצורך יש להתיר אף קודם חצות.

ביאור דבריהם נראה להביא מקור לדברי רבינו מדברי הרמ"א (י"ד שצ"ג) דאבל שהרגל מבטל ממנו גזירת שלושים ומותר להסתפר, וזהו רק "סמוך לחשיכה". הרי דמה שהותר לכבוד יו"ט, אינו מותר מהבוקר, אלא רק סמוך לחשיכה שאז מינכר שהוא לכבודו ועיין בהגר"א (תצנ"ג) המדמה את הנידונים. ואף ששם אסור להסתפר עד סמוך לערב ממש (כמבואר בשע"צ תקמ"ב) שונה תספורת בספירה שאיסורה קל יותר שאינה מדינא דגמרא, והרי לדעת השו"ע מותר אף לאבל להסתפר מחצות (שע"צ"ז שם) וכאן שהוא קל יותר אף לדעת הרמ"א מותר בחצות וכעין זה במהרי"א (חובא באלוהי וזוטא תצנ"ג) שכיון שאיסור תספורת בספירה הוא רק מנהג מקילים בו לכבוד שבת יותר מבאבלות.

ואף שלגבי איסור רחיצה תוך שלושים נתבאר בציוני הלכה אבלות עמ' שעא הוראת רבינו שבערב יו"ט מותר לרחוץ בחמין כבר מהבוקר מפני שאינו אלא מנהג, שאני התם שהיו"ט 'מבטל' גזירת שלושים משא"כ כאן שהשבת אינה מבטלת אלא רק 'היתר' לכבוד שבת.

אכן תמהתי קמיה רבינו מהמבואר במ"ב (שם ס"ק י) לגבי בעל ברית שמוותר להסתפר לכבוד המילה "אם חל המילה בשבת מותרים להסתפר בערב שבת אפי' קודם חצות", הרי שאם הותר ביום שישי, אפי' שזה מחמת הברית שחלה בשבת, כבר הותר אף לפני חצות, אך השיבני רבינו דמילה שאני שהוא יום טוב שלו, ולכן בציוף השבת, התירו לו יותר אף קודם חצות, ולא כמו במקרה שהברית חלה בימות החול שהותר רק סמוך לערב.

עוד יש לדון בזה, מדברי המ"ב (תקמ"ב) במנהג אבלות בעשירי באב עד חצות היום. "וכשחל ת"ב ביום חמישי, שאז יום עשירי הוא ערב שבת, מותר בכל זה לכבוד שבת" הרי שמשום כבוד

כי הוא לבדו בעל מלחמות

דברי חיזוק שנישאו ע"י מורינו הרב שליט"א בענייני דיומא

יְרָאֲתָם אֹתִי מִצֵּאת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה.
מדברים, חושבים וכותבים
אפילו בעיתונים חרדים 'בלשון
המושגעים' (מכתב מאלוהי א עמ' 182). על
כך באה אלינו התזכורת הזאת. אל
דאגה! היחס של הקב"ה אלינו לא

השתנה. הוא אוהב
אותנו באהבה רבה
אהבת עולם, והוא
ימשיך לשמור
עלינו 'שומר עמו
ישראל לעד', אך
הוא מבקשנו להכיר
"כי הוא לבדו בעל
מלחמות, מצמיח
ישועות, אדון
הנפלאות".

**מצער מאד שדווקא
בתקופה כל כך קשה
ומסובכת, ישנם
כאלו שבתחילת
המלחמה הקפידו
להוסיף פרקי**

**תהילים בגמר התפילה ולהתחנן
בתפילת אחינו כל בית ישראל, לפתע
התעייפו מלהתפלל.**

האם השתגענו ואינו מרגישים את
הסכנה ר"ל, כמאמר חז"ל (שבת יג,
ב וברש"י) "אין שוטה מכיר בפגעיו".
ומה עם מינימום נשיאה בעול עם
אחינו הנתונים בצרה ובשביה. האם
חדלנו להאמין בכוחה של תפילה,
בכוחם של פרקי תהילים הנאמרים
בהתעוררות.

כשאנחנו מתפללים, עלינו לזכור
דברי הרמב"ם (תענית א, ב) בדבר החובה
לזעוק על כל צרה שתבוא על הציבור
"ודבר זה מדרכי התשובה הוא.
שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה
ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם
הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם
הטו וגו'. וזה הוא שיגרום להסיר
הצרה מעליהם". כלומר התפילה
צריכה להיות בהתעוררות שמחמתה
יבואו לחזור בתשובה.

לימודנו רבותינו כשבאים לבחון
דבר האם הוא טוב, המשקל אינו
בתוצאה הגשמית אלא עלינו לבחון
את התוצאה הרוחנית. כלומר, אף
אם בגשמיות יש ממנו רווח, אך
אם ברוחניות יצא ממנו נזק הרי
שהוא דבר רע,
ואם ברוחניות יש
תועלת אף אם
בגשמיות יש נזק
הרי שהוא דבר טוב
[כעין זה במ"ב רכב,
ד].

לאחרונה הטיל
נשיא ארה"ב
תנאים על משלוח
נשק לישראל. האם
דבר זה טוב או רע,
תלוי באיזה מבט.
אם מסתכלים
במבט גשמי, זה
נראה דבר נורא,
בדיוק באמצע

מלחמה עם אויב אכזר. אך במבט
רוחני זו תזכורת שבאה לעוררנו.
יותר מדי התלהבות נרשמה גם
בקרב מחננו כאשר נשיא ארה"ב
ביקר בארץ והפגין חיבה, וכשהביע
בנו תמיכה גלויה ושלה כמויות נשק
מושכל, הרגשנו שאינו לבד. עד
כדי כך שאמר לי אחד שכאשר צעק
את פסוקי התהילים (קמ"ה) "הבט
ימין וראה ואין לי מכיר", התקשה
להבין. הרי נשיא המעצמה הגדולה
ידיד שלנו.

עלינו לדעת כי אף על פי שאנו
מכסים את חסרוננו באמונה על ידי
שהתרגלנו להזכיר תמיד שם שמים
באמרנו "ברוך ה'", "בעזרת השם",
"אם יצאה השם" - מכל מקום
הלא עצם מחשבותינו, חשבונותינו
ומעשינו בנויים על השקפות המהלך
הטבעי כמו שאמר הכתוב (ישעיה כט י)
"**וַיֹּאמֶר ד' יַעַן כִּי גִשְׁתְּם הָאֵם בְּפִי
וּבִשְׁפָתַי כְּבִדְתִּי וְלִבִּי רָחַק מִמֶּנִּי וְתָהִי**

החשש 'שמא לא הבנתי' - מטכסיסי היצר

מכתב מוריני הרב שליט"א במענה לאחד השואלים אשר רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל הורה לו שהכתב בתפילין יהיה כתב בית יוסף וחשש שמא לא הבין דברי רבינו לאשורם

בס"ד,

בין פסח לעצרת התשפ"ד

אשריך שזכית לשמוע הוראה ברורה ומפורשת יוצאת מפי מורן רבינו הגדול זצוקללה"ה דברים ברורים 'לעשות כתב בית יוסף'. מדוע אתה 'תמה על עצמך' במקום להיות שמח בחלקך שזכית לשאול לשמוע ולקבל.

אחרי ששלח אותך לברר וחזרת ואמרת ונשאת ונתת עמו בכל פרטי הדברים כפי שתארת במכתבך הרי הדברים ברורים ומחוזרים כשמלה, והחשש שמא 'לא הבנתי נכון' הוא מטכסיסי היצה"ר כדברי החוה"ל (יחוד המעשה פ"ה) שהנשק החזק ביותר שלו הוא השתדלותו להשפיע עליך שתטיל ספק בדברים שברורים לך.

אפילו לספרדים היתה דעת רבינו שלכתחילה לעשות כן וכך הורה להגר"י דרזי לשנות ממנהג אבותיו ולהשתמש בכתב ב"י, מפני שבכתב וועליש הנפוץ ישנם דברים שלדעת המ"ב פסולים כגון ש"ן עם המושב שהוא נגד הגמרא שלש"ן אין מושב 'שיקרא לא קאי' [מה שמוסיפים שפיין בתחתית השי"ן לא עוזר שהרי השי"ן עשויה בלעדי שפיין זה] וכ"ש לעדות תימן שאין להם מנהג ברור בזה.

תמידה הסופר 'היאך אפשר ליתן פרשיות ב"י בבית שה שהשי"ן בצדדיו בכתב ואליש' לא קשיא בתרתי:

א] אדרבה לכתחילה ראוי גם בבית לעשות שי"ן בית יוסף בשני צידיו.

ב] השי"ן שבבית אינה חייבת להיות באותיות סת"ם כמו שכתב המ"ב (לב, קצא) "משמע באחרונים דתמונת שיני"ן שלנו שאנו עושין בתפילין די דלא בעינן דוקא כתב סת"ם ממש אלא דוגמא" ומה שסיים "ומנהג הסופרים כהיום באיזה מקומות להדר ולעשות בכתב אשורית ממש" זהו מנהג בעלמא ואין בזה תרתי דסתרי.

בפני כבוד
13/1
י"ב ק"ה

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

»»»

שבת מותר כבר להסתפר מהבוקר. ולא קשיא מידי דשאני עשירי באב שהוא רק "מנהג כשר". מושא"כ מנהג איסור תספורת בספירה הוא חמור יותר יש להחמיר עד חצות. ומכל מקום, כיון שאין בזה דברים ברורים, יש להתיר בשעת הצורך קודם חצות.

שעת הצורך - בליל שישי

שאלה בשעת הצורך, האם יש להתיר כבר בליל שישי?

תשובה בליל שישי קודם ל"ג בעומר אסור לגמרי גם בשעת הצורך (הוראת רבינו), ולא מצאנו היתר 'לכבוד שבת' מהלילה.

שמיעת מוזיקה בערב שבת

שאלה האם גם מותר לשמוע מוזיקה בערב שבת זו.

תשובה אסור לשמוע מוזיקה בערב שבת, ואין חילוק בזה בין לפני חצות לאחר חצות, ובכל אופן אסור.

ביאור הדברים כל מה שהותר תספורת בער"ש אחר חצות הוא משום כבוד השבת, ואילו בשמיעת מוזיקה וכדו' אין בזה משום כבוד השבת, והרי לא הותר אלא לכבוד שבת וראש חודש. ואף שהתיר המ"ב לישא אשה בערב שבת, הרי כתב "משום שיעיקר הסעודה יהיה בשבת וראש חודש", מושא"כ בשמיעת מוזיקה בערב שבת.

נדר לעלות למירון ונאנס

שאלה לא נפקד בילדים שנים רבות ובעת תפילה בציון הרשב"י במירון קיבל על עצמו שבאם יפקד יערוך חלאק'ה לבנו בל"ג בעומר במירון בהודאה קבל עם ועדה. כעת בנו נעשה בן שלוש ונמנע מלקיים נדרו, עקב המוצב. מה יעשה.

תשובה הטוב ביותר להישאל על נדרו, להתחרט על מה שנדר מעיקרא ולומר 'מחמת שאין אפשרות להגיע השנה לציון בל"ג בעומר, הנני מתחרט על שנדרתי מעיקרא וכל מה שנדרתי היה בטעות. ואילו הייתי יודע שאתחרט לא הייתי נודר כלל'. אך לא יאמר 'אילו ידעתי מהסכנה הביטחונית בצפון, לא הייתי נודר' משום שהוא בכלל 'פתח' לנדר ואינו מתחרט על עצם הנדר ואין פותחין בנודר (מציאות שנוצרה לאחר קבלת הנדר) כמבואר בשו"ע (יורה דעה רכח, יג ובש"ך שם).

אכן מאחר שצריך להתחרט באמת ובלב שלם "יזהר הנודר שלא יאמר שמתחרט מעיקרו אלא אם כן ברור לו שהיה רוצה שלא נדר מעולם, שאם לא כן אין ההתרה התרה והוא באיסור נדר כל ימיו" (שם ז) וכיון שהנודר סבור שנפקד בבן בזכות נדרו, מסתבר שאינו מתחרט באמת. וצריך לפעול בנפשו להתחרט מהנדר באמת, שהרי החרטה אינה פוגמת כלל בסגולה, וברור שהישועה אינה בזכות נדר שעבר באיסור אף לא באונס. ואם יודע שאינו מתחרט באמת יסמוך על כך שהוא אנוס מלקיים נדרו ואונס רחמנא פטריה.

לא נראתה הקשת בימיו

היה דור שכולו זכאי, דור שלם שהניס את אויביו בגלל שכולם עסקו בתורה, והקשת לא נראתה בו. והיה דור נוסף, לא כולו זכאי, וגם אצלו לא נראתה קשת. בגלל האחד והיחיד שהצליח לרומם את הכלל

וכמותו גם המושג של 'עוסקין בחיי שעה', עד כמה נחשב עיסוק, מה מוכרח ומה מיותר, האם להתעסק ברמ"ח איברים ושם"ה גידים, או מן השפה ולחוץ, עד כמה להתעניין ועד כמה להתעסק, ודרגות דרגות יש בזה עד שעה שיחזור לתלמודו, מה הנפח ומה המשקל.

וחפל על מפני שמן

אחרי כל ההקדמה הנצרכת הזו, נגיע לנושא אליו אנו חותרים – הקשת שלא נראתה בימי רבי שמעון.

רבותינו אמרו (ב"ר לה) על ב' דורות שלא נראתה הקשת בימיהם. דורו של רבי שמעון, וגם דורו של חזקיה, דורות שנרמזו בפרשת נח בתיבות 'לדרת עולם'.

אין הדורות הללו דומים זה לזה, אלא להיפך. ידענו על דורו של חזקיה שהיה מלא בתורה מוזן אל זן ולא מצאו מדרן ועד באר שבע תינוק או תינוקת שלא בקיאים בדיני טומאה וטהרה. ידענו ששמן שדלק בבתי מדרשות בדורו של חזקיה המלך, הכריע את עולו של סנחריב על אף שאפילו אלפיים רוכבי סוס לא היו ברשותו של מלך יהודה, והן הגה היו ללעגו של רבשקה כנגד חומות ירושלים הנצורה.

כוחו של חזקיה המשיך גם אחרי מותו, וכבוד גדול עשו לו במותו – הקימו ישיבה על קברו (ב"ק טז:). היינו, לא עסקו בתורה מאימתו של המלך, אלא גם בטר דאזל גברא דמסתפינא מיניה, עדיין נשאר בתורתם ובטהרתם.

הקשת לא נראתה בדורו של חזקיה, כי לא הייתה צריכה להיראות, היה זה דור שכולו זכאי!

אות עולם היה

אבל דורו של רבי שמעון, דור אחר היה. דילטורין והולכי רכיל מצויים ביניהם. אם רבותינו סיפרו על יהודה בן גרים שהביא דברי החכמים למלכות, משמע כי כך היה מצוי באותו דור. אפילו דורו של אחאב היה נוצח במלחמה בגלל שלא היה ביניהם דילטורין (רב"ר ה, י, עה"פ אשימה עלי מלך).

ושוב אנחנו בערכו של היום הקדוש והנורא, יום ל"ג לעומר. וכאשר היה מקדם קדמתא, גם השנה, מן הסתם, תשב חבורת מבלי עולם ותידרש לכל הדברים הכי פחות חשובים של היום הזה.

אם בכל שנה התעסקו בכמות האוטובוסים והאוהלים והמוסדות המפעילים מתחמים, מי היה בלילה ומי היה ביום, כמה שוטרים בשער הזה וכמה שוטרים בהר ההוא, הרי שהשנה יותר מתמיד, סביב הר הציון ששמים, יכולים לשוח מוזרות בלבנה, מה המצב הבטחוני ומהי הערכת המצב של הבכירים, למה סגרו דווקא פה ולא שם, למה היום ולא מחר, לא יחסר על מה לדון, כל עוד שאיננו ממוהות פנימיות היום.

ובתוך ההר ששמים, יתפלגו שתי כתות, אלו יסבירו כמה דווקא ביום כזה זקוקים לרבי שמעון בר יוחאי שיגן וימליץ טוב בעדנו, וכמה חשוב להתאמץ ולהראות את חיבתנו והתקשרותנו עם הצדיק, ואדרבה, לפום צערא אגרא, בדמיון חיי, עם כל הקושי והחסימות אפשר להקיף את ההר מימין או משמאל, לעלות בנקיקים ובסלעים, וזה יביא את הישועה, כי רבי שמעון כועס כשלא באים אליו וכו' וכו'. הכלל, כל נער נעשה מאן דאמר, ויכול ללהג ולהפך בדברים שאינו מבין.

ולעומתם הכת השניה, תוציא כסף רב על תעמולה של חמירא סכנתא מאיסורא, ועדיף להימנע שנה אחת כדי שנבוא עוד שנים הרבה, ואדרבה, אבא לא רוצה שכנו ילך למקום כזה, ואף כי שלוחי מצוה אינן נזוקין, אבל שכיחא היקא שאני, וחי בהם אמרה תורה. הכלל, כל נער נעשה מאן דאמר וכו'.

מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה

אלה כמו אלה, שכחו את קריאתו המהדהדת של רבי שמעון בר יוחאי, קריאתו המאוזכות ממה שגילתה לאחר י"ב שנים במערה – 'מניחין חיי עולם, ועוסקין בחיי שעה' – - -

כל המושג של 'מניחין חיי עולם', רחב היקף הוא, מה נקרא חיי עולם ומה נקרא ספק חיי עולם, מה דבר הרשות, מה דבר החובה ומה דבר ההכרח, מה עיקר ומה מפל, עד כמה הוא נקרא להניח ולעזוב, ועד כמה אי אפשר לעזוב.

לא נראתה הקשת, גם כשהיה מוטל בעריסה וגם כשהיה ספון במערה ואין איש עמו.

שמו תאמר, אם לדרכנו הקשת לא התגלתה בגלל שרבי שמעון רומם את בני דורו, מה פעל בשעה שהתחבא במערה ולא היה בקשר עם בני האדם?

ומינה למדנו, כי גם כשיהודי בן עליה נמצא בתוככי היכל ה' ואין איש רואהו, ואין איש יודע כמה התאמץ להבין היטב את דברי התוספות, וכמה קשה היה לו להתגבר על ראייה אסורה בעת ששב לביתו, הוא האיש שעוצר את הקשת ואת המבול. למקום אבני שיש הגעת.

לעין חול נראה שהוא לא נושא על שכמו את משא העם, נראה שהוא מנותק ומרוחק. אליבא דאמת, אילו היו לנו עיניים בריאות לראות, כי אז ראינו כיצד הוא זה הגורם ברכה רבה בכל העולמות.

אמת, בסתר נמצא. אין איש רואהו ויכול לחטוא, אבל במהרה הלב הוא משכר מה שצריך לשכר, מסיע דעתו מדברי הבאי לדברי תורה, רק הבורא והוא יודעים מה עבר עליו בדקות האחרונות. גם גולת כותרת על עיש.

אתה האיש שבוכותו לא תיראה הקשת.

אתה האיש שבוכותו על אויביו יתגבר.

אתה האיש שהצליח להסיט את הטילים מלפגוע בנפשות ישראל.

אף אחד לא צילם ולא תיעד, אף אחד לא פירסם בעיתון כיצד נשארת בבית המדרש ושיננת את תלמודך שוב ושוב.

תשורי, ומי ישורך?!

דורו של רבי שמעון עמדו בתביעה של 'מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה', רחוקים בהחלט מאותו דור מקודש של חזקיה.

וגם בדור הזה לא נראתה הקשת בענן, כי רשב"י בכוחו הגדול גונן וסוכך על כל בני דורו, הגם כי הם בעצם לא היו ראויים (הנאון חיד"א בחומת אנך פ' נח).

מהותה של הקשת היא להסתכל ולהבין מיד את המסקנה, להבין את רצונו של מקום. אבל רבי שמעון בר יוחאי, אות עולם היה, הוא עצמו היה האות, די היה להסתכל בו ובדמותו, ולידו אתה לא חוטא, זה בדיוק הרעיון של הקשת, ואם יש את רשב"י, למה יש צורך בקשת.

הוא אשר אמר (גיטין 10), 'בני, שנו מדותי'!

אדונינו בר יוחאי

הסיבה שלא הייתה קשת בדורו של רשב"י, זה מינה וביה. בגלל שרשב"י חי בדור, הוא הספר מוסר והוא המצפן. איננו מגן גרידא, איננו מותיר את העם מתבוסס בחטאיו והעיקר פוטר אותם מן העונש. חלילה, הוא מרומם את העם ביחד איתו וממילא הם זכאים ולא חייבים.

תקופתו של רשב"י, דור אחד או שניים לאחר החורבן, בתקופתם הבינו את הבריא עמיקתא שהגיעו אליו, הבינו על בשרם שאין לנו שיוך אלא התורה הזאת.

והם התרוממו עם רשב"י הקדוש!

כל ימיו אשר חיה, אות הקשת לא נחיה

ועוד הערה נוקבת.

הקשת לא נראתה בזמן רשב"י, לא רק בתקופה שהנהיג את העם והאהיל את אורו עליהם. 'כל ימיו אשר חיה, אות הקשת לא נחיה', כתב רבינו יוסף חיים בפיוטו הקדוש, כל ימי חייו

לעילוי נשמת

נפש נקי וצדיק
הב' אלקנה שילה ז"ל
בן הר"ר אליהו יבלחט"א
עלה בסערה השמימה
באתרא קדישא מירון
ל"ג בעומר תשפ"א
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הגאון הגדול
כמוהר"ר דוד עובדיה זצוק"ל
אחרון לשושלת הרבנים בעי"ת צפרו יע"א
נלב"ע י"ח אייר תש"ע
נפשו בטוב תלין וזרעו ירש ארץ

לעילוי נשמת

מחן ראש הישיבה
רבינו עזרא עטיא זיע"א
בן הרבנית מרת לאה ע"ה
נלב"ע י"ט אייר תש"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

נפש נקי וצדיק
האברך הרב מיכאל אנקונינה זצ"ל
בן הגאון הרב ליאור שליט"א
ראש הישיבה הגדולה קרית גת
נלב"ע לאחר יסורים קשים
ט אייר תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה
ובשבביה העומדים בין בים ובין בבישה
המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה
לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד
לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

הרה"ג יוסף חי טוטיאן שליט"א
ר"מ ישיבת שבות יהודה
לרגל השמחה במעונו
בהולדת בנו נ"י למז"ט ובשעט"מ
יזכו לגדלו לתורה ומצוות
חופה ומעשים טובים
מתוך רוב נחת והרחבה כל הימים

פרשת בהר תשפ"ד

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"מ פו.

החויב על מוסדות הקדש לנהוג בממונות לפני משורת הדין

שאלה

הנהלת תלמוד תורה החליטו לפטר את אחד המלמדים, ואחד מעובדי התחזוקה, שהתבגרו וכבר לא ממלאים כראוי את תפקידם. העובדים שמאשרים את העובדות, מבקשים מהנהלת הת"ת שלמרות זאת, עקב עבודתם היעילה שנים רבות בת"ת, שינהגו עמם לפני משורת הדין, ויפצו אותם במענקי פרישה גדולים יותר ממה שמגיע להם על פי הדין, כדי להקל עליהם את פרנסת משפחתם מכאן ואילך. שהרי לא סביר שימצאו בגילם מקום עבודה אחר.

הנהלת הת"ת מבינה את בקשתם ואת הצרכים שלהם, אולם היא מסתפקת, האם מותר להם על פי הלכה לתת לעובדים הללו כספים נוספים לפני משורת הדין. מאחר וכספים אלו אינם כספים פרטיים אלא שייכים להקדש. ואולי אין להם סמכות הלכתית להוציאם מההקדש, אם על פי הדין אינם חייבים בכך?

תשובה

א. מותר וראוי גם לכתחילה לכל מוסד תורני, בתי כנסת, ישיבות, מוסדות צדקה וחסד וכיו"ב, לנהוג עם כל המתעסקים עמם לפני משורת הדין. ואפילו באותם המקרים שלצורך כך יצטרכו למחול על הפסד כספי שנגרם להם בשגגה, מלומדי המוסד, מהעובדים או מכל אדם אחר שהתעסק עמם.

כמו כן רשאית הנהלת מוסד ההקדש, לשלם מכספי ההקדש למתעסקים עמם כמו עובדים, סוחרים שסיפקו להם מוצרים שונים וכדו', כספים נוספים לפני משורת הדין, בכל המקרים שנראה להם שכך ראוי לנהוג - ואין בכך משום מעילה בכספי ההקדש. אלא אדרבה במקרים רבים - יש בכך קידוש ה', וקיום רצון הבורא ית"ש שבאופן הזה ינהגו עבדי ה' ומשרתיו.

ב. אמנם במקרים שלדעת הנהלת ההקדש אין לוותר, ואדרבה צריך לתבוע את הנזק מהמזיק להם, ובפרט אם המזיק עשה זאת בכוונה תחילה - אין להם שום מניעה לתבוע מהחייב את הכסף שמגיע להם ממנו. או לפטר עובד שמזיק בפשיעה למוסד ו/או ללומדים שם.

מקורות

מובא בגמ' ב"מ (פג.) שרבה בר בר חנה שכר סבלים שיעבירו עבורו חבית יין ממקום אחד למשנהו, ומחמת פשיעתם וחוסר זהירותם, נפלה חבית היין ונשברה. והנה אע"פ שמצד הדין

היו הסבלים חייבים לשלם עבור חבית היין שנשברה מחמת פשיעתם - בכל זאת פטרם רב מתשלום, ואדרבה עוד חייב את רבה לשלם להם שכר עבור יום העבודה שעבדו, למרות שלא הועילו מאומה בעבודתם - מחמת הפסוק במשלי (ב, ט) "למען תלך בדרך טובים, וארחות צדיקים תשמור".

ולכאורה קשה, למה לא הובא דין זה להלכה בשו"ע, הלא בגמ' שם רב אמר לרבה - שדינא הכי.

והביאור בזה כמו שכתב הגר"א במשלי שם. שכל אדם - ודאי שיכול לתבוע מהסבלים את דמי החבית ששברו. וכ"ש שהיה פטור מלשלם להם עבור יום העבודה, משום שלא הועילו בעבודתם מאומה. אולם ישנו חיוב מיוחד לגבי ת"ח בני עליה כרבה בר בר חנה ושכמותו בכל דור ודור, לנהוג לפני משורת הדין, ולגבם - חיוב זה הינו מעיקר הדין. לפיכך השו"ע שכותב הלכות המתייחסות לכל אדם באשר הוא ע"פ גדריו חושן משפט, לא היה יכול לכתוב הלכה זו, שאינה קיימת כלל לגבי רוב בני אדם.

מתי צריך לחסוך ולצמצם בכספי ההקדש

לאור האמור, נלמד מכאן הוראה למעשה גם לגבי מוסדות הקודש כגון בתי כנסת, ישיבות, תלמודי תורה, מוסדות צדקה וחסד או מוסדות חינוכיים לבנות וכדו'. שכאשר הנידון הוא לגבי הוצאות כספי המוסד עבור צרכיו הפרטיים של המנהל וצוות העובדים - שם צריכה להיות זהירות מיוחדת בכספי ההקדש שלא לבזבזם שלא לצורך. ולכן, נהגו מנהלי מוסדות יראי שמים, לחסוך בכספים אלו בכל מה שנוגע לצורכיהם הפרטיים, גם בשעה שעבדו לצורך המוסד, והעדיפו לנסוע באוטובוס ציבורי ולא במונית או שישנו בחו"ל במקומות זולים ולא בבתי מלון וכיו"ב, וזאת - למרות שנסעו לצורך גיוס כספים למוסד החינוכי. וכמו כן הם נזהרו מאד בכספי ההקדש, ולכן כאשר השתמשו לצורכיהם הפרטי בטלפון או באוכל של המוסד - קיזזו הוצאות אלו משכרם החודשי וכדומה. משום שבכל המקרים הללו, ניתן להשיג את אותה מטרה שרוצים להשיג לצורך המוסד, באופן זול יותר. אלא שלצורך כך יצטרך הגבאי להתאמץ או לטרוח יותר ובפחות נוחות, ובמקרים אלו ודאי שיש חיוב, ועכ"פ ודאי שראוי לכתחילה לחסוך ככל הניתן בכספי ההקדש.

וכ"ש אם מתבזבזים כספי ההקדש לשוא, כגון: תאורה או מכשירי חשמל שדולקים ללא צורך, או כשישנה אפשרות לחסוך בקניית אוכל שלא נאכל ע"י התלמידים או לרכשו במקומות זולים יותר, שבמקרים אלו ישנו חיוב על ההנהלה ועל כל אחד שבידו לסייע בכך, לחסוך ככל הניתן בכספי ההקדש. משום שכאמור, אין בחסכון זה מניעה מניהול תקין של המוסד על כל צרכיו האמיתיים.

ורק במקרים שחושב שליה או מנהל מוסד ההקדש, שאם ינהג בנוחות מסוימת או שאם ישקיע כספים השייכים למוסד לצורך פרסומת או עבור יצירת קשרים עם נדבנים, יוכל לגייס יותר כספים להקדש - עליו לעשות זאת מכספי ההקדש - כי זהו טובת ההקדש.

מתי צריך ההקדש לנהוג לפני משורת הדין

אולם, כאשר הנידון הוא ביחס לתשלום עבור פועלים שבאו לעבוד במוסד. או כשהנידון הוא ביחס להפסדים שנגרמו למוסד מחמת מקח וממכר וכדומה. או כשיש צורך חינוכי או צורך אחר למחול לתלמיד או לעובד שהזיקו בשגגה לרכוש המוסד וכיוצא בזה. במקרים אלו עליהם לנהוג לפני משורת הדין. מאחר ומקובל גם אצל בני אדם בשוק או עכ"פ אצל בני עליה למחול למי שהזיקם. וכמו כן מבואר בגמ' וכפי שפירשה הגר"א, שישנו חיוב על בני עליה לשלם לפעמים מכספם הפרטי גם לפני משורת הדין.

ומאחר וגדר מוסדות הקודש בדורנו הוא - כרבה בר בר חנה, שלגביהם נאמר בגמ' - שדינא הוא לנהוג לפני משורת הדין. משום שהם השליחים המייצגים את רצון הקב"ה בעולם - ולצורך זה הם הוקמו, ובעזרתם מופצת התורה, התפילה, הצדקה והחסד בעם ישראל. ועיני כל ישראל מופנית אליהם ולמנהיגיהם לראות כיצד רצון הקב"ה שינהגו עבדי ה' ית"ש. נמצא שאין חלילה בהנהגה זו, ואפילו אם היא כרוכה לעיתים בהוצאות כספיות נוספות, משום מעילה בכספי הקדש. אלא אדרבה יש בכך קידוש השם גדול - וזהו רצון הבורא ית"ש מיראי, ומכל מוסדות התורה וההקדש שהוקמו לשם הבורא ית"ש - שינהגו כך. וממילא ודאי שגם לשם כך נאספו הכספים שנועדו להחזקתם, כדי שינהגו עמם באופן הראוי ביותר לפי מעמדם.

ב"מ פו.

שליח שהוציא הוצאות מעבר למקובל

שאלה א

קבלן הוזמן לבצע ריצוף חדש בדירה, ובעה"ב סיכם עמו שיקנה את כמות האריחים הנצרכים על חשבונו, ואח"כ ישלם לו את עלותם. בגמר העבודה התברר שנותרו אריחים רבים אותם הזמין הקבלן ליתר בטחון, וכעת רוצה בעה"ב לקזז את עלותם מהסכום שחייב לקבלן.

אולם הקבלן טוען, שמכיון שבעה"ב ביקש אריחים מיוחדים ויקרים שלא ניתן להשיגם בנקל, לפיכך הזמין מראש כמות גדולה יותר מהמקובל, כדי שלא ייוצר מצב שאם חלק מהאריחים ישברו במהלך העבודה, לא ימצא להם תחליף. ועל כן הוא דורש שבעה"ב ישלם לו עבור כל האריחים שהוצרך לקנות.

שאלה ב

זוג שכר דירה בת חדר לחדשיים. ובחווה השכירות נכתב, שעלות המים, החשמל, הגז, והארנונה של הדירה יחולו על המשכיר בלבד. ובתמורה לכך, גבה מהם המשכיר שכירות חודשית גבוהה

מהרגיל. בתום תקופת השכירות התברר למשכיר, שהשוכר השתמש במים ובחשמל מעבר למקובל. ולטענתו, מעולם לא התכוון להתחייב עבור חשבונות כה גבוהים. האם ישנה הצדקה לטענתו?

תשובה

א. בשתי השאלות עקרון הפסק הינו זהה. שמי שמתחייב לשלם עבור מטרה מסוימת, כוונתו היא - לפי הממוצע המקובל בשוק, ולא הסכים להתחייב לשלם כל סכום, ללא כל אמת מידה.

לפיכך בנידון השאלה הראשונה, מצד אחד צודק הקבלן, שמכיון שיש בלאי סביר במהלך ריצוף שנשברים אריחים, צריך לקנות תוספת אריחים. ובנידון דגן היות שמדובר באריחים מיוחדים שיתכן ויקשה להשיגם במהלך העבודה, ודאי צריך להזמין מראש תוספת אריחים מעל המקובל.

אלא שצריך לברר אצל שלושה רצפים, מהי סבירות הבלאי שיש במהלך הריצוף, ולהוסיף על כך מעט בגלל המיוחדות שבנידון השאלה. ועבור הכמות הזאת - ישלם לו הבעה"ב. אולם כל מה שמעבר לכך - יהיה על חשבון הקבלן, כי ביחס לקניה המוגזמת - צודק בעה"ב שאריחים אלו נקנו שלא כדין.

ב. בנידון השאלה השניה, יבררו מהי הכמות הסבירה של מים וחשמל שצורכים זוגות אחרים הגרים בדירת חדר. וכמו כן צריך לקחת בחשבון את עונות השנה, משום שמצויים דברים שצורכים אותם בקיץ יותר מאשר בחורף וכן להיפך, ואת הסכום שמעבר לכך - יצטרכו השוכרים לשלם.

מקורות

מבואר במשנה ב"מ (פג.) ובגמ' שם (יז.) רבי שמעון בן גמליאל אומר, השוכר את הפועלים - הולכים כמנהג המדינה, כל זמן שלא סיכם עמם מראש אחרת. לפיכך מבואר בברייתא, שהשוכר את הפועל ואמר לו שישלם לו כאחד ושניים מבני העיר, רבי יהושע אומר - שנותנים לו כפחות שבשכירות הפועלים. אולם חכמים אומרים - משמנים ביניהם. ופי' רש"י שם: לא בפחות ולא ביותר, אלא כמנהג המדינה - בינונית ע"כ. כלומר, כפי השכר הממוצע הקיים בשוק. ומאחר וקימ"ל כחכמים, כמבואר בשו"ע (חור"מ סי' שלא, ג.) לפיכך מכאן בנין אב לכל המקרים הדומים. אלא שנחלקו הראשונים כיצד מחשבים את השיעור הבינוני. כגון: אם חלק מהפועלים נשכרים ב-ג, חלק ב-ה, וחלק ב-ו, לדעת רש"י - יתן כמו השכר שמקבלים הפועלים הבינוניים, ולכן יתן לפועל - ה. אולם לדעת רוב רבותינו הראשונים ובכללם הרמב"ם והשו"ע שם, מחשבים זאת לפי ממוצע של השכר המשולם בשוק. לפיכך בנידון דגן ישלם לפועל - ארבע וחצי, למרות שבפועל בדוגמא שצויינה - אין פועל שמקבל סכום כזה.

כמה מקבל שליח עבור הוצאותיו

הלכה דומה קיימת לגבי שליח שהובאה ברמ"א (חור"מ סי' קפב, ג.) בשם המהרי"ק, ואלו דבריו: מי שצוה לאחד שיתעסק לו באיזה דבר, והוא [השליח] הוציא עליו הוצאות. אם הוציא עליו יותר מהרגילות להוציא על עסק כזה - אין צריך להחזיר [לשלם לשליח], דלא אסיק אדעתיה [המשלח] שיוציא כל כך. [ומבואר

מעלתה של מצוות - והחזקת בו

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו - והחזקת בו, גר ותושב - וחי עמך" (כה, לה)

ופי' רש"י: אל תניחנו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו - אלא חזקהו משעת מוטת ידו, ע"כ. כלומר, התורה ציוותה עלינו להחזיק ולתמוך בכל יהודי [ואפילו שהוא גר תושב - שהוא עדיין גוי אלא שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה] אם ידוע לנו שנמצא במצוקה כספית קשה, וללא פרנסה, ואם לא יתמכו בו שלא יפול - עלול להפוך בזמן הקרוב לעני ואביון, שיוזקק מעתה באופן תמידי לכספי צדקה כדי לחיות.

התועלת בחיזוק חוסנו האישי של הנזקק

כמו כן יש בעזרה הכספית לנזקק זה - תועלת גדולה לכבודו ולאישיותו. משום שמרגיש שעדיין נשאר במעמד שנמצא בו, ולא נהפך למהות אחרת של אדם, שבעיניו ובעיני רוב האנשים היא נחשבת כמושפלת. ורבים האנשים שלאחר שנהפכו לעניים, לא הצליחו לשקם את עצמם נפשית, ושקעו בדכאון מתמשך, ובכך נהרסו חייהם לצמיתות, ובמקרים רבים גם חי בני משפחתם.

האם מצוות "והחזקת בו" הינה, מצווה חדשה או כחלק ממצוות צדקה?

והנה נחלקו רבותינו הראשונים, האם חיוב זה הינו כחלק ממצוות הצדקה שהצטוונו בה כפי שנאמר "פתוח תפתח את ידך" - וכך סובר הרמב"ם (פרק י' ממתנות עניים הל' ז), וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' רמט, ו). שהצדקה שנועדה להחזיק אדם שלא יהפך לעני נחשבת - כמעלה הגדולה ביותר מבין שמונת הדרגות והאופנים שיש בנתינת צדקה שמבוארים שם ברמב"ם ובשו"ע. אולם לדעת הרמב"ן (בספר המצוות), היות והתורה החשיבה באופן מיוחד את המעלה הגדולה שיש בהחזקת ושיקום אדם שנמצא במצוקה כספית שלא יפול לעוני, לפיכך קבעה לכך התורה מצוות עשה מיוחדת - שאינה כלולה במצוות צדקה. ומצוות צדקה הרגילה מתייחסת - אך ורק למי שהוא כבר בגדר עני ואביון.

חלק מהאופנים בהם מקיימים מצווה זו

והנה הרמב"ם, והשו"ע שם, וכן בספר אהבת חסד (ח"ב, פ"ב) פירטו חלק מהאופנים שבהם עלינו לעזור לאדם כדי שלא יהפך לעני, באופן שלא נפגע בכבודו. אלא שהדבר תלוי בכל מקרה לגופו, מי הוא אותו נזקק, ומה הוא מוכשר לעשות. ונביא להלן בס"ד כמה דרכים שבהם ניתן לסייע. כגון: לתת לו הלואה כספית בסכום גדול, ולחלק את פרעון החוב לסכומים קטנים, ושישולמו בטווח זמן רחוק ככל הניתן. לתת לו סכום כספי נאה כמתנה באופן מכובד שלא יעלב מכך. אם הנזקק הינו בעל מלאכה - לסדר לו עבודות אצלו, וכן אצל אנשים נוספים בתחום התמחותו, כדי שיוכל להתפרנס מכך בכבוד. ואם יש לו חנות או עסק - לקנות אצלו בעין יפה, וכן לשכנע אנשים נוספים לקנות אצלו. והטוב ביותר הוא, למי שיש עסק מסוים, לקחת את הנזקק כשותף עמו בעיסקו, אם הוא אכן מתאים להתעסק במלאכה זו.

שם בפ"ת (ס"ק ו) בשם החת"ס, שאפילו אם השליח תפס מכספי המשלח עבור הוצאותיו המופרזות - מוציאים זאת ממנו] אבל אם לא הוציא יותר מהרגילות - חייב לשלם לו, ע"כ. לאור האמור, הוא הדין בנידון השאלות דנן, ובכל המקרים הדומים להם.

כיצד נקבעת השומא

והנה מבואר בשו"ע (חומ"ס סי' קג, א) שלצורך קביעת השומא - צריך לשאול שלושה אנשים המומחים בדבר זה. לפיכך, אע"פ שכתב שם בנתיבות (ס"ק א) ששלושת השמאים צריכים לשבת ביחד כמו דיינים בביה"ד, ולהחליט על שוויות החפץ. אולם נלע"ד שדווקא שם, היות שהשמאים צריכים להעריך שוויות קרקע או חפץ שעומד למכירה בניגוד לרצון המוחזק, וע"פ הכרעת השמאים יוציאו ממון מהמוחזק - לכן דינם כבי"ד. משא"כ בנידון דנן והדומים לו, השמאות נועדה רק לדעת, כיצד כל אחד מהשמאים היה נוהג כשצריך לרצף דירה או לקנות דבר מסויים. או כדי לברר מהי כמות התצרוכת החודשית של זוג שגר בדירה קטנה וכדומה, ולאור קבלת נתונים אלו ניתן לקבוע מהו מנהג המדינה. לפיכך ביחס לשומא כזאת - אין צורך שיהיה לשמאים גדרים של בי"ד, ולכן ניתן לשאול כל אחד מהם בנפרד כיצד הוא נוהג, והממוצע שבין שלושת הדעות - זהו המנהג.

ההבדל שבין שליח להפרשת תרומה, לשליח בדיני ממונות

והנה היה מקום להקשות על דברינו. שהרי לגבי שולח שליח לתרום עבורו תרומה מתבואתו, ולא אמר לו המשלח מראש כיצד יתרום, מבואר בגמ' בכתובות (צט): שלמרות שסתם בעה"ב תורם כמו הממוצע, כלומר, אחד מחמישים, בכל זאת אם השליח תרם עבורו אחד מארבעים [כלומר, שהפריש יותר תבואה] - תרומתו תרומה. משום שיכול השליח לומר לבעה"ב - אמדתיך שאתה נותן בעין יפה, ולא אומרים שם שודאי המשלח לא התכוון שיפריש יותר מהשיעור הבינוני. ואם כן למה לגבי דיני ממונות, הולכים לפי השיעור הבינוני?

אמנם כבר תירצו על כך התוס' בב"מ (כב. ד"ה ואם לא, וביתר ביאור בתוס' הרא"ש), שמכיון שלגבי תרומה תיקנו חכמים את שלושת השיעורים [1/60, 1/50, 1/40], והמשלח אמר לו להפריש מתבואתו ולא אמר לו מראש איזה שיעור יפריש, ע"כ שהתכוון שיפריש באופן שניחא לחכמים שההפרשה תחול. שהמשלח ביטל את דעתו לרצון חכמים. לפיכך רשאי השליח לומר למשלח - הערכתי אותך שתצוה לעשות את רצון חכמים בעין יפה, שהיא אחד מארבעים. אבל ביחס לשאר דברים שאינם קשורים לתקנת חכמים, אלא רק לדעת המשלח או לדעת הבעה"ב, במקרה זה אמרו חכמים, שדעתם של בני אדם היא - כפי השיעור הבינוני הנהוג במדינה, מאחר וזה נקרא "מנהג המדינה", וכדברי רש"י בפ' הפועלים (פז).

הקדימויות במצוות החזקת הנזקק - זהות לקדימויות בהל' צדקה

והנה הגדרים של מצוה חשובה זו - הינם כמו שכתוב בהל' צדקה שמבוארים בשו"ע, וברמ"א (ב"ד סי' רנ"א, ג) שמקורם מהספרי שהובא שם בביאור הגר"א (ס"ק ד). שתחילה יש להקדים את הקרובים המשפחתיים ובראשם - הורי הבעל ואשתו, ילדיו, אחיו ואחיותיו, ושאר קרוביו, שכניו, עניי שכונתו, ושאר עניי ישראל וע"ש. ובאופן הזה צריך לנהוג - כל מי שיש לו כספי מעשרות או כל סכום כספי אחר שנותן לצדקה.

כיצד נדע למי לתת, ומהו הסכום שצריך כל אדם לתת מממונו?

כמו כן, בין לדעת הרמב"ם שמצוות "והחזקת בו" הינה חלק ממצוות הצדקה הרגילה, ובין לדעת הרמב"ן שזוהי מצווה בפני עצמה, שיעור הנתינה שמחויב בה כל אדם הינה - כפי האמור שם בשו"ע בהל' צדקה (סי' רמ"ט), ובספר אהבת חסד (ח"ב, פרקים: ט-כ) וע"ש, כי הפרטים בכך הינם רבים, ותלויים באפשרויותיו הכספיות של כל אדם.

ונסיף עוד, שמי שרוצה לקיים מצוות "והחזקת בו" שהיא כאמור המעלה הגדולה ביותר במצוות הצדקה, ולא ידוע לו שיש אצל קרוביו מציאות כזאת - יפנה לגבאי הצדקה המסורים המנהלים את קופת הצדקה שבשכונתו, ויתן להם כסף - עם תנאי מפורש - שיעבירו כסף זה בעילום שם הן של הנוקקים, והן של הנותן, לאותן המשפחות שבעזרת כספו יוכלו להעמידן על רגליהן. ואפילו אם כספו לא יספיק לכך, אלא זקוקים לצורך זה - גם לכספי הקופה, ולכספי תורמים נוספים, בכל זאת ע"י תרומתו הוא יזכה לשותפות ולחלק נכבד מהשכר הגדול שמובטח למקיים מצווה חשובה זו. ולקב"ה יש מספיק אפשרויות לשלם לכל אחד מהשותפים במצווה חשובה זו שכר רב.

האם ישנה הצדקה לחשש, שבנתינת הצדקה בעין יפה יחסר לנותן הכסף שנתן

והנה ישנם אנשים שיש באפשרותם לתת יותר כספים לצדקה, ובפרט אם עדיין לא נתנו חומש או עשירית מרווחיהם לצדקה. ולמרות שיש להם לב רחב לעזור בגופם לאחרים, בכל זאת עדיין חושבים בטעותם, שע"י נתינת כספם לצדקה - יחסר להם אח"כ הכסף הזה לצרכיהם הפרטיים וכו'. אמנם הרמב"ם (פ' י' ממתנות עניים, הל' ב) שהובאו דבריו להלכה בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ב, ג) וגם הטור שם מתייחסים לטענה זו, ומורים לנו הלכה למעשה בצורה ודאית. ואלו דבריהם: לעולם - אין אדם מעני מהצדקה - ואין דבר רע ולא היזק נגרם בגלל הצדקה, שנאמר "והיה מעשה הצדקה - שלום" ע"כ. והוסיף על כך הטור שם וז"ל: ואל יעלה בליבך עצה לומר - איך אחסר ממוני ליתנו לעניים? כי יש לך לדעת - שאין הממון שאצלך - רק כפקדון לעשות בו רצון המפקיד [שזה הקב"ה]. ורצונו - שיחלקו אותו לעניים. וע"כ זוכה - גם הנותן. שנאמר "והלך לפניך - צדקך" - וזה בדוק ומנוסה - כי בשביל הצדקה שנתן - לא יחסר לו, אלא אדרבה - תוסיף

לו עושר וכבוד [בעולם הזה, ובעוה"ב], ע"כ. וכעין זה כתב בהרחבה גם הרמב"ן בספר המצוות (מצוה יז) וע"ש.

סכום הממון שיחסר לכל אדם - נקבע לו עוד בראש השנה
ונבאר זאת מעט. כתוב בגמ' ב"ב (י) דרש ר"י ברבי שלום: כשם שמזונותיו של אדם [רש"י - שכר שיתפרנס ממנו] קצובים לו מראש השנה - כך חסרונותיו של אדם [רש"י - ההפסד שעתיד להפסיד] קצובים לו מראש השנה. זכה - הלא פרוס לרעב לחמך [רש"י: זכה למזל טוב - יתן אותו חסרון לעניים] לא זכה - ועניים מרודים תביא בית [כלומר - יתנם לעניים שאינם מהוגנים. או שיקחו זאת ממנו השלטונות בעל כורחו].

ומביאה הגמ' שם ראיה לכך, שרבי יוחנן בן זכאי חלם בתחילת השנה, שילקח מבני אחותו במהלך השנה שבע מאות זהובים. ור' יוחנן לא סיפר להם את חלומו, אלא במשך השנה ביקש מהם פעמים רבות כסף לצדקה, ונתנו לו בסך הכל - שש מאות שמונים ושלושה דינרים לצדקה. ובעשרת ימי תשובה גבו מהם לפתע השלטונות שבע עשרה דינרים. והרגיעם ר' יוחנן, שיותר לא יגבו מהם באותה השנה - כי כך נגזר עליהם מראש בשנה הקודמת שיחסר ממעותיהם. וכעין מעשה זה, מובא גם בילקוט שמעוני פ' בהר (רמז תרסה) על בני אחותו של רבי שמעון בן יוחאי וע"ש.

נמצאנו למדים מדברי חז"ל אלו, שבכל המקרים שאדם נותן צדקה לעניים הגונים - לא נחסר ממנו כלל. כי את הסכום שנתן לצדקה - ממילא היה נחסר ממנו. או ע"י השלטונות או שהיה נלקח ממנו בעורמה ע"י אנשים שאינם הגונים או שלפתע היו מתקלקלים בביתו דברים הכרחיים שהוצרך לתקן ע"י בעלי מלאכה שונים. או חמור מכך, שהיה נצרך לשלם את הכסף לרופאים או לטיפולים רפואיים שונים כדברי חז"ל בפסיקתא, ובמדרש רבה שיר השירים (פ"ו) שהובאו באור זרוע (בתחילת הל' צדקה, ס"ק א) וז"ל: אמר רב לוי: הפתח [כלומר - דלת הבית] שאינו פתוח למצווה [כלומר - למצוות צדקה] - פתוח לרופא ע"כ.

וכמדומה לענ"ד, שעל סמך דברי חז"ל אלו כתבו הרמב"ם, הטור, והשו"ע באופן ודאי - שלעולם - אין אדם מעני מהצדקה - ולא נגרם לו מכך שום היזק. כי כאמור את הכסף שנתן לצדקה - היה צריך ממילא להוציאו מרשותו - כי כך נגזר עליו בראש השנה. אלא שבזה שנתן לצדקה - קיים מצווה גדולה שתועיל לו הרבה הן בעולם הזה, והן בעולם הבא וכפי ופירוטו חז"ל בגמ' ב"ב (י). בסופו) וע"ש. אמנם נדגיש כאמור לעיל, שאדם במצב כלכלי רגיל שאינו נחשב עשיר, וכ"ש אברכים, עליהם לתת צדקה אך ורק על פי ההלכות המבוארות בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ט) ולא מעבר לכך - כדי שלא יהפכו לנזקקים שיצטרכו אח"כ לתמוך בהם וע"ש.

לפיכך אשרי מי שכספו מגיע לצורכי הצדקה הראויה. וכל המסתפק מהן המטרות הראויות ביותר לתת להן, ושלא יכשל בנתינה לעניים שאינם הגונים, יפנה לרב שכונתו או לגבאי קופת הצדקה שבשכונתו, שידריכו אותו על כך, ולא יחליט לבדו על סמך טלפונים או דפי פרסומת שונים ורועשים שמקבל לביתו תמידים כסדרם וד"ל.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

שירת דוד

מתורתו של הגאון הגדול רבי דוד הקשר צוק"ל

בעל ה"שירת דוד" ומראשי ישיבת קול תורה - י"ל לרגל היארצייט הכ"ז להסתלקותו בט"ז אייר תשנ"ז

ספירת העומר - בטחון

שנאמר "לא תכלה פאת שדך, ולקט קצירך לא תלקט" (כ"ד כ"ב). וצריך עיון מדוע הוזכרה מצוה זו כאן, ומה שייכותה לספירת העומר ולשבועות. ובגמרא בשבת (ל"א א') איתא דסדר זרעים נקרא אמונת, וזה נלמד מהפסוק "והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת" (ישעיה ל"ג ו'), שהם ששה סדרי משנה, ואמונת הוא סדר זרעים. ויש להבין, מדוע נקרא סדר זרעים בשם זה.

עוד מבואר שם, ששואלים את האדם אחרי מותו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עיתים לתורה וכו'. וגם זה נלמד מהפסוק והיה אמונת עתך וגו', שאמונת הוא נשאת ונתת באמונה, ועתך הוא קביעת עיתים לתורה. וצריך ביאור מדוע נשאת ונתת באמונה היא השאלה הראשונה, ומדוע ענין זה שיהיה המשא ומתן באמונה כל כך חשוב.

והנה חג השבועות נקרא בשם זה על שם ספירת השבועות שקודמים לחג, אמנם יש להבין מדוע נקרא החג עצמו בשם זה, הרי שם זה קשור לשבועות הקודמים לחג, ולא לחג עצמו, ולכאורה יותר מתאים שם שקשור לעצמותו של החג כמו חג מתן תורה וכדומה, אבל השם חג השבועות ששייך רק לשבועות הקודמים לחג ולא לחג עצמו, אינו מובן. [ועיין מה שכתבנו בזה במאמרים לחג השבועות].

והנראה בביאור הדבר, שקדושת קבלת התורה תלויה בהכנה שהאדם מתכוון לקראתו, ולפי מדת ההכנה כך יש לו חלק בה. ולכן עצם החג של מתן תורה משתנה אצל כל אחד לפי מדרגת הכנתו, ולכן הוא נקרא חג השבועות, שלפי השבועות שקדמו לו שהם ימי הכנה זוכה האדם לחג עצמו. [ועיין מה שכתבנו בזה במאמרים לחג השבועות].

והנה במצות הקרבת העומר מבואר במדרש רבה כאן (כ"ח ו'), "ואל תהי מצות העומר קלה בעיניך", כלומר שלכאורה היא מצוה של קרבן מועט, מעט שעורים, מכל מקום אל תהי קלה בעיניך, שבזכות העומר נצלו ישראל בימי חזקיהו מסנחריב, ובזכות העומר נצלו מהמן בימי מרדכי, וצריך ביאור מהי הזכות

וספרתם לכם ממחרת השבת, מיום הביאכם את עומר התנופה וכו' (כ"ג ט"ו)

מבוארת בפרשה המצוה של ספירת העומר. ובחינוך (במצוה ש"ו) בשרשי המצוה כתב, שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, שהיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה מסיני ויקיימוה, וענין גדול הוא להם יותר מן החירות מעבדות, ולכן נצטוונו למנות ממחרת הפסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד, כי המנין מראה באדם כי כל חפצו להגיע אל הזמן ההוא, עד כאן לשונו בקיצור.

וכן הר"ן בפירושו על הרי"ף בסוף מסכת פסחים כותב, ובהגדה אמרו, בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלוקים על ההר הזה, אמרו לו ישראל, משה רבינו אותה עבודה אימתי, אמר להם לסוף חמישים יום, והיו מונים כל אחד ואחד לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר. כלומר בזמן הזה שאין אנו מביאים קרבן ולא עומר, אנו מחשבים חמישים יום לקבלת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן.

מבואר בזה שעיקרה של ספירת העומר הוא להזכירנו את ההשתוקקות למתן תורה, ובלשון הר"ן מבואר בזה, דעל כל פנים בזמן הזה, עיקר הספירה היא לגלות על ההשתוקקות לקבלת התורה. לפי זה צריך עיון, מדוע נקראת הספירה ספירת העומר, ובפסוק מבואר שהספירה תלויה בעומר, שסופרים מיום זה שמביאים את העומר, וכן בברכה תיקנו חז"ל שמברך על ספירת העומר, והרי לפי מה שכתבנו הספירה אינה קשורה לעומר, אלא היא ספירה הקשורה ליציאת מצרים ולמתן תורה, ואי אפשר לומר שנקראת כך רק משום שמתחילה ביום הבאת העומר, שהרי ידוע שהשם מורה על מציאות הדבר, ואם כן גם לגבי הספירה על כרחך כן הוא, ועל כרחך שהעומר שייך לעצם הספירה, והדבר צריך ביאור.

והנה באמצע פרשת המועדות שבפרשה, יחד עם ספירת העומר ושבועות, מבוארת מצות לקט ופאה,

הגדולה של העומר. (וראה שם במדרש עוד מה זכו ישראל בזכות העומר).

ונראה בזה שיסוד מצות העומר הוא, לשנן בלבנו שכל התבואה שברשותנו שאנו עומדים לקוצרה, וכן כל קנינינו כולם מאת ה' הם, ואף על פי שאנו צריכים לקיים השתדלות, מכל מקום הפירות כולם מאת ה'. ובזה שמקריב את הקציר הראשון לה', אנו מדגישים בכך שאין התבואה משלנו אלא משל ה'. וזהו יסוד המצוה של הקרבת העומר, ולכן הוא נקרא עומר התנופה, שעיקרו של הקרבן הוא ההנפה לפני ה'.

ובזכות אמונה זו, שהיא יסוד הבטחון בה', שהכל ממנו בלבד, זכו ישראל לניסים, שכל זמן שלא התחזקו בהכרה שאין בכוחנו לפעול מאומה, לא היו ראויים לניסים, אבל על ידי הבטחון, הרי מכירים בכך שכל חיינו אינם אלא מאת הבורא, וכל הקנינים אינם שלנו בכוחנו, הרי על ידי זה נעשים ראויים לניסים.

והנה העומר הוא אותה המדה כמו המן שקבלו ישראל במדבר מהשמים. ונראה שרמזו וסימן הוא, שכמו שהמן כולו לחם שמים אין בו משלנו כלום, אף התבואה שאנו קוצרים אינה משלנו כלל, ואף על פי שאנו השתדלנו בה, הרי קבלתה היא מאת ה' בלבד, כמו המן.

ובאמת במדרש רבה כאן (כ"ח ג') מבואר ענין זה, שקרבן העומר הוא כנגד המן שירד מהשמים, שאמרו חז"ל, אמר הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמר להם לישראל, כשהייתי נותן לכם את המן, הייתי נותן עומר לכל אחד ואחד מכם, מעכשיו שאתם נותנים לי את העומר, אין לי אלא עומר אחד מכולכם. ואם כן מבואר שהעומר והמן קשורים זה בזה, והוא כמו שכתבנו.

ובזה יש לבאר גם הענין של משא ומתן באמונה, שיסודו משום שמאמין שאין הסיבות עיקר, אלא רק מצות ההשתדלות, ולכן מבין שאין לעשות השתדלות נגד רצון ה', ולכן גם משא ומתן באמונה לומדים מפסוק זה, ונקרא בפסוק אמונת, שיסודו נובע מהאמונה. והביאור משא ומתן באמונה לפי זה הוא, שנושא ונותן מתוך אמונה בבורא יתברך. ומשום כך, זו השאלה הראשונה בדין, וזה קודם

לתורה. ולכן סדר זרעים נקרא אמונה, שמאמין בחי עולמים וזורע, שהחובה היותר גדולה להאמין מוטלת על עסק הזריעה, שצריך לעשותו מתוך אמונה, שהוא ההשתדלות היותר טבעית, ויש מקום גדול לטעות בו, ולהאמין שיש ממש בפעולות הטבע, ולכן צריך לעשותו באמונה. ולכן סדר זרעים נקרא אמונה.

והנה מצות מתנות עניים כדי לקיימה צריך אמונה ובטחון, שכדי שהאדם יוכל לקיים את המצוות האלו כראוי, ולתת משלו, צריך אמונה ובטחון חזקים, ונראה שזהו עיקר תפקידם וטעמם של מצוות אלו. ולכן עיקר מקומם אחרי ספירת העומר ולפני שתי הלחם, שעיקרם של מצוות אלו הוא הבטחון בהקדוש ברוך הוא. ובאה התורה להדגיש לנו, שעלינו להתחזק במדת הבטחון, בבואנו לקיים מצות מתנות עניים, וממילא נקיים אותה בלב שלם, ולא יקשה לבבנו בנתינתנו מממונינו לעניים.

ולכן מבואר במדרש שבזכות העומר נצלו מסנחריב ומהמן, כיון שכל כוחם של המן וסנחריב אינו אלא לפי דרך הטבע, אבל מי שמתחזק בזה שהטבע כולו בידי הקדוש ברוך הוא, אינו ניזוק על ידי דרך הטבע.

והנה בפרשת בשלח, בפרשת המן (שמות ט"ז ל"ב ל"ד) כתוב, שנצטוה אהרן לשמור מלא העומר מן לדורות, ומביא רש"י בשם חז"ל, שבימי ירמיהו אמרו ישראל לירמיהו, שאין הם יכולים לעסוק בתורה, מפני שהם טרודים בפרנסתם, אמר להם ירמיהו, הביטו בצנצנת המן שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל בצאתם ממצרים. שהתפרנסו מאת ה'.

וביאור הדבר, שבחזק הבטחון בה', על ידי התבוננות בצנצנת המן, יבינו, שאמנם עליהם להשתדל לפרנסתם, אבל אין עליהם להרבות בכך, וימצאו זמן לעסק התורה.

ולפי זה פשוט, שעיקר ההכנה לתורה הוא, שהאדם יתחזק במידת הבטחון, שאז ימצא זמן לעסק התורה ולקיום מצוותיה, ויוכל להפריש מכספו למצוות וכו', שכל קיום התורה והמצוות תלוי במידת הבטחון. ונראה שזה הבסיס להכנה לתורה.

וניחא בזה היטיב שהספירה שבאה לחנך להכנה לתורה, קרויה על שם העומר, שהוא מלמד על הבטחון, שהוא היסוד להכנה לתורה.

דברי זכרון מחתנו הגדול הגרמ"י שניידר שליט"א החברותא של רשכבה"ג רבינו מרן האילת השחר זצוק"ל שפתותיו "נוטפות מור" מו"ח הגאון הגדול רבי דוד הקשר זצ"ל מראשי ישיבת "קול תורה" ב"ם, ה' בולט בו "במיוחד" ענין, "השמחה הגדולה והמתיקות" במסירת דברי תורה, עד שבזכות שיעוריו המיוחדים, זכה שכמה בעלי בתים בארה"ב קיבלו טעם ומתיקות נפלאה בתורה, עד ש"עזבו את העסקים", וחזרו לשבת בכולל!! וזכורני בחורף אחד שלמדו "יבמות" בקול תורה, ה' כל כולו מונח ביבמות, עד שכשנכנסו הביתה, הרגישו כאילו "הקירות זועקים" צרת צרה, עשה דוחה לא תעשה, וכו'. וכבר בימי עלומיו, ה' אהוב מאד על רבותיו, ומספרים שמרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל ה' במשך כל השיעור כללי, פונה לכיוון רבי דוד... וכן ה' מבוקש ביותר, בכל רחבי הארץ למסירת שיעורים בימי חול המועד וכדו', אך בעוה"ר נלקח לישיבה של מעלה ולא זכינו לתוספת האור הגדול.. אך ספריו הנכבדים "שירת דוד" מפארים את עולם התורה. ויהי רצון שתעלה נשמתו מעלה מעלה, עם כל הצדיקים הגדולים.

- לע"נ הגאון הגדול רבי דוד בן רבי שמעון זצוק"ל -

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת בהר תשפ"ד ❖ גליון תקע"ט

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

א. אונאה במכירת שטרות

וכי תקפרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תזנו איש את אחיו (כ"ה י"ד)

איתא בפרשת אונאה דאזהר רחמנא למוכר שלא יאנה את הקונה במחיר ויקח מחיר יקר יותר מהמחיר האמיתי, וגם אזהר רחמנא לקונה שלא יאנה את המוכר ויקח מחיר פחות מהמחיר האמיתי.

והנה ממעטינן קרקעות ועבדים ושטרות מפרשת אונאה. [וכתבו הפוסקים דעד פלגא].

ומיעוטא דאין אונאה בעבדים וקרקעות, איתא בגמרא (בבא מציעא נ"ז ב', מ"ז ב') דהיינו מהא דכתיב או קנה מיד עמיתך, "מיד" למעוטי קרקע, והיינו באופן דהקונה מאנה את המוכר.

אמנם מיעוטא דאין אונאה בשטרות, איתא בתורת כהנים (ויקרא שם) דממעטינן מקרא וכי תמכרו "ממכר" לעמיתך, והיינו באופן שהמוכר מאנה את הלוקח.

ב. המוכר יש לו עצה

הנה מעיר בפנים יפות, אמאי כתיב מיעוטא דשטרות באופן של אונאה שהמוכר מאנה. משא"כ מיעוטא דקרקעות ועבדים באופן שהלוקח מאנה.

ומיישב בפנים יפות, דלא שייך למעט אונאה בשטרות היכא דהקונה רימה את המוכר.

[כגון שהקונה אמר למוכר שהלווה אינו בטוח כלל והלכך קנה בזול, ונתברר שאינו כן והלווה בטוח טפי והלכך מחיר השטר יותר. והנה פלגא דשטרות נראה דאינו מסכום החוב שבשטר אלא מערך האמיתי של השטר חוב].

וטעמא דמילתא, דהרי בזה אף אם אין אונאה בשטרות, ולא יתבטל המקח מחמת אונאה, מכל מקום לא יפסיד המוכר כלום, דהרי להמוכר יש עצה היאך להציל את עצמו ולהוציא מהלוקח את האונאה, דהרי קיימא לן (קידושין מ"ח א') דהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו, מהני המחילה. מעתה אם רימה הקונה את המוכר, וטרם הספיק לגבות את השטר, ימחול המוכר את השטר ללווה, ויכתוב שטר חדש מהיום.

אם כן לא משכחת לה דינא דאין אונאה בשטר אלא היכא דהמוכר רימה את הלוקח, כגון שאמר לו המוכר שהלווה בטוח ולקח ממנו מחיר יקר, ובאמת אינו בטוח והמחיר פחות. הלכך כתב קרא מיעוטא גבי מוכר דהתם מפאת הא דאין אונאה לשטרות יפסיד הקונה.

ג. הערות בדברי הפנים יפות

הנה יש להעיר כמה הערות בדברי הפנים יפות:

א. בעלמא אסור להזיק בגרמי

הנה יש כאן חידושא, דאע"ג דאסור למוכר למחול דהא דינא דגרמי הוה לא רק חיוב תשלומין, אלא הוה גם איסורא, דהרי מבואר ברש"י בגיטין (נ"ג ב' ד"ה מטמא) שמטמא ומדמע ומנסך פירות חבירו קעביד איסורא, מכל מקום נימא דהכא דהקונה רימהו שרינן ליה.

ב. גרמי

וכי תימא אכתי לא יועיל להמוכר למיעבד הכי, דהרי הוה מזיק וחייב לשלם להקונה מדינא דגרמי.

אך הרי כתבו בהפוסקים (שולחן ערוך חו"מ סי' ס"ו סעי' ל"ב בהג"ה) דמדינא דגרמי אינו משלם אלא את דמי המקח שהלוקח נתן.

והוכיחו כך מהא דאמרינן (קידושין מ"ח א') המקדש אשה בשטר חוב דאחריני אינה מקודשת, דלא סמכה דעתה דחוששת שמא המקדש שהוא המלוה, ימחול להלווה, נמצא דאין השטר חוב שוה כלום, ותיקשי אמאי חוששת, הרי אם ימחול יתחייב הבעל לשלם לה, דהרי מזיק השטר שנתן להאשה, אלא על כרחך אינו משלם רק כפי הפסיקה, והרי איהו הפסידה רק פרוטה, הלכך לא סמכה דעתה לכל השווי של השטר חוב.

נמצא דנהי דיצטרך המלוה לשלם ללוקח, אך הא לא ישלם לו אלא דמי המקח.

ג. יסכים הלוח

הנה בפשוטו יסכים הלוח להמחילה ויתחייב שנית. [א"ה. דהרי אינו מפסיד מזה כלום].

ויש לדון דאף אם הלוח אינו מסכים להתחייב שנית, מכל מקום איכא עצה שהמלוה ימחול על תנאי שהלוח ישלם לו, אם כן הלוח יהא מוכרח לשלם ואם כן יתקיים התנאי ולא יוכל הלוקח לגבות מהשטר.

אך זה אינו, דיאמר הלוח דמה שמשלם הוא רק בעד החוב ואם אין בזה תשלומי החוב אינו משלם וחייב להחזיר לו, נמצא דהתנאי לא נתקיים וגובה בשביל החוב כיון שהחוב לא נמחל.

אך בלאו הכי יש לומר כהנ"ל דבסתמא יסכים הלוח שימחלו לו ויתחייב שנית.

ד. מכירת שטרות דאורייתא

דע דכל דברי הפנים יפות רק אם מכירת שטרות דאורייתא, אבל אם מכירת שטרות רק מדרבנן, ומיעוטא דקרא דאין אונאה לשטרות לא איירי במכירת שטרות אלא בגוונא אחריני כמבואר בתוספות (בבא מציעא נ"ו ב' ד"ה יצאו) כגון שהלווה על פה ונתן לו יותר מדאי כדי לעשות שטר שיעבוד, או הלווה בשטר ונתן לו הלוח יותר מדאי שיחזיר לו השטר ויהיה מלווה על פה. אם כן שייך האי אונאה בין במוכר ובין בקונה, דבהני גווני לא שייך למימר מחילה.

ד. אונאה בדבר אחר

הנה לאור דברי הפנים יפות, יש לעיין מהו באופן דבמכירת השטרות

לא היתה אונאה דמכר כחוגן, ואחר כך נתקרב מועד הפרעון ועל ידי זה נעשה מחיר השטר יקר יותר, והקונה רימה את המוכר בענין אחר, כגון בקרקע שקנה ממנו.

האם שרי למוכר השטר למחול השטר ולכתוב שטר חדש ולשלם לקונה את המחיר שנתן ובוזה להשלים לעצמו ההפסד שהקונה אינהו בקרקעות.

וצדדי הספק, מי נימא דשרינן, דאזלינן בתר המוכר והקונה והרי הקונה רימה המוכר, או דילמא לא שרינן, דכיון דהוי תרי ענינים נפרדים לא שרינן. ומסברא היה נלעני"ד דאין לחלק.

ה. האם מוכר הראשון יכול למחול

תו יש לעיין, היכא דאחד קנה שטר חוב ומכרו הלאה לאדם אחר, והנה המוכר השני אינו יכול למחול למלוה, דהרי לרבינו תם (מובא בריטב"א כתובות פ"ה ב', תוספות הרא"ש כתובות שם, רא"ש כתובות פ"ט סי' י', רשב"א בבא בתרא קמ"ז ב') הטעם שהמוכר שטר חוב יכול למחול היינו משום דשעבוד הגוף נשאר גבי המוכר, אך הכא לא שייך זה, דהרי שעבוד הגוף הוא אצל המוכר הראשון. [ולא דכתבו תוספות (כתובות שם) דטעמא משום דמכירת שטרות דרבנן יש לעיין].

מעתה יש לדון באופן הנ"ל אם הקונה האחרון אינה את המוכר השני, [והמוכר הזה קנה השטר חוב מאדם אחר], האם המוכר השני יכול לבקש מהמוכר הראשון שהוא המלוה שימחול החוב ללוה ויכתוב שטר אחר וישלם הלוקח הראשון הכסף עבור הקונה.

וצדדי הספק, מי אמרינן דשרי ליה למחול, כיון דעושהו כדי להוציא אונאה מהמוכר השני, או דילמא לא שרינן, דאולי רק לזה שרימו אותו שרינן אבל לא שרינן לאדם אחר. [היינו המוכר הראשון דהאונאה לא היתה אצלו].

ו. חזרה תוך כדי דיבור

הנה יש לדון, לענין אונאה דיכול לחזור עד שיראה לתגר, מהו אם לא חזר בו, אבל בתוך הזמן דעד שיראה לתגר, נפל מום במקח, ואנן סהדי דאם היה יודע היה חוזר.

[אך יש לדון דהא דיכול לחזור היינו רק מפאת האונאה, אבל מפאת המום הרי נסתחפה שדהו].

כעין זה יש לעיין גם באופן אחר, כגון לענין הא דקיימא לן (ושולחן ערוך חו"מ סי' קצ"ה סעי' ז') דתוך כדי דיבור מעשיית מקח יכולים לחזור בו, מהו היכא דנפל מום במקח, דאם היה המום קודם המקח הוה מבטלינן למקח מפאת מקח טעות, אך המום נפל מיד לאחר המקח ותוך כדי דיבור.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דבטל המקח, דהרי אם הוה יודע היה מבטל המקח, ויכול לבטל בתוך הזמן הזה, אם כן אנן סהדי דאינו רוצה במקח. או דילמא נימא דלא בטל המקח, דהרי למיעבד ביטול לא מצינן מכח אומדנא, דהא כללא הוה דאומדנא רק מבטלת רצון אבל לא קא משויא רצון, כמו דחזינן דיאוש דלא מדעת לא הוה יאוש, כמו שהאריך בתשובות הגרע"א (ח"ב סי' מ"ז).

ב. שורש הספק

שורש הספק, האם נחשוב עשיית המקח והחזרה ממנו כב' דברים, אם כן לא תחול החזרה והמקח קיים, או דילמא נחשוב דהחזרה היא אי עשיית המקח מתחילתו, אם כן תחול החזרה ואין המקח קיים. [א"י. היינו דלמא צד, על ידי האומדנא לא קא משוי רצון, אלא הוה רק אי עשיית המקח מתחילתו].

ג. עוד ספק כעין הנ"ל

הנה יש להסתפק בעוד ספק כעין הנ"ל, מהו היכא דחזר תוך כדי דיבור, אך החזרה היה בטעות דיש אומדנא דאילו היה יודע לא היה חוזר, מי מבטלינן להחזרה והמקח קיים.

והנה יש מקום לומר דהני תרי ספיקות, דהיינו הספק הראשון היכא דלא חזר ואנן סהדי דהיה חוזר מהמקח, והספק השני, היכא דחזר

ואנן סהדי דלא היה חוזר מהמקח, תלינן בהדדי, דאם נחשוב עשיית המקח והחזרה ממנו כב' דברים, אם כן בב' הספיקות לא תחול החזרה והמקח קיים, אבל אם נחשוב דהחזרה היא אי עשיית המקח מתחילתו, אם כן בב' הספיקות תחול החזרה ואין המקח קיים.

ד. מהרי"ל דיסקין וחזון איש

הנה ראיתי דכתב בתשובות מהרי"ל דיסקין (קונטרס רשימות מספיקות ופסקים שלאחר סי' נ"ד אות קפ"ז) וזה לשונו, נסתפקנו בהך דסי' רמ"ה במזכה על ידי אחר וצווח, אבל ניכר היה מצווחתו שטועה באיזה ענין, אם יכול לומר אילו ידעתי נתרציתי ושולחי באמת קנה לי תחילה, וצווחתי אחר כך טעות, או נימא סוף סוף לא רציתי לזכות וכשרציתי וכו', עכ"ל, ולכאורה ספיקא דא דילן.

שוב ראיתי בחזון איש (סוף מעשרות. א"ה. לא מצאתי) אם עשה תנאי ולפום התנאי בטלה המתנה אבל התנאי היה בטעות, בטל התנאי והמתנה קיימת.

תו יש לעיין במה שכתב הגאון בעל זכר טוב שליט"א בקובץ זכרון יעקב (על שביעית וקידושין) לענין המקדש לאחר ל' וחזר בו ושוב חזר בו מחזרתו.

ז. ראה דלא מהני החזרה

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ע' ב') גנב שמכר טלה בשבת על ידי שזרקו מרשות הרבים לרשות היחיד, חייב בד' וה' מחמת המכירה.

ולא אמרינן קם ליה בדבריה מיניה, כיון דבשעה דמטיא לחצר ביתו קנה, אבל לענין שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא, אלא אם כן אמר שיקנה רק כשתנוח, דאז אמרינן קם ליה בדבריה מיניה.

והקשו תוספות (שם ד"ה לענין שבת) אף כשקנה מקודם ליפטר מידי דהוה כמו הזורק חץ ברשות הרבים וקרע שיראים בתוך ד' אמות דפטור כיון דעקירה צורך הנחה הוא. [תירצו תוספות דאזלינן הכא להשיטה דלא אמרינן עקירה צורך הנחה].

ומתוך ברא"ש (שיטה מקובצת שם) דאם לא אמר שיקנה רק כשתנוח, ליכא כלל חילול שבת, דלא איכפת ליה כלל בהנחה כיון שכבר מכרו. ולכאורה צריך עיון, הא רוצה בקיום הטלה גם לאחר שמכרו דאם לא יהא בעולם יתבטל המקח דהוה תוך כדי דיבור, ויכול הקונה לחזור, וכי תימא דאין הקונה שם, אך הא אנן סהדי דחזר.

אלא יש להוכיח מהכא כהצד השני הנ"ל, דאין להמוכר נפקותא אם קיים הטלה בלאחר כדי דבור, דהרי בלאו הכי אינו יכול לחזור בו כיון דאומדנא לא משוי רצון.

א. הנפילה לוקח יותר מכדי דיבור

אך יש לדחות, דנפילת הטלה לרצפת הקרקע של הלוקח לוקחת יותר מתוך כדי דיבור, נמצא דנהי דהמוכר מעוניין בקיום הטלה אף לאחר המכירה, אך לא בשעת ההנחה.

[וכי תימא אם כן אמאי העמידו בגמרא דאיכא קם ליה בדבריה מיניה באופן שאומר שלא תקנה הגניבה עד שתנוח, נוקי שניפילת הטלה מ"י טפחים עד הקרקע היה בתוך כדי דיבור, ואם כן איכא קם ליה בדבריה מיניה. אך יש לומר דזה בכלל שנויא דגמרא].

ב. נוקי שהלוקח נמצא שם

הנה להאמור איירי באופן שאין הלוקח נמצא שם, ואין כאן אלא אומדנא דהיה רוצה לחזור בו.

אך אכתי צריך עיון נוקי דהלוקח נמצא שם ואם כן רוצה המוכר בקיום הטלה דאם לא הא הלוקח יחזור בו.

ג. אין לו רצון חיובי בחפץ

הנה אולי נימא דכיון שאין לו למוכר רצון חיובי בחפץ, אלא צריך לו על מנת שהלוקח לא יחזור בו, לא משוי זה רצון להנחה אלא רק רצון בקיום החפץ, משא"כ כשרצונו באופן חיובי בחפץ, אז חשבינן נמי שרצונו בהנחה. ואין הסברא מוכרעת.

ד. דברי האחיזר

הנה בעיקר הנידון דהאי ספיקא קמא, היכא דאנן סהדי דחזר תוך כדי דיבור אם מהני, הנה כל הנידון רק אם נימא דהעברת הבעלות חיילא משעה ראשונה אלא דיכול לחזור תוך כדי דיבור.

אך למאי דצייד באחיזר (ח"ב סי' כ"ה אות ח') דהקנין חייל רק לאחר כדי

דיבור ודאי ליכא למיבעי, דאם יהא מיד תוך כדי דיבור למקח ודאי הוי מקח טעות.

אבל יש לעיין מסוגיין הנ"ל דמוכח דהקנין חייל מיד, דהא אמרינן דכשאומר שהקנין כשתנוח, אז הוה קם ליה בדבריה מיניה, ואם איתא דהקנין חייל רק לאחר כדי דיבור אין כאן קם ליה בדבריה מיניה. ויש לדחות דהא דמוקי שיחול שנייח, אין הכונה שאז יהא מעשה הקנין, אלא שמעשה הקנין הוא מיד בהכנס לאויר החצר, אלא שחייל הקנין אז

עניני שבת - סי' שבי"ה

גם החלק שלוקח לעצמו הוה שבות דשבות במקום מצוה. [והרי לכולי עלמא הטלטול הוה רק מדרבנן, אף אם רבוי בשיעורים דאורייתא, דהרי איירינן בכרמלית]. אך בזה צריך תלמוד, דמכל מקום קא עביד לצורך הישראל. והעירוני ראיא לזה דאם כן בכל מציאה הא יתן מעשר לצדקה ואם כן אימא שבות דשבות לצורך מצוה.

ג. יתלה לימודו באיסור

איתא בשולחן ערוך (סי' ש"ה סעי' נ"א) כלי שמורה על השעות, בין שהוא של חול בין שהוא של מין אחר, יש להסתפק אם מותר לטלטלו, וכבר פשט המנהג לאסור, דדמי למדידת הזמן או למדידת הצל, והרי מדידה בשבת אסור כשאנינה של מצוה, ואם כן הוה כלי שמלאכתו לאיסור. והקשה במגן אברהם (שם סי' ע"ח) הרי הוי מדידה של מצוה שלומד תורה על ידו, ואם כן שרי למדוד, ואינו כלי שמלאכתו לאיסור. ותיריך בשם מהרי"ל (תשובות סי' רכ"ח) דשאני הכא דעיקר המדידה אינה של מצוה, ואע"פ שלומד תורה על ידה, הא אם כן יתלה לימודו באיסור ויהא שרי חלילה. חזינן כעין סברא הנ"ל, דאין היתר אלא אם הדבר עצמו מצוה, ולא אם גורם לו שיוכל לקיים מצוה. ועיין.

על ידי נכרי

הנה יש לדון עוד בדין הנ"ל דהמוצא בשבת ארנקי עם כסף, שאסור ליטלו אף על פי שירא פן יקדמנו אחר, האם נימא דמותר לקחתו על ידי נכרי. [וכן האם מותר לטלטלו בגלגל]:

א. על ידי נכרי

הנה מתבאר מדברי המשנה ברורה (שם סי' ס"ק ל"ח) דגם על ידי נכרי לא שרינן, שאסור לומר לנכרי להביא הארנק לביתו. וטעמא, מחמת האיסור דרבנן דאמירה לנכרי, שהרי אומר לנכרי לעבור על האיסור דאורייתא דהוצאה ברשות הרבים, או על האיסור דרבנן דהוצאה בכרמלית.

ב. לומר לנכרי לטלטל מוקצה

אך היכא דהארנקי אינו מונח ברשות הרבים או בכרמלית, אלא מונח במקום שמותר להכניסו לבית, אם כן בנטילת הארנקי אין כאן איסור הוצאה אלא רק איסור מוקצה, אם כן יש להתיר על ידי נכרי, משום דשרינן אמירה לנכרי לטלטל במוקצה, כיון דגם הישראל יכול לטלטלו שלא כדרך. וכדאמרין בשולחן ערוך (סי' רע"ו סעי' ג') שמותר לומר לנכרי לילך עמו ליטול נר דלוק כבר, הואיל ואינו עושה רק טלטול הנר בעלמא. וביאר במשנה ברורה (שם סי' ס"ק ל"ח) דטעמא הואיל דהוא רק איסור מוקצה, ומוקצה שרי על ידי טלטול מן הצד, דהרי אי בעי ישראל שקיל ליה בעצמו על ידי טלטול מן הצד כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו וכיוצא בו, אם כן כשמביא הנכרי באיסורא לית לן בה.

אך הא כתב במשנה ברורה (שם) דשרינן לומר לנכרי לטלטל מוקצה רק בצורך גופו או בצורך מקומו, משא"כ כדי שלא יגנב או כדי שלא יפסד לא שרינן לומר לנכרי, דהרי על ידי עצמו שרינן לטלטל מן הצד רק לצורך דבר המותר. ואם כן אמאי שרינן הכא טלטול מוקצה.

ובשלמא להגרע"א (גליון סוף סי' רס"ח) אתי שפיר, דהא מבואר בדבריו דיש לומר דהתירו כל איסור דרבנן, גם מוקצה וגם כרמלית, ורק איסור דאורייתא דהוצאה ברשות הרבים אסרי. אך מדברי המשנה ברורה הנ"ל משמע דאסור אפילו איסור דרבנן דכרמלית, וזה צריך עיון מאי שנא כרמלית ממוקצה, כיון דשניהם אסור מדרבנן, וליכא כאן שרירותא דטלטול מן הצד.

יחליט שיהא לצדקה

הנה איתא במשנה ברורה (סי' שבי"ה ס"ק ס') דמטעם שבות דשבות, אין מתירין לכתחילה רק בצורך שבת גמור, או לדבר מצוה גמורה, כגון שהוא צריך המשקה לקידוש או להביא התבשיל חם שהוכן לסעודות שבת, אבל לא התירו לעונג בעלמא.

א. צורך צדקה

הנה אמרינן בשולחן ערוך (אור"ח סי' רס"ו סעי' י"ג) דהמוצא בשבת ארנקי עם כסף, אסור ליטלו, אף על פי שירא פן יקדמנו אחר. ויש לעיין מהו אם יחליט שהארנקי יהא לצדקה, האם נימא דהוה ליה שבות דשבות במקום מצוה. [באופן שאינו מטלטלו ברשות הרבים].

והנה לדברי המשנה ברורה הנ"ל שרינן רק בצורך שבת גמור או במצוה גמורה, והכא לענין צדקה אע"פ שאינו מחוייב מכל מקום יש לומר דהוה מצוה גמורה.

ואף דהוה לצורך מצוה דחול, יש לומר דשרינן שבות דשבות במקום מצוה, וכדאשכחן לענין שבות בין השמשות דדנו הפוסקים שמותר לצורך לולב דמחר.

ב. התירו רק במצוה קיימת

אך יש לומר דלא אמרינן שיוכל להמציא מצוה בשביל להתיר, אלא מותר רק בשביל מצוה קיימת. והרי העירוני, דאטו יהא מותר לפתוח בית חרושת על ידי נכרים שיעשו איסורים דרבנן כאשר כל הרווחים יהיו לצדקה.

ג. חייב לשמור דברו

אך צריך עיון, דלכאורה יש לדון דחשיב דבר מצוה, דהרי עכשיו שנדרו לצדקה, יצטרך לשמור דברו, כמו שכתב ברמב"ם (פ"ו מהל' ערכין הל' ל"ג) דאדם יכול להתחייב על גופו אף בדבר שלא בא לעולם כדחזינן שאמר יעקב אבינו וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך. [וגם בלא זה, אם לא יתן לצדקה קא עבר למפרע על איסור אמירה לנכרי].

רק חלק יהא לצדקה

תו יש לעיין מהו באומר שרק חלק מהכסף שבארנקי יהא לצדקה.

א. ריבוי בשיעורים

הנה בתשובות מנחת יצחק (ח"ה סי' ל"ו אות כ"א) דן במי שלומד איזה מקצוע בבית הספר של גויים, ואינו הולך לשם בשבת, האם מותר לו לומר לגוי, לעשות לו העתקה של הלימודים מאת המומחה לאותו דבר ביום השבת, באופן שאין הגוי עושה מלאכה פרטית עבור היהודי, אלא בשעת כתיבתו לעצמו, הוא מניח דף שני תחת דף הראשון, וביניהם נייר פחם, שעל ידי זה נעשית שתי העתקות בבת אחת. וזה היה לדבר מצוה.

ולכאורה יש כאן אמירה לנכרי שאסור אף לפני שבת. וכתב במנחת יצחק לדון דתליא בפלוגתת רשב"א (הובא בר"ן ביצה ט' ב' מדפי הר"ף) ור"ן (שם) אם ריבוי בשיעורים דאורייתא, דלדעת הרשב"א דהוה רק מדרבנן, אם כן הוה ליה שבות דשבות.

אמנם אסיק דאין להתיר, חדא, דיש לומר דהוה כשני כלים דלכולי עלמא רבוי בשיעורים מן התורה. תו, דלא פסיקא דבאמירה לנכרי איכא היתירא דריבוי בשיעורים. תו, דיש לחוש להר"ן דהוה דאורייתא.

אמנם לענין נידון דידן לא קא נגעא, דהתם בכל הריבוי יש היתר של מקום מצוה, ועל העיקר הא שרי לנכרי, משא"כ בנידון דידן על היתרה ליכא היתירא, ואם כן אין להתיר.

ב. גם החלק של עצמו הוה לצורך מצוה

אלא נימא שגם באומר שרק חלק יהא לצדקה, מכל מקום מותר לומר לנכרי לטלטלו, דהרי אם לא נתיר לא יקח כלל, ותפסיד הצדקה, ואם כן

מצוה הראשונה בקטן שהגדיל

הנה המשנה הראשונה בש"ס מתחילה במצוות קריאת שמע 'מאימתי קורין את שמע בערבית'.

וכתבו בשם הגר"א (א"ה לא מצאתי, ועיין בהון עשיר ופתח עינים ריש ברכות) שהטעם אמאי פתח התנא דוקא במצוות קריאת שמע, כיון דזהו המצוה הראשונה שחייב בה האדם מדאורייתא, דהרי אינו חייב במצוות עד שיעברו עליו י"ג שנים שלמים, ומיד שעבר יום אחרון של י"ג שנה נתחייב במצוות, והוא רגע יציאת הכוכבים של יום שאחר י"ג, שהוא זמן קריאת שמע דערבית.

[א"ה. עיין בחתם סופר עה"ת פרשת ויחי (נ' כ"ג) וזה לשונו, ואמרתי שזהו מצוה ראשונה שמקיים הנער מיד בכניסת שנת י"ד בצאת הכוכבים, הוא שש ושמונה שזוכה לקבל עול מצות ה' אלוהיו, והשמחה היא מצות עשה דאורייתא לעבדו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל].

ויש להעיר דלכאורה המצוה הראשונה שחייב בה אינו קריאת שמע אלא ברכת התורה.

א. קריאת שמע מחייב ברכת התורה וכי תימא דיש לחלק דבשלמא קריאת שמע הוה חיובא, אבל ברכת התורה חייב בה רק כשלומד.

אך הרי חייב לקרוא קריאת שמע, ונחלקו הפוסקים (ושולחן ערוך סי' מ"ז סעי' ח', ומשנ"ב שם סי' י"ז) אם קריאת שמע חייבת בברכת התורה,

ברכות הראיה בקטן שהגדיל

הנה יש לדון בברכות הראיה, שאין מברכים בראה תוך ל' יום, מהו באופן שהקטן יכול לדחות את הראיה הראשונה עד שיגדיל, האם נימא דיעשה זאת כדי שיברך כשיגדיל.

א. רואה עבודה זרה הנה איתא בשולחן ערוך (סי' רכ"ד סעי' א') הרואה מרקוליס או שאר עבודה זרה, אומר ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שנתן ארץ אפים לעוברי רצונו, ואם רואה אותה בתוך ל' יום אינו חוזר ומברך. נלהבית יוסף איירי גם ברואה בית עבודה זרה, ולהב"ח דוקא ברואה עבודה זרה עצמה]. וכתב במשנה ברורה (סי' רכ"ד סעי' ג') "אפשר" דאפילו קטן שהגדיל אין צריך לברך כיון שראה אותה בקטנותו.

ב. רואה ירושלים אמנם לענין החיוב קריאה על הרואה ירושלים, איתא בשולחן ערוך (סי' תקס"א סעי' ה') היה הולך ובא לירושלים פעם שניה תוך ל' יום, אינו קורע קרע אחר, ואם לאחר ל' יום, חוזר וקורע. וכתב במשנה ברורה (שם סי' ק"ז) בפשיטות דבראה בקטנות ואחר כך הגדיל אינו קורע. (והוא מהמגן אברהם). וצריך עיון אמאי בזה כתב בפשיטות.

קטן שהגדיל וחזר לקטנותו

יש לדון לענין קטן שהגדיל, שבלי ל' שנה נעשה גדול, ושקעה החמה בלילה ונעשה גדול, אם אחר כך יחזור למקום שרואים השמש, לא יחזור להיות קטן, דנימא שכבר נעשה גדול ואינו חוזר להיות קטן.

א. יתחייב בד' מינים וכי תימא דאם כן יתחייב בד' מינים בחול המועד דהשתא הוה גדול והוי יממא, נא"ה, היינו דמצד אחד כבר נעשה גדול ולא יחזור לקטנותו, אך מצד שני חוזר ליום הקודם אם כן חלים עליו חיובי היום הקודם, דבהא שנטל בקטנותו לא יצא ידי חובתו, אך יש לדחות, דספיקא דרבנן לקולא, והרי דילמא כהסוברים דלא אזלינן בתר השקיעה, אלא עד צאת הכוכבים לילה.

ב. יתחייב בתפילין וכי תימא שיתחייב להניח תפילין, והרי ספק דאורייתא לחומרא, אך אולי נימא דאכתי הוה ספק ספיקא, דילמא אזלינן בתר צאת הכוכבים, ודילמא לענין שעת השקיעה אזלינן בתר פני הים. וצריך עיון.

ענינים שונים וא"י

ולחשוברים דחייבת בברכת התורה, נמצא דאינו יכול לקרוא קריאת שמע בלי ברכת התורה, אם כן קדמה ברכת התורה.

ב. האם יצא בברכת התורה שבירך בקטנות וכי תימא דיצא ידי חובת ברכת התורה בהא שבירך בקטנות, אך הרי היינו דוקא לשיטת רבינו טוביה המובא במרדכי במגילה (פ"ב רמז תשצ"ח) דהמקיים מצוה כשאינו מחוייב בה אלא מדרבנן מהני לקיום הדאורייתא, אך במגן אברהם (סי' רס"ז סעי' א') תמה עליו, וכן שאר הפוסקים פליגי. ולכן כתב בארץ צבי (שו"ת ח"א סי' ט"ז וי"ח) דקטן שהגדיל יכולין לצאת חובת ברכת התורה באהבת עולם.

ג. קריאת שמע בהרהור אלא יש לדון לחשוברים דבהרהור אינו מברך ברכת התורה (ושולחן ערוך סי' מ"ז סעי' ד', ועיין משנ"ב שם סי' ק"ז), מהו לצאת קריאת שמע בשומע כעונה, ואם מהני, אם כן מצאנו קריאת שמע בהרהור בלא חיוב ברכת התורה. וכתבתי רק לפלפולא.

ד. הקטן ישמע אהבת עולם מאחר אגב, לפי מה שכתבנו דקטן שהגדיל יכולין לצאת ברכת התורה באהבת עולם, יש לדון מהו אם הקטן שכח לכוין באהבת עולם, האם יש לו תקנתא שישמע אהבת עולם מאדם אחר. ובפשוטו היה נראה דשפיר דמי, אע"ג דאיך חייב באהבת עולם רק מדרבנן, מכל מקום אמרינן דאע"פ שיצא מוציא. אך שמעתי אומרים דאינו כן, דמהני אהבת עולם דוקא כשאומר אהבת עולם לשם ברכת התורה. וצריך עיון.

ענינים שונים ב"י

[הנה במגן אברהם היה אפשר לפרש באופן אחר, דהרי בסי' רכ"ד כתב דאפשר דהשולחן ערוך בא להשמיענו דבר זה, ויש מקום לפרש דלא מספקא ליה למגן אברהם בעיקר הדין אלא מספקא ליה אם כוונת השולחן ערוך לאשמעין זאת, אך מהמשנה ברורה שמעינן דלא כן. ואם כן בדת המשנה ברורה צריך עיון].

ג. עדיף שידחה ראייתו לגדלות מעתה למה שכתב במשנה ברורה הנ"ל לענין רואה עבודה זרה, דבקטן שהגדיל פטור רק מספק, נמצא דבראה בקטנות ואחר כך ראה כשהגדיל, הוה ספק אם חייב בהברכה ומספק אינו יכול לברך. אם כן נימא דאם יכול לדחות את הראיה הראשונה לגדלות, יעשה זאת וכך יוכל לברך בלי ימים הראשונים כשיגדל.

ד. לקיים בחיוב ולא בתורת חינוך תו יש לעיין, דגם אם נימא כדברי המשנה ברורה לענין רואה ירושלים, שהקטן שהגדיל פטור בתורת ודאי, אכתי יש לדון האם נמי נימא ליה שידחה לגדלות לקיים המצוה בחיוב גמור ולא רק בתור חינוך. אך הרי באמת אינו חיוב אלא רק מי שרואה והשתא בקטנותו הרי הוא כאינו רואה. וצריך תלמוד. נא"ה. היינו דאין הענין דברואה בקטנות קיים המצוה רק בתורת חינוך ולא בתורת חיוב גמור, אלא אין כאן מצוה כלל דהוה כאינו רואה, אם כן אין ענין לדחות הראיה לגדלות].

ענינים שונים ג'

ג. תאריך של קטנות אך אולי יש לדון בעיקר הדין, דכשחוזר לשמש, חוזר להיות קטן, דנימא דהתאריך הוא תאריך קטנות. אבל צריך עיון בסברא זו.

ד. טבול יום שנטהר וחזר ליום הקודם הנה טבול יום דאורייתא, כל שלא שקעה החמה אכתי הוי טבול יום, והנה דינא דטבול יום תליא בדינא דבין השמשות, דאם התחלפות היום בשקיעה, נעשה אז טהור, ואם בצאת הכוכבים, נעשה אז טהור. ולפי זה טבול יום שנגע בבין השמשות בתרומה הוי ספק טמאה.

[בפשוטו אינה נדונית בחילוקי הרשויות, ונימא דברשות הרבים טהור, דהרי הכא הוה ספיקא דדינא, עיין תוספות הרא"ש חולין ל"ו ב' בשם מהר"ם, וה"נ לא מהני חזקת טהרה]. מעתה אמינא מילתא חדתא, דאם טבול יום עבר ליד גבעה ושקעה לו החמה, ונטהר לגיסא דשקיעת החמה לילה, [אם נימא דלא אזלינן בתר פני הים], ואחר כך עזב הגבעה, בכחאי גוונא נימא דלא חזר לטומאה כיון דכבר נטהר.

זאת למודעי הדברים אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לעילוי נשמת

הרב נפתלי דוד

ב"ר חיים יעקב הכהן זצ"ל

לרגל יומא דהילולא

י"ד אייר

מזל טוב

לחתן חבר מצוה עדיי לגדולות שמעון נ"י

יהי רצון שיגדל מאד בתורה ויר"ש ומידות טובות, וימשיך השרשילתא דדחבא של אבותינו הגדולים אכ"י

הגליון נתרם

לכבוד התנא האלוקי

רבי שמעון בר יוחאי

לעילוי נשמת

האב"ד הרח"ח ר' יחיאל יהושע זצ"ל בן יבלח"ט יוסף דוד זצ"ל

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 407
אייר תשס"ד

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

בני ברק], אבל כלפי החולה שנמצא בבית החולים מסתיים התחום באמצע העיר בני ברק, א"כ גם למעיל שלו מסתיים התחום באמצע בני ברק, ואסור לאורח שחוזר לביתו בבני ברק לקחת את המעיל, ואע"פ שהוא לוקח את המעיל בדרך מלבוש שאין בו איסור הוצאה וטלטול, מ"מ איסור תחומין יש גם בדרך מלבוש, כמו שכתוב בגמ' במסכת ביצה (דף ל"ז), ובשו"ע (סי' שצ"ז ס"ט) לגבי שנים ששאלו מלבוש.

הנה דוגמא של הלכה בהלכות תחומין, שכדי לקיים אותה צריך ללמוד היטב ולדעת גם את הפרקטיקה, את הדוגמאות המעשיות של ההלכות, וכאן שב"ה כל כך הרבה אברכים למדו בשיעורים של ר' משה אנגלרד את ההלכות, יזכו בעז"ה לדעת היטב ולקיים שמירת השבת כהלכה.

עידכונים חדשים בהיבדוק בין בני ברק לפתח תקוה

במסגרת הסיום ערכנו הדגמה מעשית של צורת המדידה הממוחשבת המקובלת בזמנינו, לקחנו לדוגמא כמה ישובים, וראינו כיצד מודדים, וכיצד מחשבים את ריבוע התחום. כמו כן חילקנו למשתתפים חוברת חדשה ובה מפות של צורת החלוקה של השכונות בערים הגדולות, ירושלים, בית שמש, ואזור גוש דן. וכן חישבו התחום החדש לעיר מודיעין עילית וסביבותיה.

יחד עם סיום המחזור, יצאנו אל השטח לבדוק בסביבות העיר בני ברק, האם חלו שינויים עקב התרחבות

הבניה. ואכן מצאנו שינויים משמעותיים בחיבורים בין פתח תקוה לגבעת שמואל, ובין גבעת שמואל לקרית מטרון, ובתוך גבעת שמואל בין השכונה החדשה לשכונה הישנה, שהיה ידוע שאין חיבור ביניהם, וכעת נבנו בנינים רבי קומות באזורים של ההפסקה בין הערים, בחלקם כבר יש חיבור, ובחלקם עתיד להיות חיבור לפי שיטות מסוימות את הדברים העלינו במאמר נפרד, הכולל עידכונים חדשים בהלכה. ניתן לקבלו במערכת הגליון ע"י בקשה במייל.

שכן שדרש תשלום על קשירת החוט ליד הצור

במסגרת הפעילות לסייע להדר את עירובי השכונות ברחבי הארץ, לאחר סיום הפרויקט בעיר נתיבות כמ"ש בגליון הקודם, יצאנו השבוע לאחד העירובים הפנימיים ליד גני הדר בעיר פתח תקוה. בשיתוף פעולה עם האחראי במקום, שסיפר על התמודדות קשה עם תושב שאינו מסכים שיקשרו חוט ליד הצור שלו. בשנה האחרונה הם הציעו לו תשלום על כך, כי זה היה האפשרות היחידה שלהם לסגור את העירוב, והוא דרש שבע מאות שקלים על כך. בלית ברירה האחראי שלם לו את הסכום הנדרש, כדי שיהיה עירוב לשכונה. [ובמאמר המוסגר אנו מגלים עוד עלויות שלא הכרנו באחזקת העירוב]. אך למרות זאת לא היו יכולים להעמיד עמוד של עירוב, אלא רק לקשור לעמוד חשמל בלי לחי. והרי אם החוט קשור מהצד אינו מועיל כלום, לכן אחד מהאברכים בא בשקט עם סולם, והשחיל את החוט בתוך חור שבעמוד החשמל, כפי שמצוי

בעמודי בטון עגולים, שיש בהם כמה חורים באמצע העמוד מצד לצד.

והנה באופן שהחוט בתוך החור, ואינו מעל ראש העמוד, ידוע שנחלקו הפוסקים בכשרותו. המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) הביא שהפמ"ג מסתפק בזה אם נחשב שהוא מהצד כי אינו מעל כל העמוד, ומצדד להחמיר. לעומת זאת

החזו"א (סי' ע"א סק"ט) חולק ומכשיר, משום שאפשר לומר דל מהכא את החלק העליון של העמוד שאינו נצרך לצוה"פ, וא"כ החוט יושב מעל העמוד. [ואע"פ שהחזו"א דיבר באופן שיש חריץ, והחוט בחריץ, ואין המשך לעמוד

סיום מרכזי ללומדי הלכות תחומין במסגרת השיעורים

מעמד סיום לימוד הלכות תחומין התקיים בהשתתפות עשרות אברכים שהשתתפו בשיעורים בתקופה האחרונה. לאחר סידרת שיעורים שהתחילו מהדינים היסודיים והפשטות, ועד החישובים המורכבים, והנושאים הקשים שנחלקו בהם גדולי ההוראה, כיצד נכון להורות למעשה בקביעת התחום בזמנינו. השיעורים התקיימו בכמה מקומות בארץ, בירושלים ובני ברק, במודיעין עילית ובאלעד. בסיום השיעורים התקיים מבחן מקיף להלכות הנוהגות בזמנינו, ולאחריו התקבצו כל הקבוצות יחד, למעמד הסיום שהתקיים בעיר בני ברק.

במעמד הסיום השתתף הגאון רבי אריאל בוקולד שליט"א, מחבר הספר "קרית אריאל" על חישובי תחום לערי גוש דן, שהיה מהראשונים שערכו חישוב מסודר של התחום לעיר כלשהי. בדבריו סיפר על שאלה שהגיעה אליו באותו יום בשעה שהתכונן לבוא למעמד, מאדם שביקש ללכת בשבת מבני ברק לתל אביב לאורך נחל הירקון, והיה בתשובה זו דינים מורכבים בחישוב המושג "היציא מרגלי הקשת", [בעיר גדולה שעשויה בצורת קשת גדולה יותר מארבעת אלפים אמה, שהדין (שו"ע סי' שצ"ח ס"ד) שלא ממלאים את החלל שלה, והיציא מרגלי הקשת אין לו אלא אלפיים אמה], האם יש לו אלפיים רק מנקודת היציאה מהעיר, או אלפיים לכל אורך רגלי העיר. ונפק"מ כשיצא מבני ברק לנחל הירקון הנמצא במרחק מאתיים אמות, והולך לאורכו לכיוון הים מרחק של שלוש קילומטרים, [שכולם בתוך האלפיים של העיר בני ברק ורמת גן], ובכל זאת יהיה אסור לו ללכת יותר מאלפיים מנקודת היציאה שבה הוא התנתק מהעיר.

ד"ן זה נוגע יותר למי שמניח עירוב תחומין בעיר הקשת, וכשמגיע אליה הוא נמצא בתחום רגל הקשת, אסור לו ללכת לאורך העיר ולהיכנס למרכז העיר, כי בזה מתברר שהוא שייך למרכז העיר ולא לתחום רגל העיר, ומה שהגיע היה שלא כדן. אלא צרי להיכנס לעיר דרך רגל הקשת.

אבל יעצתי לו עצה שיוכל להמשיך בהליכתו בירקון, ע"י שיכנס בנקודת סיום האלפיים אל בין הבתים הראשונים של העיר תל אביב, ויציא שוב וימשיך עוד אלפיים. וזה דבר מעניין, שיתכן שההולך בדרך מסוימת, יצטרך להיכנס רגע לעיר ולצאת ממנה, כדי שיהיה מותר לו להמשיך בדרכו.

וסיפר שגם הוא עצמו משתמש בפתרון זה, כאשר הולך מביתו בבני ברק, למסור שיעור בבית הכנסת ביישוב סביון, יש מקום מסוים שבו הוא עוזב את הדרך הראשית ונכנס לרגע אל בין הבתים, כדי שיחשב לו יציאה חדשה מהקשת, ויהיה מותר ללכת מרחק נוסף. לאחר השיעור נעמדו האברכים לשאול בדבר הלכה, והתפתחו דיונים גדולים ביריאת דאורייתא בחתם עין ההלכה.

ההזלה נתן את מעילו למי שימבקרו ומדין תחומין אסור לקחתו הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א, השתתף במעמד הסיום וסיפר על אדם שהגיע מבני ברק לבקר חולה בבית החולים בלינסון, ומזג האויר באותה שבת היה קר, החולה שראה שלידידו שהגיע לבקרו אין לבוש חם, הציע לו לקחת את המעיל שהיה אצלו בבית החולים, ואחר שבת יחזיר לו.

אך פתאום היום נזכר שיש בזה איסור תחומין, כיון שהכלים של האדם הם כרגליו, דהיינו שגבול התחום שלהם הוא כפי מה שמותר לבעלים שלהם, וכאן שהמבקר עשה עירוב תחומין להגיע אל בית החולים [או שביה"ח נמצא בתוך גבול התחום של

הבנינים החדשים שמשנים את דיני התחום

הגאון בוקולד שליט"א בדיון עירוב העשויה בקשת

התפתח דאש עמוד התאורה לקשירת החוט בחסוואר

הגאון דינר שליט"א במעיל ששואל בשבת

הפעם אל תפספס! עכשיו ההצטרפות לשיעורים על עשיית העירובים בזמנים

והשנה - בבני ברק, בירושלים, בבית שמש, בנתיבות, ובעפולה / להרשמה 055-678-3323

רק בצדדים. מ"מ נוקטים שדברי החזו"א הם גם לגבי חוט בתוך חור. למעשה ההוראה היא להקפיד לכתחילה על דעת הפמ"ג והמשנ"ב, אך כשאין ברירה [כמו במקרה הזה] עושים עכ"פ באופן שכשר לדעת החזו"א. לפ"ז הפתרון הנ"ל שהעבירו את החוט בחור שבעמוד החשמל, עדיין אינו מהודר כראוי לעירוב שכונתי. כמו כן היתה בעיה להתעסק עם החוט, ובמשך הזמן הוא נהיה רפוי, ובשלב זה הוא נראה ממש כמו קשת האחראי ביקש ממוקד העירוב למצוא פתרון לבעיה. שאלנו אותו מה הוא חושב, האם אנו יכולים להעמיד עמוד בלתי נראה, אך בכל זאת הגענו למקום, וביחד הגענו לפתרון להשתמש בעמוד תאורה אחר, שהוא נמוך, ואפשר לעלות עם סולם ולחבר מעליו ברזל שיחזיק את החוט, באופן שהשכן לא ישים לב. קיבלנו את המשימה, והגענו בשעה מסוימת עם סולם, וחיברנו מעל העמוד חתיכת עמוד עם ראש, וקשרנו את החוט, ומיד הסתלקנו בתפילה שהעירוב יחזיק מעמד, ולא תהיה שום תלונה.

שיפור רמת הכשרות בהעמדת עמודים חדשים במקומות בעייתיים
מקום נוסף ברחוב סמוך לשם, שהיתה בעיה עם שכן שלא הסכים שיחברו עמוד לגדר של החצר, אלא הסכים רק שיעמידו לח, ויקשרו חוט בדירה מעליו. אך גם כאן במשך הזמן התרופף החוט, וכדי למתוח אותו צריך להיכנס לדירה, ולכן החוט נשאר רפוי מעט. כמו כן היו צמחים שגדלו ודרשו תחזוקה רבה. גם כאן הצענו להם פתרון, להעמיד עמוד במרחק מסוים מביתו, באופן שלא יהיה לו טענה על כך, ואחר כך לחבר גדר קטנה עד החצר שלו. בצורה כזו יהיה ניתן לקשור את החוט בקלות, ולתחזק אותו במתיחה כשצריך, וכן יהיה פחות מוסתר בשיחים. האחראי קיבל את הפתרון, וגם כאן בוצע התיקון בתפילה שלא תהיה בעיה.

עם זאת נציין דבר שהזכרנו בגליון הקודם, אחד הדברים החשובים בכשרות העירובים בזמננו, שיהיו עמודי עירוב תקינים ומסודרים, והחוטים יהיו במצב שהאחראי יכול לתחזק אותם בקלות. כי במקומות שקושרים חוטים לעמודי חשמל ולמרפסות, בהכרח במשך הזמן כשרות העירוב יורדות, ואינה נשארת ברמה הטובה. לכן חשוב בכל מקום לדאוג שיהיה לקופת העירוב יכולת מימון להתקין עמודי עירוב ולחיים בהתקנה מקצועית, בשביל להעלות את רמת הכשרות ההלכתית.

לחי שימודבק עם דבק סלוטייפ

נציין עוד מקום שהגענו השבוע לתקן עירוב, והאחראי העמיד שם לחי מקרש שהיה מודבק לעמוד עם דבק נייר [סלוטייפ רחב]. ונשאלה השאלה האם החיבור של דבק נייר כשר בלחי של צורת הפתח. הנה בשר"ע (סי שס"ב סי"א) שצריך שיהיה חזק בשיעור שראוי להעמיד דלת, וסתם דבק לא ראוי לחזק הזה. אבל יש צורה שמדביקים בהם [וכן בנילון הנצמד הכחול] עם שנים או שלשה סיבובים זע"ז, וזה יוצר חוזק טוב מאוד. לכן בצורה זו הלחי יהיה כשר. והכל לפי הענין והחזק שנוצר.

אי אפשר לסמוך על העירובים המהודרים שיבדאי יש עובדים זרים
בשבוע זה התקיים שיעור בבית הכנסת בענין הטענה הידועה על העירובים השכונתיים, שאי אפשר לסמוך עליהם בשום מקום, כי אפילו בשכונות החרדיות ישנם עובדים זרים בתוך הבתים, באופן שאי אפשר לעקוב אחר כך, וממילא שום עירוב לא ראוי לסמוך עליו.

טענות מעין אלו מגיעות למוקד העירוב פעמים רבות, לפעמים מאבכים שהגיעו לסוגיה ומחפשים לטעון על האחרים, לפעמים זה בשעת מגבית שאנשים שמטלטלים רוצים להתחמק מלתמוך כלכלית, ולפעמים מרבני קהילות ששואלים באמת מה המענה ההלכתי לבעיה.

בשיעור ביארנו שההסתכלות ההלכתית אינה כך, ההגדרה ע"פ הלכה אינה לאסור במצב של חשש כזה, למרות שזה לא פותר את האחראים מלפקוח עין ולטפל במקרים הבעייתיים לפי הכללים הנדרשים, אבל ברוב המקרים של עובדים זרים המצויים בשכונות החרדיות בתוך הבתים אינם אוסרים, ולחלק מהמקרים יש היתר לפי חלק מהשיטות שניתן לסמוך עליהם, ורק מעט מהם אוסרים שבהם האחראי אמור לטפל. יש לזה כמה סיבות הלכתיות שאין כאן המקום להאריך, אלא נציין רק את הנושאים שמהם יוצאת ההלכה.

יש להלך את דין העובדים הזרים לארבעה מקרים

בהגדרת מצב הדיור של עובדים זרים, יש לחלק אותם לארבעה מצבים. **א** עובד זר שגר בדירת המעסיק וגם אוכל את הארוחות יחד איתו, שזה הדבר המצוי בטיפול בקשישים. **ב** עובד זר שגר בחדר בדירה, אבל אוכל לבדו בחדרו, ולא עם בעה"ב. בזה צריך יותר תנאים להיתר. **ג** עובד זר שנתנו לו יחידה נפרדת בבנין, ואינו בתוך הדירה. במקרים אלו מצוי שהבעלים

פחות יכול להיכנס ליחידה או לסלקו משם. **ד**. עובד זר ששכר דירה בעצמו, שבדרך כלל בזה כבר אין למשכיר זכות לסלקו או להניח חפצים ביחידה, וזה בעיקר המקרים שהאחראי צריך לטפל בהם. אלא שבשכונות החרדיות הוא מיעוט מהמקרים, [וגם בהם יש אופנים שיש היתר של שכיר ולקטון].

גם יש לברר בכל אלו הרבה נושאים הלכתיים, **א** מתי יש היתר מחמת שמכשל במטבח של בעה"ב, **ב** מה ההגדרה של מצי לסלוקי והאם זה מתיר לדעת המשנ"ב ולדעת החזו"א. **ג** מה נחשב תפיסת יד ומדוע זה לא מועיל לדעת הרמ"א. **ד**. האם המיטה שמושכרת לו מועילה לפי שיטה מסוימת. **ה** מה ההגדרה של זכות להניח חפץ במקרה שאם יאמר לו להניח לא יסרב. **ו** האם מועיל לשתף את הבעה"ב בעירוב גם כשהוא נוסע לשבת ומשאיר את הגוי בדירה. **ז**. מדוע צריך לשכור מבעה"ב גם כשיש לו חפצים בדירה של הגוי? ועוד הלכות רבות המרכיבות את הנושא ההלכתי מתי עובד זר אינו אוסר את העירוב.

מצי לסלוקי רק ע"י שבעה"ב יסתלק בעצמו

נציין כאן גם מעט שאלות שהוזכרו בשיעור שיש לדון מה ההכרעה בהם. **א** בגדר מצי לסלוקי, ידועה טענה שע"פ חוק צריך לתת לעובד מגורים עד סיום העבודה, וגם עוד כמה ימים אחר כך, וא"כ יוצא שבעה"ב לא יכול לסלק אותו מהדירה. אמנם לכאורה יש להיתר, כיון שאם האדם המטופל יסע לעיר אחרת לשבת ולכמה ימים, חייב העובד לנסוע אחריו ולסייע, ושם יקבל מגורים אחרים, א"כ יוצא שהבעלים יכול להעביר אותו מהדירה הזו. אמנם היו אברכים שטענו שזה לא נקרא שיכול לסלק אותו, כי זה רק אם הוא לא יישאר פה, וא"כ הוא לא שולט עליו. אבל הענין של מצי לסלוקי אינו ענין של שליטה עליו, אלא ענין שאין לגוי קביעות בדירה כמבואר בבה"ל (סי ש"ע ס"ג), ואם הבעלים יכול לסלק אותו ע"י שגם יצא בעצמו, גם זה עושה אותו לאינו קבוע.

האם כיבוס נחשב כמו אפיה ובישול

ב בענין ההיתר של מי שאפיה ובישול בבית בעה"ב [בצירוף תנאים נוספים ואכמ"ל], מה הדין כשהאוכל הוא עושה לעצמו בחדרו בגלל שיש בו אוכל שאינו כשר או בישולי עכ"ל, אבל שאר צרכיו כגון כביסה ורחיצה עושה בחדרים של בעה"ב, האם גם זה מועיל לשייך אותו לבעה"ב כמו אפיה ובישול. הגאון רבי מנדל לובין שליט"א הורה לנו כמה פעמים להחשיב את הדבר כאפיה ובישול, ויש לפלפל בטעם הדבר ובמקורות ההלכה.

עמוד עירוב ביוהנסבורג שינומך מתאונה ונשיאר עומד

מתוך השאלות שמגיעות למענה ההלכתי של מוקד העירוב מרחבי הארץ והעולם, הגיעה שאלה מעירוב בעיר יוהנסבורג, בדרום אפריקה. הרב האחראי על נושא העירוב מברר הרבה ומשקיע הרבה ברמת הכשרות של העירוב, וכעת אירע שבאחד מהעמודים החדשים של העירוב, היתה תאונה והרכב מעך את העמוד לקיר בצורה משמעותית למזלם למרות הפגיעה החזקה נשאר העמוד על תילו, והחוט קשור על ראשו, אבל החלק התחתון שלו מעוך לגמרי. האם זה פוסל את העירוב או לא.

בשאלה זו יש כמה נידונים, **א** מצד הלכות פתחי שימאי, מסתבר שזה נחשב פתח שנהרס, ונחשב שימאי. אלא שעדיין יש אחרונים שהכשירו פתחי שימאי. **ב** מצד הדין של עמוד עקום, שהענין הוא שהחוט אינו עובר על החלק התחתון של העמוד, ברור שכאן העמוד מעוך לצד ומעוקם באופן שאינו עומד בקו ישר, והחוט אינו מעל החלק התחתון של העמוד. אלא שבה בלא"ה מקילים בעירובים עירוניים כשיטות שהחשיבו עמוד עקום שהחוט על ראשו, כיושב על עיקרו. **ג** יש אומרים שגם למתירים עמוד עקום כנ"ל, היינו כשנוטה ועומד באלכסון בקו ישר, אבל אם הוא מזוגזג בעצמו, אינו טוב, כי אז לא ניתן לומר שהחוט שבראשו הוא מעל החלק התחתון, כי גם באלכסון זה לא יוצא מעליו. וצ"ע לענין בדיעבד.

בשורה חדשה

בשבוע הקרוב יפתחו בס"ד שיעורי העירובין בצפון בשני מקומות - בעפולה וברכסים יחד עם פתיחת השיעורים בירושלים ובני ברק וההרשמה ממשכה בבית שמש ובנתניה
גא העבירו את ההודעה לחבריהם ותצרכו אותם ללמוד ולהחכים וגם לקיים בהלכות עירובין המעשיים בזמנינו
הזדרוז להירשם עכשיו - 055-678-3323

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בהר תשפ"ד

מרפא לשון

תוכן

א' - מילים פוגעות / א

ב' - מילים מרושעות / ג

ג' - מילים מרפאות / ה

צריך לבקש ממנו מפורשות: "אדוני, תוריד בבקשה את היד מהמשקל!" בנוסף, עליך להקפיד תמיד לספור את העודף שהוא נותן לך. מצד שני, המוכר הזה הוא אדם מנומס ביותר; הוא איש חביב ונחמד, שאף פעם אינו אומר מילה רעה. אמנם צריך להיזהר ממנו כשהוא שוקל את הבגנות, אבל אין צורך להיזהר שמא יצאו מפיו מילים פוגעות.

מעבר לכביש, בחנות השניה, המוכר הינו אדם ישר כמו סרגל; אדם שאפילו אינו מעלה בדעתו לרמות את לקוחותיו, אפילו לא בפרוטה. והיה ושכחת על הדלפק מטבע של סנט אחד, הוא ישמור לך אותו בצד עד לפעם הבאה שתגיע. מצד שני, הוא אדם מרושע. אם אמרת מילה מיותרת, אם שאלת היכן נמצא הטונה, הוא יגיב בחריפות: "זה נמצא מול הפרצוף שלך! אין לך עיניים?!" הוא לא יגזול ממך גרוש, אבל הוא יפגע בך בלשונו החדה.

מי הנוכל האמיתי?

ועכשיו נשאל שאלה - מי מהם טוב יותר? כמובן ששניהם אינם טובים, שכן אנחנו מצויים להשיג שלמות בכל חלקי העבודה, אבל לצורך הענין עלינו לענות על השאלה הזו - מי עדיף? האם המוכר הנחמד והגזלן או שמא חבירו המרושע והישר?

ועל זה עונה הגמרא הנ"ל: "גדול אונאת דברים מאונאת ממון" - הנוכל הנחמד עדיף. אמנם הוא גוזל ממך כסף, אבל לפחות הוא אינו מעליב אותך ופוגע בך. ומיהו הנוכל היותר גדול? החנווני הישר, זה שלעולם לא ירמה אותך בגרוש.

אנו לומדים כאן שאדם שמכניס את היד אל תוך הכיס של השני וגונב משם כמה מטבעות, זו עבירה פחות חמורה מאילו היה אומר לו מילים פוגעות. נתאר לעצמנו בחור נחמד, שכמובן לא היה חולם לגנוב כסף מאמו; הוא לעולם לא יעשה דבר כזה! אבל נניח ואמו מדברת קצת יותר מדי, והוא פונה אליה ואומר: "אמא, אל תדברי כל כך

א' - מילים פוגעות

שני מיני צער

בפרשת בהר, התורה מזהירה אותנו מלנהוג בחוסר ישרות כלפי ממון הזולת: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו" (ויקרא כה, יד), זהו דין יסודי של התורה הקדושה, והוא הנקרא בלשון הגמרא "אונאת ממון" (בבא מציעא נח, ב), והיינו שאסור לנו להונות את אחינו בני ישראל בענייני ממון.

אלא שאז, בפסוק י"ז, בסופו של ענין זה, נראה כי התורה שוב חוזרת על איסור זה: "ולא תונו איש את עמיתו", והגמרא עומדת על שאלה זו, מדוע הוצרכה התורה להזהיר שוב על אותו האיסור?

ותשובתה של הגמרא מגלה בפנינו איסור תורה חדש לגמרי: "כשהוא אומר 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך' הרי אונאת ממון אמור, הא מה אני מקיים 'לא תונו איש את עמיתו' - באונאת דברים". מה שנראה היה ככפילות, אינו כזה כלל וכלל. הפסוק השני אינו מתייחס למי שפוגע בממון הזולת, אלא ברגשותיו; יש כאן איסור מפורש לדבר דיבורים שפוגעים בשני.

שני מיני חנוונים

לא זו בלבד, אלא שהגמרא מלמדת אותנו חידוש גדול, והוא, שלא רק שאסור לפגוע ברגשות של הזולת, אלא שאונאת דברים היא חמורה יותר מאונאת ממון. כך אומרים חז"ל (שם): "גדול אונאת דברים מאונאת ממון" - כלומר, פגיעה מילולית בזולת חמורה יותר מגזל!

אני רגיל להמחיש את הדברים על ידי המשל הבא: שתי חנויות מזון ממוקמות באותו הרחוב, ובעליהן שונים זה מזה. בחנות הראשונה, צריך להיזהר מאוד כאשר נכנסים לשם, כי המוכר תמיד ינסה להניח את ידו על המשקל כדי לחייב אותך בעוד כמה גרושים עבור הבגנות שאתה קונה.

אותי", ו"אלמוני העליב אותי"; הדברים הללו חקוקים בזיכרוןך.

אני מתבייש להודות בכך, אבל אני זוכר פגיעות שפגעו בי לפני שנים רבות. אני מוחל לאותם אנשים במחילה גמורה, אבל אינני יכול לשכוח את זה. במשך כתשע עשרה שנים זכיתי לשמש כמשגיח בישיבה; עברו תחת ידי כאלפיים תלמידים, שכולם התנהגו בנימוס ובדרך ארץ, ורק חמישה בחורים התחצפו אלי במשך כל השנים הללו, ואני זוכר את זה עד היום. שהקב"ה יברך אותם, שתהיה להם ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם. שיזכו לאריכות ימים ושנים, ויזכו לראות נינים, ושתהיה להם פרנסה ברווח. שיהיו להם את כל הטוב שבעולם! אבל מה שקרה - נשאר.

תיק פלילי

ישנו מנהג מאוד יפה, שבני זוג מבקשים מחילה זה מזה לפני הימים הנוראים. הגה"צ ר' איצ'לה פטרבורגר זצ"ל נהג לפנות לאשתו קודם צאתו לבית הכנסת בערב ראש השנה ולבקש ממנה: "זייט מיר מויחל - מחלי לי בבקשה, רעייתי". וגם היא היתה מבקשת ממנו: "אנא, מחל לי". כדאי מאוד לאמץ את המנהג הזה! ואין צורך להמתין עד לערב ראש השנה. מאוד חכם יהיה מי שינהג כן.

אבל גם מי שיעשה כן, עליו לזכור את דברי הגמרא, שאונאת דברים היא בגופו, והיא אינה ניתנת להישבון. זהו כאב שאי אפשר לפצות עליו. בעל שפגע באשתו במילים, הפגיעה היא בלתי נשכחת. אפילו אם אשתו מוכנה למחול לו על הפגיעה, הפגיעה ממשיכה לכרסם בתוך ליבה! הכאב נשאר, וזה נחשב לכתם ב'תיק' שלו.

ומי שאצלו זה קורה פעמים רבות, צריך לדעת שכאשר הוא יגיע לעולם האמת, יוציאו את ה'תיק' שלו בפני דיין האמת, והוא יישפט על מעשיו. הוא לא יוכל להימלט מהדברים שהוא עשה - וגם היא לא תוכל! הענין הזה הוא חמור ביותר! כמה חבל שלכל כך הרבה אנשים יש כתמים כאלו ב'תיק' שלהם! הקב"ה רואה הכל, והוא כותב זאת בספר הזכרונות! בני זוג נפלאים, שחיים יחד בנאמנות, אבל הם עסוקים כל ימיהם בלפגוע אחד בשני - הקב"ה עתיד לשחזר בפניהם את כל מהלך חייהם, וכל מילה תגרום להם צער בלתי ניתן לתיאור. "ומגיד לאדם מה שח"ו" (עמוס ד, יג) - יתבעו אותם על כל מילה ומילה (הערת העורך: ראה חגיגה ה, ב).

על ערש דווי

כמובן, יתכן שהם ימחלו אחד לשני קודם פטירתם. היא מוחלת לבעלה כשהיא שוכבת על ערש דווי. הוא ניגש אליה ואומר: "אנא, מחלי לי על כל הדברים הפוגעים שאמרתי". בתקווה שלכל הפחות יהיה לו מספיק שכל לומר כך. ישנם אנשים שאין להם מספיק שכל לומר את זה. וכשהוא שוכב על ערש דווי, אשתו צריכה לגשת אליו

הרבה! - או ווי! הוא פגע בה! זה גרוע יותר מלגנוב כסף מהארנק שלה!

יראה יתרה

הגמרא (שם) מונה שלוש סיבות מדוע אונאת דברים חמורה יותר מאונאת ממון. לדעת ר' שמעון בר יוחאי, הטעם הוא משום "שזה נאמר בו ויראת מאלקיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלקיך" - כמובן שתמיד צריך לירא מה', הרי כולם יודעים עד כמה חמור הוא הדבר לקחת ממון של חבירו, אבל בכל זאת לא הוזכר בפסוק של אונאת ממון "ויראת מאלקיך".

מאידך, בפסוק השני המדבר בענין אונאת דברים, נאמר "ויראת מאלקיך" - פירוש, תפחד פחד מיוחד! גם הגזלן צריך לפחד מה', אבל לאדם הפוגע בחבירו התורה אומרת: "תפחד מההשלכות של מעשיך!" אין שום ספק בדבר! הקב"ה נכנס לפעולה כשאדם פוגע בחבירו.

"יש בוטה כמדקרות חרב"

ר' אלעזר שם בגמרא מסביר טעם נוסף מדוע אונאת דברים חמורה יותר מאונאת ממון: "זה בגופו וזה בממונו" - מי שפוגע בממונו של חבירו, אחרי הכל מדובר רק בכסף, שהוא דבר חיצוני, לעומת זאת מי שפוגע ברגשותיו של חבירו, פוגע באדם עצמו. מילים פוגעות בגוף, זוהי פגיעה פיזית - העצבים, הלב, המוח נפגעים, זה כואב באמת! וכמאמר הפסוק: "יש בוטה כמדקרות חרב" (משלי יב, יח).

ורב שמואל בר נחמני מבאר טעם שלישי בענין: "זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון". כסף תמיד אפשר להחזיר, אפשר לשוב בתשובה. גנבת משהו - תחזיר. אם פלוני גנב ממך ממון, הוא עשוי יום אחד לשלוח לך בדואר המחאה שתפצה אותך על האובדן הכספי; אבל אם הוא פגע בך, שום המחאה אינה יכולה לפצות על הפגיעה. מי שפוגע בשני - הפגיעה נשארת, ולעולם אי אפשר לשלם על פגיעה ברגשות הזולת. גם אם תבקש ממנו מחילה, והוא אומר בלב שלם: "אני מוחל לך!", הרגשות כבר נפגעו - והשפעתה נשארת.

הצלקת נשאר

נתאר לעצמנו אדם שדקר את חבירו בסכין ל"ע ופצע אותו. יש לו כעת פצע גדול, שעתיד להשאיר אחריו צלקת נוראה. גם אם הדוקר יבקש ממנו מחילה ואף ישלם לו את ההוצאות הרפואיות, בכל זאת - הצלקת עודנה שם, והוא ישאר בעל מום לתמיד. ככה זה גם כשמדובר ברגשות - הפגיעה נשארת לעד.

אנחנו זוכרים את המילים הפוגעות. גם אם את בעל מידות טובות ואתה מוחל, אתה עדיין זוכר את המקרים שבהם פגעו בך. ואתה תמשיך לזכור את האירועים הללו במשך שנים רבות. גם בגיל מאה תיזכר כיצד "פלוני העליב

יעמוד הנחש - לבדו. והחיות יטיחו האשמה בנחש ויאמרו: "אתה יצור אכזרי! מדוע אתה הורג את טרפך? מה הנאה יש לך? אנחנו טורפים כדי לאכול, אבל אתה, אתה סתם מכיש את כל מי שעובר לידך! אתה סתם מחדיר ארס אל תוך גופם והורג אותם ללא כל תכלית. זוהי אכזריות לשמה!" ובזמן שמתחוללת הדרמה הזו, כל בני אנוש יאזינו לדברים ויצפו בהם.

ואז, יקום הנחש להגן על עצמו, ויטען כנגדם: "מדוע אתם מתקיפים אותי? יש כאן יצור גרוע יותר ממני, אז קודם כל תבואו אליו בטענות לפני שאתם באים אלי!"

בעל הלשון האכזר

"גרוע ממך? מי הוא זה שגרוע יותר ממך?" ישאלו אז כל החיות בפליאה. ואז, יפנה הנחש את אצבעו לעבר קהל הצופים ויענה להם: "הנה, הוא! האדם בעל הלשון האכזרית! איזו תועלת יש לו מלהשמיץ אנשים אחרים? לפחות לי יש אינסטינקט להגן על עצמי, וכשאני חושב שמי שמתקרב אלי הוא אויב, האינסטינקט שלי הוא להרעיל אותו. אבל מה יש לו לאיש הזה מכך שהוא מרעיל אחרים? הוא מזריק ארס בלי שום סיבה! הוא יורה מפיו חיצים רק בשביל איזו הנאה קלושה וחסרת ערך!"

"ובכן, חיות-טרף-נכבדות", ימשיך הנחש, "עליכם לבא בטענות כנגד האשם האמיתי, הלא הוא בעל הלשון! מה יתרון לבעל הלשון? איזו תועלת יש לו מהלשון הרע שלו? הוא היצור הגרוע ביותר בעולם!" היצור הגרוע ביותר הוא בעל הלשון. זהו המסר של המחזה הזה. ובל נשכח על מי נסובה ההצגה - עלינו!

לשון הרע מסוג אחר

בימינו, איסור לשון הרע הפך לנושא נפוץ. רבים לומדים את הספר "חפץ חיים" וכן ספר "שמירת הלשון", והם סבורים ש'לשון הרע' פירושו לדבר רע ולרכל על השני. כמובן שזה נכון, ואכן זהו נושא שנדרשת לו זהירות רבה! נצור לשונך מרע!

אדם המדבר רע על חבריו הוא רשע גמור, אין כל ספק בכך, אבל יש לדעת שהוא אינו האדם האַכְזְרִי היחיד שעליו הצביע הנחש. יש סוג נוסף של לשון הרע, סוג שלעתים בני אדם מתעלמים מקיומו, והוא הלשון הרע של לומר מילים פוגעות לשני. לפגוע ברגשותיו של הזולת - זהו הלשון הרע האמיתי; זוהי הלשון האכזרית ביותר.

אל תחשוב שהמילים שאתה אומר עוברות לאנשים ליד האוזן. ישנם אנשים שאיבדו עצמם לדעת בגלל מילה פוגעת. הם כבר היו טעונים בכל כך הרבה יאוש, והמילה הפוגעת שברה את גב הגמל, והם החליטו ל"ע לשים סוף לחייהם.

סיפרה לי אשה, שבעלה כמעט הרג אותה פעם. היא לא היתה בריאה, ובעלה חזר הביתה ואמר לה איזו מילה

ולומר: "אנא, בעלי, מחל לי על כל מה שעשיתי או אמרתי נגדך".

אני מכיר אדם שהיה מתנהג כלפי אשתו ברוע ובאכזריות; הוא נהג לזלזל בה תמיד. הוא הפך את חייה לגיהנם עלי אדמות. אני מכיר את הסיפור מקרוב. הייתי מנסה לדבר על ליבו, ללא הועיל. קראתי לו 'שטן'! ומדובר ביהודי שומר תורה ומצוות! שטן שומר תורה ומצוות! וכאשר אשתו שכבה על ערש דווי, הוא ניגש אליה וביקש ממנה שתמחל לו, והיא ענתה: "אינני מוחלת לך!" ואז היא השיבה את נשמתה לבוראה. זה היה סופו! היא עזבה את העולם מבלי שהוא זכה למחילתה. זהו סיפור אמיתי לחלוטין!

לא תוכל להתעלם

לכן, לא נוכל להתעלם מהנושא של אונאת דברים. עלינו להבין שלפגוע בזולת זהו 'לאו', בדיוק כמו לאכול חזיר. זה אפילו יותר גרוע. אכילת חזיר היא לאו דאורייתא, אבל זה אף פעם לא קורה. שיהודים שומרי תורה ומצוות יאכלו חזיר? אנחנו מתכווצים מעצם המחשבה על כך; אבל כשמדובר באונאת דברים, אנחנו רומסים את הנושא הזה כל הזמן.

אני רוצה לומר לכם משהו - המקום שבו רבים מאיתנו נכשלים בזה יותר מכל הוא בבית שלנו. כל כך הרבה אנשים חוטאים בפיהם בתוך ביתם. תארו לעצמכם בית יהודי שבו כל היום אוכלים חזיר. כמה נגיסות של חזיר לארוחת בוקר, כריך חזיר לארוחת צהרים, ועוד קצת חזיר לארוחת ערב! האם זהו בית שומר תורה ומצוות?

בית שבו הבעל והאשה, או האחים והאחיות עוברים על הלאו של אונאת דברים כל הזמן, איזה מין בית הוא זה? מקום בו עוברים על לאו חמור ביותר הרבה מאוד פעמים במשך כל חייהם - לפעמים אלפי פעמים - הלזה יקרא בית שומר תורה ומצוות?

ב' - מילים מרושעות

הנחש האכזר

הגמרא במסכת ערכין (טו, ב) מספרת, שלעתיד לבא, הקב"ה יראה לכולם מחזה גדול. ומי יהיה הקהל? כולנו! כל המין האנושי יבוא כדי לצפות במחזה הגדול. והנה, אנחנו יודעים שבדרך כלל, הצגות הם בזבזו זמן. אמנם לפעמים עושים כל מיני הצגות ומופעים לצורך גיוס כספי צדקה וכדומה, אבל סתם הצגות לשם בידור זה שטויות. אבל אם ההצגה היא של הקב"ה, אם הוא המפיק והמנחה של המחזה, אנחנו מבינים לבד שיש כאן לימוד גדול עבורנו.

הגמרא אומרת שהקב"ה יזמן את כל חיות הפרא שבעולם - כל החיות יעמדו בצד אחד, ואילו בצד השני

זו הסיבה, שכאשר חתן או כלה באים אלי כדי לבקש עצה טובה, זהו אחד הנושאים, הראשונים במעלת חשיבותם, עליו אני משוחח עמם. זהו חטא חמור ביותר! למרבה הצער, יש אנשים המבלים את כל חייהם באמירת דברים פוגעים אחד לשני. חמישים שנה של מריבות תמידיות והתקוטטויות בלתי פוסקות, כאשר בכל פעם הם פוגעים ברגשותיו של השני. אנשים אלו, שמבלים את כל החיים בדיבור בלתי זהיר, עליהם לדעת שבבוא היום, הם ישאו באשמה כבדה, כבדה ביותר!

כמובן, שהחכם אומר: "מה כבר יכולות מילים לעשות לי? אני אשכח מהם כליל!" מצוין! זה בדיוק מה שעליך לעשות - לשכוח ממה שאמרו לך. תשווה בדעתך כאילו מעולם לא שמעת את המילים. אבל הבעיה היא, שלא תמיד שני הצדדים הם חכמים כל כך, וכשאחד אומר לשני מילים פוגעות, מי יודע כמה זמן המילים הללו ימשיכו לכרסם! המילים הופכות לרעל, כמו ארס של נחש, ואז ביום הדין הגדול והנורא, הנחש יצביע לעברך ויאמר: "הנה, האיש הזה, זהו האכזר האמיתי!"

אחת-עשרה ברכות

והנה, עד כמה שהלשון עלולה להיות כלי משחית, נשק מסוכן ביותר בידי של אדם חסר-זהירות, הרי שההזדמנויות להיטיב באמצעות הלשון, לרפא במקום להשחית, זמינות לא פחות מכך. הגמרא (ב"ב ט, ב) אומרת ש"הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות". הגמרא שם מצטטת ששה פסוקים נפלאים מספר ישעיה. כשקוראים את הפסוקים, מבינים איזה דבר גדול הוא לתת פרוטה לעני!

ממשיכה הגמרא ואומרת: "והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות" - אם בזמן שאתה נותן צדקה לעני אתה אומר לו מילים טובות, מברך אותו ומעודד אותו, תזכה לאחת עשרה ברכות. נתת לעני דולר אחד, אתה חושב שבזאת סיימת את תפקידך? טרם סיימת. תן לו ברכה שיזכה להשתתף בחתונות של הנינים - ותזכה לאחת עשרה ברכות נפלאות.

השאלה היא, מה הפירוש "אחת עשרה ברכות"? בתוס' מפרשים שהכוונה אחת עשרה ברכות מלבד ששת הברכות שהוזכרו קודם לכן. כלומר, גם אין לך כסף לתת לו וכל מה שעשית זה לומר לו מילים טובות, על ידי עצם ה"מפייסו" אתה זוכה לאחת עשרה ברכות! כך כותבים התוספות. עד כדי כך גדולה היא מעלתו של מי שאומר מילים טובות לאיש עני.

צריך להבין שאם הגמרא אומרת דבר כזה, זוהי הבטחה. תחשוב עד כמה קל לעשות את זה. אתה עובר על יד איש עני, נניח יהודי שומר תורה ומצוות, ונותן לו דולר וממשיך הלאה, עם מבט אטום על הפנים. כעת בזבזת הזדמנות. הפסדת הזדמנות. לו רק היית "מפייסו בדברים", היינו מרוויח מכך כל כך הרבה.

פוגעת שפילחה את ליבה כמו חרב. הוא כמעט 'גמר' אותה!

דמעה מסוכנת

אני רוצה לספר לכם סיפור קטן אודות אחד הצדיקים, שאפילו לא פגע באשתו מילולית, אבל גם מבלי לפתוח את פיו הוא פגע בה ללא כוונה - וזוהי גם כן צורה של אונאה. הגמרא (כתובות סב, ב) מספרת, שרב רחומי היה יושב ולומד בבית המדרש במשך כל השנה, ולא היה חוזר לביתו אלא בערב יום הכפורים. וכך, בכל ערב יום הכפורים, אשתו הייתה ממתינה ליד חלון, מביטה במורד הרחוב, וחושבת לעצמה: "אולי הוא מגיע עכשיו! אולי עכשיו!" היא כל כך מאושרת - בעלה חוזר הביתה!

והנה, שנה אחת, נמשך רב רחומי בלימודו והיה מעיין בקושיא שנשאל, ומתוך כך התעכב מלהגיע הביתה. אשתו המתונה והמתונה, וכאשר ראתה שהשעה מתאחרת ואין שום סימן מבעלה, נפל ליבה בקרבה, והיא חשבה: "אולי הוא לא יגיע?" ודמעה זלגה מעיניה. באותו רגע, קרס הגג עליו ישב רב רחומי בעלה, והוא נפטר. "לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמעתה מצויה, אונאתה קרובה. [אונאתה קרובה - לבא, פורענות אונאתה ממחר לבא (רש"י)]" (ב"מ נט, א).

מילים מסוכנות

והנה, רב רחומי בוודאי התכוון לשוב לביתו, ולא היתה לו כל כוונה לצער את אשתו, אלא שאהבת התורה שבערה בו גרמה לו להימשך קצת, ולאחר הביתה. אבל אף על פי כן, עקב זלזול מסוים ברגשותיה של אשתו הנאמנה שהמתנה לו, הוא נענש בעונש חמור כל כך.

סיפור זה אמור לגרום לכולנו לרעוד מפחד! "וְיִרְאָת מֶאֱלֹקֶיךָ!" אנחנו מתחילים להבין את חומרתו של איסור אונאת דברים, מה הפירוש לצער את הזולת! אם דמעה אחת קטנה, שנגרמה בלי כוונה, גרמה לתוצאות כל כך הרות אסון, על אחת כמה וכמה יהיה העונש של בעל שדוקר את אשתו בלשונו החדה כחרב!

ולכן, כל אחד ואחד מאיתנו חייב להתחיל לשאול את עצמו: "מה דיברתי היום? אולי כדאי לי לחנך את לשוני להיות מרוסנת יותר? אולי אני פזיז מדי במילים שלי?". בעלים ונשים, בנים ובנות, תלמידי חכמים מופלגים ואנשי עסקים, כולם צריכים להקדיש יותר זמן כדי לחשוב על הצורה שבה הם מדברים.

המכשול הגדול בחיי הנישואין

לדעתי, אונאת דברים היא המכשול הגדול ביותר בחיי הנישואין. במשך שנים רבות, אני מנסה לסייע לזוגות שבאים אלי לבקש ייעוץ. היו פעמים שהצלחתי, היו פעמים שלא הצלחתי, אבל אני יכול לומר לכם שברוב המקרים, הבעיות החלו עם אונאת דברים, עם מילים פוגעות.

בדיבור ושקשה בכלל להשחיל מילה אחת כשמדברים איתו, זה לא אומר שהוא אינו זקוק לעידוד. אל תדאגו, הוא מאזין ומחכה למחמאה שלכם.

מילים טובות במקום עצות

הדבר לו זקוקים בני אדם יותר מכל הוא כמה מילים טובות. אני שומע את זה כשאנשים מתקשרים אלי בטלפון. הם מתקשרים כדי לבקש עצה, אבל הם לא נותנים לי לדבר! זה דבר מדהים! זה נראה כאילו הם רוצים לשמוע עצה, אבל כלל לא מקשיבים! הם מחכים "וואו!", מדי פעם הם נותנים לי מרווח של כמה שניות כדי להשחיל מילה או שתיים: "אתה צודק. אתה צודק". כמובן שלא תמיד אפשר לומר "אתה צודק", אבל זה מה שאנשים רוצים לשמוע. הם לא מחפשים עצות, אלא רוצים רק שיצדיקו אותם ויאמרו להם מילים טובות.

מי אינו זקוק לעוד קצת אושר בחייו? בדבריו הנעימים, תוכל להיות זה שיביא מזור לפצעיו של יהודי מיואש. זוהי התרופה אליה משתוקקים בני אדם יותר מכל - הכרה ומילים טובות - והתרופה הזו נמצאת בידך. לשם כך ניתנה לך הלשון - לא בשביל אונאת דברים, אלא בשביל "מרפא לשון". מילה טובה אחת שאמרת לחברך, תוכל לשנות לא רק את היום שלו, אלא לפעמים גם את החיים שלו! משום שעד כמה שמילה אכזרית נשאת לעד, מילה טובה נשאת עוד יותר!

אני מתבייש לספר את הסיפור הבא. פעם, כאשר הייתי ילד כבן שתיים עשרה, יצא לי לדבר עם כומר נוצרי. הוא דיבר אתי, ואמר לי איזו מחמאה קטנה. לא היתה לזה כמעט שום משמעות עבורי, אבל עד היום הזה אני זוכר את זה. אני אפילו זוכר את שמו. הוא ענד עניבה לבנה - אני זוכר את התמונה בבהירות. כאשר מישהו אומר לך מילה טובה, היא נחקקת בזיכרוןך לעד.

חסד מתחיל בבית

ההזדמנויות מקיפות אותנו, כי כל אחד זקוק למילה טובה. אולם מבין כל ההזדמנויות שיש לנו, אף אחת מהן אינה מהווה קרקע פוריה לעבודה זו, כמו ההזדמנויות שניתנות לנו בביתנו פנימה. אלו הן ההזדמנויות הטובות ביותר, מפני שהן זמינות תמיד. בית יהודי הוא המקום שבו עבודת ה"מרפא לשון" יכולה לבא לידי ביטוי באופן הטוב ביותר. בבית אפשר לתת עידוד ולהחמיא לכל בני המשפחה - להורים, לאחים, לאחיות ולילדים. אלו הן ההזדמנויות הטובות ביותר, כי הן זמינות לאדם תמיד בבית.

ילדים שמקבלים עידוד בביתם, לומדים טוב יותר, והם קונים הרגלים טובים יותר. הם גם יותר ממושמעים. ומעל הכל - אלו הם הוויטמינים הטובים ביותר! עידוד, מחמאות, שבחים - אלו הם הוויטמינים הטובים ביותר שתוכלו לתת לילדיכם. כשילד עושה מעשה טוב קטן - תתארו את זה כמשהו יותר גדול, ותנו לו להרגיש שיש

מיליונר עני

אתה יושב על יד השולחן וסועד את ליבך בארוחה טעימה שהכינה לך אשתך. אתה אוכל בתאבון ונהנה מהאוכל - מה עם כמה מילים טובות - "האוכל מאוד טעים!"? למה שלא תאמר כך? אין ספק שהיא תהיה מאוד מרוצה לשמוע מילים כאלו. היא מחכה לזה. אבל שום דבר. אתה אוכל, משמיד את המזון. וזהו. כיצד אתה מתכוון לשלם על האוכל שאכלת? לפחות תאמר: "את בשלנית נהדרת!" אה! אתה רוצה לומר "את אשה נהדרת!"? עוד יותר טוב. אבל צריך לומר **משהו**. צריך לקיים "מפייסו" עם אחרים.

דוגמא נוספת - נניח שהלכת להסתפר. נניח שהלכת לספר שומר שבת, וכמובן שאתה משלם לו. בסיום התספורת, אל תקום מהמקום, תשלם לו, ותצא מהמספרה. תוסיף כמה מילים: "אתה עושה עבודה טובה". הוא יסתכל עליך במבט מופתע. זו הפעם הראשונה שהוא שומע דבר כזה! אין לך מושג איזו זכות גדולה יש לך. אתה משלים בדיוק את מה שנצרך בעולם. בעולם שלנו חסרות מילים טובות. חסר עידוד!

גם אם אתה מדבר עם מיליונר, תקפיד לומר לו כמה מילים טובות. כמובן שכוונתך לא תהיה להחניף לו, מתוך מחשבה שאולי תוכל לקבל ממנו קצת כסף. לא. אתה יכול לשבח אותו ולומר: "אתה יודע, העובדה שאתה תומך בישיבה פלונית, במוסד פלוני, היא דבר גדול ועצום. יש לך זכות גדולה ביותר!"

זוהי הזדמנות לומר לאחרים מילים של עידוד. עשה לעצמך כלל לחשוב על העניין הזה. וזה כל כך קל. וככל שהדבר קל יותר, כך הוא הופך לחובה גדולה יותר. "גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת" (מנחות מג, ב) - בימים עברו, חוטי הלבן שבציצית היו זולים יותר מחוטי התכלת, ולכן מי שנמנע מלהטיל חוטים של לבן בבגדו, עוונו חמור יותר ממי שנמנע מלהטיל תכלת. מה שקל יותר, הוא חובה גדולה יותר. ומכיון שקל כל כך לומר לשני מילים טובות ומחזקות, החובה הגדולה בהרבה.

ג' - מילים מרפאות

ד"ר מרפא-לשון

כתוב במשלי (טו, ד): "מִרְפָּא לְשׁוֹן עֵץ חַיִּים" - פירוש הדבר, שאם תחנך את עצמך לעודד אחרים, לתת להם הרגשה טובה, אתה תהפוך לפרופסור גדול לרפואה.

בעזרת הלשון תוכל לפעול יותר ממה שפועלים הרופאים; יש אנשים כאובים, והם זקוקים לחיזוק - כל אחד זקוק למילה של עידוד, ביטוי של ידידות או מחמאה. אתם תהיו מופתעים לגלות כמה חשובה היא מילה טובה. גם אם בן שיחתכם הוא אישיות תוססת, אחד שמרבה

השתמשת בלשונך להיפך, לאונאת דברים? הקב"ה מנסה אותך כל יום, כל היום. כל אדם שאתה בא עמו במגע הוא נסיון, וככל שאתה בא במגע עם יותר אנשים, יש לך יותר נסיונות.

עליך לדעת, שבענין הזה, אשתך היא כמו כמה וכמה אנשים! אין לך רק אשה אחת. גם אחרי חרם דרבינו גרשם, זו אינה אשה אחת. כי כל אותן פעמים בהן אתם נפגשים, שווים למפגש עם אנשים רבים. כך לאידך גיסא - מצד האשה. כל מפגש כזה הוא עוד הזדמנות, עוד נסיון. שלושים הפעמים בערב אחד שהיה לכם איזה משא ומתן, דיבור, החלפת מילים, אלו הם שלושים מפגשים; זה כמו שלושים אנשים נפרדים.

אשר על כן, עם מי יש יותר הזדמנויות לנצל את הלשון עבור חסד - מאשר בעל עם אשתו ואשה עם בעלה - הם רואים זה את זה יותר מכל אדם אחר. מה לי מפגש עם האשה או עם השכן ההוא או ההוא או ההוא? אשתך היא כמו מאה שכנים. כל מפגש הוא נסיון חדש - האם השהות במחיצתך היתה נעימה עבורה, או שמא להיפך?

הפגש בשבחיה

כשאשתך מבשלת עבורך ארוחת ערב - תחמיא לה. תאמר לה שהאוכל טעים. על פי רוב הוא טעים, וגם כשלא, תגיד בכל זאת שהוא טעים. יש לך מושג כמה זה מעודד? אולי אתה חושב שאין לזה משמעות, אבל יש לזה משמעות רבה! בחר את המילים שלך; תאמר רק שבחים ומחמאות. כשאשתך מגישה לך משהו לאכול, זוהי הזדמנות. ויש הזדמנויות נוספות; כשאתה נכנס הביתה, אתה יכול לומר: "כמה נקי ומסודר כאן!" או לחילופין: "איזו בעלעבוסטע נפלאה!" מפעם לפעם, תאמר לאשתך שהיא אשת חיל. תביע הערכה - זה לא עולה לך כסף. האדם מסוגל למצוא את המילים הנכונות, וזהו תפקידך - למצוא דרכים להחמיא לאשתך. הפגש בשבחיה, ואל תעשה זאת פעם אחת, כדי לצאת ידי חובה, אלא תחקור ותחפש במה להחמיא - זוהי משימתך!

לפעמים כדאי לקנות לה מתנות קטנות. יש בעלים שכושר ביטוי אינו הצד החזק שלהם - הם מוכרחים ללמוד את זה, לתרגל את זה; גם אם זה נשמע מוזר בתחילה - תתמיד בזה. אבל לפעמים, עד שתלמד את המלאכה, תוכל לקנות לאשתך מתנות קטנות. אם קשה לך לבטא את עצמך, אחת הדרכים שבהן יכול הבעל להחמיא לאשתו ללא הרף, הוא על ידי קניית מתנה קטנה, בלתי יקרה, לפחות פעם בשבוע.

תפקידה של האשה

הדברים אמורים גם לנשים כלפי בעליהן. בעלך אולי מראה חזות של מי שאינו זקוק למחמאות, אבל הוא משתוקק ל"תורת חסד על לשונך" של אשתו. בעלך חזר לאחר יום ארוך במשרד או בחנות - הוא חווה כל כך הרבה מתח עם לקוחות, מפקחים ומתחרים. אולי הבוס התייחס

תמריץ לעשות מעשים טובים. אבא או אמא שרואים את בנם מברך בכוונה - צריכים לשבח אותו. העיקרון הזה של "מרפא לשון" - של מילים טובות, מחמאות, עידוד, ודברי שבח, הוא אחד היסודות של בית יהודי.

ואגב, ילדים צריכים גם כן לחפש הזדמנויות לעודד את הוריהם. אל תשכחו את זה - צריכים לתת עידוד לאבא ולאמא - זה לא הולך רק בכיוון אחד. ישנם דרכים שבהם תוכלו לתת עידוד להורים, וזהו דבר חשוב ביותר, מפני שהעולם כולו עסוק בלעשות ההיפך. מילים ספורות של עידוד המגיעות מצד הילדים להורים, יש להן משמעות רבה!

זעקת רבים

כמה קל לזכות לחיי העולם הבא - אילו רק הבעל היה מקפיד, בתור עיקרון, להחמיא לאשתו מפעם לפעם. זוהי זעקתן של נשים רבות מאוד: "מעולם הוא לא החמיא לי, אפילו לא פעם אחת!" הן טוענות. והנה, הבעל הוא אדם ישר. הוא אינו אדם שטחי, והוא חושב שהדיבורים הללו מגוחכים. הוא חושב לעצמו: "היא יודעת שאני מעריך את מה כל שהיא עושה - האם אני צריך לומר את זה?" ובגלל שהוא חוסך במילים, חייו עוברים, כאשר הם מלאים בהזדמנויות אבודות.

חשוב מאוד לזכור שיש בידינו אוצר של זהב, שאינו עולה לנו גרוש. אשתך עומדת שם ומצפה לקבל ממך עידוד. אשתך המסכנה, לאחר שהזיעה יום שלם במטבח, לאחר שעות של טיפול בילדים, ממתנה ומצפה לזה; לו היית מוכן לנדב לה מילה או שתים של שבח ועידוד, אינך יודע מה היית משיג על ידי זה. אתה יכול לומר: "אני רואה כמה קשה את עובדת כדי להכניס את השבת. איזו מצוה גדולה היא זו, להיות עסוקה בזה כל היום!" תגיד משהו כזה; תשבח אותה, תחמיא לה. במילה אחת, מתחשבת וטובה, תוכל לנחול הצלחה בכל מגע עם אשתך. ולא רק עם האשה, כל אדם שאתה פוגש בו - זו הזדמנות נוספת.

עשרות הזדמנויות יומיומיות

צריכים להבין, שהאדם נמדד כפי מספר האנשים שהוא בא עמם במגע, בצורה מוצלחת. כדאי להקדיש זמן לחשוב על כך; לערוך חשבון הנפש על זה. ואז אתה מתחיל לחשוב. בבוקר הלכת לתפילה, ובדרך פגשת מישהו, וגם בבית הכנסת באת במגע עם כמה אנשים. עם רובם לא החלפת מילה, אבל אולי עם אחד או שניים כן דיברת. אחר כך חזרת הביתה לאכול ארוחת בוקר, ושם פגשת את בנך שבדיוק עמד לצאת מהבית, בדרכו לתלמוד תורה. לאחר מכן, רצת לתחנה כדי לתפוס את האוטובוס - נהג האוטובוס זה עוד אדם שפגשת. ואז במקום העבודה או להבדיל בכולל, פגשת עוד כמה אנשים.

תחשוב על היום שעבר עליך - כמה מוצלחים היו שלושים-ארבעים-חמישים המפגשים הללו? האם עמדת במשימה החשובה של "מרפא לשון", או שמא ח"ו

הראשון. נכון שזהו רעיון טוב לחשוב על כך? הפסקה; טוב מאוד!

כמובן שמנהגי הספירה הם דבר טוב מאוד. בימים אלו אנחנו מונעים מעצמנו דברים מסוימים, ואנחנו דומים במידה מסוימת לנזירים. בדומה לנזיר, כך גם אנחנו לא מסתפרים. אבל השי"ת אומר: "בבוא יום ל"ג בעומר, אני נותן לכם הפוגה; כעת אתם יכולים לנוח ממנהגי הספירה".

אתם חושבים שלא נכון לחשוב על זה?! להיפך, זהו רעיון טוב מאוד! אין כל ספק בכך! זה לא במקרה. ל"ג בעומר הוא כמו אי, ואצל חלק מהאנשים, מנהגי הספירה באים לסיומם ביום זה.

עם זאת, אם נרצה לדבר יותר על עניינו של ל"ג בעומר, עלינו לעסוק ברבי שמעון בר יוחאי, ובנס הגדול שהתרחש לו. רשב"י היה אדם, שבגלל שהוא אמר את האמת וגינה את הרומאים, הוא נאלץ להסתתר מפני הרומאים שביקשו להרוג אותו.

לכאורה, הצורך שלו להסתתר אמור היה להיות אסון עבור הרוחניות שלו. הוא הלך יחד עם בנו, שלא היה יכול ללכת ללמוד בישיבה. הוא חי בתוך מערה יחד עם אביו במשך שלוש עשרה שנה! אתם חושבים שזה לא היה קשה? זו מכה קשה ביותר! זה אמור היה להמיט עליהם חורבן!

אבל מה קרה שם בפועל? במערה הם הגיעו לפסגת השלמות. הם ישבו במערה לבדם, בלי בית מדרש, בלי רבה'ס, בלי חברותות. וללמוד בלי חברים זו בעיה. "מאי דכתיב (ירמיה נ, לו), 'חרב אל הבדים ונואלו' - חרב על צווארי שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד, ולא עוד אלא שמטפשי" (מכות י, א). מי שלומד בלא חברותא הופך לטיפש; הוא לא מבין את סברות התורה. עם זאת, הם הפכו לגדולים. רבי שמעון בר יוחאי גדל מאוד מאוד, ורבי אלעזר בנו גדל אף הוא מאוד מאוד כתוצאה מכך. רבי אלעזר בן רבי שמעון היה אדם מיוחד במינו, שידוע כמי שאירעו לו ניסים.

וכל זה הגיע כתוצאה מגזירת הרומאים. גזירה זו היתה דבר איום ונורא! אין ספק שלצאת לגלות ולהסתתר הוא צרה. אבל בסופו של דבר התברר שצרה זו היתה הטובה הגדולה ביותר עבורם, כי בזכותה הם השיגו את פסגת השלמות שאליה הם יכלו להגיע.

מזה אנחנו לומדים שלפעמים מה שנראה בעיני הבשר שלנו כצרה, מה שנראה לנו כדבר שיש להצטער עליו, הוא באמת חסד ה'. גזירה זו של הרומאים היתה חסד ה'. וכך גם בנוגע לגלותנו; הגלות שאליה שלח אותנו השי"ת, היא חסד גדול מאיתו. עלינו לדעת שזהו דבר גדול עד מאוד. זהו חסד גדול ביותר עבורנו. מי שיקרא את פסוקי התוכחה בתורה וילמד אותם, יראה שכל אחת מהפורענויות הוא חסד גדול מאוד. מי שילמד אותם היטב, יראה שזהו חסד גדול.

עלינו לדעת שהקב"ה תכנן את חיינו כך שאותם דברים שנראים לנו כרעים, הם באמת לטובתנו. הצרות שאנחנו עוברים הם אלו שיגרמו לנו להיות טובים ביותר שאנחנו יכולים להיות. זהו אחד העניינים של ל"ג בעומר.

אליו בצורה לא יפה, והוא מותש. אם את אשה חכמה, תאמרי לבעלה: "חיים, כמה טוב לראות אותך. הכנתי לך ארוחת ערב מיוחדת".

אשה צריכה להביע הערכה לבעלה, וכמה שיותר. אם בעלה עוסק בתורה, עליה לשבח אותו. כל דבר שהוא עושה - לשבח אותו. אין זה אומר שהיא צריכה לעמוד כל היום כמו ציפור שיר ולשיר את שבחיו, אבל עליה לחפש הזדמנויות לומר לו מילה טובה. "חיים, תיקנת היטב את הכיור במטבח. הוא ממש עובד מצוין עכשיו", או: "אתה נראה טוב היום" - כל זה הוא חלק מעבודת החיים של "מרפא לשון".

תחילתה של עבודת חיים

אשר על כן, כאשר אנו קוראים בפרשה על הלאו של אונאת דברים, כאשר אנו לומדים את דברי חז"ל המתארים את גודל רשעותו של מי שפוגע בחבירו במילים - עלינו להבין שההימנעות מעוון זה היא רק תחילתה של עבודת חיינו. גם מי שמצליח בתחומים אחרים של עבודת ה', אם הוא משפיל את חבריו ומזלזל בהם, פירושו של דבר שהוא עושה בדיוק להיפך מעבודת החיים, מהמשימה הגדולה שהטיל עלינו הקב"ה.

האנשים שיש להם שכל בקדקודם, וחושבים על ההזדמנות האדירה שיש להם, לא יסתפקו רק בכך שהם לא פוגעים בזולת ומביישים אותו. לא מספיק להימנע מלדבר על השני בזלזול ולהשפיל אותו. זהירות מאונאת דברים היא דבר הכרחי, אבל זה לא מספיק. למען האמת, זהו רק הבסיס לעבודה גדולה בהרבה - למשימה הנפלאה של "מרפא לשון".

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

קונים "מרפא לשון"

עוון אונאת דברים חמור יותר מגזל. מילים פוגעות דומות לחרב חדה ולא רס של נחש. השבוע ניקח על עצמנו בלי נדר משימה - לדבר מילים מרפאות ומעודדות. לפחות שלוש פעמים בכל יום, נשתמש בלשון שלנו כדי לתת למישהו הרגשה טובה, וכך נזכה לאחת-עשרה ברכות.

שאלה:

מהו עניינו של ל"ג בעומר?

תשובה:

הענין הראשון הוא, שהקב"ה הוא רחום וחנון, והוא נותן לנו יום של הפוגה ממנהגי ספירת העומר. זה הדבר

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
148

איך זכה יהושע שהשם שומע בקולו

פרשת בהר
תשפ"ד

וכבר אמרתי פעם בשם החפץ חיים שאמר מנין אנו יודעים שמחר השמש תזרח ויהיה יום ואחר כך השמש תשקע ויהיה לילה ושוב השמש תזרח, מהיכן אנו יודעים זאת ומי הבטחינו על כך שהעולם ימשיך תמיד להתנהל כך, אלא אמר הח"ח אנו יודעים זאת ממה שהבטיח הקב"ה לנח אחר המבול ואמר לו ויום ולילה לא ישתנו, לא ישתנו סדרי בראשית, תמיד יהיה יום ולאחריו לילה ולמחרת שוב פעם יום וחוזר חלילה, אך הנה לא אמר הקב"ה כמה זמן יה' היום, ולכן כשיהושע אמר לשמש שתעצור, היא נעצרה והיום נהיה יותר ארוך בשתיים עשרה שעות יותר, וכשנתבונן נבחין שאם במקומו של יהושע היום התארך אז בצד השני של העולם שהיה אצלם לילה, הלילה שלהם נעשה לילה ארוך בעוד שתיים עשרה שעות, שהרי השמש התעכבה אצל יהושע ולא המשיכה במסלולה הקבוע, וכל האנשים שהלכו לישון כשהיה לילה קמו משנתם והנה עדיין לילה, אין אור ברחובות, עד שנודע להם סיבת הדבר מפני שיהושע באמצע להלחם עם מלכי האמורי והוא עצר את השמש כדי שיוכל להמשיך להלחם בהם, נמצא שבכל העולם ידעו שיהושע עצר את השמש במקומה, היה זה קידוש השם גדול, שכולם הבינו שיהושע הולך וכובש את ארץ ישראל והבורא עולם עוזר לו במלחמתו.

שמועו של יהושע מתפרסם בכל העולם

ובזה נבין מה שאמר הנביא הלא היא כתובה על ספר הישר, וספר הישר היינו ספר בראשית, והיכן נרמז בספר בראשית שיהושע העמיד את השמש, ופירש רש"י שם שזה כתוב בפרשת ויחי, כשיוסף הביא את אפרים ומנשה שיתברכו מיעקב אבינו, שם יוסף את אפרים בשמאלו של יעקב ואת מנשה מול ימינו כדי שיעקב יניח יד ימינו על מנשה שהוא הבכור, אבל יעקב אבינו הפך את הידים, ושם את יד הימין שלו על אפרים, וכשראה זאת יוסף ניסה להוריד את ידו של יעקב ולשים אותה על יד מנשה באומרו כי מנשה הוא הבכור, אמר לו יעקב ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים, ואומר רש"י שם שהכוונה היא שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל, וזרעו יהיה מלא הגוים - שכל העולם יתמלא בצאת שמעו כשיעמיד חמה בגבעון וירח בעמק אילון. אז כשיהושע העמיד את החמה בגבעון, כל העולם שמע על זה, השמש נעצרה והיום התארך בשתיים עשרה שעות והירח גם הוא עמד על מקומו ונתארך הלילה בשתיים עשרה שעות, וכך יצא שמעו של יהושע בכל הגוים ונתפרסם לכולם על גדלותו של יהושע שהעמיד את החמה כדי להמשיך במלחמה.

יהושע זכה לכך מכוח התמדתו הגדולה בתורה

והנה הנביא מתפעל ממעשה זה של יהושע ואומר, ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע השם בקול איש כי השם נלחם לישראל, הנביא מתפעל מזה מאד שיהושע עצר מעצמו את השמש, לא שהקב"ה אמר לו תאמר לשמש שתעמוד ונעמדה, אלא יהושע על דעת עצמו החליט להעמיד את השמש, וכזה דבר שהקב"ה שומע בקול איש אומר הנביא שלא היה עד אז ולא יהיה עוד אף פעם. ויש להתבונן איך זכה יהושע לדבר כזה, איך זכה שהשם שומע לו לשנות סדרי בראשית, וכשנדע מה היה יהושע נדע את התשובה לזה, יהושע הרי היה מתמיד גדול אצל משה רבינו, לא מש מתוך האהל, כל הזמן ישב ולמד, כתוב במדרש שעליו נאמר הפסוק נוצר תאנה יאכל פריה, שבזכות ששמר תמיד להתמיד בלימוד התורה, נער לא ימיש מתוך האוהל, לכן הוא זכה למה שזכה, עד שנאמר בו שיצא שומעו מלוא הגוים.

הגבעונים רימו את ישראל

בספר יהושע (פרק ט') מסופר שהגבעונים התחפשו ועשו עצמם כאילו באו מארץ רחוקה וכך באו אל יהושע ויהושע כרת עמם ברית ונשבעו להם נשיאי העדה שלא יגעו בהם לרעה, ולאחר מכן נודע לכולם שאותם אנשים אלו הם הגבעונים שהיו משבעה האומות שנצטוו ישראל עליהם בלא תחיה כל נשמה, איך כיון שהם נשבעו להם שלא יגעו בהם לא הרגו אותם שהחילול השם שיש בהפרת השבועה דוחה את הלאו של לא תחיה כל נשמה.

מלכי האמורי נלחמים בגבעונים

וכתוב בנביא שאדוני צדק מלך ירושלים שמע שהגבעונים השלימו עם ישראל, וכאשר שמע אדוני צדק שהגבעונים כרתו ברית עם ישראל הלך והזעיק את מלך חברון ואת מלך לכיש ואת מלך ירמות ואת מלך עגלון, כדי שיבואו עמו להלחם בגבעונים שהשלימו עם ישראל. וכל זה מפני שכולם ידעו היטב מה עושה יהושע, כפי שהם ראו מה עשה יהושע שכבש את יריחו וחיסל את כולם, מאיש ועד אשה נער וקן, לא השאיר אף אחד, ואותו דבר עשה יהושע גם בעי, כולם ידעו שהשם ציווה לא תחיה כל נשמה, וכך אמרו הגבעונים כשהשיבו לטענת יהושע אליהם למה רימתם אותנו, והם השיבו כי הוגד להם את אשר צוה ה' לתת לכם את כל הארץ ולהשמיד את כל יושבי הארץ מפניכם ונירא מאד לנפשותינו מפניכם ונעשה את הדבר הזה - והיינו שתשובתם היתה שאנו נמצאים במצב של פיקוח נפש, ומפני שאנו לא רוצים למות לכן רימנו אותכם, כדי שתחיו אותנו. עכ"פ כולם ידעו על האיסור לא תחיה כל נשמה, ולכן אמר אדוני צדק הם הגבעונים השלימו עם ישראל ולכן עוד מלכים וישרלימו עימם ולא ישאר מי שילחם איתנו נגד ישראל, לכן הם רצו להרוג את הגבעונים כדי שכל מלכי כנען יפחדו לעשות איתם שלום ואז ממילא לא תשאר ברירה אלא להלחם בהם.

יהושע נלחם במלכי האמורי ומשיעים מסייעים בידו

וכשהגבעונים ראו שחמשת מלכי האמורי עלו להלחם בהם, שלחו הגבעונים ליהושע לאמר אל תרף ידיך מעבדיך, עלה אלינו מהרה והושיעה לנו ועזרנו כי נקבצו אלינו כל מלכי האמרי יושבי ההר, וכאשר שמע זאת יהושע ניצל את הזדמנות זו להרוג את חמשת מלכים אלו, ומספר הנביא ואומר, ויעל יהושע מן הגלגל הוא וכל עם המלחמה עמו וכל גבורי החיל, ויהם השם לפני ישראל ויכם מכה גדולה בגבעון וירדפם דרך מעלה בית חורון ויכם עד עזקה ועד מקדה, ויהי בנוסם מפני ישראל, הם במורד בית חורון והשם השליך עליהם אבנים גדלות מן השמים עד עזקה וימותו, ואבנים גדולות אלו שירדו מן השמים הם אבני ברד, כמו שכתוב אחר כך בנביא רבים אשר מתו באבני הברד מאשר הרגו בני ישראל בחרב, כמו שירד ברד במצרים הוריד עליהם השם אבני ברד גדולות וכן נהרגו מהם רבים.

יהושע עצר את השמש כדי שיוכל להמשיך להלחם

והיה זה לפנות ערב ועד מעט והחמה שוקעת, וטרם הספיק יהושע להרוג את כולם, ובזמנם לא היה חשמן ותאורה כמו שיש היום, ולאחר שקיעת החמה יש חושך ואפילה ואי אפשר לעשות ככה מלחמה, אז נעמד יהושע מעצמו לעיני ישראל ואמר שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון, יהושע אמר לשמש שתעצור על מקומה ולא תשקע, והשמש נעצרה, וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי איביו הלא היא כתובה על ספר הישר ויעמוד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים, ומבואר בנביא שהשמש נעצרה כך ברקיע כיום תמים כלומר למשך שתיים עשרה שעות!

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"לא ראינו מעולם אדם בשמו"ע מחזיק יד אחת בסידור ויד שניה בעלון"

קפה, אבל שיקפידו שיהיה שם נקי, יש כאלו אנשים, א"א לחנך אנשים, זה הטבע שלהם, אבל מי שיכול ומסוגל, אם הוא רואה לכלוך שהשאירו שם, שירים וינקה, שיהא נקי כראוי לביהכ"נ.

...אני ראיתי בעיניים שלי את ר' חיים כל חזרת הש"ץ עם האצבע מצביע בסידור! גם הרב אלישיב עשה ככה! בב"י כתוב שיש שלש תפילות, יאמין זה תפילה, שמו"ע זה תפילה, והתפילה הכי חשובה היא חזרת הש"ץ, הוא מוציא את כולם. לא ראינו מעולם אדם בשמו"ע מחזיק יד אחת בסידור ויד שניה בעלון, שמו"ע כולו לה'. אז ר' חיים מבין מהב"י שחזרת הש"ץ היא גם תפילה שהרי החזן מוציא אותך, וא"כ מהיכי תיתי להסתכל במקומות אחרים? האנשים האלו הם לא היו נתונים לשום השפעה, מה שכתוב כתוב, ולכן כל חזרת הש"ץ הצביעו בסידור.

האמת היא שהמשנ"ב מביא את זה [ס"י קכ"ד ס"ק כ"ו] "כתב בשל"ה ראיתי מהחרדים אל דבר ד' שמשמין הסידור בפניהם בשעת חזרת הש"ץ ועיניהם וליבם שם שלא יראו חוצה, ואז מכוונים על כל מילה ומילה", עכ"ל, רק תמיד חשבתי שזה מידת חסידות, נו, בסדר, אני לא כזה בעל-מעלה, אבל הרי זה עוד סוג תפילה שחז"ל תיקנו שהחזן מוציא אותם וזה לא רק תפילה של הש"ץ. אז כמה חשוב שאדם יעשה לעצמו הנגהה כמו ר' חיים קניבסקי וכמו הרב אלישיב, מצביעים בסידור! אא"כ הוא כהן, זה משהו אחר, זה מצוות היום, או שהוא לוי, הוא צריך ליטול ידים, וגם מי שהוא כהן או לוי הוא לא חייב לדבר, עושה מה שצריך וחוזר מזה צריך להקשיב כל הזמן. ואצל הרב אלישיב נהגו בר"ה ויו"כ כמה שזה ארוך היו עומדים כל החזרה; בפיוטים היו יושבים, אבל בחזרה היו עומדים (במ"ב כתוב שיש ענין לעמוד בפיוטים שפותחים את ארון הקודש, ולכן היה שם ניגון מיוחד לזה, אבל ניגון עוד יותר מיוחד לחזרה שבו צריך לעמוד), והרב אלישיב בזקנותו עם כל חולשתו והוא הרי שבר את הרגל והלך עם הליכון, הקפיד לעמוד בחזרת הש"ץ של החזן. אמר לי משהו, יהודי בן שמונים פלוס, שהוא, אין לו כח והוא יושב בחזרת הש"ץ, אבל יום אחד התפלל שם בקרוואן אצל הרב אלישיב והוא רואה בן אדם בן מאה פלוס עומד כל חזרת הש"ץ, מאז כבר אין לו חשק לשבת, הרב אלישיב עומד והוא יושב!!! (כמובן, הוא לא היה במצב של אונס, רק היה קשה לו). היחס לחזרת הש"ץ צריך להיות כחלק מהתפילה.

היה פעם חכם טולדנו, הרה"צ ברוך טולדנו זצ"ל. הסטייפלר שלח את ר' חיים שילך פעם בחודש בערך לראות את חכם טולדנו. ר' חיים ראה את הסטייפלר והחזו"א ובכ"ז הסטייפלר שלח אותו לראות. והוא היה הולך מידי פעם וחוזר, לראות צדיק. והצדיק הזה נכנס פעם לביהכ"נ וראה שמדברים בחזרת הש"ץ, הוא נעמד על ספסל וסימן לחזן שיעצור, ואמר: "רבותי, גנוב, גזל, יש להם כפרה, אבל מי שמדבר בחזרה אין לו כפרה! כך כתוב בשו"ע גדול עונו מנשוא", הוא ככה, וכולם בכו איתו ביחד, וכמובן היה שם חיזוק גדול, והוא אמר לחזן להמשיך.

ר' חיים, כולם דיברו על ההתמדה וכו', כשהוא הגיע להתפלל מתחילת התפילה עד סוף התפילה לא הסתכל לשום מקום. והוא החמיר, אמר לבנו שיקבל ע"ע בבר מצוה לא לחלוץ את התפילין עד הקדיש האחרון. ועוד דבר הוא החמיר, לא לחלוץ את התפילין בביהמ"ד רק בחוץ [כנהגת הגר"א]. ויש בזה כבוד שמים. אם היה מתחיל לגלגל הרצועות ופתאום הוא שמע 'קדיש' היה מפסיק מיד אפי' באמצע חצי גלגול מיד הפסיק! קדיש! הרי כתוב במ"ב שלא יעשה כלום באמצע קדיש. אם היה מחזיר ספר לארון והתחילו קדיש היה כמו 'מכת חושד'! לא היה עוזב את הספר עד אחר קדיש. אצל ר' חיים השו"ע היה ככה ישר עד הסוף.

ואם מחנכים בית-כנסת ומקבלים על עצמנו למשך שנה בל"נ כמו שאמרנו מיברוך-שאמר' עד אחר 'תתקבל', ובשבת יש גם את החלק של ה"שבעה קראים", ומוסף עד 'תתקבל' וגם מנחה ומעריב, בעז"ה המקום הזה יהיה בית אלוקים! השראת השכינה! כל התפילות יתקבלו בו ברחמים וברצון.

בירורי הלכה

פסקי הלכות בעיין התנהוה הראויה בבית הכנסת מתוך חוברת הלכות בית הכנסת אשר יוצא לאור ע"י ביהכ"נ דקהילת 'מרומי שדה' מודיעין עלית. (כפי שהבאנו בעבר קהילה זו הינה מקהילות הקודש אשר מתחזקים בתדירות בשמירת קדושת ביהכ"נ, ובשבת מתקיים לימוד אבות ובנים בהלכות ביהכ"נ) [חלק ג']

בשם ספר הזקנונות.

ב. אין לצעק בבית הכנסת, בדרך היושבים בבית המלך שאין מגביהים קולם לקני המלך אלא מדברים בנחת וכבד ראש. ולכן אם צריך לקרא לחברו הנמצא

דברי חיזוק בעיין כבוד ומורא בית הכנסת מאת הגה"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א. [בחננוכת ביהכ"נ "שומרי שבת" ב"ב, סיון תשפ"ב].

...הקידוש ה' הכי גדול הוא שנבנה עוד מקום תורה ועוד מקום תפילה, אבל צריכים לראות שזה יהיה קידוש ד' ולא חילול ד'.

דבר ראשון, מה שכולם יודעים, כשלא מדברים בתפילה בחזרת הש"ץ ובקדיש זה קידוש ד'! רבינו-יונה כותב "מספרים שבחו של הקב"ה", אם אדם מדבר באמצע איפה הקידוש ד'?

ואם המשנ"ב מביא שבת-כנסת נחרבו בשביל זה, ולפני שנתיים (שלוש שנים) דבר שלא קרה בהיסטוריה מאז החורבן, כל בתי הכנסת בעולם נסגרו חודשיים היינו בחוץ התפללנו בחצירות וכו', וכשחזרנו בתשובה ועשינו חיזוק והחלטנו שאין פלאפונים בשעת התפילה, ה' החזיר אותנו. לא הם זורקים ומחליטים, הכל מאת ה'. וכשהתחזקנו ד' החזיר אותנו. עכשיו מידה טובה מרובה, אם נחרבים בתי-כנסת בשביל שמדברים באמצע אז כמה בתי-כנסת יבנו מזה שלא מדברים, אנחנו לא יודעים מה זה שכן, אבל הנה נעשה חשבון, חמש מאות בתי כנסיות יבנו בזכות זה שלא מדברים.

כמה חשוב חיזוק שעושים "זה שער השמים" - אין דיבורים מתחילת התפילה, מ'ברוך-שאמר' עד אחרית תתקבל. בשבת, הרי התפילה ארוכה, אפשר לחלק את התפילה לשלושה חלקים: א) שחרית לבד, מ'ברוך-שאמר' עד 'תתקבל'. ב) שבעה קראים, מה'ברכו' הראשון עד 'מפסיר'. ג) מוסף, מהקדיש שלפני שמו"ע עד אחרית 'תתקבל'. ומנחה מהקדיש ובא לציון עד אחרית 'תתקבל'. אין לתאר ואין לשער איזה ישועות יהיו בעז"ה אם נזכה לעמוד בזה.

היה פה בבני-ברק רב"ה, הוא נפטר ביו"כ, הרבי מלעלוב זצ"ל, הוא מאוד נלחם ע"ז כל החיים. יש המון סיפורי מופתים על אנשים שהלכו לקבר שלו וקיבלו ע"ע שלא לדבר בתפילה וכו' לראות ישועות שלא כדרך הטבע. נשאלו אותי כמה זמן צריך לקבל ואמרת שנה, אני מבין ששנה זה 'ויהי לתקופות הימים', 'ימים' זה שנה, יוסף הצדיק ישב י"ב שנה בבית-הסוהר, שנתיים על שאמר 'כי אם זכרתנני' והזכרתני, ועשר שנים על מה שדיבר על האחים, על כל אח שנה, אז רואים שעושה - זה שנה! ואם רוצים לזכות לברכה זה שנה).

אני מכיר הרבה עובדות וסיפורים שהיו. ראיתי ספר עם סיפורים על ניסים שהיו שם. לדוגמה, הסיפור על ילד שבלע בורג, ויש שם תמונה עם צילום איד שרואים את הבורג בתוך המעיין, ולהוציא את זה היה צריך ניתוח מסובך עם נזק לילד והרופאים התבוננו איד לעשות את הניתוח עם כמה שפחות נזק לילד, כך או כך, בינתיים האבא שהיה בלונדון ביקש ממכר שילך לקבר של ה'לעלובער' ויבטיח שם בשמו שהוא לא ידבר בביהכ"נ וגם חיזק אחרים לא לדבר, אחרי יומיים לפתע הבורג יצא, הרופאים השתוממו. זה לא כמו בורג בקנה בוושט שאדם אוכל ויוצא, במעיים זה מסובך.

ושמעתי פעם שהרבי מוידניץ נפגש עם הרבי מלעלוב וסיפרו זה לזה מהצרות של כלל ישראל, ואמר הרבי מלעלוב "אם החרש תחרישי בעת הזאת", אז "רווח והצלה יעמוד ליהודים", ועכ"פ רואים שיש ענין לקבל ע"ע לא לדבר ועי"ז לזכות לישועות גדולות.

אז אם בונים ביהכ"נ וחושבים לש"ש זה דבר גדול מאוד! בזוהר כתוב דברים נוראים על ביהכ"נ, הרי זה מקום השכינה! בית כנסת, אומר הח"ח וזה כתוב בזוהר, זה מעין ביהמ"ק, השכינה שורה בו; מי שמבין את זה טוב, לא יהיה מסוגל לדבר בביהכ"נ. בית הכנסת כזה שתפילה זה תפילה, ולא מדברים באמצע, יש לו יסודות איתנים וחזקים, אף פעם לא יקרה בו שום מקרה רע ופגע רע, וחוזר מזה יש זכות מיוחדת להתפלל פה, מקום כזה קדוש שלא מחללים את הקדושה שלו, המקום פתוח והתפילות מתקבלות בו.

אצל הגה"צ ר' דן סגל שליט"א היה בבית המדרש שלו חדר קפה, אבל הוא ביטל את זה. למה, כי יום אחד הוא נכנס וראה את הכללוך שם, החליט ואמר שזה לא מתאים לבית ד', שישתו מים קרים, היום זה לא מציאותי בלי חדר

בקצה אחר של בית הכנסת, יסר ויגש אליו ולא יצחק מרחוק. (ראשית חכמה
שער היראה ו, מה), פלא יועץ (ערך בית הכנסת), עבודת הקדש לחיד"א (מורה באצבע
אות קנה).

ג. אסור לעשוק בניו בבית הכנסת כדי לקבץ בלבן שאין אהבה פאהבת הקדוש
ברוך הוא. (רמ"א סי' צה, סוף סי' א, וכתבו האחרונים שהוא הדין בניו הגדולים, ומה
שנקט הרמ"א 'בניו הקטנים' אורחא דמלתא נקט, ויש להוסיף שמקורו של הרמ"א הוא
משו"ת בגמין זאב בשם ספר האגדה, ושם כתב 'בניו' סתם ולא חלק בין קטנים
לגדולים. וכן הוא לשון ספר חסידים (סי' רנה) 'לא ינשק אדם בבית הכנסת את בנו'.
וכן מסתבר שכן סבת אסור הנשוק הוא כדי לקבץ בלבן שאין אהבה פאהבת הקדש,
ולפי זה אין חלוק בין קטנים לגדולים. ואולם בספר צדקה ומשפט (להגרי"י בלויא זצ"ל,
פרק יב הערה יב) הבין שמה שכתב הרמ"א 'כדי לקבץ בלבן שאין אהבה פאהבת הקדש',
הכוונה לקבץ בלבן של הקטן, ולפי זה אפשר שיש חלוק בין בניו הגדולים לבניו הקטנים).

ו. יש שכתבו, שהנוהגים לעשוק ידי תלמיד חכם או אביו בדרך כבוד, מתר לעשות
כן בבית הכנסת כיוון שעושה כן לכבודו, ומצוה היא שהרי הוא חובב בכבודו,
וכבוד שמים הוא. (בן איש חי שנה א פרשת ויקרא אות יא) והבואו דבריו בכף החיים
(סי' קנא אות ו). וכן מבאר בש"י חמד (מערבת הק' כלל זה ד"ה ואני) שכתב כי המנהג
פשוט בערי תוגרמא (- טורקיה) שאחר תפלת ליל שבת כל העם נושקים את יד חכם
הקהל. ובבן איש חי שם כתב שאין לנשק יד העולים לתורה ואם אינו אביו או רבו
שחיב בכבודו. אולם באור לציון (ח"ב פמ"ה אות נה) כתב שהמנושקים בביהכ"ל דרך
כבוד אחר עליה לתורה או באמירת שבת שלום וכדומה, יש להם על מה לסמוך. כיון
שאינו זה אלא דרך כבוד בעלמא ולא כמנושק בניו מתוך אהבה. ולכן אין צריך למחות
בבדם. ויש לדון לפי זה בנשוק חתן וכדומה.

ד. כהנים החולצים נעליהם לשעולים לדוכן, נקפידו להצניע את הנעלים תחת
ספסל וכדומה, שאין זה מכבוד בית הכנסת להניח נעלים במקום גלוי. (משנ"ב
סי' קכח ס"ק טו).

ה. המענין להכנס לבית הכנסת להתפלל או ללמוד, ויש לו מונדה או תרמיל או
שקיות שבהם מוצרי מזון לשקנה במכלת, וכדומה, מתר להכנס עמם לבית
הכנסת (ש"ע קנא, ו. והמקור לזה ע"ז בקצף משנה פ"א מתפלה ה"). שאין זה נחשב
כבזיון וזלזול בכבוד בית הכנסת (בפגוש שם כתב 'שכן דרך ללכת דרך ונגנבים
אפילו לפני השירים'. ויש שכתבו שבזמננו שאין הדרך להכנס לפני השירים וכל שכן
לפני מקו, ראוי להצניע מקו). ואולם אם אין בכונתו להתפלל ללמוד קצת, ורק
רוצה להניח את חפציו לשם ללכת לעסוקי אחר כך יחזיר לקחתם, אסור
לעשות כן [ואף אם בנכונתו יאמר אינה פסוק או ילמד מעט], שבזיון הוא
לבית הכנסת שעושהו כמחסן לשמירת חפציו. ובדאי לא יעזי לשמור חפציו

לכבוד מערכת 'קדושת בתי מקדש מעט' הנכבדה.
ראשית אודה בכל לבב על החיזוק הנפלא מגליונכם אשר מאיר בבתי ישראל
את קרן אורה של המצוה מדאורייתא של 'מקדשי תיראו' בזירות בכבוד בתי
כנסיות ובתי מדרשות, כמבואר בחפץ חיים בפתיחה לספר (עשין ז') ובבב"ח
סק"ח שפסק כדעת היאים סמ"ג וסמ"ק דס"ל דאף בביהכ"ל ובביהמ"ד בזמן
הזה יש מצות מורא מקדש מדאורייתא. וכן בספר המצוות שהוציא החפץ
חיים בסוף קריאת המצוה של מקדשי תיראו על בתי כנסיות מדרשות
כמצוה דאורייתא לכל דבר (יעו"ש מצוה י"ח), וכתב שם שיש להזהר בהם
משחוק והיתול ושיחה בטילה, וקדושתם חמורה מאוד יעו"ש. וכן נראה
מדברי החי' אדם כלל י"ז ס"ו דס"ל להלכה דמצות 'מקדשי תיראו' נוהגת
מדאורייתא גם בביהכ"ל ובביהמ"ד, וכל זה בבן איש חי (שא"פ ו' ויקרא) ובספר
לחמי תודה להמח"ר בסאן זיע"א (עמ' פ"ג).

ברצוני לספר מה שבידיי היו עובדא' אשר התחיל לפני כמה שנים והסתתים
לאחרונה. ובכן, לעיתים מסויימים הנני מזדמן להשתתף בתפילה בבית כנסת
מסויים בעיר מגורי אשר לדאבון לב ונפש [אז] ה' צריך תיקון גדול מאוד
בזירות בדיבורים בשעת התפילה ר"ל. אותו בהכ"ל נבנה ונוהל ע"י אדם צעיר
בריא חסון ועשיר גדול אשר למרבה הצער ה' בין הטעונוס תיקון בעניין הנ"ל.
בא' הימים שבאתי לשם נודע לי שאותו אדם לקה באופן פתאומי בדום לב
ר"ל (והי' זה ימים ספורים לאחר שראיתי בפעם קודמת כשהוא בבריאותו
השלמה והאיתנה), האיש שכב ללא הכרה קרוב לג' שבועות, עד אשר סיפר לי
ידי המשפחה, שבבית החולים בו שהה, פנו אל המשפחה בבקשה לתרום את
איבריו לחולים אחרים, מאחר שבין כה מעטים למאוד סיכויו לצאת חי.

זמן קצר לאחר כל זאת, נודמתני לבית הגר' שר' דבליצקי זצ"ל, והנה הגיע
יהודי אשר הוא מבאי בית הכנסת שם, ושאלתי בפיו, מה ניתן לעשות כדי
להציל את אותו האיש להחזירו לארץ החיים?

ואמר להם הגר' שר' זצ"ל: **שכל באי בית הכנסת יקבלו על עצמם שלא לדבר
בתוך בית הכנסת דברים בטלים מתחילת התפילה ועד סופה, ויחתמו על כך
בדף, ויתלוהו בבית הכנסת למען יזכרו וישמרו, וע"י כך מובטח שיהודי זה
יצא מאפילה לאור גדול.** ואכן כך הוי, לאחר כמה ימים שוב נודמתני לאותו
בית כנסת והנה רואה אני דף תלוי על דלת בית הכנסת, בנוסח מלא עפ"ד
הגר' שר' זצ"ל וחתומים עליו כל באי בית הכנסת. וכשפגשתי שם ת"ח
המרבץ תורה באותו בית כנסת ושאלתי מה שלו' אותו יהודי, אמר לי: מה,
לא שמעת, הוא התעורר לחיים ובהכרה מלאה והולך ומבריא, כשהוא מוסיף
לי: **מה שכתב, הדף הזה (כשהוא מצביע על הדף הקבלות הנ"ל) חולל פלאות.**

הפרטיים בארמון המלך, וקל וחומר בבית ה'. (פשוט, וכ"כ פוסקי זמננו, ראה
בספר בית יהודה סי' ד סי"ב ובספר משפן דוד פ"ה סכ"ד). ומצוי שאחר התפילה
מורידים את המגבעת והחליפה ומניחים אותם בבית הכנסת, ויוצאים לקניה
או עסוק אחר, ואחר כך חוזרים לקחתם, ולכאורה אסור לעשות כן.

ו. אסור לרוץ בתוך בית הכנסת, אלא יפסע בנחת, ויתנהג באימה ויראה (משנה
ברורה שם סכ"ד בשם המגן אברהם) שהרי הוא עומד לפני ה'. (כמו שכתב הרמב"ם
פ"ז מבית הבחירה ה"ה לענין בית המקדש 'וכל הנכנס לעזרה יחלץ בנחת ויראה עצמו
שהוא עומד לפני ה' וכו' ומהלך באימה ויראה וירצה שניאמר בבית אלוקים נהלך
ברגש'). ולכן פשוטו כמשמעו לאדם לעלות לתורה, אמנם צריך ללכת בנריות, אף
אסור לרוץ (משנה ברורה קמ"א, סכ"ה בשם אחרונים).

ז. כשהולך לבית הכנסת מצוה לרוץ [עד פתח בית הכנסת], שנאמר 'נרדפה
לדעת את ה'.' (ברכות ו, ש"ע ז, יב. נרדפה - לשון מרצה משמע, שהרדף דרכו לרוץ
- רש"י). ואפילו בשבת מצוה לרוץ לבית הכנסת. (אף על פי שבשבת אסור לפסע
פסיעה משה, אף מתר ומצוה לרוץ לבית הכנסת).

ו. נחלקו הפוסקים אם יש מצוה לרוץ כל הדרך או רק פשמיגיע סמוך לבית
הכנסת. ובמשנה ברורה פסק שעקר הריצה יהיה סמוך לבית הכנסת.

ובספר היראה לרבינו יונה כתב "ובבואו סמוך לבית הכנסת ימהר פעמיו". ומדבריו למד
הפרישה סי' צ, טו והעתיקו בפרי מגדים, שדוקא כשהוא סמוך לבית הכנסת מצוה
עליו לרוץ אף קדם לכן אין מצוה לרוץ. אבל בכנסת הגדולה הביא בשם הדרך חיים
שמצוה לרוץ כל הדרך, וכ"כ כף החיים ועוד אחרונים. ולדעתם מה שכתב רבנו יונה
"ובבואו סמוך לבית הכנסת ימהר פעמיו" כונתו שסמוך לבית הכנסת ימהר עוד יותר.
ובמשנה ברורה העתיק את דברי הפרי מגדים בשם הפרישה, ואולם שנה מעט מלשונם
והוא ש"עקר" הריצה תהיה כשבא סמוך לבית הכנסת.

ובפרישה שם כתב לבאר מדוע מצוה לרוץ רק פשמיגיע סמוך לבית הכנסת לפי שיטתו
שהמצוה רק סמוך לבית הכנסת מפני שרק שם נפר שמתכונן לשם מצות בית הכנסת
ולפי זה כתב שבשחרית כשהוא עטור בטלית ותפילין מצוה לרוץ כבר מתחלת הדרך
שהרי נפר שהוא הולך לבית הכנסת. ואולם האחרונים החולקים סוברים שמהותה של
מצוה זו אינה כדי שיהיה נפר שהולך לבית הכנסת, אלא בשביל עצמו שיזדריז למצוה.

לנסיעה ברכב: אם בית הכנסת אינו רחוק מאד מביתו, עדיף ללכת ברגל ולא
לקסע ברכב. כי בדרך מפסיד 'שכר פסיעות' (ש"ת תורה שמה סי' מ, ש"ת בצל
החקמה ח"ד סי' כא). וגם מפסיד את המצוה לרוץ לבית הכנסת. (ועי' בשו"ת ציץ
אליעזר (ח"ב סי' יז) שצדד דאפשר דטעם המצוה הוא כדי שיעזי בנריות ויפסע
הפך החיים הנ"ל, ולפי זה תתקדם מצוה זו גם בנטיס ברכב). ואם בכל זאת צריך
לקסע ברכב, יתנה את הרכב קצת רחוק מבית הכנסת ומשם ירוץ אל בית
הכנסת (פדעת הפרישה והפרי מגדים הנ"ל).

סיפור השבוע

והוסיף ואספר, שמאותו זמן ואילך נעשה שינוי דרמטי בכל ה'הולך ילך' של
בית כנסת זה, וזהירות מדיבורים בשעת התפילה וקריאת התורה נעשה 'אורח
קבע' של ממש אצל באי בית הכנסת עד יום זה, בחסדי ד' ית'.
אך דא עקא, יהודי אחד - אחד בלבד, מכל באי בית כנסת זה לצערנו לא עמד
בהתחייבות חתימתו, ונכשל רבות בהמשך הדיבורים בשעת התפילה וקריאת
התורה, עד כי למרבה הצער ה' הדבר אצלו 'הפקר' מוחלט בגדר של לא פסיק
פומי' מגרסא' ר"ל - כמה שמיחו בו ודיברו עמו - לא הועיל. כך המשיך הד'
זמן רב (ומכח מעמדו המיוחד ה' קושי רב להוכיחו איכמ"ל).
אכן לאחר כל זאת, לפתע פתאום אותו יהודי נעלם לחלוטין והפסיק כליל
לבוא לבית הכנסת, לא ראיתיו כלל וכלל זמן רב למאוד. חשבתי כנראה עבר
להתפלל בבית כנסת אחר. אמנם כנראה לא כך ה'.

לאחר כמה חדשים בשבת פרשת חיי שרה התשפ"ד נדמתני לשם לתפילת
שחרית, והנה אני רואה יהודי עם פנים עצובות - כל השמחה ממנו והלאה,
כשברזלים חיצונים מחוברים סביב לרגליו ד' ישמרנו והולך עם מקל [לערכתי
יהודי בשנות החמשים או לכל היותר תחילת שנות הששים לחייו] וא' מבני
ביתו באים ללוותו, הדבר ה' ברור, יהודי זה סובל, - סובל מאוד, ד' יצילנו.
ובתואר פניו יש דמיון ליהודי שהכרתי מלפני זמן רב, אך לאחר התבוננות שוב
ושוב ניכר היה שוני חיצוני רב מהיהודי שהכרתי פעם (הוא רחב גוף וכו')
והנוכחי דק בשר, וכן בפנים ה' שינוי וכו'). מה גם ששמתי לב שיהודי זה
במשך כל זמן התפילה וקריאת התורה לא הוציא מילה מפיו, - הייתי איתו
לפחות שעתים ומילה אחת של חול לא שמעתי ממנו כל התפילה כולה !!!
והוא שהכרתי כאמור ה' נכשל רבות בזה, והוגתי למסכנה שכנראה הוא
'אח' של היהודי שהכרתי או באקראי יש דמיון ביניהם. אמנם לאחר ששמעתי
אותו עונה 'אמן' בקול רם על ברכת א' העולים לתורה, זהיתי מיידית ללא
ספק שאכן מדובר באותו יהודי שהכרתי בעבר ומשהו בריאותי חמור עבר
עליו ר"ל.

באחת ההזדמנויות כשפגשתי 'מכר' המתפלל שם דרך קבע שאלתי אודותיו,
אמר לי: לפני כשלוש חדשים קיבל איורע מוחי ר"ל ואחד הדברים שנפגעו ה'
כושר הדיבור' שלו, אך הוסיף שלאחרונה מוחי ר"ל חל שיפור בזה.
איננו יודעים חשבונוט שמים כלל וכלל, אך ה' נראה היטב שיהודי אומלל זה
הבין שיש קשר בין סבלו הגופני לבין דיבוריו בשעת התפילה וקריאת התורה,
וחזר בתשובה שלימה, ולכשפסק לחלוטין מדיבורי איסור אלו - מעט מעט
חזר לו 'כושר' דיבורו. ד' הטוב יכפר בעדו, וישלח לו רפואה מלאה שלימה
ומהירה בתוך שאר חולי ישראל.

ספרו נפלאותיך

עובדות ומנינים על התורה

בהר תשפ"ד

לשון הספירה

"וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'" (כג טו-טז).

ובפרשת ראה נאמר עוד (דברים טז ט) "שבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה וגו'".

ויש להתבונן בענין הנוסח בספירת העומר, אשר כאשר אנו סופרים את הימים אנו מונים בתחילת היום ואומרים "היום יום אחד בעומר" "היום שני ימים בעומר", והיינו שכבר כאשר מתחיל היום מונים את אותו היום, אף שרק כעת התחיל יום זה.

ואילו כאשר מונים את השבועות ואומרים "שהם שבוע אחד בעומר" "שהם שני שבועות בעומר", המנין הוא רק כאשר מסתיים השבוע, שלאחר שעובר שבוע שלם מן הספירה אזי מתחילים להוסיף את השבועות ולומר "שהם שבוע אחד בעומר", ואין מונים את השבוע מתחילתו אלא רק כאשר הוא מסתיים.

ויש להבין מהו טעם החילוק בין מנין הימים למנין השבועות, ומדוע את הימים מונים כבר מתחילתם, ואילו את השבועות אין מונים אלא רק לאחר שמסתיימים ועוברים, ומדוע לא ימנו ויאמרו "היום יום אחד בשבוע הראשון בעומר" וכדו'.

וביאר מורי ורבי מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל, כי טעם הדבר הוא מחמת לשון הפסוקים, שבפסוק המלמדנו את ספירת הימים בספירת העומר, נאמר "תספרו חמישים יום", דהיינו שנאמרה הספירה קודם לימים, ולכן יש למנות ולספור עוד קודם שעוברים הימים, שכן הוא סדר לשון הפסוק.

אמנם בפסוק המלמדנו את ספירת השבועות בספירת העומר, נאמר בפרשת ראה "שבעה שבועות תספר לך", דהיינו שהספירה נאמרה לאחר השבועות, שמתחילה נאמר "שבעה שבועות", ורק לאחר מכן נאמר "תספר לך", ולכן יש למנות ולספור את השבועות רק לאחר שמסתיימים השבועות ונשלמו, שכאשר נשלם שבוע אחד מונים ואומרים "שהם שבוע אחד בעומר", ומשום שלשון הכתוב נאמר "שבעה שבועות תספר לך".

לא תרדה בו בפרך

[כ"ה, מ"ג] "לא תרדה בו בפרך ויראת מאלוקיך".

והיינו שהתורה מצווה לא לרדות בעבד עברי בעבודת פרך. ובסמוך [פסוק מו'] יש פסוק שלביאור רבינו יונה [שיבא בסמוך] אוסר לעשות כן לכל יהודי - ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך.

וכתב רש"י ז"ל, "מלאכה שלא לצורך כדי לענותו. אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה והוא אינו צריך, עדור תחת הגפן עד שאבוא וכו'".

ומבואר שעבודת פרך היינו עבודה שלא לצורך, וראיה לזה, שכתוב [שמות א', י"ג] שהמצרים העבידו את כלל ישראל עבודת פרך וכתוב [שם פסוק י"א] שנתנו להם לבנות את את פתם ואת רעמסס, וכתוב [עיי"ש בדעת זקנים], שפתם הוא מלשון שתאום בולע הבניין, ורעמסס היינו מלשון מתמוסס, והיינו שנתנו להם לבנות דברים שאינם מתקיימים, וזה צער גדול לאדם לעבוד וכל פעולת מעשה ידיו הולכים לטמיון.

אך ברבינו יונה שער ג' אות ס' כתב על הפסוק לקמן וז"ל, "ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך [ויקרא כ"ה, מ"ו]. לא ישתעבד

אדם בחבריו, ואם אימתו עליהם או שהם בושים להחל דברו, לא יצווה אותם לעשות קטנה או גדולה, אלא לרצונם ותועלתם, ואפילו להחם צפחת מים או לצאת בשליחותו אל רחוב העיר לקנות עד ככר לחם, אבל אדם שאינו נוהג כשורה מותר לצוותו לכל אשר יחפץ".

ולדבריו עבודת פרך היא לעשות דבר שלא נעים לך לסרב. וישנם דוגמאות מצויות, מבוגר מבקש מילד לסדר, ללכת לחנות, וכו' והילד פוחד לסרב והרי עבר על עבודת פרך לרבינו יונה.

כמו"כ לפעמים אדם מבקש מילדים לעשות משהו ומבטיח להם שכר-ממתק וכי"כ ובסוף לא נותן להם, ועובר על ביומו תתן שכרו ועל לא תלין וכן עובר בלא תעשוק, ויש להיזהר בזה הרבה. (הרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א בס' מחזה אברהם)

א'. [כ"ה, מ"ז-מ"ט] "וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר. אחרי נמכר גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו. או דדו או בן דדו יגאלנו וגו'".

ובמדרש אסתר רבה [פרשה י', י"ג] כתוב, "אמר רבי ברכיה הקדוש ברוך הוא כתב גאולת ישראל בתורה דכתיב (ויקרא כ"ה) וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו', יד גר ותושב זה המן שנתגדל ונתעשר והשיגה ידו לשקול עשרת אלפים ככר כסף ונקרא גר תושב שהוא מזרעו של עמלק והיה גר במדי ופרס, (שם) ומך אחיך עמך אלו ישראל שהיו דלים ומכים, (שם) ונמכר לגר תושב שמכרם אחשוורוש להמן להשמיד להרוג ולאבד, (שם) או לעקר משפחת גר שעשה עצמו עבודת כוכבים הדא הוא דכתיב כורעים ומשתחווים להמן, (כ"ה) אחרי נמכר גאולה תהיה לו שגאלם הקדוש ברוך הוא מיידו והצילם מגזרתו ופדאם, (שם) אחד מאחיו יגאלנו זה מרדכי דכתיב ביה ורצוי לרוב אחיו, (שם) או דודו או בן דודו יגאלנו זו אסתר שהיתה בת דודו ונגאלו ישראל על ידיה, (שמות י"ז) כי מחה אמהה את זכר עמלק מחה בעולם הזה אמהה לעולם הבא, את זכר עמלק זה המן קרי ביה זכר עמלק ואף יעקב אבינו רמזה בברכת השבטים וכו'".

ב'. ובעצם עניין גאולת ישראל, כתוב בספר חפץ חיים על התורה בשם מרן הגר"ח זיע"א שאמר דבר נורא, שהנה ישאל השואל איך יתכון שדווקא אנו בדור שלנו בו יבוא המשיח ע"י תורתינו, ואם בדורות הקודמים שהיו כ"כ גדולים חכמים וצדיקים לא הצליחו להביא את המשיח איך בדור זה הוא יבוא.

אך אמר מרן הגר"ח שאנו נמצאים כבר ממש בדורות האחרונים קודם האלף השביעי שהוא סוף העולם, ויש כמות מועטת של זכויות שעדיין חסרה בעולם, והיא ממש מועטת ואת הרוב כבר תקנו כלל ישראל על ידי התורה והמצוות והיסורים הנוראים, ולכן נשאר לנו רק מעט מאוד ולכן קל להתחזק ולהביא את הגאולה.

בתחילה סברתי שדברי הגר"ח הם רק בגדר דרוש יפה-אך אחר המדרש הנ"ל שהאמוראים גילו לנו סוד שבפרשה זו מרומז גאולתן של ישראל שוב דבריו מקבלים משנה תוקף. (שם)

הערב שבא בחלום

מעשה מופלא סופר לאחרונה לרגל היארצייט של הגאון רבי דוב קרייזוויטש זצ"ל שהתרחש עמו. לר' דוב זצ"ל היה גמ"ח כספים גדול, ובאחד השנים לווה אחד סכום גדול והביא ערב. לאחר תקופה הלווה

נפטר. והיתומים לא יכלו לשלם את זה. הוא פנה לערב, והלה טען שלא התכוין ברצינות ואינו מסכים לשלם. לאחר תקופה גם הערב נפטר. ואז אחרי זמן התגלה הערב בחלום לר' דוב ואמר לו שאין לו מנוחה בעולם הבא, והוא מבקש שהוא ימחל את החוב, וענה לו ר' דוב שאין באפשרותו לותר על כסף, כי זה כספי צדקה. ואמר לו הערב אז תבקש מבני הלוה שישלמו, אמר לו ר' דוב אני כבר לא עיר ואין בכוחי לרדוף אחרי האנשים לשלם, תלך אתה עליהם. לאחר כמה חודשים דופקים בבית ר' דוב בני הלוה, ובכניסתם כבר אמר להם ר' דוב אני לא צריך לדעת למה באתם, כנראה שהערב בא בחלו עליכם ואכן כך היה..

טעם לאיסור ריבית

"אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלוקיך וחי אחיך עמך" (כה לו). 'ויראת מאלוקיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך לומר ויראת מאלוקיך, או התולה מעותיו בנכרי, כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכן הוצרך לומר ויראת מאלוקיך' (רש"י).

צריך להבין מדוע נסמכה מצות שמיטה לאיסור ריבית.

עוד יש לעיין מהו החילוק שמישראל אסור לקחת ריבית, ואילו מעכו"ם אין איסור ריבית, כמו שמפורש יותר במשנה תורה, שנאמר (דברים כג כא) "לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך", כל שהוא אחיך לא תשיך לו, אבל לנכרי מותר.

מבאר הכלי יקר, כי יסוד ושורש טעם איסור ריבית הוא, לפי שהוא מסיר את מידת הביטחון מן האדם, כי כל בעל משא ומתן עיניו נשואות אל ה', לפי שהוא מסופק אם ירויח או לא, אבל הנותן בריבית הרי הרווח שלו ידוע וקצוב וסומך על ערבונו שבידו ומן ה' יסיר ליבו.

מה גם שהלווה עובר בלאו לפי שהוא מחטיא את המלוה ומסירו מן מידת הביטחון, כנודע מדבר המלוים בריבית שרובם מקטני אמנה ואבירי לב הרחוקים מצדקה מצד כי אין ביטחונם בה'.

לפי זה מובן מדוע אין איסור לקחת ריבית מעכו"ם, לפי שכל עכו"ם חזקתו שהוא אלם וגזלן, אפילו אם הוא כבוש תחת יד מכל מקום דרכו לבוא בעקיפין, ואפילו אם ערבונו בידו לעולם אינו בטוח לא בקרן ולא ברווח, על כן תמיד עיני המלוה נשואות אל ה' להצילו מידו ושיחזיר לו ממונו, וזה טעם איסור הריבית בכל מקום.

לכן נסמך איסור ריבית למצות שמיטה, שענין שניהם אחד הוא, שישים האדם מבטחו בה', אשר זהו טעם השמיטה שלא יסמוך על קרקעו אלא ידע כי הכל מאיתו יתבדך, וזהו גם כן טעם הריבית כמו שנתבאר.

עוד ביאר הכלי יקר את לשון התורה "נשך ותרבית", מהיכן נגזרת לשון זו, וכתב כי אצל הלוה נקרא "נשך", יען כי הריבית דומה לנחש עלי דרך הנושך בעקבו, הנותן שריטה קטנה והולך ומבצבץ ונופל עד קדקודו, ומתחילה אינו ניכר עד עלות חמתו לאין מרפא.

מצד שני אצל המלוה נקרא "תרבית", משום שמרבה את הונו ורכושו לפי דמינו, אבל באמת שלבסוף נכסיו מתמוטטים, וראיה לזה מן הפסוק (יחזקאל יח יג) "בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה", ומוכח שכלפי הלוה נקרא "נשך", ואילו כלפי המלוה נקרא "תרבית".

ובזה דומה הריבית למי שנשכו נחש, כשם שאדם שנשכו הנחש בתחילה אינו מרגיש בנשיכת הנחש עד שמתחיל הארס לפעפע בקרבו, כך הריבית בתחילה אינו מרגיש בה כל כך עד שלבסוף מפעפעת בו עד שכמעט אינו יכול לעמוד בה.

זהירות מריבית של בעל המחצית השקל

א שמעתי מפי מורי מהרמ"ס זצ"ל [החת"ס] שהגאון בעל המחצית השקל עם רוב התמדתו בתורה אהב לעסוק בגמילות המדים עד להפליא ועמק גם במעות יתומים ובבא יהיה מי שיהיה ללות על המשכון אמר אין בידי להלוות רק אם תרצה למוכרו אקנה אותו ממך ובשעת הפרעון חזר ומכרו לו על רווח קצת לטובת היתומים זה היה דרכו כל הימים כדי להזהר מכל חשש ונדנדוד רבית. ובני התושבים בעירו כבר ידעו דרכם ואירע שבא לגור שם איש אחד ונצרך למעות והגידו לו כי אצל בעל מחצית השקל ימצא ללות על המשכון ובא והביא לו סחורות מצמר ופשתים להלוות לו עליהם ויען ויאמר לו מי הגיד לך שאני מלוה מעות על רווח חלילה אני לוקח הסחורה ואם המוכר בא אחר זמן והסחורה עדיין בידי אני חוזר ומוכרו לו על קצת ריווח וילך האיש משם בפחי נפש והיה קובל

לפני האנשים שהיו משטים בו באמרם כי שם ימצא ללות. ויענו האנשים ויאמרו אליו אל יפול לבך עבור זה כי כן דרכו לומר לכל איש ואיש הבא ללות והכל חד אם תמכור או תתן למשכון. ויחזור האיש ויבוא אל המחצית השקל עם הסחורות ויאמר מדרנה אני למכור וירא את פני האיש כי הוא כמצחק בעיניו ויאמר לו אל תחשוב חלילה כי שחוק אני עושה כי אם אצטרך לבגד בעד אחתוך מן הסחורה גם בני ביתי אם יצטרכו לבגדים יקחו ממנה כאוות נפשם וכשמוע האיש הדברים האלה ויחזור וילך ממנו אל האנשים אשר שלחוהו ויאמר, כזאת וכזאת דיבר אלי המחצית השקל ויאמרו אליו האנשים הוי מכל כל מה שיאמר לך עשה כי תהיה במוח שלא יחתוך ממנה אפילו אם יאמר לך אלף פעמים כן אל תאמן לדבריו ויחזור האיש ויבוא אליו והסחורות בידו ויאמר אני מרוצה למכרו ועשה כאשר תחפוץ כאדם העושה בשלו ויעש כן וכשהגיע זמן חשבון מעות היתומים נמצאו בתוך המעות כל כך מטבעות פסולות כפי הרווח שנתן האיש הזה והוא פלא. (רבי יצחק זעקל פאלאק זצ"ל - מובא בספר מחצית השקל על יור"ד עם קונטרס בני לוי פאקש תרמ"ו בתחילת הספר בשמו)

ל"ג בעומר

סיני סיני שמו נקרא

יתכן הכונה בזה עפ"ד הרוח חיים בתחילת אבות דסיני הכונה לענוה, וא"כ רשב"י היה מופלא במדת הענוה. והנה הראוני שבכתבי הגרמ"מ משקלאוב איתא (כתבי הגרמ"מ ח"ב בליקוטים אות ו' ואות כ"ה) על הפסוק (במדבר כ"א) של שירת הבאר, "וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על פני הישימון", וגילה בזה ר' מנדל ז"ל שתיבת ישימון הוא ראשי תיבות יהודה שמעון יוסי מאיר נחמיה רבתינו שבדרום עכ"ד. ונראה לבאר דהנה תחילת הפסוק הוא ממדבר מתנה היינו מי שמשים עצמו כמדבר כמבואר בגמ' בנדרים (נה, א), וזה המשך שאותם התלמידים שזכו להעמיד התורה הוא מכח מעלה זו. באופ"א יתכן דהנה במדרש שה"ר (ד, טו) איתא "מעין גנים באר מים חיים" אמר רבי יוחנן ארבעים ושמונה פעמים בתורה כתיב באר באר, כנגד ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, וא"כ כאן השירה על הישימון שזכו לשירת הבאר, שזכו למ"ח קניני תורה.

תיקון חטא לשה"ר

בסידור הגר"ז מלאדי כ' שהוד שבהוד הכונה להודאה.

ואפשר להוסיף דהנה במגן אברהם (סי' ס' סק"ב) כ' שיי"ז כתב "איתא בכוונות ובכתבים והזכירות הללו הם מ"ע לכן כשיאמר ובנו בחרת יזכור מ"ת, וקרבנו מעמד הר סיני, לשמן הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם, להודות לך הפה לא נברא רק להודות ולא לדבר לשון הרע", והנה חטא תלמידי ר"ע היה בלה"ר כמבואר במהרש"א ביבמות (סב, ב) וז"ל "ואמרו שמתו במיתת אסכרה דאפשר דכ"א דיבר לשון הרע והיה מספר בגנות חבריו וסימן ללשון הרע אסכרה כדאמרינן פרק ב"מ", נמצא שיום לג שהוא יום התיקון, הוא בריבוי הודאה.

חג דארץ ישראל

יש לציין אמאי עיקר השמחה בל"ג בעומר הוא בארץ ישראל, וראיתי בשם הגה"צ ר' נטע פריינד זצ"ל דאמר בזה בשם הגרמ"מ מסלונים זצ"ל דכיון דלבני ארץ ישראל אין יו"ט שני קבלו במקום זה ל"ג בעומר. ויש להעיר באר"י יש ה' מועדים דאין בחו"ל, פסח שני, ל"ג בעומר, ט"ו באב, ט"ו בשבט, פורים דמוקפין. וכנגד הה' יו"ט שני שיש בחו"ל.

שמחת סיום

כתב במהר"ל (הל' נט"י) "כשהיו הבחורים אוכלים אצלו לסיום שעשה בכל שנה בחהמ"ס לשני מסכתות שלמדו בקיץ, וכן בחוה"מ דפסח לשני מסכתות שלמדו בחורף, או בל"ג בעומר והיה הרב בוצע וכו'. [ועיין בפרי צדיק בעניני ל"ג בעומר דדן שם בענין סיום הש"ס שהיה ביום זה]. ובהא שעשה שמחה לבחורים, י"ל דהשמחה שפסקו מלמות, שהמשיכו הבתי מדרשות והישיבות וע"כ זה שמחה מיוחדת לבחורים ולישיבוצ.

אהבה בין הת"ח

עוד נראה לבאר הנהגת המהר"ל שעשה סיום ושמחה לבחורים, עפ"ד החת"ס (תורת משה פר' קדושים) דביאר הא אמר ר"ע זה כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך, דד"ז יש רק בתורה דבעוה"ז קי"ל (ב"מ סב, א) חייך קודמין, רק בתורה אמרינן ואהבת לרעך כמוך. וע"כ עיקר ריבוי אהבה שיש ביום זה צריך להיות בין הת"ח שאצלם מגיע לדרגה השלימה של ואהבת.

משמרת המקדש

מהנעשה ונשמע בקו המענה ההלכתי לעניני קדשים מבית 'תורת הקרבנות'.

שו"ת 'משמרת המקדש'

דבר העורך

כתיב "צדק ילין בה" (איכה א) ובחז"ל (במדבר רבה כא, כא) אמרו "לא לן אדם בירושלים ובידו חטא לפי שתמיד של שחר ושל בין הערבים היו מכפרים",

בזמן בית המקדש היו זוכים לכפרה דבר יום ביומו ע"י הקרבת התמיד, אך עתה דלא זכינן לזה, עכ"פ נקיים מה דאיתא במגילה (לא ב), "ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה, אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! שמא חס ושלום ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה? – אמר לו: לאו. – אמר לפניו: רבוננו של עולם, במה אדע? – אמר לו: קחה לי עגלה משלשת וגו'. – אמר לפניו: רבוננו של עולם, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם? – אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני על כל עונותיהם",

לכך עורכים אנו את סדר הלכות עבודת התמיד, במדור ההלכות.

ויהי"ר שנזכה שכשם שזוכים אנו לסדר אותו, כן נזכה לעשותו.

העורך

לעיוני

איתא בגמ' בערכין (יא ע"ב) ששוער ששירר חייב מיתה, האם כשאין מי שישוער, מותר לשוער לשורר. וכן יש לעיין האם אפשר למנות לוי גם לשורר וגם לשומר.

קיי"ל שאין קרבן יחיד (חוץ מקרבן פסח) דוחה את השבת, אך מה הדין אדם ששגג, ושחט קרבן בשבת, האם מותר לו לזרוק את הדם בשבת?
איתא במתני' (פסחים סה:): אלו דברים בפסח דוחין את השבת, שחיתו וזריקת דמו וכו', ובראשונים דנו איזה איסור יש בשבת לזרוק דם על המזבח. ובתוס' שם איתא, זריקת דמו תנא אגב שחיתו. דדעת תוס' שאין איסור לזרוק דם בשבת.

אך דעת תוס' (בבזיר כח: ד"ה כבשי) דהוי כמו תיקון הקרבן ואסור מדרבנן. ובפי' הרא"ש שם ביאר שכיון שמתקן האימורים להקטרה והבשר לאכילה, דמי למרים תרומה בשבת שאסור. ובפסקי הרי"ד בפסחים (שם) כתב דאסור משום מוקצה. ובתפארת ישראל (שם) כתב שהוא משום צובע. וא"כ נמצאנו למדים שנחלקו הראשונים האם יש איסור זריקת דם קדשים בשבת.

ובביצה (דף כ:): איתא כבשי עצרת ששחטן שלא לשמה וכו' הדם יזרק והבשר יאכל, ואם היתה שבת לא יזרוק, ואם זרק הורצה, על מנת להקטיר אימורים לערב. והנה יש לעיין אליבא דתוס' בפסחים שם אמאי לא יזרוק את הדם, ושם תוס' ס"ל שיש איסור זריקה בשבת, שמכין את האימורים להקטרה ואת הבשר לאכילה למוצאי שבת, והו"ל מכין משבת לחול. וכן נראה ברש"י בביצה שם. אך רק בקרבן פסח שהחייב הקרבנות הוא בשבת, לא הוי מכין ולכך שרי. ולכך לכו"ע אסור לזרוק את הדם בשבת, וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מהל' שגגות הי"ד), אך אם זרק הורצה.

המקדיש בהמה לקרבן, האם יכול להפקירה, או לא?

בקדשי קדשים: א"א להפקירו, דכיון דהוא ממון גבוה, לא הוי שלו להפקירו, וכ"כ החת"ס (שו"ת יו"ד סי' שה) לגבי בכור תם, שאין הבעלים יכול להפקירו.

בקדשים קלים: באור שמח (פ"ג שקלים הל' י בד"ה ואגב) כתב שלריה"ג שקק"ל הם ממון בעלים, כשם שאפשר למכור שלמיו, כדאיתא בפסחים (דף צ. אליבא דריה"ג) כך אפשר להפקיר שלמיו. ויל"ע האם נפקע הדין, של כל מקדיש קרבן שחייב לטפל בהבאתו, כיון שכבר אינו שלו, ורק הזוכה מן ההפקר יצטרך לטפל בהבאתו. (או דנימא דזה גופא מונע ממנו להפקיר הקרבן, ודלא כהאו"ש).

אך יש לעיין, האם פוסקים בקדשים קלים כרבנן, שהם ממון גבוה, או כר"י הגלילי, שהם ממון הבעלים. דהאחרונים הביאו סתירה בדברי הרמב"ם שכתב (בפ"ה נזקי ממון ה"א) ששור של הקדש שנגח שור של ישראל, פטור, ובגמרא (בב"ק יב:) מוקי לה אליבא דריה"ג. ובהל' מעילה (פ"ד ה"ח) פסק שהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום. ובגמרא בפסחים (צ.) מוקי לה כרבנן, שקק"ל הוא ממון גבוה.

ונחלקו האחרונים בדעת הרמב"ם, אי ס"ל כריה"ג או כרבנן והוא סוגיא ארוכה, יעוין במפרשי הרמב"ם בנזקי ממון (שם), ובמעילה (שם), ויעוין בקצוה"ח (ריש סי' תו). שנקט לדינא כריה"ג שכן פסקו ה"חלקת מחוקק" ויעוד.

אך הליקוטי הלכות (זבחים קיד.) נקט שהלכה כרבנן שקק"ל הוא ממון גבוה, (ועי' בדרך אמונה מעשר שני פ"ג ביאור הלכה הכ"ד) וא"כ, כיון שאין הקק"ל ממון בעלים, לא מצי לאפקורי.

יש לך שאלה בדיני המקדש והקרבנות? חייג כעת!

0350-81-81-3 / 0777-22-3333

עבודת התמיד | דיני פייס ראשון ותרומת הדשן

טבילת הכהנים

א. הכהנים אנשי בית אב היו ישנים בבית המוקד, ומי שרצה לזכות בתרומת הדשן משכים קודם שיבא הממונה על הפייס, וטובל במחילה שהיתה תחת בית המוקד, לפי שאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול.¹

לבישת הבגדים

ב. אחר הטבילה לבשו בגדי כהונה,² וי"א שלא לבשו בגדי כהונה עד סמוך לפייס.³

ג. סדר לבישת הבגדים, לובש מכנסים תחילה ואח"כ הכתונת ואבנט ומצנפת,⁴ וי"א שאין קפידא בסדר אלא רק במכנסים שלא יקדים להם בגד אחר.⁵

ד. אם שינה והקדים בגד אחר קודם המכנסים צריך לחזור ולפשטו.⁶

ה. סמוך לעלות השחר בא הממונה על הפייסות ודופק על שערי בית המוקד, והכהנים שבתוך בית המוקד פותחים לו ואומר להם הממונה מי שטבל יבא ויפייס.⁷

דיני הפייס

ו. הפייס הראשון היה בבית המוקד בחציה של קדש,⁸ וי"א שהיה בלשכת הגזית.⁹

ז. הכהנים עומדים בעיגול והממונה נוטל מצנפת מראשו של אחד מהם וממנו מתחיל המנין,¹⁰ וי"א שמחזיר לו המצנפת מיד שלא יעמוד בגילוי ראש בעזרה.¹¹

ח. הממונה אומר מספר שהוא יותר ממספר הכהנים הנמצאים שם,¹² וי"א שהכהנים אומרים המנין ולא הממונה,¹³ ואומר להם הצביעו, ומוציאין אצבעותיהם והממונה מתחיל למנות ממי שנטל מצנפתו בתחילה והאיש שכלה בו המנין הוא הזוכה בפייס.¹⁴

ט. מי שזכה בפייס בתרומת הדשן זכה אף בסידור המערכה והעלאת שני גזירי עצים¹⁵, וי"א שזכה אף בהולכת המחטה לקטורת.¹⁶

בילוש העזרה

י. אחר הפייס נטל הממונה את המפתח ופתח את הפשפש שהוא פתח קטן סמוך לשער בית המוקד ונכנס לעזרה והכהנים נכנסו אחריו, ונחלקו לשתי כיתות וכל כת אוחזת אבוקה של אור, אלו הולכים באכסדרה דרך המזרח ואלו הולכים באכסדרה דרך המערב, והיו הולכים ובודקים שכל הכלים נמצאים במקומם, או שאין שם טומאה,¹⁷ עד שמגיעים למקום עשיית החביתים, הגיעו אלו ואלו אמרו שלום הכל שלום.¹⁸

העמדת עושי חביתין

יא. העמידו את הכהנים שהיו עוסקים בהכנת החביתים להחם מים חמין לצורך הרבוכה של חביתי כהן גדול שהיתה קריבה אחר התמיד,¹⁹ וי"א שהיו עוסקים אף בשאר הכנות מנחת החביתין.²⁰

יב. בשבת היו עושים ככל הסדר הזה, אלא שהיו מניחין נרות דלוקים מערב שבת שיוכלו לבדוק לאור הנרות.²¹

תרומת הדשן

יג. מצוה לתרום את הדשן מעל המזבח בכל יום ולהניח הדשן אצל המזבח שנאמר (ויקרא ו') והרים את הדשן וגו' ושמו אצל המזבח.²²

זמן תרומת הדשן

יד. בכל יום תורמים את המזבח בלילה בזמן קריאת הגבר,²³ וי"א קרוב לעלות השחר,²⁴ וביהכ"פ מחצות, וברגלים הקדימו לתרום משליש הלילה.

¹⁴ שם.

¹⁵ יומא כ"ב א'.

¹⁶ רמב"ם שם פ"ד ה"ה.

¹⁷ עי' מהר"י קורקוס הל' תמו"מ פ"ו ה"א.

¹⁸ תמיד שם, רמב"ם שם פ"ו ה"א, והל' בית הבחירה פ"ח ה"א.

¹⁹ שם כ"ח ב', ובח"י הראב"ד שם, רמב"ם שם, ועי' מל"מ הל' תמו"מ פ"א ה"ג.

²⁰ מעשה דוקח הל' בה"ב פ"ח ה"א ומרכבת המשנה שם.

²¹ רמב"ם הל' בה"ב שם ה"ב.

²² רמב"ם הל' תמו"מ פ"ב ה"י.

²³ יומא כ' א', ועי' תוס' שם כ"ז ב' ד"ה איכא.

²⁴ עי' רמב"ם בפיהמ"ש תמיד פ"א, רמב"ם שם ה"א, ועי' לח"מ שם, וליקו"ה שם.

¹ תמיד כ"ו א', ועי' יומא ל' א', רמב"ם הל' תמו"מ פ"ו ה"א.

² יומא כ"ד ב', ועי' הר המוריה שם סק"ג, וס' רנן לבקר תמיד שם ד"ה מי שטבל.

³ עולת תמיד שם.

⁴ יומא כ"ג ב', רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"א.

⁵ מנח"ח מצוה צ"ט.

⁶ מנח"ח שם, ועי' גבו"א יומא שם.

⁷ שם, רמב"ם הל' תמו"מ שם.

⁸ תמיד שם ובמפרש ד"ה אמר להם, ובח"י הראב"ד כ"ח א' ד"ה משטבל.

⁹ רמב"ם הל' תמו"מ פ"ד ה"א.

¹⁰ יומא כ"ב א', ועי' תוי"ט יומא פ"ב מ"ב, רמב"ם שם.

¹¹ עי' תוי"ט יומא פ"ב מ"א.

¹² שם ד"ה הצביעו.

¹³ רמב"ם שם ה"ג.

כניסת שבת ב"ב 7:15

יציאת שבת ב"ב 8:19

פרשת בהר

גיליון 102

שנה ב'
תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

איסור ריבית ו'בין אדם לחבירו'

מדוע הכתוב כופל את ההבטחה "וישבתם לבטח".

"ועשיתם את חוקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם וישבתם על הארץ לבטח. ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע וישבתם לבטח עליה" (כה, יח-יט)

מבאר ה"משן חכמה" שישנן שתי סיבות לשנאת העמים. אחת שנאת הדת הגורמת פירוד ומלחמות בין העמים, והסיבה השניה נובעת מקנאה בעשירותו ורכושו של העם השני והקנאה מביאה לידי שנאה. לכן בשעה שהכתוב אומר "ועשיתם את חוקתי", יתעורר החשש מפני שנאת הדת של עמים אחרים, באה ההבטחה - "וישבתם על הארץ לבטח", שלא תשלוט בכם שנאה זו. ואחרי הברכה "ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע" - דבר שעלול להביא לידי קנאה ושנאה של עמים אחרים, באה ההבטחה הנוספת "וישבתם לבטח עליה".

המלווה בריבית - מנתק עצמו מביטחון בהש"ת

"אל תקח מאתו נשך ותרבית" (כה, לו)

ה"כלי יקר" כותב בטעם איסור ריבית, משום שהמקבל ריבית מסיר בטחונו מה'. כי הזורע הוא ביד ה', שיתן הגשם בזמנו, וכן הסוחר במסחרו גם אינו יודע אם ירויח או יפסיד ועיניו תמיד אל ה', אבל מלווה בריבית בטוח בליבו שירויח, שהרי שכרו קצוב מראש, ע"כ אסרה התורה לקחת ריבית. ובה ביאר הטעם שמותר לקחת ריבית מנכרי, משום שבנכרי הוא לא בטוח בכסף, שמא הנכרי לא ישלם ויפסיד, וממילא צריך לתלות בטחונו בה'. - ולכן נסמכה מצוה זו למצוות שמיטה, כי השמיטה ג"כ כדי שנשים בטחוננו בה'.

בספר "כמוצא שלל רב" מובא שפעם סוחר יהודי, שיהודים רבים הפקידו אצלו את כספם בהיתר עיסקא. לימים נקלע לקשיים כלכליים עד שפשט את הרגל. בין המפקידים היו כמה מתלמידי הרב מטשעבין זצ"ל, ונכנסו אליו לתנות את צרתם.

אמר להם הרב מטשעבין בשם אביו ה"כוכב מיעקב" שתמה מדוע נקט הכתוב "את כספך לא נתן לו בנשך", היה צריך לכתוב "לא תלוה לו בנשך"? והשיב שבא הכתוב ללמדנו שכך היא דרכם של מלווים בריבית שלבסוף כספם יורד לטמיון, ונמצא שמסירת הכסף ללווה היתה 'נתנה' ולא הלואה. על כן הזהירה התורה "את כספך לא נתן לו..."

גם אם משכנע את עבדו לעבוד כשאינו רוצה עובר בלאו

"לא תרדה בו בפרך ויראת מאלוקיך" (כה, מג)

הא לשון הק' ביאר הטעם שהתורה נקטה כאן 'בפרך', ע"ד מה שדרשו חז"ל (סוטה יא,ב) על הפסוק "ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך" בפה - רך, היינו שבתחילה המצרים ביקשו מבנ"י בפה רך לעבוד. כך מזהירה אותנו התורה לא לעבוד בעבד עברי עבודת עבד, גם לא בדרך של פה - רך לפייסו עד שיהיה מוכרח להסכים אפילו שבליבו אינו רוצה. וע"ז מסיים הפסוק "ויראת מאלוקיך" שה' יודע מחשבותיך שאי"ז באמת פה רך אלא כדי לשעבדו אח"כ מה שאינו רוצה.

עניני חינוך - מסירת התורה רק עם שלימות המידות

מִן הַחֲזוֹן אִי"ש בִּסְפָרוֹ "אֲמוֹנָה וּבִיטְחוֹן" (פ"ד ט"ז) כֹּתֵב: "מִן הַמַּפְסִידִים הַיּוֹתֵר עֵיקָרִיִּים הֵיוּ מִלְּמַד לְרִבִּים בְּלִתי שְׁלֵם בְּמִידוֹתָיו... וְלֹא עוֹד אֲלֵא שֶׁהַחֲנִיךְ לֹמַד מִמַּעֲשָׂיו יוֹתֵר מִשִּׁיעּוּרָיו, וְהַתִּיחָסוֹת הֵרֵב לְתַלְמִידָיו דּוֹרֶשֶׁת תְּכוֹנוֹת תְּרוּמִיּוֹת וּמִיצוֹי הַמִּידוֹת. וְכֹאשֶׁר מֵיִסֵּר אֶת תְּלִמְדָיו בְּבִטּוֹי גַּם וְזַעֲקָת רֹגֵז עַל הַעוֹוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה, מִתְעַרֵּב כֵּאֵן רַע וְטוֹב, (גם) אִם יֵשׁ כֵּאֵן תּוֹעֵלֶת תּוֹכַחַה וְהַחֲנִיךְ מִתְעַרֵּר עַל חֲטָאוֹ וְגוֹמֵר בְּלִיבּוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁנוֹת חֲטָא זֶה, יֵשׁ כֵּאֵן עֵינֵי רַע שֶׁהַחֲנִיךְ מִתְרַגֵּל בְּגִסּוֹת וּבִקְפֻדּוֹת הַמִּקְבֵּל מִרְבוֹ שְׂרֹוֹאָהוּ מִשְׁמֵשׁ בְּמִגּוֹנוֹת אֵלּוֹ בְּשַׁעֲת תּוֹכַחְתּוֹ, וְגִדּוֹל שִׁימוּשָׁהּ יוֹתֵר מִלִּימוּדָהּ, וְהַתְּלִמִּיד מִחֻקָּה תְּמִיד אֶת רְבוּתוֹ... וְכֹאשֶׁר יִתְמִיד הַחֲנִיךְ לַעֲמוּד לִפְנֵי מוֹחֵךְ בְּלִתי שְׁלֵם בְּמִדּוֹתָיו, יִתְמִיד לְנַחֵל הַמִּידוֹת הָרַעוֹת מִן הַמּוֹחֵךְ".

[הַגְרַמָּה מ' שוֹלֵזִינְגֵר זצ"ל סִיפֵר שְׂרָאָה אֶצֶל מֶרֶן הַגְרָא מ' שך שִׁסִּימָן לַעֲצֻמוֹ אֶת הַקְטָע הַזֶּה בִּסְפָרוֹ "אֲמוֹנָה וּבִיטְחוֹן", וְכִדְרָכוֹ קִיפֵל דָּף ז' לְמִזְכָּרֶת קְבוּעָה]

מבואר בספח"ק שתלמיד רבי עקיבא נענשו כ"כ עד שמתו על שלא נהגו כבוד זה בזה, אע"פ שאין ע"ז חיוב מיתה, לפי שהם היו אמורים להיות מוסרי התורה, ולהעביר את התורה לדורות הבאים. מסירת התורה חייבת להיות רק על ידי תלמידי חכמים בעלי מידות טובות. ומכיון שלא היו נוהגים כבוד זה בזה לא היו ראויים למשימה הגדולה שיועדו לה - מסירת התורה.

'לא תרדה בו בפרך' עם חבירו ועם אנשי ביתו

"ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך" (כה, מו)

רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג,ס) מחדש שאיסור זה נוהג בכל אדם [לא ישתעבד אדם בחבירו]. עוד כתב שהמבקש דבר מחבירו, באופן שיודע שחבירו אינו רוצה, ורק מפני הבושה או פחד יעשנה, עובר בלאו זה.

[וצ"ע דבפשוטו האיסור הוא רק בעבודת פרך, ופי' הרמב"ם פ"א מהל' עבדים "ואיזו היא עבודת פרך, זו עבודה שאין לה קצבה, ועבודה שאינו צריך לה" עיי"ש]

החזון איש אמר שאם מבקשים מאדם להגיד דברי תורה והמבקש יודע שאינו רוצה כיון שלא הכין וכד' אלא שלא יוכל לסרב לו, עובר המבקש ב"לא תרדה בו בפרך". וכן ראיתי מעשה בבר מצוה של נכדו של ה"קהילות יעקב", שהפצירו ברבנים לדווש, והקפיד מרן ואמר שיש בזה לאו גמור של 'לא תרדה בו בפרך' ואסור להפציר. (אורחות רבינו ח"ג).

מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל אמר (חוט שני שבת ח"ג רמד) שלפ"ז אדם שמבקש עזרה בבית מאשתו בדברים שאינה מחויבת על פי דין, והיא תצית לו רק מחוסר נעימות, יש לחשוש שעובר בלאו זה.

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב' י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

מצות השמיטה

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּהּ הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לָּהּ... שָׁדָךְ לֹא תִזְרַע וְכִרְמָךְ לֹא תִזְמַר" (כ"ה, ב')

חייב נשים בחרישה אף שהוא זמן גרמא א. דאינה בגוף האדם ב. דהוא מצוה ב'שב ואל תעשה' ג. דחייבים בלאו דשביעית

הפמ"ג (פתיחה כללית או"ח ח"ב אות י"ד) והגרע"א (שו"ת החדשות סימן פ') כתבו שמ"ע שהז"ג שהיא בשב ואל תעשה גם נשים חייבות, כגון מצות שביעת קרקע. והבאור בזה כתב בשו"ת כת"ס (או"ח סימן נ"ו) ובספר "חמדת ישראל" (קונטרס נר מצוה י"ט ע"א ד"ה "אך") ע"פ מש"כ ה"אבודרהם" שהטעם שנשים פטורות ממ"ע שהז"ג משום שנשים משועבדות לבעליהן, ולפ"ז מובן שמצוות שקיומן בשב ואל תעשה נשים חייבות, דחיובן אינו סותר את שיעבודן לבעליהן.

מצות שמיטת קרקעות - והשביעית תשמטנה ונטשתה" להפקירה

במצוה ד"והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך" כתב החינוך במצוה פ"ד שאף הנשים חייבות. מבאר המנ"ח (אות א') דעל כרחק ס"ל כדעת המהרי"ט שהפקר דשביעית הוא אפקעתא דמלכא, דאי כדעת ה"בית יוסף" דהפקר דשביעית הוא חיובא דגבא להפקיר, הא הו"ל מ"ע שהז"ג ויש לפטור נשים ממצוה זו. **העיר בספר "פתגמי דאורייתא"** שלפי הבנת המנ"ח בדברי הריטב"א בקידושין אתי שפיר, שמכיון שהמצוה אינה מצוה שבגופיהו אלא על הקרקע שתהא מופקרת, לכן גם נשים מחוייבות בה.

ג. הדרך אמונה: דהו מצווה אחת עם הרבה פרטים

ה"דרך אמונה" בהלכות שמיטה ויובל (פ"א ה"א באה"ל סד"ה מ"ע") כתב שני"ל שכל מצוות השביעית נחשבים למצוה אחת ששביעית קדושה ויש בה פרטים מה היא קדושתה דהיינו שאסורה בעבודת קרקע ובסחורה ובהפסד וצריך להפקיר. ואע"ג דיש בהן עשה ול"ת, מ"מ עיקרה מצוה אחת ובל"ת ודאי נשים חייבות וא"כ א"א לומר שבעשה יהיו פטורות, דכולן מצוה אחת וע"כ נשים חייבות בכולן.

ב. טעם פטור פירות שביעית ממעשרות משום 'שביעית' או מטעם 'הפקר'

בטעם פטור פירות שביעית ממעשרות כתב רש"י ב"ר"ה דף ט"ו, א' ד"ה (א"ל") משום שהפירות הם הפקר, והפקר פטור ממעשרות. וכך נקט הבית יוסף בשו"ת "אבקת רוכל" (סימן כ"ד) והובא בשו"ע יור"ד (סימן של"א סעיף י"ט) ששנת השמיטה כולה הפקר ואי"ב מעשרות כלל.

אולם בשו"ת המבי"ט (ח"א סימן י"א) ובשו"ת מהרי"ט (ח"א סימן מ"ג) שכתב להצדיק דברי אביו המבי"ט) כתבו שטעם הפטור משום שפירות השנה השביעית אינם חייבים בתרומה, והמקור לדין זה הוא מהמכילתא (שמות כ"ג, א') עה"פ "בשנה השלישית שנת המעשר" יכול אף שנה שביעית תהא חייבת במעשר? ת"ל "שנת המעשר", **יצאה שביעית שאינה חייבת במעשר**. (ע"ב א"פיקי ים" ח"ב סימן כ"ה בבאור שיטה זו).

נפק"מ שנגמרה מלאכתו ע"י ישראל

הנפק"מ בזה היא בפירות שביעית שגדלו ברשות נכרי ונגמרה מלאכתם ביד ישראל, (ומצוי בענבים שעשאן יין) דלדעת רש"י והבית יוסף שפטור שביעית ממעשר הוא מטעם הפקר, א"כ פירות נכרי שאינם הפקר הגם שלדעת החזו"א יש בהם קדושת שביעית מ"מ כתב (סימן כ"ז ס"ק ו') שאין הנכרי מצווה להפקיר פירותיו, לכן פירות אלו חייבים במעשרות.

אך לשיטה שפירות שביעית פטורים ממעשר משום שהשנה השביעית אינה חייבת במעשרות, א"כ גם פירות אלו שנגמרה מלאכתן ביד ישראל פטורים ממעשרות.

הרמ"א ביו"ד (סימן של"א סוף סעיף י"ט) כתב "וי"א שעכו"ם שמכר פירות שביעית לישראל וגמר מלאכתו היתה ביד ישראל, חייבים בתרומה"מ כשיטת רש"י.

א. נשים אם חייבות במצות עשה ד"ושבתה הארץ" דהוי מ"ע שהזמן גרמא

יל"ע באיסור חרישה הנלמד מקרא ד"ושבתה הארץ" ואין בה לאו האם נשים חייבות בזה, דהא הוי מצוה שהזמן גרמא? **הראשונים האריכו** לדון אם איסור חרישה בשביעית הוי מדאורייתא בלאו או איסור עשה, או שאינו אלא איסור דרבנן.

יסוד מחלוקתם מושתת על המשנה ב"שביעית" (פ"א מ"ד הובאה בר"ה דף ט"א, ומוע"ק ג' א') אם קרא ד"בחריש ובקציר תשבות" קאי אשביעית או אשבת.

איתא שם במתניתין לדעת ר"ע "בחריש ובקציר תשבות" א"צ לומר חריש וקציר של שביעית, אלא חריש של ערב שביעית שהוא נכנס בשביעית וקציר של שביעית שיוצא למוצאי שביעית. ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות, יצא קציר העומר.

מפשטות המשנה נראה שלדעת ר"ע איסור חרישה בשביעית הוא מדאורייתא, וקרא בא לאסור בערב שביעית, ולדעת ר' ישמעאל הפסוק קאי אשבת לחדש שקציר העומר שהוא מצוה דוחה שבת. (מ"מ אף לר' ישמעאל שאיסור חרישה בתוספת שביעית הוא מהלכה למשה מסיני א"כ כ"ש שביעית עצמה, עיין ריטב"א מוע"ק ב' ב').

מדברי הרמב"ם נראה שאיסור חרישה בשביעית אינו אלא איסור עשה, דכתב בהלכות שמיטה ויובל (פ"א ה"א) "מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה השביעית שנאמר "ושבתה הארץ שבת לה", ונאמר "בחריש ובקציר תשבות". וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ... ביטל מ"ע ועבר על ל"ת שנאמר "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור".

אינו לוקה מה"ל אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה. - **הרי שבחרישה יש רק איסור עשה הנלמד כמש"כ המאירי (מוע"ק דף ג')** מהא דאם "בחריש ובקציר" בא לאסור בתוספת, א"כ בודאי שבשביעית עצמה גם האיסור קיים.

אפי' דחרישה מצוות עשה שהז"ג נשים חייבות מג' טעמים

המנ"ח (במצוה שכ"ז אות א') כתב שלדעת החינוך כל שיש לאו בהדי עשה כמו ביו"ט, אז כשם שהנשים מוזהרות על הלאו כך חייבות בעשה אע"פ דהוי מ"ע שהז"ג. לכן בשמיטה שנשים מוזהרות על הלאו ד"שדך לא תזרע" וכו' מוזהרות גם על העשה ד"ושבתה הארץ". אבל יש לדון בחרישה דאינו אלא איסור עשה ד"בחריש ובקציר תשבות" אם נשים מצוות בזה דהוי מעשז"ג.

א. המנ"ח: דהוי מצוות עשה שאינה בגוף האדם

ופשט המנ"ח שנצטוו מדברי הריטב"א בקידושין דף כ"ט, א' שכתב ליישב את קושיית תוס' למ"ל קרא לפטור אשה ממילת בנה הא הוי מעשז"ג, **דכל היכי דהמעשז"ג אינה בגוף האדם כגון שביטת בהמתו גם הנשים מוזהרות**, א"כ ה"ה בשביעית שנצטוונו על שביטת הקרקע גם נשים מוזהרות.

יש להעיר על ראייתו מדברי הריטב"א דבתרצו שם כתב דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג היינו היכא דהמצוה על האדם בעצמו, אבל מצוה שהחייב לעשות לאחרים בזה הו"א דנשים חייבות מידי דהוי אבי"ד שחייבים למול אחרים. לכאורה לפ"ז אין כלל דמיון בין מצות מילה למול את הבן שהתורה הקפידה שמצות הבן תתקיים אף ע"י ב"ד, לבין מצות שביטת הארץ בשביעית שמוטלת על כל יחיד.

ומש"כ לדמות לשביטת בהמתו בשבת יש לדחות, דהתם טעמא כדילפינן בברכות דף כ"ב, מ"זכור ושמור" דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, ובכלל זה הוי כל חיובי שבת ואף מצות שביטת בהמתו בכלל.

ב. הפמ"ג והרעק"א: דהוא מצות עשה ב'שב ואל תעשה'

לַשְׁבֹּת עֲנֵג

שנה א ❖ פרשת בהר ❖ תשפ"ד

אז תתענג-

סודה של שנת השמיטה

"וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצַמְתָּת כִּי לִי הָאָרֶץ" (כח, כג)

סודה ותועלתה של שנת השמיטה הוא, שירגיל האדם את עצמו לחיות על פי המציאות, "כי לי הארץ", ואילו הוא אינו בעל הבית עליה. כך הוא בעבודת הארץ, כך במקח וממכר, עליו להיות מציאותי, ולהבין כי לא לו הארץ, ולא לעולם יחיה.

וממעשה נפלא שאירע עם רבינו חיים מוואלוז'ין, נלמד על ארעיותו של האדם על פני האדמה. וכך היה, שני בעלי קרקעות שמחלוקת היתה ביניהם על חלקת אדמה, עלו ובאו לדין תורה אצל ר' חיים, הללו מתווכחים ודנים ולא ניאטו לפשרה. לפתע הרכין ר' חיים את ראשו ארצה, שם עצמו כמקשיב לרחשי האדמה, ולתמיהת הנוכחים אמר, "משנוכחתי לראות כיצד כל אחד מכם זועק כולה שלי, ביקשתי לשמוע מה הקרקע עצמה טוענת, והנה שמעתי אומרת, מה מקום פה למריבה הלא סופם של השניים גם יחד שיהיו שלי" ... (ע"פ דעת תורה - רבי ירוחם ליבוביץ ממיר)

"יום כיפורים" - לשון רבים

"וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֲדָשׁ הַשָּׁבָעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם" (כח, ט)

המתבונן יראה, שקראה התורה ליום זה "יום כפורים", שהוא לשון רבים, ולא קראתו "יום כפור", שהוא לשון יחיד.

ונראה שטעם הדבר, מפני שיש בה הרבה "כפורים", כיפור בפר, כיפור בשעיר הפנימי, כיפור בשעיר החיצון, ועוד הרבה כיפורים. ואשר לזאת יקרא יום זה בתורה "יום כיפורים" בלשון רבים, מפני שהרבה כפרות ישנם בו. ואכן כהיום נקרא אצלנו "יום כיפור", בלשון יחיד, שהרי אין לנו אלא כפרה אחת, "עיצומו של יום עם התשובה", ולכך נקרא "יום כיפור" בלשון יחיד, מפני שיש בו רק כפרה אחת. (ע"פ מציון מכלל יופי - רבי אביגדור נבנאל)

אין עושין מגרש עיר

"וַיֵּשְׁדָה מִגְרֵשׁ עִירָהֶם לֹא יִמְכַּר כִּי אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא לָהֶם" (כח, לד)

סיפר ת"ח אחד, פעם זכיתי לשמוע ממרן הסטיפלער זצוק"ל שסיפר, שהיה בירושלים אדם שהיה מקבץ נדבות, וכל כך היה חרוץ בתפקידו, עד אשר אמרו עליו ששתי דירות כבר יש לו בירושלים, ועכשיו הוא עובד על הדירה השלישית.

באו אל מרן הגרי"ז זצוק"ל, ושאלו אותו האם יש מצוה ליתן לו צדקה. והשיב מרן הגרי"ז, אם מצות צדקה, אין כאן, אבל מצות ישוב ארץ ישראל יש כאן, דבנתינה לאותו אדם מקימים מצות ישוב ארץ ישראל. ואמר לי הסטיפלער, אינני יודע אם אמר הגרי"ז זאת בדרך בדיחותא, או לקושטא דמילתא, ע"כ.

וכשסיפרתי זאת פעם קמיה דהגאון רבי ברוך רוזנברג זצוק"ל אמר לי, שהדברים הם חידוש גדול, משום שידוע שלהגרי"ז היתה שאלה, איך אפשר בכלל לבנות בתים בא"י, והלא מבואר (וערכין קט), שאין עושין מגרש עיר, והרי אין אנו בקיאים היכן הוא מגרש, והיכן הוא עיר, ע"כ. (ע"פ פרקי עיון בפרשיות התורה)

שמיטה ויובל - "יחיד" ו"רבים"

"שִׁבְתָּ שִׁבְתָּו יְהִי לְאָרֶץ שָׁבַת לָהּ שָׁדָד לֹא תִזְרַע וְכִרְמָךְ לֹא תִזְמַר" (כח, ד)

דייק הגאון מרוגאטשוב, מדוע כאן לענין שמיטה נקט הכתוב בלשון יחיד, "שדך לא תזרע" ואילו להלן (פסוק יא) לענין יובל, נוקט הכתוב בלשון רבים, "לא תזרעו ולא תקצרו"?

אֲשֶׁר בַּשְּׁעָרֶיךָ-

ל"ג בעומר - "יום מתן תורה לחכמת הנסתר"

לנצל כל רגע ביום ל"ג בעומר

המשגיח הגאון הצדיק רבי דב יפה זצוק"ל הביא באחת משיחותיו (לקט טוב משיחות המשגיח זצ"ל): "דהנה יש להבין מדוע נוהגים שמחה ביום הילולא דרשב"י, שאין אומרים תחנון, וביום זה הותרו איסורי הספירה וכו'. ואמנם יש אומרים שרשב"י עצמו ביקש זאת, אך מדוע ביקש זאת? אלא, שביום זה גילה הרבה רזים וסודות התורה, ועל ידי זה נעשו תיקונים גדולים בכל העולמות, ועל כך היא שמחתנו ביום הזה. ובאמת בספרים הק' מובא, שיום זה הוא כמו "יום מתן תורה לחכמת הנסתר".

ועורר המשגיח זצוק"ל:

"לכך חשוב מאוד שנשתדל לנצל כל רגע ורגע מיום זה, להתקרבות אל השי"ת בלימוד התורה הק', בתפילה. משום שבל"ג בעומר אפשר לזכות באופן מיוחד להתקרבות להשי"ת, להשיג בו מעלות התורה וחיזוק עבודת השם, וכן מסוגל לתפילה, במיוחד אפשר להתפלל ביום זה שנוכה לכל חלקנו בתורה, ואפשר להוסיף ולבקש שנוכה לדעת גם את סודות התורה".

"ומובא ביערות דבש לגאון ישראל רבי יונתן אייבשיץ זצוק"ל, שיום זה הוא יום של רצון. ואחד הצדיקים אמר שביום זה קל יותר לשוב בתשובה, על כן חשוב מאוד שלא נפסיד את האפשרויות הטמונות ביום ל"ג בעומר".

הגה"צ רבי דב קוק שליט"א: ל"ג בעומר - 'נפלאות מתורתך'

ומענין לענין, בימים האחרונים פורסם כביכול הגאון הצדיק ר"ד קוק שליט"א יקיים בל"ג בעומר הדלקה בקבר התנא הקדוש רבי עקיבא, וכאשר שמע זאת הגאון שליט"א נטל קולמוסו בידו וכתב מכתב בכת"ק, המדבר בענין מעלת היום הגדול ל"ג בעומר וההשגות שאפשר להשיג בתורה הקדושה ביום זה.

וזה לשונו: "לכל הציבור הקדוש, ל"ג בעומר - זמן 'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך', הלוואי לשבת וללמוד כל היום ולא לנסוע כלל. לי עצמי אין שום קשר לפרסום המדומה שפרסמו, בוודאי שלא אבוא לשם בזמן כזה שבו אין ישוב הדעת של תפילה אלא דחיפות שאין בהם קידוש השם. מציע ומבקש מכולם שלא לנסוע, זוהי נסיעת סרק לשם טיול בעיקר, רק מי שבוכה כל תפילה יבוא ויוסיף משהו. בשורות טובות".

מתורת רבותינו-

שני יסודות לאנטישמיות ואעפ"כ יישבתם לבטח בארצכם'

ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על הארץ
לבטח: ונתתה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה: (כה, יח)

הקשה במשך חכמה:

הנה יש להקשות, מהו כפל הלשון שבתחילה אמר, "וישבתם על הארץ לבטח", וממשיך "וישבתם לבטח עליה", ומה בא הכתוב להוסיף שלא אמר בתחילה?

ומבאר המשך חכמה:

שתי סיבות הם, שמסיבתם ומחמתם תבוא שנה לבני אומה אחרת. **האחת**, מצד שנת הדת של האומה, שהדת היא זו מבדלת ומפרדת בין העמים. **והשנית**, מצד שנה של קנאה גדולה, על העושר והמעלה שיש באומה זאת.

ועפ"י יש לומר, שלכך כפל הכתוב ואמר בראשונה, "ועשיתם את חוקתי וכו'", שע"י שמירת התורה תסוכך השגחת ה"י עליהם ויצילם משנאת העמים הבאה מחמת הדת שמבדלת אותם.

והמשיך הכתוב, "ואכלתם לשובע וישבתם לבטח בארץ", כלומר, שאף מהשנאה השנית תנצלו, ולא תהיה עליכם קנאת האומות, ואף שתהיו מלאים כל טוב, תשבו לבטח בארצכם. (ע"פ משך חכמה)

האדם "גבורה" להתגבר על עצמו, כדי לקבל על עצמו והנהגתו את ידיעת האמת. (רבי אהרן קוטלר)

עני הפושט יד הקב"ה עומד לצדו

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (כה, לה)

איתא בחז"ל (ויק"ר לד ט), א"ר אבין, העני הזה עומד על פתחך והקב"ה עומד על ימינו, דכתיב (תהלים קט), 'כי יעמוד לימין אביןך', אם נתת לו, דע מי שעומד על ימינו ונותן לך שכר, ואם לא נתת לו, דע מי שעומד על ימינו פורע ממך, דכתיב (סם), 'להושיע משופטי נפשו' ע"כ.

ובאו לומר בזה, שיצייר האדם לעצמו, שהרי פעמים ששניים הם ההולכים לאסוף מעות, ואחד פושט את ידו וחבירו עומד לצדו, ונתאר לעצמינו אם היה דופק על דלתנו הלך עני ופושט יד לקבל מתן, וגדול הדור עומד בצידו, ודאי שהיינו מגדילים את הנתינה לאין ערוך, ולא היינו פוטרם עצמנו בנתינת פרוטה.

וצריך האדם לידע דכשעני דופק על פתחו, הקב"ה עומד לצדו, ולפי זה יחשב סכום הנתינה. (סברי מרגל - רבי ברוך דוב פוברסקי)

בעל 'הנודע ביהודה' רבינו יחזקאל סג"ל הלוי לנדא זצוק"ל י"ז אייר תקנ"ג

הרוחניים בתעצומות עוזם, אך כוחותיו הגשמיים החלו לעזבו, הוא הלך **ביום ט"ו אייר** חדל פיו הקדוש מלדבר, תלמידיו שסובבו לידו לא שמעוהו יותר, רק שפתו רחשו עדין תורה, קשה היה לראות את פיו הקדוש כשהוא לא מדבר, אי אלה אזכרה אי הלשון הממהרת להורות מאמרי שפר.

יומיים נלחמים אראלים עם מצוקים, מלאכי מעלה אינם מוותרים על נשמה כזו שתעלה אליהם, ומצוקי ארץ מרעישים עולם בתפילותיהם. ולבסוף ביום י"ז אייר נצחו אראלים את המצוקים, והבשורה האיומה נפלה בפראג וסביבותיה, רבי יחזקאל הלוי לנדא איננו, מכל קצוות הארץ הגיעו מעריצים ותלמידים אשר ביכו בבכי תמרורים את גודל האבידה שלהם של כלל ישראל, וקני העדה חתרו שקים רחובותיה ושווקיה של פראג כוסו בעננה של עצבות ותוגה, פנה זיוה פנה הדרה, פראג שוב אינה אותה פראג, ניטל כבודה, ניטלו הודה והדרה.

וביום שלישי י"ח אייר יום ל"ג בעומר, ליווהו המונים בהספד גדול, ואולם לא התואר צדיק ולא חסיד קראוהו, כי כן צוה בצוואתו שלא לקראתו צדיק וחסיד, שלא להעמיד על קברו מצבת בנין אבנים, רק מצבה אחת בעד חיי זהובים. שלא לרשום על מצבתו רק הרב המפורסם מוה"ר יחזקאל הלוי בן וכו', בעל מחבר ספר נודע ביהודה וצל"ח אב"ד ור"מ בקהילתנו תנצב"ה.

ותירץ הראגוטשבי, שהדין הוא, שפירות שביעית אין איסור בשמירתן אלא לבעל הבית, ולכן נאמר בלשון יחיד "לא תזרע", אבל לגבי יובל, ששם יש שני בעלים מוכר ולוקח, על כן נאמר לשון רבים, לא תזרעו", לומר ששניהם אסורים לעבוד באדמה.

תירץ נוסף הובא בשם רבי אברהם דיאמנט זצ"ל (אב"ד דארבוג), על פי דברי הגמרא (ערכין לב, ב), שאין יובל נוהג רק כאשר כל השבטים באר"י, לכן נאמר "יובל" לשון רבים, כי היא אמורה דוקא לכלל ישראל, בעוד שמיטה אף אם לא נשאר באר"י אלא יהודי אחד, עליו לשמור את השמיטה. (והיינו דוקא לשיטה ב' ברש"י גיטין לו.) ששמיטה נוהגת אע"פ שאין יובל ולכן נאמר בה לשון יחיד. (ילקוט הדרוש פרשת משפטים) (ע"פ **נמוצא שלל רב**)

הגדרת החזו"א - "וצוית את ברכתך"

"וצוית את ברכתך לך בשנה הששית" (כה, כא)

וזה"ל מרן בעל החזון איש: אין הכוונה שיש כאן הבטחה שלא תבוא לידי פקו"נ ע"י חסרון תבואת שנה שביעית, אלא הכוונה שיש כאן הבטחת ברכה בשביל שמירת שביעית.

כלומר, לא כמו שתחשוב בדרך הטבע ששביעיתך תביא לך הפסד ותחיה חיי צער, אלא אצוה לך את הברכה.

והבטחה זו אפשר שיגרום החטא לקפחה, וגם הברכה אינה אלא לכל ישראל, אבל היחיד יכול ללקות בשביל חברו.

ומצוות שביעית נדחית מפני פקו"נ ככל מצוות התורה בשעת מצור ומלחמה ואין להם לחם לאכול.

ובזה ניחא, מה שהניחו כרכים מלקדש כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית, ולא סמכו על הבטחת ברכה בשישית, דודאי גם עניים בכלל הברכה, אלא שראו שגברה העניות, ולא אמרה תורה לסמוך על הברכה להנמנע מהשתדלות המחויבת בדרכי הטבע. (חזו"א שביעית י"ח ד)

גבורת שומרי השביעית

"וצוית את ברכתך לך בשנה הששית" (כה, כא)

ובמדרש (ויקרא א א), עה"פ 'גיבורי כח עושי דברו', אר"י בשומרי שביעית הכתוב מדבר, רואה שדהו ושותק, יש לך גבור גדול מזה.

יש לתמוה, מה גבורה יש בזאת, הרי כבר הוקדם בדרך נס וניתן ברכה לג' השנים, וזה עצמו נס כי אין זה דרך טבעי שהשדה תיתן יבול פי שלשה, ומאחר והתורה הבטיחה, דבר ה' יקום, וא"כ מה גבורה יש בדבר לשבות בשביעית ולהפקיר הפירות והספיחין.

אלא זהו כח היצר הטבוע באדם, וכח תשוקת וחמדת הממון, שאף על פי שהאדם כבר יש בידו יבול וריוח של ג' השנים, ואף שזה ראה שנעשה בדרך נס ופלא, ומ"מ כשיגיע למעשה ויראה איך שדותיו עומדות בור, ומפסיד כביכול ממנו בידו, נדרש לזה גבורה כדי לכבוש עצמו ולבטל רצונו לרצון התורה, כך הם פני הדברים, שאין בכך ידיעת האמת להכריח ולכפות על האדם שינהג בהתאם לידיעת הדברים, אלא צריך

בשב"ק פרשת בהר יחול יום פטירת רבינו הגדול אשר ממימינו שותים כל תופסי תורה ויושבי על מדין, בספריו החשובים אשר קנו שביטה בכל תפוצות ישראל, שו"ת 'נודע ביהודה', 'דגול מרבבה' על שו"ע, וצל"ח על הש"ס.

במלאות 200 שנה להסתלקותו הופיע (מוסף שבת קודש תשנ"ג) תיאור מרתק על אחרית ימיו: בשנותיו האחרונות חלה במחלה שהחלישה את כל גופו. כבר בשנות תקמ"ה ח' שנים לפני פטירתו, כשהרגיש חולשה רבה אמר: הרני מקבל עלי מיתתי, ומוכן ומזומן להיות כפרת כל ישראל. תלמידיו הרבו עליו בתפילה והוא המשיך להפיץ את תורתו עוד כמה שנים.

מהתשובות בתקופה זו ניתן ללמוד על מצב בריאותו הרופף, הוא מרבה להודיע על כך לשואליו, בסוף אחד מספריו כותב, והרופאים גזרו עלי שלא להביט בשום דבר הצריך עיון ומחשבה, ולכן אי אפשר לי לקיים לפי שעה אחת אשר היה ברוחי אתי, ואפילו בשלשה פרקים האחרונים במסכת פסחים קצרתי מאד.

אחר פטירת הרבנית בשנת תק"נ אמר: אני לא זכיתי בעוונותי הרבים להיות נתפס בעוון הדור, אולם היא רעייתי הצדקנית כן נתפסה ובעוונותי, אוי לי על שברי לעת זקנותי, גדול חורבני כחורבן בית המקדש ואין בכוחי אפילו לבכות את חורבני.

בשנת תקנ"ג עדיין לא נס ליחו, לא שכח דבר מלימודיו וכוחותיו

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 88 | אייר תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

דבר העורך:

בט' אייר יומא חל דהילולא של הגה"צ רבי משה הגר זצ"ל ראש ישיבת סערט וויז'ניץ

לחלן מה שאמר בענין כף זכות:

קבלה בידינו מחז"ל שיש בעולם בכל דור ל"ו צדיקים נסתרים, למה ומדוע עשה הקב"ה שיהיו נסתרים, וכי לא מוטב שיהיו נגלים לעין כל ויוכלו בני אדם לקחת מהם דוגמא וללמוד ממעשיהם? אין זאת אלא מפני שרצה הקב"ה שנסתכל על כל יהודי בעין טובה ונדונו לכף זכות, נראה רק את מעלתו, ואפילו כאשר איננו רואים המעלות בעליל נחשוב בליבנו, אולי מסתיר ה' את צדקתו, אולי הוא מגזע הלמ"ד וא"ו...

יישר כח גדול לידידינו החשוב הר"ר שמואל דוד פרידמן שליט"א על מסירת הדברים

עדשה של זכות

שרכשה בתחילת החוג, יחד עם המצלמה. מחירן של העדשות הללו היה גבוה מאוד, וכצער הבנתי שאין באפשרותי לרכוש לה אותם בתקופה הקרובה. בתי שחיפשה אחר פתרונות חילופיים שמעה ממורתה על תלמידה לשעבר שנטשה את המקצוע ומעוניינת למכור את הציוד המקצועי שלה, הפתרון היה נשמע לנו הגיוני.

היא שוחחה עם המוכרת שהבטיחה להשעה עדשות עבורי בדיקה קפדנית ושהן עובדות ללא רבב, כיוון שהיה מדובר על אישה מ'שלו' העברנו את הסכום שביקשה לחשבון הבנק שלה, ושלחנו שליח שייקח את העדשות מביתה ויביא אותם אלינו.

החבילה הגיעה כאשר הייתה חיה בלימודיה, ואני גיליתי כי אני נרגש עבורה. פתחתי את קופסת הקרטון ובחנתי

תמונות, וגם מצלמה מקצועית ויקרה מאוד. נשמתי עמוקות, השגתי הלוואה נוספת, ועשיתי גם זאת.

חיה התלחבה מהקורס, היא למדה טכניקות חדשות, פתחה את הסגנון האישי שלה, ותמונותיה עלו שלב. אולם כאשר סיימה את הלימודים והחלה לחפש עבודה, גילנו כי לא פשוט להתפרנס מצילומי תינוקות או ילדים בערב החלאקה שלהם... צילום באירועים התאים פחות לסגנון המשפחה שלנו, ועל כן החליטה בתי להתמקד בשני תחומים אחרים – צילום מזון וצילום אדריכלי.

ההגיון שברעיון היה מוכן לי ואף עודדתי אותה, אולם אז שמעתי כי לצורך סוגי הצילומים הללו זקוקה בתי לעדשות צילום מיוחדות, ואינה יכולה להשתמש בעדשות

מאז ומתמיד ידעתי שהבת שלי ניחנה בכישרון מיוחד לצילום. עוד כשהייתה ילדה קטנה, היא נהגה להסתובב עם מצלמה קטנה בכל מקום, והתמונות שלה תמיד היו מקוריות ומיוחדות. כאשר גדלה חשבה בתי כי תוכל להפוך את כישרונה למקצועה.

כיוון שהכרתי את כישרונה הגדול, החלטתי לסייע לה בכך. למרות המצב הכלכלי הלא פשוט שלנו, החלטתי לרשום אותה לקורס צילום מקצועי. יוקרתי. ידעתי שזה לא יהיה קל עבורינו מבחינה כלכלית אבל האמנתי שזו ההשקעה הנכונה עבור עתידה.

אולם, לאחר ששילמתי את הסכום הנדרש ללימודים, הופתעתי לגלות כי זו רק דרישת הבסיס – כדי להצליח במלאכת הצילום היה עלינו לרכוש גם מחשב, בו ניתן לערוך

כיצד ניתן לדון לכף זכות? בין כל שולחי הפתרונות יוגרלו ספרי קריאה בשווי 100 ש"ח

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבוע בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

את הרכישה שעלתה לנו סכום כה גבוה. העדשות היו ארוחות היטב, בניילון מגן, ואני אחזתי אותן בזהירות, מרגיש את משקלן ומשקל החלומות שהן נשאות.

כיוון שגם אני יודע דבר מה על צילום – וגם השתמשתי לא פעם במצלמתה של חיה, לא יכולתי להתאפק, מבלי לחשוב פעמיים, מיהרתי לחבר את העדשות למצלמה, והרמתי אותה כדי לצלם את החדר.

לצערי הרב, התמונות לא עמדו בציפיות. הן היו מטושטשות לחלוטין, ולא התמקדו כראוי בעצמים אותם ביקשתי לצלם.

ניסיתי שוב ושוב, שיניתי הגדרות, בדקתי

את חיבור העדשות, אך התוצאה נותרה אותה. העדשות, שעל פי הצהרתה של המוכרת אמורות היו להיות במצב מצויין, פשוט לא עבדו.

עם כאלה עדשות – חשבתי בציניות – מה הפלא שהגברת החליטה לנטוש את המקצוע?

אבל הנושא לא היה מבדח כלל. הוננו אותנו! רימו אותנו! לקחו מאיתנו סכום כסף גדול מאוד בעזות מצח וכלי בושה! כעס ותסכול מילאו אותי. איך זה יכול להיות? איך אנשים משלנו לא התביישו להוליך אותנו שולל בכזו צורה?

מלא כעס רציתי להתקשר אליהם כדי לנזוף בהם ולדרוש את כספי חזרה, ואז הבנתי שלפני ניקרתה הזדמנות נדירה למדי לדון את הוולת לכף זכות, ושעלי למצוא דרך כלשהי להירגע.

אך כיצד?

העדשות לא נראו שבורות, החבילה נשמרה היטב על ידי השליח, ואם כך, באיזו דרך אחרת אפשר להסביר את העניין?

האם יש לכם, הקוראים, רעיון?

המקדחה האבודה – פתרונות

אדם (או ילד) טעה והניח את המקדחה על יד הדלת הלא נכונה. יוסף פלסקין ויוסי ב. סבורים כי אולי הגיס טרוד בצורה יוצאת מן הכלל בבעיה רפואית שתופסת את כל מחשבותיו, מטרידה אותו, גורמת לו לראות כל בעיה אחרת כקטנה ושולית.

ד' שפרינגר מאשקלון סבורה כי אולי הגיס שלח ילד קטן להחזיר את המקדחה, אך הילד איבד את המקדחה בדרך ופחד לספר על כך לאביו, ולכן אמר כי החזיר אותה, ולכן הגיס אינו מצליח להכין את המתרחש.

ל' פלמן חושבת כי אולי הגיס שיודע את רגישותו של המספר לכך שמשאלים ממנו כלי עבודה משתדל בדרך כלל לקחת כלי עבודה מגמ"ח סמוך ולא מגיסו, ולכן כאשר נתן לאחד מבני הבית את המקדחה על מנת שישב אותה לבעליה – השיב אותה לגמ"ח, ובעלי הגמ"ח הלוי אותה לאדם אחר. בעוד הם מנסים להשיג את האדם שהשאיל את המקדחה העדיף הגיס שלא לספר על כך למספר כדי שלא להדאיג אותו. ועל כן היו תשובותיו מאופקות ומתחמקות.

רבים מן הקוראים סבורים כי אולי המקדחה אכן הוחזרה לבעלים, ורק לא הונחה במקומה, ועל כן לא העלו בירוריו של הגיס דבר.... רעיונות מעין אלו שלחו הקורא י', אברהם זכאי ממודיעין עילית, משפחת פריד, פ' בילר, הקוראת נ', ועוד.

יישר כח גדול לילדי התלמוד תורה ממקסיקו על תשובותיהם. התלמידים: אליהו משען, יצחק מצליח, אברהם קרדי, יוסף אספני, משה דהן, אהרן בוצוק ואהרון דוד,

את התשובה הקרובה ביותר לפתרון התעלומה כתבו משפחת זלוצבסקי, רכסים.

והזוכה השבוע: יצחק משען, מקסיקו

יהודה השאיל לגיסו את המקדחה המקצועית והיקרה שלו, והמקדחה לא שבה למקומה. הגיס אליו פונה יהודה מבטיח לעשות מאמץ להחזיר לו את המקדחה בהקדם, אך למעשה לא מחזיר אותה, ואם לא די בכך שהוא דוחה את מועד השבת המקדחה מבלי להתנצל – הוא גם נשמע שליו מאוד כאשר הוא עושה זאת.

כיצד ניתן לדון אותו לכף זכות?

לא עבור כולם היה קל לעשות זאת, והדבר יכול לשמש עבורינו לימוד לכך שגם אם לעיתים קשה לנו למצוא דרך לדון את חברינו לכף זכות, חשוב שנדע כי גם אם לנו קשה לעשות זאת – ייתכן ועבור אדם שדרך חשיבתו שונה יהיה הדבר קל. ואכן, למרות שחלק מן הקוראים ציינו כי הפעם היה קשה במיוחד לדון את הגיס לכף זכות – רבים אחרים הצליחו להתקרב בניחושיהם לתשובה הנכונה!

והנה לפניכם לקט תשובות נבחרות:

הקורא נ. ח. סבור כי יתכן כי הגיס שאל את המצלמה כדי לבצע תיקונים בכיתו של יהודי אחר, וכיוון שרצה לעשות זאת לשם שם גם לא רצה שגיסו יבוא לבצע בעצמו את העבודה. לאחר שסיים סיכם עם היהודי הנעזר כי יחזיר את המקדחה לבעליה, ולכן לא יכול היה להשיב את המקדחה אלא אמר ש"בדוק ויכרר".

הקורא י' מעלה השערה כי אולי לאחר ששמע הגיס כי המקדחה לא הושבה לבעליה, חיפש אותה וגילה שנשכרה, הוא מתבייש לספר על כך לגיסו ועל כן הזמין מקדחה זהה שתגיע רק בעוד כמה ימים.

ישראל זאב סלומון מרכסים מציע אפשרות כי הגיס שלח אדם אחר להניח את המקדחה על יד דלתו של המשאיל, אך אותו

ומפתרונותיכם, הקוראים, לסופו של הסיפור:

כוחו של היצר הרע גדול – ודווקא באותם ימים בהם המקדחה לא הייתה בביתי – נזכרתי ללא הפסקה במשימות בהן הייתה יכולה לסייע לי, ותסכולי הלך וגבר. הייתי נרגז כל כך עד שהחלטתי שאפסיק לחכות לטובות מצד גיסי, ושלחתי לשם ילד שיבקש מהם את המקדחה וישיב אותה הביתה. אבל הילד חזר מבוכלבל. "הם לא ידעו איפה המקדחה", הוא אמר לי, "הם לא מוצאים אותה בשום מקום. וכשהם התקשרו אל אבא שלהם הוא אמר להם שהוא יביא לנו אותה בעצמו –"

"בקורב", השלמתי בלגלוג.

באותו ערב נערכה שמחה משפחתית, וכאשר הגעתי אליה חשתי כי אני לא מסוגל לשבת ליד גיסי, כל כך כעוס ונרגז הייתי, ולכן כאשר התיישב לידי בטבעיות – קמתי ועברתי מקום. ראיתי עליו שנפגע, אבל חשבתי שמחובתו לכבד את ההתנצלות ולנסות ליישר את ההדורים, וכיוון שלא בא, לא ראיתי טעם להתנצל על התנהגותי.

אודה ואכוש שגם בסיום האירוע, כאשר

התבקש כי אציע לגיסי וגיסתי טרמפ הביתה, לא עשיתי זאת. כל כך כעוס הייתי.

חזרתי לביתי, והנה מי מחכה לי שם על השולחן? המקדחה שלי!

"חבר של יוסי בא מהישיבה לכר מצווה של אח שלי, ואמר שיוסי ביקש שיקח את המקדחה ויחזיר לנו לנו אותה", אמר אחד מבני.

"מה זאת אומרת?" תהיתי.

ואז התחיל להבהב בזכרוני משפט שאמר בני ביום שישי כאשר הגיע הביתה לשבת, משהו על מדף מתנדרד שהוא רוצה לתקן, ואיזושהי שאלה האם יוכל לקחת איתו את המקדחה...

האם אמרתי לו כן?

לא הצלחתי להיזכר בכך, אולם כעת התחלתי להבין את התנהגותו של גיסי –

באותו יום כאשר לקח ממני את המקדחה הגיע בני הגדול כדי לבקש אותה, והוא הניח באופן טבעי כי אני מודע לכך. אולם כאשר התחלתי להתלונן על העדרה של המקדחה – הוא חשש כי הבן איבד אותה, וכיוון שהוא נזהר מאוד בהלכות

לשון הרע לא רצה לגרום לי לכעוס על בני, ועל כן לקח על עצמו את האשמה, כשהוא מנסה ליצור קשר עם הבן בישיבה ולברר היכן המקדחה.

לאור ניסיון העבר שלי ליצור קשר עם הבן – יכולתי גם להבין כי לא קל היה לו להשיג אותה, חו כנראה הייתה הסיבה

שדחה אותי מפעם לפעם. חשבתי גם שאולי השיג אותה וביקש ממנו לעדכן אותי בעצמו על כך שלקח את המקדחה, אך בני שלא הבין את חשיבות הדבר – והיה משוכנע כי אני יודע שהמקדחה אצלו – לא ראה סיבה למחר לעשות זאת, ואף שכח מכך לגמרי כאשר שוחח עם רעייתי, אמו, במהלך הימים הללו.

כעת הבנתי שלא רק שאין לי סיבה לכעוס על גיסי, אלא שעלי להעריך אותו עוד יותר משהערכתי עד היום... כמה חשוב לדון את כל האדם לכף זכות!

סיפורים מן הקוראים

לפני כמה שנים בצהרי שבת, ראיתי שני תאומים כבני שנתיים פוסעים על המדרכה ברחוב הריק. חיפשתי אחרי אימם, אבל לא ראיתי שום דמות מכוננת בסביבה. מיד עלו למרחי מחשבות ביקורת כמו: "איך הורים מפקירים כך את ילדיהם? איפה האחראיות?"

עצרתי אותם, וגיסתי לברר היכן הם גרים, הילדים הצביעו כביטחון לעבר בניין במורד הרחוב, ואני פסעתי לשם כשנאום תוכחה שלם מתרקם במוחי. אולם כאשר הגעתי לבנין, ובהתאם להנחיותיהם של הקטנים ירדתי אל קומת המינוס, ראיתי שם אישה יושבת על כיסא גלגלים כשדמעתה על לחייה, הילדים פתחו את הדלת הנעולה (!) וברחו מן הבית, והיא שכבולה לכיסא גלגלים לא יכלה לצאת לחפש אחריהם, וגם השכנים מן הדלת ממול אליהם פנתה לבקש עזרה לא ענו לדפיקותיה...

לפני תקופה נזקק בני לעזרה בהתמודדות חברתית שהייתה לו בחיידר. פניתי אז לעזרתו של אדם שבדיוק סיים לימודים בתחום זה, והוא קיבל את בני למספר פגישות, העניק לנו ההורים הדרכה, והיה מסור ואיכפתי מאוד. כאשר סיימנו את התהליך הטיפולי הוא שאל אותי האם אני מסכים כי יפנה אלי הורים אחרים המחפשים אחר המלצות לטיפול בילדיהם, ואני היססתי. על אף שהבעיה נפוצה מאוד – לא הייתי בטוח כי אני מוכן להיחשף בכזו צורה. אמרתי לו שאשיב לו תשובה בהמשך השבוע, אך למעשה כבר בצאתי מחדרו הגעתי למסקנה כי אני מסוגל להענות לבקשתו למרות שאני אסיר תודה על העזרה שהעניק לנו. הכרת הטובה שלי והמכובת שחשתי מהחלטתי לסרב לבקשתו – גרמו לכך שכאשר התקשר אלי יום למחרת – לא עניתי לטלפון. העדפתי לדחות את השיחה למועד אחר כאשר אהיה בטוח יותר בהחלטתי.

אולם הוא לא הרפה ולא הבין רמזים, הוא התקשר אלי יום במושך שבועיים (!) לפעמים אפילו פעמיים ביום. ואני חשבתי שאני יוצא מדעתי, האם אדם אינו מבין רמזים? האם יפה לנדרד כך לאדם ממנו ביקשת טובה? האם כך מתנהג אדם שאמור להבין התנהגות חברתית מהי?

אולם כאשר הוא לא הירפה הבנתי שאין לי ברירה, עלי לענות ולהגיד לו את המילה 'לא' בצורה ברורה..... אולם כאשר עניתי לטלפון הוא התנשף בהקלה ואמר: "סוף סוף אתה עונה לי! כבר שבועיים אני מחפש אותך. בטעות השארתי לי לאחר הפגישה הקודמת שני שטרות של מאתיים במקום שטר אחד. איך אוכל להחזיר לך את הכסף המיותר?"

דברי זכרון לע"נ הבחור החשוב

אריאל יהושע ז"ל בן הרב ר' דוד שליט"א יוסקוביץ

נתבקש לישיבה של מעלה ביום י"ג בניסן תשפ"ד

תנצב"ה

נכתב ע"י אחד מרבותיו הרב מ.ה. א. שליט"א

ביקשתי לכתוב מילים של פרידה וזכרון אהבה לבחור החשוב והחביב, נדיר במעלותיו לשמים ולבריות, אריאל יהושע יוסקוביץ ז"ל. מנקודת מבט של מגיד שיעור. הוא היה מגיע לשיעור מוכן מאוד, אחרי הכנה יסודית ולימוד רציני של הסוגיא. פעמים רבות היה ניכר שהעיון והויכוחים של סדר ההכנה ממשיכים בשיעור. היה דן עם חבריו על הנאמר, אם הוא מתאים לאופן בו הם למדו קודם את הנושא. בדרך כלל היה יושב מולי, עירני ודרוך. שש על כל חידוש, מתערב בכל ויכוח. היתה לו תשוקה חזקה לברר, ולהשיג ענין על בוריו. חזר הרבה בסדר לברר וללבן, או להמשיך את הויכוח שלא הסתיים בשיעור. להתייעץ איך לכתוב. או איך ללמוד. היו לו שאלות גם בנושאים אחרים. שאלות בהלכה שלא מצא במשנה ברורה. בהליכות שבין אדם לחבירו. דיני ממונות או יושר ומידות. הוא היה בחור שמח ותוסס. תמיד במרכז החי של החברה. אבל הוא כבש את עצמו ללימוד. לסדרים שלמים. בחיות ובשמחה. להתרכז בשמיעת השיעור. פעמים רחוקות היה נראה עליו קושי להמשיך לשבת. הוא נעמד, עבר מקום, אבל המשיך בעיון ולימוד. בשעת תפילה, עיניו היו נעצרות עליו בעומדו לתפילת הלחש. החיוך השובב, שמחת החיים האופיינית. מחליפה ארשת. הוא נעמד ברצינות גדולה ובתום נעורים. עומד לפני המלך. במתינות. עיניו עצומות, ליבו פתוח. ושפתיו רוחשות תפילה. עבודה!!

על שמואל הנביא, אמר הכתוב [ש"א ב' י"ט] ומעיל קטון תעשה לו אמו. והעלתה לו מימים ימימה. אמו חידשה לו את המעיל לפי מידותיו מידי תקופה. ולימים, נקרא שמואל, איש זקן והוא עוטה מעיל [שם כ"ח י"ד]. ואחז"ל [תנחומא אמור, וכע"ז ברש"י שמואל א' כ"ח י"ד], המעיל שתפרה לו אמו, בו גדל, בו נקבר, ובו יעלה לתחית המתים. רמזו בזה המפרשים, כי הכנת אמו לגדלו בתורה ובמצות, גידלה וגדלה איתו גם בימים ומקומות אחרים, בה נקבר ובה יעלה לתחיית המתים. ויש ענין קרוב לזה בחז"ל, שהמעיל רמז לתפילת אמו. שמואל בקוראי שמו. שקול כמשה ואהרן. עוטה את המעיל הקטון שתפרה לו אמו מימים ימימה. המעיל גדל איתו מקטנות עד גדלות ומכסה אותו בעולם הזה ובעולם הבא. הכל מונח בהשקעה הראשונה. ברצוני להעיר, להעיד. אריאל היה בחור משקיע במיוחד. אבל באופן מיוחד, הוא היה בחור מושקע. במחשבה ובמעשה בתפילה ובחכמה של הוריו היקרים. המעיל שגידלו בו, וחידשו בו מתקופה לתקופה. המשיך לגדול איתו מאליו. כבר תקופה שהוא בישיבה גדולה, עזב את הבית. והמעיל גדל עמו. ראינוהו מפעם לפעם, ושמענו על עלייתו. ההתמדה, ההבנה, הרצינות. והיה המעיל מוכן לגדול ולגדל, להגין ולחמם. לגדל אדם, חכם, גדול בישראל. עם ההשקעה, עם המוכנות הזו. בה גדל בה נקבר ובה יעלה לתחיה, שלם.

וארטים לפי ששת השבוע

כה א. וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. וברש"י מה ענין שמיטה להר סיני. אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ופרטיותן מסיני. שואל החתם סופר, למה דווקא בדיני שמיטה מוזכר העניין שכל התורה נאמרה בסיני? ומתוך, מצוות השמיטה מוכיחה על תורה מן השמים, כי איך אפשר להבטיח לאדם ולומר "וצוית את ברכתני לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש השנים", דבר שהוא מחוץ לגדר הטבע, ואפשר לבחון את אמיתותו. ולכן במצוות השמיטה מדגישה התורה שכמו השמיטה מוכיחה שתורה מהשמים כך כך התורה היא מהשמים. ועניין ברכת שמיטה נראה גלוי אף להמוני העם עובדי האדמה, וע"י זה נתאמתה בקרבם קדושת התורה וכל מצוותיה שכולן מסיני.

כה ד-ה. ובשנה השביעית שנת שבתון וכו' שבת לה' את ספיח קצירך לא תקצור, זה לגבי שמיטה. ואילו לגבי יובל כתוב יובל היא קודש תהיה לכם לא תקצור את קציריה. הנה יש ב. שינויים בין שמיטה ליובל, שמיטה נקראת שבת, ויובל נקרא קודש. שינוי נוסף שבשמיטה איסור העבודה בשדה הוא בלשון נוכח - את ספיח קצירך לא תקצור, דהיינו את הקציר שלך תשבת. ואילו ביובל הוא לשון מובטח על השנה לא תקצרו את קציריה, היינו את קציר השנה. וי"ל, אומר ה'משך חכמה', דהנה הגמ' בביצה יז אומרת ששונה קדושת שבת מקדושת יו"ט, שקדושת שבת היא קבועה וקיימת משהת ימי בראשית, היינו שלא צריך לעשות פעולה שהשבת תתקדש. אבל יו"ט, ישראל מקדשים אותו ותלו בהם הדבר להקדימו או לאחר. וכמו כן שונה יובל משמיטה דאילו שמיטה היא קבועה וקיימת כל שנה שביעית, אפילו אם לא ספרו את מניין השנים, ואילו יובל תלוי בישראל ואם לא תקעו וכו' אז הוא מותר בזריעה. וכעת הכל בהיר וברור. שמיטה נקראת שבת כי היא כמו שבת שחלה מאליה ואיסורה הוא בכל מצב, לכן כתוב את ספיח קצירך לא תקצור בלשון נוכח. ואילו יובל הוא נקרא קודש כי יו"ט הנקרא קודש, כי שניהם חלים ע"י שישאל מקדשים אותם, ואיסורה הוא בלשון מובטח על השנה, כי רק אם קידשת את השנה אז הוא אסור אבל הספיח עצמו לא אסור מעצמו כלל.

כה ו. לכם לאכלה ולבהמתך. הקשו לגר"ח קניבסקי מדוע בפסוקים של שמיטה הוקדמה אכילת אדם לאכילת בהמה, הרי יש דין לתת לבהמה לפני האדם, כמ"ש ונתתי עשב בשדה לבהמתך ורק אח"כ ואכלת ושיבעת. ותיירץ הגר"ח שהיות ואנחנו מדברים כאן על פירות שמיטה שאוכל הראוי לאדם יש דין לתת לאדם ולא לבהמה, ורק כשלא ראוי לאכילת אדם נותנים לבהמה, לכן נכתב לכם לאכלה לפני לבהמתך, שלא נטעה לומר שמותר לתת אוכל של אדם לבהמה.

כה ט. והעברת שופר תרועה בכל ארצכם בחודש השביעי בעשור לחודש תעבירו שופר בכל ארצכם. וברש"י כתב דהטעם שנאמר בעשור לחודש לומר לך שתקיעת יו"כ דוחה שבת ואין תקיעת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם. ותמה הרמב"ן א. ל"ל קרא דתקיעת יו"כ דוחה שבת, הא בלא"ה תקיעת שופר היא חכמה ולא מלאכה ומותר בשבת. ועוד האריך קאמר שהפסוק בלשון לומר שתקיעת ר"ה לא דוחה שבת, הא מדאורייתא תקיעת ר"ה דוחה שבת, ורק חז"ל החמירו שלא ידחה שמא יעבירו ד"א ברה"ר. והנראה לומר בזה ע"פ הטי"ז סימן תקפח' דהטעם שחז"ל לא אסרו מילה בשבת מחשש שמא יעביר את הסכין ד"א ברה"ר הוא משום שיש יתור מיוחד בתורה, **ביום השמיני** לרבות שבת, ואין כח ביד חכמים להחמיר ולגזור על דבר המפורש בתורה להיתר. וא"כ זאת כוונת רש"י כאן, שהיות וביו"כ כתוב מפורש להיתר אז חז"ל לא יכולים לאסור משום גזירה שמא יעביר ד"א. משא"כ ברה"ר שאין לימוד מפורש להיתר אז חז"ל יכולים לאסור.

כה י. וקראתם דורו במרץ לכל יושביה יובל היא תהיה לכם וגו' ואיש אל משפחתו תשובו. לכא"ו יש כאן כפילות בפסוק. כי הרי הכל הולך על שילוח עבדים, גם וקראתם דורו לכל יושביה, ואח"כ שוב ואיש אל משפחתו תשובו והיינו העבדים, ולמה נכתב פעמיים? וי"ל, אומר הגר"י ע"פ הגמ' ברה"ר ח: עה"פ וקידשתם את שנת החמישים שנה מה ת"ל לפי שנאמר ביום הכיפורים, יכול לאתה מתקדשת אלא מיהו"כ ואילך, ת"ל וקידשתם את שנת החמישים, מלמד שמתקדשת והולכת מתחילתה. מכאן אמר רבי ישמעאל, מר"ה ועד יו"כ לא היו עבדים נפטרים

לבתיהם אך גם לא היו משתעבדים אלא אוכלים ושומחים וכו', כיוון שהגיע יו"כ תקעו ב"ד בשופר מיד היו עבדים חוזרים לבתיהם, וכ"פ הרמב"ם י יד משמו". ולפי"ז מתבאר הפסוק כך: וקידשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דורו, והיינו שמתחילת שנת החמישים קוראים דורו שלא מעבדים את העבדים, ומסיים הפסוק יובל היא וכו' והיינו שביו"כ שאז קובעים את היובל, אז ושבתם איש אל משפחתו.

כה יד. וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תנו וגו'. יש להקשות מדוע נכתב ממכר היה מספיק לומר וכי תמכרו לעמיתך? וי"ל דמצינו בסו"ע שאין דין הונאה בבעה"ב המוכר כלי תשמישו כי לבעה"ב חשוב הדברים שלו ואין להם מחיר, וא"כ י"ל דזה מה שרצינו לומר וכי תמכרו ממכר זה דווקא ממכר אז יש בעיה של הונאה אבל בכלים אחרים אין בעיה של הונאה. לזית חן.

כה יח יט. וישבתם על הארץ לבטח וכו' וישבתם לבטח עליה. מקשה המשך חכמה, לשם מה התורה היתה צריכה לכפול בלשונה ולכתוב פעמיים וישבתם: ומתוך, ישנם שני סוגי שנאה בין האומות. א'. שנאה על רקע דתי שגורמת לפירוד בין אומה לאומה. ב'. שנאה הנובעת מקנאה כתוצאה מעושר וגדולה שיש לחברתה. באה התורה ומורה לנו שיש בדינו להעביר מעלנו את שתי השנאות הללו, אם תשמרו את חוקות התורה, הרי לכאורה תגרום לשנאה כלפיהם, מבטיחה התורה וישבתם על הארץ לבטח, מובטח לכם שלא תמשכו עליכם את שנאת האומות, ולא תהא עליכם שנאת דת. לא זו אף זו, ונתנה הארץ פריה ואכלתה לשובע, מטעב העולם שרוב שפע הוא מושא לקנאה, לכן מבטיחה התורה וישבתם לבטח עליה, שגם שנאה זו מצד האומות תסור מעליכם, וכמו שנאמר ולא יחמוד איש את ארצך.

כה יט. ואכלתם לחמכם לשובע וגו' ונתתי שלום בארץ. וברש"י במקום כתב שאפי' שתאכלו לשובע יהיה שלום בארצכם. משמע שזה שיש אוכל טוב אמור להוות סיבה שלא יהיה שלום ולכן צריך את הבטחת הקב"ה שיהיה שלום אפי' שיש אוכל. וקשה מה הקשר בין אוכל לשלום. וי"ל ע"פ ברכות כ: בטעם שהקב"ה נושא פנים לישראל ונותן להם שלום (ביאור הפסוק ישא ה' פניו אליך, וישם לך שלום) הוא משום שבתורה כתוב ואכלת וישבעת וברכת, וישראל מברכים אפי' אם לא שבעו אלא גם בכזית, לכן הקב"ה נושא להם פנים ונותן להם שלום. והנה הברכה אצלנו היא שיאכלו קצת וזה ישיבע אותם, כמו שכתוב רש"י כאן אוכל קמעה ומתברך במעיו וא"כ אין סיבה לשיא פנים לישראל כי הם שבעים גם בכזית. ועל זה הקב"ה מבטיח שאפי"ה ונתתי שלום בארץ. אפשר לתרץ עוד תשובה שהדברים ידועים שכשאדם טוב לו עם כסף הוא מתפנה לרוב וברור.

כה כ. וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וכו', וצוית את ברכתני. לכאורה קשה איך יאמרו בשנה השביעית מה נאכל הרי אדם אוכל כל שנה מהתבואה של שנה שעברה וא"כ בשנה השביעית יש לו כי בשנה השישית הוא עדיין זרע ואסף, ורק בשנה השמינית אין לו: וי"ל ע"פ יומא עד: על מי שאוכל ואין לו פת למחר, אזי אין לו הנאה מהאוכל שיש לו היום. ועל כן יש לפרש את הכתוב כך: וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, כי גם בשנה השביעית לא יהיה להם טעם באוכל מכיוון שאין לו לשנה הבאה, וע"ז אומר הקב"ה וצוית את ברכתני ואז תהיו אוכלים לשובע בשנה השביעית ולא תדאגו כלל.

כה כ-כא. וכי תאמרו מה נאכל הן לא נזרע וכו' וצוית את ברכתני בשנה השישית. קשה אטו ברשעי אסקינ - אנשים חסרי אמונה בקב"ה, והלא מאן דהיב חיי יהיב מזוני. וי"ל, אומר השואל ומשיב, דהנה הטי"ז סימן תעד' מבאי מהזהר שאין הברכה חלה על דבר ריקן אלא רק על דבר קיים, דהיינו אם יש קצת אז הקצת מתרבה אבל אם אין כלום אז אין ברכה, (כמו שאמר אליהו לאישה הצרפנית ואלישע לשונות. מה יש בביתך? ואמרה לו צלחות שמן א"ל זה יתרבה, והטעם שמיד לא אמר לה שיהיה לך הרבה שמן גם אם אין לך כלום, משום שברכה חלה רק על דבר קיים) וכעת הכל מובן. וכי תאמרו מה נאכל הרי לא נזרע, ואין הברכה שרויה אלא על משהו קיים וכאן לא קיים שום דבר כי בשיעית לא נזרע, ומתריצין וצוית את ברכתני כבר בשנה השישית שזהו חל על משהו קיים.

כמה דיוקים על פסוקי שמיטה ויובל. א. כל השנים הנזכרים בפרשה של שמיטה כולם חסרים: שבעת

פרשת בהר תשפ"ד

שמינת תשיעת, ואילו שישית כתוב מלא יו"ד והטעם בזה י"ל משום וצוית את ברכתני בשישית, אז כשיש ברכה זה מלא. עוד מצינו 14 פעמים יובל בפרשה הזאת שש פעמים כתוב יובל מלא עם ויו ושמונה פעמים יבל בל ויו, וי"ל דמצינו בערכין יב: ששבעה עשר יובלות מנו ישראל ושלושה אחרונים היו רק לקדש את השמיטה, עכ"פ 14 היה שב"ד קדשו, וד"ז מרומז כאן שכתוב 14 פעמים יובל ולפי חשבון הסוגיה שם יוצא שבזמן בית המקדש מנו 6 יובלות ולכן כתוב יובל מלא, ואחרי החורבן מנו עוד שמונה יובלות וכנגד זה כתוב יבל חסר. טעמא דקרא.

כה לה. וכי ימך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב רחוק. יש לדייק מדוע נכתב לא כללה את אחיך ביחד עם הגר תושב. הרי אפשר היה לכתוב וכי ימך אחיך גר ותושב ומטה ידם והחזקת בס וחי עמך? וי"ל ע"פ הגמ' בבב"ב ט. בודקים לכסות ואין בודקים למזונות דהיינו כשבא עני לבקש כסות בודקים אם הוא באמת צריך, אך כשבא לבקש מזונות לא בודקים אלא נותנים לו מיד, כי יש לו צער עי"ש. וא"כ זהו מה שנאמר בפסוק וכי ימך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, כשהמזונות הוא על אחיך שאתה מכירו שאינו רמאי לגביו נאמר והחזקת בו והיינו בכל אופני העזרה גם כסות, אמנם גר ותושב רק וחי עמך דאין אוכל תתן לו אבל בגדים איך מחוייב בלי בדיקה מוקדמת כי אולי הוא אינו דובר אמת. אור תורה בשם נכדו של המהרש"א.

כה לו. וחי אחיך עמך. מובא בגמ' בבב"מ סב. שניים שהיו מהלכים בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים אם שותים שניהם מתים ואם שותה אחד מהם מגיע לישוב. בא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חיד קודמים לחיי חברך, ואתה שותה לבד ויחברך ימות רח"ל. והנה מדברי ר"ע נלמד שהדין עמך הוא שאתה קודם. ויש להקשות ע"ז מדין עבד עברי דאיתא כי טוב לו עמך, והיינו שלא תאכל פת נקיה והוא פת קיבר אלא שניים אותו הדבר בדיוק (קידושין כ.). ומשמע שהלימוד מעמך הוא שתהיו שווים, וביותר מבואר שאם יש לאדון כר אחד הוא נותנו לעני, ושונה מכאן שמבואר שעמך הוא שאני קודם לחברי, ועי"ק הא יש דין ואהבת לרעך כמוך, וא"כ אני צריך לתת לו מים כמוני? וי"ל דלגבי אדון ועבד יש חיובים של האדון כלפי העבד להאכילו ולהשקותו וכו' וא"כ החיוב של האדון הוא חיוב כלפי העבד, משא"כ העבד אינו חייב כלפי האדון להאכילו וכו' ולכן כשכתוב כי טוב לו עמך היינו עם כל הדינים שיש לך כלפיו אתה מחוייב כלפיו, ולכן אסור לך לתת לו פחות ממך, כי אתה מחוייב להאכילו וזה צריך להיות כמוך. משא"כ חיוב אדם כלפי חברו גם חברו מחוייב כלפיו באותה המידה, וא"כ כשאני נותן לחברי מים הוא חייב גם להחזיר לי, והפוכי מטרותא ליל. מהר"ם שיק בב"מ.

כה מא. ויצאו מעמך הוא ובניו עמו. ואילו בפרשת משפטים יוצא בשש כתוב רק ויצאה אשתו עמו, מה עם בניו? וי"ל ע"פ חז"ל, הובא ברש"י כאן, שהאדון חייב במזונות ילדי העבד שהיו לו לפני שניהם עבד, והא וודאי שכל החיוב שלו הוא מכא האבא, והאבא אינו חייב אלא עד גיל 6 (שו"ע אע"ז עא) וא"כ ביוצא בשש אין ילדים שנמצאים תחת חסות האדון כי גם אם היו לו ילדים הם כבר בני שש ומעלה, משא"כ אצלנו בדני יובל, הציאה יכולה להיות גם קודם שש ולכן הילדים יכולים להיות מתחת גיל 6 לכן כתוב הוא ובניו עמו. חת"ס (ועיין ביקרא דאורייתא על משפטים כא ג שהקשה על אשתו, שלא כתובה כאן).

כה נד. ואם לא יגאל באלה, ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו. אצלנו בנמכר לגוי כתוב רק ויצא הוא ובניו ואילו בנמכר לישראל כתוב ג"כ ושב אל משפחתו וכו', ומה הטעם לא להזכיר כאן ושב אל משפחתו? מתוך המהרי"ל דיסקין ע"פ קידושין כא: אין עבד עברי כהן נרצע דבעינן ושב אל משפחתו היינו המוחזק שבמשפחתו, ואם יירצה הוא ייעשה בעל מום ולא יוכל לעבד במקדש. והנה נפסק להלכה (רמב"ם) ביאת מקדש ט יג) שכהן שעבד ע"ז בין בשוגג בין במזיד לא יעבד לעולם במקדש אפי' אם חזר בתשובה, וכאן הרי מדובר שנמכר לעבדות כוכבים עצמה, שכבר לא יעבד לעולם (רש"י פסוק מו) בביאור עקר משפחת גר) ולכן הוא לא שב אל משפחתו היינו למוחזק שבמשפחתו - לעבדות המקדש.

כו ב. את שבתותי תשמרו ומקדשי תראו אני ה'. יש לדקדק למה אמר שבתותי לשון רבים, ולא אמר את השבת תשמרו. ועוד למה הסמך לזה ומקדשי תראו? ונראה דהנה אמר חז"ל שבת קי"ח אלמלי

משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים. וזה שאמר הכתוב אם את שבתותי היינו שתי שבתות דווקא תשמרו אז ממילא יגיע 'ומקדשי תראו'. ואח"כ מוסיף אני ה' והוא ע"פ רש"י בשלח יז' טז' שאין ה' שלם עד שיבא המשיח.

לג' בעומר רבי שמעון אומר יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין. איד? אומרים הגר"ש קלוגר והבן איש חי, הנה הגמ' בסנהדרין צא. מביאה

לא תנו איש את עמיתו – אונאת דברים

על הפסוק ולא תנו איש את עמיתו (פסוק יז) פירש רש"י כאן הזהיר על אונאת דברים, שלא יקניט איש את חברו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאותו של יועץ. ובגמרא בבבא מציעא נח: הרחיבו באיסור זה ור"ל הגמ' אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך, אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה, אם היו יסורין באין עליו אם היו חלאים באין עליו או שהיה מקרב את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד, אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר מעולם. רבי יהודה אומר אף לא תתלה ענינו על המקח בשעה שאין לו דמים שהרי הדבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך ורבי אלעזר אומר זה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר נחמאי אמר זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון. ובדף נט. אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמענה מצויה אונאתה קרובה. אמר רבי אלעזר מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה שנאמר אם לא זעקו ואשוע ששת תפילתי ואף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו שנאמר שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש. ובחינוך מצוה שלח כתב: וראוי להיזהר שאפילו ברמז דבריו לא יהי נשמע חירוף לבני אדם, כי התורה הקפידה הרבה באונאת הדברים, לפי שהוא דבר קשה מאד ללב הבריות. וידוע המעשה שמסופר בגמרא בכתובות סב: על רב רחומי שהיה רגיל לבא לביתו כל ערב יום כיפור, פעם אחת בערב יוכ"פ האריך בלימודו והתאחר לבא לביתו, ואשתו ציפתה לו שיבא וחושבת כל העת בלבה עכשיו יבא ולבסוף לא הגיע, ולחשה דעתה והורידה דמעה, באותה שעה היה רב רחומי בגג ונפחת הגג מתחתיו ומת. ונשאלת השאלה הרי עכשיו הצטערה יותר שבעלה מת, אלא ביאר ר"ח שמואלביץ שבין אדם לחבירו זה אש שורפת ואם אדם פוגע בשני אפילו בלי כוונה הוא ניוזק. נביא כאן כמה עובדות מגדולי ישראל כיצד נוהרו מאד מאיסור זה.

סיפר האדמו"ר רבי אברהם מזוועהיל שבצעירותו זכה להיות סמוך על שלחן זקינו רבי שלומ'קה מזוועהיל ז"ע על בליל הסדר. בין האורחים שבאו לסעוד אצלו בליל הסדר [כידוע שהיה ביתו פתוח לרווחה וכולם התקבלו בביתו בכבוד מלכים] היה יהודי שאכל מצה שרויה לפי תומו, מיד ניוגש אליו הידל כדי למחות בו על מנהג זה. אולם כאשר הבחין בו זקינו רמז לו שלא לומר לו מאומה. לאחר כמה דקות הבחין בו אחר מבני המשפחה וכמעשה הראשון רצה גם הוא להוכיחו על כך, אך אז אמר לו רבי שלומ'קה בתוכחה בשמים לא ישאלו אותך אם אכלת מצה שרויה אם לאו בשמים ישאלו אותך אם שמרת על הפה שלא לפגוע ביהודי. גם לצער ילדי זה אסור וידוע על הסטיפלער שבזיקנותו הוא בא לבר מצווה של בחור בגלל שכשהיה קטן הוא ציערו במקצת, והוא חיכה לכשיגדל כדי שיוכל לבקש את מחילתו וטרח בכך ביותר.

רבי חיים קניבסקי היה אומר רבות שהמצער חברו זה מעכב הזק"ק והיינו שמעתכב מללדת עד שיפייסו ורבים. יש הרבה סיפורים על אנשים מעוכבי זש"ק שכשנודע להם שבעבר ציערו החבר הם מיהרו לפייסו ונושעו. כמו"כ התפרסם הסיפור עם הרב אלישיב שכיתה שלימה של תלמידות שלא התארוס אחרי שסיימו את שנותיהן בסמינר, ובאו לבקש עצה מהרב אלישיב ואמר שייזכרו אם פעם פגעו במישהי. והתברר שבכיתה א' היתה אצלם בחורה לא כ"כ נורמלית והם צחקו עליה עד שהתביישה לבוא וכעת היא במוסד נאמר.

שכאשר נפרדת הנשמה מהגוף והם באים לדין נשמה אומרת שהגוף חטא, והגוף אומר שנשמה חטאה, כי גוף ללא נשמה כאבן ידמה. בזה הקב"ה מלביש את שניהם ביחד עם כנישם. והנה דיא ששניים שעשו בשבת פטורים, אבל כשזה אינו יכול זה אינו יכול חייבים, ורבי שמעון פוטר. ולכן כיוון שלחטוא הגוף לבד אינו יכול, והנשמה לבד אינה יכולה, לפיכך רבי שמעון אומר יכול אני לפטור את כל העולם מן הדין.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

דרכי התשובה. ותוך תקופה קצרה כולן התארוס. ואדם שציער מישהו, כפרתו היא בקשת מחילה. ובעיקר אם מתבזה בכך זה גופא כפרתו. וכדאי להתבזות שעה אחת מאשר לסבול שנים רבות ורק אח"כ לבקש מחילה. ואני מכיר אדם שכל ימיו סבל ומכאוב ובמקום כל צרה שנפתרת לו נהיית לו צרה חדשה, ואין לו יום ולילה, חיו מלאים יסורים והוא הודה בפני שהכל בגלל שהציק בעבר לשני בצורה לא רגילה ומתקשה לבקש מחילה ע"כ. ה' יעזור שנתחזק בעניין זה שלא לעזר את השני בשום דרך, ובפרט בימים אלו שעל אצל כל תלמידי ר"ע על שלא נהנו מספיק כבוד זה בזה. ונזכה לגאולה השלימה בב"א.

את הסיפור הבא שהתפרסם בכל העולם לפני 6 שנים סיפר רבי דוד קלצקין שליט"א איש החברא קדישא בירושלים. בתחילת חודש ניסן תשע"ח השתתפתי בחלוויה בהר המנוחות תוך כדי הקבורה צדה את עיניי פלייר פרסום של חברה העוסקת בחידוש ושיפוץ מצבות 'מצבות הרשלה' במסגרת עבודתי בח"ק עוסק אני גם בתחום המצבות לכן הרמתי את הדף ותחבתי אותו לכיסי. כ"ז ניסן תשע"ח אני רואה את הפרסומת של שיפוץ המצבות ששמתי בזמנו בכיסי, לפני שזרקתי את זה לפח אני מתבונן בפרסום וראיתי שם תמונה של 2 מצבות, מימין מצבה ישנה מאובקת עם הכיתוב 'לפני', ולשמאלה אותה מצבה נקיה לאחר שיפוץ עם הכתוב 'אחרי'. אני מתאמץ לקרוא את האותיות שעל גבי המצבה וכתוב שם: פ"י האשה החשובה עטקה טוביה ע"ה בת הרב דוד שחור. זכתה להיקבר ליד קברי אבותיה מה שלא זכו אחיותיה הצדקניות מרת חיה וסאניה הי"ד. כיון שלא כתוב שם את שם בעלה, הסקתי שכנראה מדובר בניצולת שואה שלא זכתה להינשא. בסיום כתוב: נפטרה כ"ז ניסן תשל"א. מיד הבזיק במוחי שהיום מלאו 47 שנים לפטירתה של הגלמודה. וראיתי בכך השגחה פרטית נדירה שלאחר ימים רבים שהפתק מונח בכיסי אני קורא אותו בדיוק ביום הירצייט. אמרתי קדיש לעילוי נשמתה לאחר התפילה סיפרתי לרב ולציבור המתפללים את המעשה וקראו משניות לעילוי נשמתה. לאחר התפילה חשבת לזכות עוד כמה יהודים במצוות חסד של אמת, סיפרתי את הסיפור בקו המשפחתי ומשם עבר הסיפור לקווים נוספים, ואלפי אנשים עשו דברים לעילוי נשמתה. ראיתי שהסיפור צובר תאוצה, טלפנתי לבעל הפלייר 'הרשלה' ושאלתיו אותו פרטים על המצבה הנ"ל. לשאלתי הוא ענה, שמה שנים הוא עובד בתחום, ומפעם לפעם הוא ביקש מלקוחותיו רשות להדפיס את תמונת מצבת קרובם לצרכי פרנסה, אך כצפוי איש לא הסכים מפאת כבוד המשפחה. יום אחד פנה אלי רבי בנימין רימר (חננו) של הרב אלישיב) וביקש ממני לשפץ מצבה של קרובת משפחתי, סברתי שבמקרה כזה שני משפחה קרובה שיכולים להיפגע, אולי זו הזדמנות לבקש רשות לפרסם את המצבה לפני השיפוץ ואחרי. אכן לשמחת הרבה הרב הסכים ואף הוסיף שאולי ייצא בעתיד טובה לנשמתה הגלמודה מהפרסום. וכך המודעה עם המצבה שלה משובבת כבר מעל 12 שנה. אמרתי לו חכם עדיף מנביא וסיפרתי לו על המקרה וההתפעלות שבדיוק ביום האזכרה קראתי את הפרסום, וכך עשיתי דברים לעילוי נשמתה. מיד התקשרתי לרב רימר לספר לו את הדברים, ובעיקר לשמוע דברים נוספים על הנפטרות. וכך סיפר

היא עלתה לארץ בשנת תרצ"ד מספר שנים לפני השואה, בתחילה היה גורו ברוסיה בעיריית מיינסק, באותה תקופה הסתבך אבי המשפחה עם רשויות המס ברוסיה, לילה אחד הגיעו הקג"ב לעצור אותו. אותה בחורה צעקה לשוטרים תעזבו אותו, אני זאת שעשיתי את עבירותי המס ואבי כלל לא קשור לעסקים. לאחר ויכוחים ומס גלוי הם עזבו את הבית בידיים ריקות, יען כי לא היה להם צורך בעבדות נשים בסיביר, כך ניצלו חייו, אך האדמה שבערה מתחת לרגליהם, גרמה להם לעזוב את רוסיה ולעלות לארץ ישראל. שתי אחיותיה המוזכרות במצבה, כבר היו נשואות אז, ונשארו שם ונספו בשואה הי"ד.

עוד יש לבאר. דהנה ס"ל לרבי שמעון לגבי שבת דדבר שאין מתכוון מותר וה"ה מלאכה שאי"צ לגופה פטור, משום דאזיל בתר מחשבה, והיות וכל העולם יש להם מחשבה טובה לעשות ולכך יכול רבי שמעון לפטור את כלם מכלל מחדין, כי הולכים אחרי המחשבה והם רוצים לקיים כל התורה אלא דשאור שבעיסה מעכבת.

בשנים הראשונות הם גרו בירושלים בבתי ברוידא, לאחר פטירת הוריה שנקברו בהר הזיתים עברה לגור במרכז הארץ, שם התפרנסה מעל עשרים שנה בבית מרקחת בתל אביב. לאחר מכן עברה לבית אבות. כפי שנרשם במצבה לחלקה כספים רבים לצדקה ולמוסדות תורה. ממשיך הרב רימר לספר, כשלמדתי בישיבה בבני ברק הייתי משתדל לבקרה אחת לשבוע, ובבין הזמנים כשהייתי בירושלים הייתי מבקש מאחי שיואיל לבקרה במקומי. ביום חמישי כ"ז ניסן תשל"א הוא מגיע לבקרה, ולתדהמתו הוא מצא אותה גוססת. היא זכתה שהיא הספיקה לומר עימו וידוי וקבלת עול מלכות שמים והחזירה את נשמתה ליוצרה. קברנו אותה בירושלים סמוך לקברי הוריה בהר הזיתים. בשלב זה מספר הרב קלצקין עליתי לקו המשפחתי והוספתי גם את החלק הזה של הסיפור. שגם החלק הזה חלק והתפרסם בתוספת משלימה לסיפור של השגחה פרטית.

ביום שני ח' אייר תשע"ח אני מקבל טלפון מיהודי שהזדהה בשם אהרן וכה היו דבריו המצמררים. הסיפור שהתפרסם בשבוע האחרון על ידך, הגיע גם אלי בדרך פלא, ומיד שמעתי את הסיפור על כל פרטיו נעשה בשרי חידודין חידודין. וכיון שעל ידך אינך הפרסום אספר לך דברים כהוויית. לפני 50 שנה בחור צעיר הייתי ואירע שנכנסתי לקופת חולים כללית בתל אביב לרכוש משחה מסוימת שנצרכתי למרוח על עורי, כשהגעתי הביתה ופתחתי את האריזה נוכחתי לדעת שזו אינה המשחה המתאימה, התמלאתי כעס על בית המרקחת וחזרתי לשם זוף פנים בטענות למה רימו אותי ודרשתי שיחליפו לי את זה במשחה המתבקשת. הרוקחת ענתה לי שאין אפשרות להחליף לאחר שפתחתי את האריזה, כעסי התגבר והאשמתי אותם במחדל, מתברר שכשהגעתי בתחילה, יחד איתי עמד שם לקוח נוסף, ובטעות החליפו את המשחות בנינו, אך בעוד הוא הגיע מיד להחליף, אני פתחתי כבר את האריזה, ולכן לא הסכימו להחליף לי. התחלתי לעוק ולחשותלל, ענתה לי הרוקחת לא אני שירותי אותך, נקרא לגברת 'טובה' הרוקחת, מיד יצאה הרוקחת מהחדר לשמע הצעקות, ואכן זיהיתי את הגברת המבוגרת שאצלה רכשתי את המשחה. כבודי האבוד לא נתן לי להודות בטעות שעשיתי שפתחתי את האריזה, וכדרכם של אנשים האשמתי אותה בטעות, וכך המשכתי לצעוק, היא לא ענתה, בתגובה זרקתי את המשחה על השולחן ופלסתי בזעם משפט נורא לילדים שלך תשמעשי במשחה הזאת שקט השתרר. גברת טובה לא הגיבה, אך פניה האדימו. עזבתי את המקום בפחי נפש. לאחר כמה שנים אני יושב בשבת בצהריים בבית הכנסת השכונתי ומאזין לשיעור בפרקי אבות, הרב קורא בפרק ב משנה ו' על הלל שראה גולגולת אחת שצפה על פני המים ואמר לה לא דאפטא אטפוך וכי פירוש: נהגרת מפני שהרגת אחרים, ומי שהרגך גם כן סופו ליהרג. ומבאר שם הרמב"ם בפירוש המשנה, שענין זה אינו בהריגה בלבד, אלא כל מעשה רע שאדם גורם לחבירו הוא עצמו יזוק ממקרה דומה, וכן מעשה טוב שאדם גורם לחבירו תבוא עליו אותה טובה. ואין זה עונש, אלא מציאות בטבע, ואז הוסיף הרב ואמר: שאחד שגרם רע לזולת, עדיף שיבקש את סליחתו בטרם יזוק. מספר אהרן הנ"ל עמדתו אז לפני נשואיי, וחשבתי לעצמי שזהו הזמן לבקש סליחה מחברים שפגעתי בהם, וכן מבני המשפחה ואכן כך עשיתי. באותו קץ התחתנתי באושר עם רעייתי, אך לצערנו, עברה שנה ועוד שנה, ועוד שנה והבית ריק. פנינו לרופאים עשינו כל מיני סגולות וילדים אין. יום אחד אני עובר ליד קופת חולים כללית בתל אביב, ולפתע אני נזכר בסיפור המשחה והרוקחת שפרח מזכרוני. החלטתי לסגור את הסיפור ואולי על ידי כך תבוא הישועה. אני נכנס לבית המרקחת, מבקש את גברת טובה, והם מסתכלים עלי בתימהון אין כאן אשה בשם טובה. לאחר בדיקה התברר לי שהיא לא עובדת במקום הזה כבר כמה שנים, והיא הועברה לבית אבות של כללית בגדרה. ביררתי את שם משפחתה אמרו לי 'טובה שחור'

באותו רגע לא היה לי זמן לנסוע, אבל לאחר זמן נקלעתי לגדרה, אני נכנס לבית האבות, ומה מאוד התאכזבתי שהשם 'טובה שחור' לא נמצא ברשימת הדיירים. ניסיתי לברר אצל הפרקידים, ולצערי הרב נאמר לי שהיא נפטרה כמה שנים קודם לכן. לשאלתי היכן היא קבורה? לא ידעו לענות לי. את שם אביה אמרו לי 'טובה בת דוד שחור' ושנפטרה ביום כ"ז ניסן תשל"א ללא ילדים. עזבתי את המקום ופניתי לחברא קדישא בעיר ובאזור מרכז הארץ, אך לא מצאתי את מבוקשי, הרבה בירורים לא נשארו, החלטתי לעשות כמיטב יכולתי לטובת נשמתה, וכך אני שומר מזה שנים את יום פטירתה ולומד ומתפלל לעילוי נשמתה. וכך המשיך אהרן את סיפורו בסערת רגשות.

לפני כ-15 שנים בוקר אחד אני קם משנתי בתחושה מוזרה בפניי, אני מסתכל במראה, ועיני חשכו למראה צורת פניי שהתעוותו על ידי עיוות שפתי ועקב כך הקול שני השתנה בצורה מוזרה. קוויני שזה משהוא עראי ויחלוף לאחר כמה שעות, אך מהר מאוד התבדיתי, פניתי לטובי הרופאים שלא ידעו לעזור לי. אמנם היתה לי אפשרות לעשות ניתוח אך הרופאים לא נתנו לזה סיכוי. כאב הנפש היו קשים מנשוא, שעד אז שימשתי עשרות שנים קבורה ביום שבת, וכן מסרתי שיעורים מידי יום וקעת בעל קול שהשתנה לא הייתי מסוגל להמשיך. הלכתי לגדולי ישראל לבקש ברכות, אחד מהם ענה לי שאולי אחפש לתקן משהוא שקשור לפה ולדיבור, אני מנסה לשחזר ואין מוצא, לא ידעתי את נפשי התפללתי לקב"ה שיאיר

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שאלה ותשובה

שאלות: פרשת בהר פותחת במצוות השמיטה שבאה לחזק את מצוות הביטחון בה'. מהו בטחון בה' ומהי ההשתדלות המותרת? **תשובה:** ההשתדלות המותרת רק כהלכה וכמידת בטחון, ומי שמשתדל שלא כהלכה ודאי שלא יצליח, וכן מי שמשתדל יותר מידי מראה שאינו בוטח מספיק והקב"ה אומר לו שתתדר לבד, חלילה. והחזו"א אמר שההשתדלות היא לבקש פעמיים בלבד, ואח"כ יתפלל. והביטחון בה', אומר הגאון, צריך להיות בדרך של כגמול עלי אמו היינו כמו שתינוק לא חושש שיחסר לו חלב למחר, כך על האדם לא לחשוש מזה כלל. ואמר החזו"א שיהודי חייב לתקת אתו את הרבש"ע לכל מקום בו הוא הולך, והיינו כאשר הוא קונה העליים הוא צריך להתפלל שה' יצליח דרכו והוא יקנה העליים טובות, וכך בכל עניין ועניין הוא צריך לפנות להקב"ה ולדבר עמו כבן אל אביו וכך גם יהיה לו ס"ד כי הבוטח בה' חסד יסובבנו, וגם נתגבר אצלו מידת הביטחון בה'. וכשאדם מתפלל על כל עניין לה' מראה שבוטח בו ואז חסד יסובבנו. ידיעה הגאולה של רבי חיים מוולאז'ין, שבכל עת צרה וכדו' ישים מבטחו בה' ויאמר אין עוד מלבדו ויזכה לראות ישועות... ואנשים רואים ישועות גדולות ע"י סגולה זו בראיונות לעבודה, במבחנים, ובעיות במיסים, ושלל בעיות שלצערנו לא חסרות.

שאלה: יום ראשון הקרוב הוא יום לג בעומר, יום השמחה של רשב"י, מה הדרכים לקבל את השפע מרשב"י ביום זה גם כשלא עולים לקברו? **תשובה:** כתב הרמ"א שביום לג בעומר מרבים בו בשמחה, משום שפסקו למות בו תלמידי רבי עקיבא. ובאותו היום סמך ר"ע את חמשת תלמידיו שנשארו בחיים והרבינו תורה ועל ידם נתקיים העולם ובהם היה גם רשב"י. והאר"י כתב שהוא יום הילולא של רשב"י. וכתב האר"י מנהג ישראל לילך בל"ג בעומר על קבר רשב"י ואוכלים ושותים ושומחים שם. והביא שם שהאר"י עשה שם תגלחת לבנו ולכן נוהגים עד היום זה גלח שערות הקטן בקברו של רשב"י. וכתב החיד"א שבזמן הבית יוסף רצו לבטל מנהג זה של אכילה ושתיה שם והרשב"י נגלה לבית יוסף בחלום ואמר לו שרצונו שישמחו שם עד למאוד ואם יבטלו מנהג זה יהיה מגיפה גדולה. והאר"י הביא גם סיפור על רבי אברהם ברוכים שהיה מיחיד סגולה בדור האר"י וביום לג בעומר הוא אמר נחם שהיה נוהג לומר כל השנה ורשב"י עמד על קברו ואמר שכיוון שלא שמח ביום שמחתי סופו שלא יראה בנחמה ומת לו בן באותו החדוש. וידוע שתלמידי הגר"א לא נהגו לעלות על קברים עליו אבל כשהגר"י חלה הוא שלח חבר ת"ח להתפלל עליו בציון הרשב"י, ביניהם היו הסטיפלער, הרב שך, הרב שטינמן ורבי חיים קניבסקי ועוד. ואמר הגר"י למרות שאין דרכנו לפקוד קברים, מ"מ מקובלני מאבי הגר"ח מבריסק שקבר רשב"י שאני, והוא אתרא קדישא ומקום תפילה נשגב. (ומה שבישיבות הליטאיות לא נהגו לעלות לרשב"י בלג בעומר והטעם לזה משום שאין

את עיני. כך עברו עלי שנים רבות עד שהסיבה התרגלה לקולי המשונה ולפרצופי המוזר.

בתחילת שבוע שעבר ב' אייר תשע"ח אני שומע בבית הכנסת סיפור על השגחה פרטית שאירע זה עתה ליהודי מירושלים, שצמא פרסום של מצבות שעליה רשום "עסקה טוביה בת רבי דוד שחור" ביום היארצייט שלה והיא קבורה לפליאתי בהר הזיתים, לאחר עשרות שנים שחשבתי שהיא קבורה בגוש דן. פניתי תיכף לחברה קדישא בירושלים ואמרו לי היכן היא קבורה (כמה שורות אחרי קברו של האדמו"ר מלעלוב זצ"ל שנפטר ביום כיפור עליתי לירושלים, מה עלי לעשות. כבר ביום חמישי עליתי לירושלים, נכנסתי לישיבה וביקשתי מכמה בחורים שיצטרפו אלי בתשלום להר הזיתים וכמופיע בהלכה אמרתי את המשניות עם שם האשה ואותיות נשמה, לאחר מכן חלצתי את נעלי וביקשתי סליחה ומחילה כפי הנוסח המופיע בשולחן ערוך. הציבור ענה 3 פעמים מחול לך, מחול לך, מחול לך, ואני פרצתי בבכי נורא שנמשך דקות ארוכות. משם המשכתי לכותל המערבי בתחושה מרוממת ומשחררת, התפללתי מנחה וערבית בבכיות עצומות כפי שטרם התפללתי בחיי, נתתי צדקה לעילוי נשמתה, והבטחתי לאבא שבשמים שאם תבוא הישועה אפרסם את הנס. בבוקר יום שבת האחרון ו' אייר תשע"ח אני קם ממיטתי ללכת לתפילה אני שוטף את פניי ומסתכל במראה, והנה שבה בשרי כבימי קדם, לא יאומן, פנים חדשות באו לכאן, הפנים התיישרו כפי שהיו לפני 15

הם מתרוממים עי"י באופן שישיפע עליהם לזמן גדול, כי נפסח לא מוכנה בהכנה הראויה והרצינית כמו החסידים שמנהג אבותיהם בידם והם מכינים עצמם היטב ליום זה וההשפעה שלהם מהנסיעה היא גדולה מאוד, כי קבלה בידם שהוא כעין יום כיפור) והנה השנה ככל הנראה כעת לא יזכו לעלות לציונו יש אפשרות לקבל את השפע העשיר מרשב"י בדרכים אחרות וכמו שאמר האמרי אמת שיכול להיות יחד עם הרשב"י גם במירון ע"י שילמד בתורתו וידליק נר לע"י, ועי"י זה נחשב שנמצאים ממש עמו. ואפשר להשיג ביום זה ענייני התורה שבע"פ. והמהר"ל מפראג בספרו נצח ישראל כותב שאף מערת הרשב"י בפקיעין הוא מקום ראוי לקבלת השפע וכפר מירון עצמו הוא גם מקום מיוחד לקבלת שפע גדול מן שמיא'. ויש להוסיף שיום זה של לג בעומר הוא מסוגל מאוד לרפואה פרנסה זשי"ק ועוד ישועות.

שאלה: בימים אלו שמתו תלמידיו של ר"ע על שלא נהגו כבוד זה בזה, כיצד נתחזק לנהוג כבוד זה בזה? **תשובה:** אם אתה חושב משהו טוב על השני תאמר לו את זה אל תשמור את זה בלב, בדרך כלל אין לשני רוח הקודש והוא לא יודע שאתה מעריך אותו ואת מעלותיו.

שאלה: מה הסיבה שספר התהלים היא סגולה אדירה לכל צרה קטנה כגדולה? **תשובה:** כיוון שהעניין של לשמה הוא מאוד גדול, ובאמירת תהלים שאין מכם כל הנאה, וזה רק בשביל להתפלל יש בזה מעלה של לשמה ולכך זה מתקבל ברוץ. מהרב שטינמן.

שאלה: האם יש מקור בדברי רבותינו מתי תהיה תחית המתים? **תשובה:** בסוף שיר השירים על המילים 'ומאתים לנוטרים את פרינו' כתב שם הרמב"ן שהכוונה אללו שהתאוו לביאת הקץ ולתחיית המתים, שתחיית המתים תהיה קודם מאתים שנים באלף השישי, והיינו שזמן הגאולה אם לא נזכה עכשיו זה יהיה בעוד שש עשרה שנה. אך האמת היא שהרבה זמנים נאמרו בחז"ל ולא זכינו שהדברים נתגלו בפועל כאן בעוה"ז, ולכן גם זמן זה שכתב הרמב"ן א"א לדעת כיצד זה יהיה, אבל מ"מ דבר אחד ברור שהמשיח יבוא בתוך המאתים ושש עשרה הקרובים ובה אין שום ספק! וא"כ עכשיו אנחנו כבר עומדים סמוך לזמן זה מאד, ומי שנולד בתקופה זו אז הנינים שלו ודאי יהיו בימות המשיח.

ומכיון שאנחנו עומדים סמוך ונראה לימות המשיח על כן הקב"ה מכשיר כבר מעכשיו את העולם לתקופה זו, והוא מנקה את העולם מכל הרע שבו, וכמו"כ הוא מזכך אותנו באופנים שונים שנוזכה להיות ראויים לכך למי שלוקח את התקופה בצורה נכונה. אשר על כן עורה נא התעוררו לשוב בתשובה, להתחיל להנות מחיים עם בורא עולם שאלו הם החיים המאוושים ביותר, ואלו הם החיים שהקב"ה רוצה ומשתוקק להעניק לנו. ומי שמרגיש שאינו נהנה מחיים כאלו עליו לשפוך שיחו לפני ה' ולהתחנן לפניו

שנה, הרמתי שאגה, אשתי חשה לכיווני, ולא מאמינה למראה עיניה. אני מתחיל לדבר והנה הקול שלי חזר לקדמותו. צעדתי לבית הכנסת בריקוד, ידעתי היטב מי הוא הרופא, רופא כל בשר ומפליא לעשות. והנה מגיע קריאת התורה, ומסובב כל הסיבות ביבי שהבעל קורא יהיה צרוד ואין מי שיחליף אותו, מנסים לחפש ואיש לא ניגש. שתי פרשיות אחרי וקדושים, עשרות שנים הייתי בעל קורא עד לאותו מקרה שאז לא ניגשתי. אני קם ממקומי וניגש לבימה ופותח בקריאת אחרי מות שני בני אהרן, לפתע עלה לי כל הרגש הצבור בתוכי, ופרצתי בבכי נורא מול כל הקהל, כך שתי דקות של שקט ומבוכה, עד שהצלחתי להמשיך. הציבור שם לב לקול הנפלא שהשתנה לאחר שנים. לאחר התפילה הודעתי לציבור שהם מוזמנים אלי הביתה במוצאי שבת לסעודת מלוה מלכה, ושם סיפרתי את הסיפור המלא כפי שהבטחתי בבית. וכאן מוסיף אהרן לספר לר' דוד קלצקין, לאחר שהשגתי את הטלפון שלך, איני מכירך ואתה לא מכיר אותי, אך דע לך לא חיום התפרסם סיפור השגחה פרטית זה בכל הארץ, מן השמים סיבבו שזה יתפרסם עד שנגיע אלי. לצערי לא זכיתי לפני בטן, סבל נושעתי בבניה השנייה, לאחר שנים של סבל בזכות פרסום הסיפור. סוף דבר מסיים אהרן, אחים יקרים: פגעתם בזולת אל תחכו שנים עד שכבר יהיה מאוחר, בקשו סליחה גם אם סבורים אתם שצדקתם, ולא תצטרכו לעבור את הסבל הנורא.

שאלה ותשובה

שיפתח את ליבו בתורה, שיתן לו את הטעם המתקן שבעסק התורה והדביקות בו יתברך.

שאלה: למה אנשים מתייאשים ומפסיקים ללמוד? **תשובה:** כשאדם מתאמץ מעבר ליכולותיו וכווחותיו אז הוא נשבר. ומזה צריך להיזהר לא לעשות דברים מעבר ליכולת של האדם כי אח"כ נשברים לגמרי ולפעמים זה גורם בעיות קשות בנפש, וכל אדם יודע ומרגיש מה הוא יכול ומה הוא מעבר ליכולות שלו.

שאלה: האם יש משמעות בדרך הטבע למותו של נשיא אירן שהיה מגדולי שונאי ישראל בדורינו? **תשובה:** באירן מי ששולט זה המנהיג הרוחני של המדינה שנבחר ע"י אנשי דת בלבד ומעולם לא הוחלף והוא המנהיג היחיד הוא קובע מדיניות החוץ והפנים, רק לו הסמכות להכריז מלחמה הוא הממנה את מפקדי הצבא, משמרות המהפכה, כוח קודס, ראשי הרשות השופטת, רשות הרדיו, הטלוויזיה והעיתונות. המנהיג גם ממנה את האימאמים של תפילות יום השישי, מועצת המומחים היא הבוחרת את המנהיג העליון לכל החיים, בהתאם לתכונותיו ולמדתו הדתית. כך השאר סוג של בזובת שלו, ויש יותר ויש יותר אל בסופו של דבר הוא קובע וא"כ גם מי שייבחר תחת הנשיא המת יהיה כפוף לחמינאי שהוא המנהיג העליון כך שעל פי שרך הטבע אין למותו של הנשיא משמעות רבה מלבד מה שעוד שונא ישראל רוצה שפל ומתועב מת יחד עם שר החוץ שלו שהיה דווקא מזיק גדול יותר בכישוריו "הברוכים".

שאלה: כמה יהודים חיים כיום בעולם? **תשובה:** מספר היהודים בעולם הוא קרוב מאוד 16 מיליון יהודים 7.5 גרים בישראל, 6.5 מיליון בארה"ב, ועוד 2 מיליון בשאר המדינות. צרפת 440,000 נפש. קנדה 398,000. בריטניה 312,000. ארגנטינה 171,000. רוסיה 132,000. גרמניה 125,000. אוסטרליה 117,000. ברזיל 90,000. דרום אפריקה 50,000. הונגריה 46,000. מקסיקו 40,000. אוקראינה 33,000. הולנד 29,700. בלגיה 29,000. איטליה 26,900. שוויץ 20,500. אורוגווי 16,200. צ'ילה 15,700. שבדיה 14,900. תורכיה 14,200. ספרד 13,000. אוסטרליה 10,300. פנמה 10,000. במדינות ערביות ומוסלמיות מתגוררים כיום כ-27,000 יהודים, מהם 14,200 בתורכיה, 9,100 באירן, 2,100 במרוקו, 1,000 בטוניסיה וכ-500 באמירויות. ב-80 מדינות נוספות חיים פחות מ-10,000 אך יותר מ-100 יהודים.

שאלה: בית שיש בו הרבה צרות ובדקו המזוזות והכל כשר, מה יעשה? **תשובה:** הרבנית קניבסקי סיפרה שהיתה שנה אחת שהיו להם הרבה צרות בבית ובשכונה. ונכתוב כאן את חלקם. בחודש חשוון נפל על אשת הסטיפלער ארון ספרים ונשבר כל גופה. בחודש כסלו רבי חיים נפל לתוך איזה בור וחתף שברים בכל גופו, עד שלא יכל לזוז, ובמשך תקופה ארוכה עד אמצע שבט שכב במיטה ולמד ביסורים רבים. בחודש אדר בנה רבי שלמה עבר תאונה קשה ואיבד את הכרתו לזמן לא קצר ושכב זמן רב בביה"ח. בחודש ניסן שכנתה הרבנית נדל נפטרה והשאירה

הרבה יתומים רכים שגדלו אצל הרבנית. בחודש אייר היתה מלחמת ששת הימים והיה פחד גדול, בחודש תמוז הוצרכה לילד והיה לה פחד גדול, עד שבהמלצת הרב היא קיבלה ע"ע שאם יעבור בשלום היא תתחיל כל שבוע לעשות חלות ולקיים מצוות הפרשת חלה. וכך נהגה במשך כל החיים. והכל בא על מקומו בשלום.

שאלה: אדם שיש לו הרבה ליחה שלפעמים זה אף יכול לגרום לדלקות המלוות בכאבי ראש עזים (סינוסיטוס וכדו') ממה יש לו להימנע? **תשובה:** דברים הגורמים ליחה הם: חלב, ביצים, שוקולד, מאכלים ממוגנים ומעובדים, מצי פירות וכמובן קמח לבן. לכן יש להימנע מכך.

שאלה: כשאדם מתנהג בבית בשפלות, האם הוא עלול להיזקק מזה שלא יעריכו אותו מספיק? **תשובה:** בתחילת מסכת דרך ארץ כותב התנא חידוש נפלא שיהיה אדם 'שפל לאנשי ביתו' וזה הדבר גורם שהוא ימשול בביתו. ובדוק ומנסה שמי שעושה עצמו קטן ודואג שהשני יהיה מרוצה נהיה המושל בכיפה, ולא רק מושל אלא כל מה שהוא רוצה יעשו לו.

שאלה: באיזה גיל על האדם להקדיש לילד תשומת לב יתירה? **תשובה:** שלוש השנים הראשונות של הילד הן יסודות הבניין שלו ומה שראוי להעשות בהם אם לא נעשה כראוי אזי קשה להשלימו בשנים הבאות, ואם ח"ו נגרמה בעייה מחמת החסר הזה, זה בעייה קשה. והרבה מהבעיות החינוכיות שצצות בגיל ההתבגרות, השרש של זה הוא במטפלת או בחוסר שיש לו מאותם שנים, וצריך מאוד להיזהר לא לצער הילד באותן שנים, ולפנקו ביותר. (מרבי שלמה הופמן)

שאלה בחושן משפט: קהילה פלונית לא קיבלה הקצאה למקום עבור בית הכנסת, ורוצה לבנות בית כנסת על מקום המיועד לגינה ציבורית, האם השכנים יכולים לעכב על זה? צד אחד יש לומר שאם בית כנסת יש לו צורך של מצוה, וכגון שיש שם מסירת שיעורים חדשים, זמני תפילות שאין בבתי כנסת סמוכים, מסתבר שאינם יכולים לעכב, מצד תקנת יהושע בן גמלא, שא"א לעכב על כל דבר מצוה, ועיין בזה בס' קניין, ולמעשה ההלכה שבכל דבר מצוה יש את תקנת יהושע בן גמלא. צד שני אולי כל תקנת יהושע בן גמלא היא על דעת שלא למנוע מחמת רעש, ולא שיהיה אפשר לבנות במקום ציבורי. מתוך מנחת שלום.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות שנשלחו השבוע ובהם המון פתרונות לבעיות שהובאו בשבועות קודמים: א. בניית גירודים בראש שאינם כינים זה מקרקען יבשה מה שעורר לזה זה אמבטיה עם שמן אמבט 'בלנאום פורטה' (למלא) אמבטיה לפי ההוראות) לשכב 10 דקות בתוך האמבטיה עם השמן ולצאת לא לחפוף עם שמפו ולא לסבן את הגוף עם סבון רק לצאת ולספוג את המים, מספיק פעם בשבוע, בימים שלא משתמשים בשמן ניתן להתקלח כמו שרגילים. יש לצנין שהשמן גורם לשיער להראות שומני ביום למחרת. אחר כתב: תמיד לשטוף טוב משאירות שמפו/ מרכז. ואולי גם לנסות להחליף את סוג המרכז/ שמפו כגון לשמפו נגד קשקשים. אחר כתב: תנסו שמפו ומרכז לילדים או ברי יפטר יכול להיות שהעור שלה רגיש בעיקר בראש **ד. דלקות גרון חוזרות** ניתן למנוע על ידי שתיית חצי לימון שחוט ללילה ותוספת מים כל יום. **ד. אבנים בכליות** ניתן לפזר על ידי שתיית 3 לטר מים ביום עם לימון טבעי שחוט בתוכו (לא מיץ לימון מבקבוק). אחר כתב: מומלץ לשתות בירה לבנה (לא על בטן) ריקה-עלול לגרום לכאבי בטן). אחר כתב: לגבי אבנים בכליות יש פתרון מעניין שעורר ברוב המקרים. לשתות כמות גדולה של קולה בתוך פרק זמן קצר (בקבוק גדול בתוך שעה) זה עוזר לגוף לפרק את האבנים. במקרה הכי טוב זה מפורר את זה לגמרי וזה יוצא בלי להרגיש בכלל וגם במקרה פחות טוב זה מפרק את האבנים לחלקים יותר קטנים -או לפחות מוריד את הקצוות החדים- וככה זה עובר עם הרבה פחות כאב. **ה. לגבי עובש בארון** יש להרחיק קצת את הארון מהקיר בפרט אם הארון צמוד לקיר אמבטיה ולאורר את החדר מידי פעם. **ו. לגבי עובש בקיר** שמעתי שמרטיבים סמרטוט באקונומיקה ועם מגב משפשפים את הקירות/קרה. **ז. הסרת כתמים יין מחולצות לבנות** סנו אוקסיגן טוענים שהחומר שלהם יעיל ליין אגב גם לבוץ פירות וירקות. עוד כתבו: כתמי יין אדום מורידים עם יין לבן. ועוד: בחולצות

לבנות לשים אקונומיקה על מקום הכתם ולכבס, חולצות לבנות של גברים לא מקבלות כתמי אקונומיקה. **ח. פרפרים במזון יבש** הם פרפרי עש, והם מתלעלים את המזון, לכן יש לסגור היטב את המזון, עדיף בשקית, שלא יוכלו הפרפרים להגיע למזון. ועוד: יש בחנויות טמבור וכו'. מדבקה בצורת אוהל קטן שמניחים במדף בארון. מלכודת עש. עוזר פלאים. **ט. יש משחה שהוא מאוד מאוד טוב לקניץ** למי שמזיע חזק זה טוב לכל מקום בגוף שיש בעיה עם זיעה משחת אינדזיל לא אבקת אך ורק משחה זה דבר טוב מאוד יש בסופר פארם. **י. בקשר להסרת אבנית במכונת כביסה:** מניסיון עשינו מלח לימון אמנם זה מסיר אבנית אבל זה מביש את הסיליקון בפתח של המכונה ואח"כ הוא כזה נשבר ונהיה בו חריצים וממילא הוא לא אוסם את המכונה וכל המים נשפכים. אבל יש חומר אחר זה נקרא: מסיר אבנית מהיר למכונות כביסה ומדיחי כלים של סימנס בוש וכו' אולי זה קצת יקר אבל שווה בהחלט! **יא. בנושא שקדים מוגדלים** שמצטברות בחללים שבהם שאריות אוכל. יש לכווין מתזית שיניים עם זרם עדין מזוית אלכסונית ואז השאריות נופלות לכיור. אחר כתב: יש סוכריות מציצה אבץ שעורר להרבה. **יב. פתרון לפטריות בין אצבעות הרגלים:** אני סבלתי מזה נורא השפצתי דאדורנט ספריי של חברת וולדה ותוך כמה חודשים לא היה זכר לפטריות שסבלתי מהם שנים. **יג. למסירה עלונים של מרווה לצמא** שוכרים בקלסרים עפ"י שנים משנת תשע"ו, ניתן ליצור קשר: 0583270510

התורה חסה: בקשות עזרה וסיוע שנשלחו ע"י הקוראים, למי שיש פתרונות או רעיונות לשלוח ע"מ לסייע לציבור מתבקש לשלוח למייל שבסוף העלון והקב"ה יחזיר לו בכפלים: א. אשמח לדעת האם יש פתרון לחנירות חזקות יסנינו כבר לקחת תרסיס אבל זה לא עוזר תודה רבה. ב. מה לעשות בענין ילד בן 10 שמרגיש כמו כאב חד בזמן שקורה דבר פתאומי כמו טריקת דלת, נתקע במישהו, נשפך עליו משהו? ג. למישהו עצה איך למנוע צמיחת זקן באופן מופרז לבחור צעיר (קציצת הזקן לא נהוג אצלם). ד. האם יש עצות איך/איפה לטפל בויטילגו? (כתמים לבנים בעור). ה. האם יש משהו שאפשר לשים במזגן כדי שיהיה ריח נעים. ו. נשרף לי השולחן בשחור בגלל נירונות שהודלקה, והשאיר סימן שחור בצורה של נר, מה אפשר לעשות בנידון?

הלכות

ג' בעומר תספורות ותזמורת: הדין שמותר בלג בעומר להסתפר (לאשכנזים) והשנה מותר כבר ביום שיש. **ובמוצ"ש בעיקרן אין מסתפרים** והנהוגים אבילות מפסח ועד ראש חודש סיוון שרי להסתפר מהלילה (בשם רבי חיים קניבסקי והרב אלישיב) ואלו הנהוגים להפסיק האבילות בל"ג יחכו ללג בבוקר, **ולגבי תזמורת** רק במקום שזה לכבוד רשבי"י כגון במדורות וכדו' התירו מהלילה. **ובל"ג בעומר** שרי לברך שהחיינו אף שכל העומר אסור.

הנהוג לעלות כל שנה למירון בל"ג בעומר לא יצטרך לעשות השנה התרת נדרים ככל מנהג טוב שמבטל, כי יש לו אונס, ואף כשנדר שיעשה חלאקה במירון בל"ג בעומר במקום אונס אינו חייב בנדרו.

ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה. דיני איסור אבן משכית הוא שאסור להשתחוות על רצפה של אבנים בפישוט ידים ורגלים אף שכוונתו לש"ש. ועיין במשנ"ב קלא מהאריך בזה. ובמקום שלא מתכוון להשתחוות כגון בהתעמלות, או בבדיקת חמץ, או סתם לחפש משהו מתחת הארון אפי' שנשכב על הריצפה ואפי' שפניו נוגעות בקרקע אין בזה בעייה.

חידות

חידות שינון הפרשה לפי סדר ה-א-ב. פרשת בהר: א. בשנת היובל כל איש חוזר אל - ב. השומר את שנת השמיטה זוכה ל- ג. קרוב שיכול לקנות שדה שנמכר לזר נקרא - ד. אף הוא יכול לגאול אדם שנמכר לזר תושב. ה. שמיטה כמו כל שאר המצוות נאמרה ב- ו. מה נאמר בשנה השביעית? ז. אחת העבודות שעושים בכרם - ח. יובל היא שנת ה- ט. קח - (רש"י פסוק כז י). מילה נרדפת לשנה - כ. אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ- ל. יש להם ערים משלהם- מ. בשנת היובל כל עבד חוזר אל - נ. רביית בלשון התורה- ס. צמחים הגדלים לבד בשדה- ע. אחד

הדברים שיוצאים ביובל- פ. אסור לעשותו- צ. יו" את ברכת"י ק. בכרם זומרים, בשדה - ר. מותר בגוי ואסור בישראל ש. י"כ כתושב יהיה עימך" ת. אסור לקחת אותו מאחיק.

תשובות: א. אחוזות. ב. ברכה. ג. גואל. ד. דוד. ה. הר סיני. ו. וציוות את ברכת"י. ז. רועת. ח. חמישים. ט. טול. י. ימים. כ. כנען. ל. לויים. מ. משפחתו. נ. נשך. ס. ספיחים. ע. עבד עברי. פ. פסל. צ. ציוותי. ק. קוצרים. ר. ריבית. ש. שכיר. ת. תרביית.

חידון ל"ג בעומר לפי הא-ב. א. קשור לג בעומר הוא יוצא ב? ב. על ידו נשמעו דברי רשבי"י למלכות: יהודה? ג. את רבי יהודה ברבי אלעאי, העלו הרומאים ל? ד. מה עשה רשבי"י עם כל התעלומות? ה. מה רבי שמעון קנה? (מתוך הפיוט "בר יוחאי"). ו. פיוט לל"ג בעומר? ז. שם נוסף לחודש זה? ח. מנהג מפורסם בל"ג בעומר (2)? ט. את מה טיהר רשבי"י? י. אותו הגלו הרומאים לציפורי רבי? כ. ספרו של רבי שמעון לבאי זצ"ל (מחבר הפיוט "בר יוחאי")? ל. מה עשו רשבי"י ובנו במערה? מ. מקום קבורת רשבי"י? נ. מה היה מי שהודיע לרשבי"י ובנו שהקיסר מת? ס. הספר שבו כתובים חידושי רשבי"י? ע. הזמן בו ראו את הזקן רץ עם ההדסים? פ. המקום בו התחבאו רשבי"י ובנו במערה? צ. עלו כמנוה רשבי"י (בפיוט "ואמרתם כה לחי")? ק. כדן נאמר שהקב"ה מחדש חודשים (בפיוט "בר יוחאי")? ר. האומה הרשעה שביקשה לתפוס את רשבי"י? ש. כמה זמן היו רשבי"י ובנו במערה? ת. הפירות שצמחו להם במערה בשבת?

תשובות: א. אייר. ב. גרים. גדולה. דרש כל תעלומות. הודך והדך. ואמרתם כה לחי. זיו. חלאקה. חץ וקשת. טבריה. יוסי. כתם פז. למדו תורה. מירון. נביא (אלהו הנביא). ספר הזוהר. ערב שבת. פקיעין. צדיק יסוד העולם. קו ירוק. רומי. שלוש עשרה שנה. תמרים.

חידות פרשת השבוע: א. 4 מילים רצופות בפרשה כל מילה של שלוש אותיות? ב. פסוק מהפרשה שמופיע כבר בפרשת קדושים? ג. שש מילים רצופות המתחילות באות י"ש? ד. שם של ציפור בפרשה? ה. איזה דברים נקראים בתורה שבת שבתון?

תשובות: א. אשר אני נותן לכם. ב. כו. ב. לעיל יט ל. ג. שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים. ד. וקראתם ידור' בארץ. ה. שמיטה בפרשה שבת שמות לא טו. יום כיפור ויקרא כג לב.

חידות לשאל את הילדים: א. מה מתקנים רק בלילה? ב. מה משותף לבחירת, יצרת, קידשת? ג. מה נשאר שלם אחרי שחוצים אותו? ד. מה זורקים על הריצפה והוא חוזר אליך חזרה? ה. איזה דבר יש שמלבישים אותו מתחיל באות י"ס? ו. איזה דבר שמלבישים אותו עשוי מזכוכית? ז. באיזה מקום לא מסתכלים כלל בסיודו? ח. איזה דבר פלא אנשים מחזיקים? ט. איזה שני חגים ישנם במשך השנה והם קשורים לאותו עניין בדיוק (לא זכר ליציאת מצרים)? י. היכן יש בזמירות שבת שיר שקשור לחג השבועות? יא. היכן מצינו שיש עניין להשתגע?

תשובות: א. תיקון ליל שבועות. ב. אתה. ג. כביש. ד. כדור. ה. סנדלים. ו. מהפסים. ז. באמירת שמע ישראל. ח. פלא' פון. ט. חג השבועות ושמות תורה שניהם סביב התורה. י. ובאו כולם שרים ביונה מצא בו מנוח. יא. על התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה.

ז' משמעויות למילה שבט: שבט - "כל אשר יעבור תחת השבט" (ויקרא כז לב) אוקלוס: חוטרא. יונתן בן עוזיאל: שרביא. חושך שבט שונא בנו. **שבט - שבטי ישראל.** שבט לוי. **שבט - מלכות. גדולה.** "לא יסור שבט מיהודה" (בראשית מט ו). רשבי"ם, רבינו בחיי, ספורנו: מלכות. אבן עזרא: גדולה. **שבט-קולמוס.** "ומזובלן מושכים בשבט ספר" מצודות ציון: קולמוס. (פוסטים ה.ד). **שבט - פורעניות.** "אם לשבט אם לארצו אם לחסד" רש"י: פורעניות. (איוב לו יג). לשבט או לחסד. **שבט - שם של חודש** מחודשי השנה. ט"ו בשבט. **שבט - הכפלה.** שיבוט הוא מונח בביוולוגיה המתאר יצירת התקן זהה מבחינה גנטית, למקור שעל פיו הם נוצרו.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com
יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ
alon@gmail.com או לטל: 0527633431

בדיני ספיקות בטומאה

סדרת השיעורים בהלכות טהרות הלכה למעשה
שיעור מס' 10

ד. כל דין ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא הוא רק על ספק טומאה דאורייתא (של אב הטומאה או ולד הטומאה) וכן על ספק טומאה דרבנן של אב הטומאה אבל כשיש ספק מגע של טומאה דרבנן של ולד הטומאה (מראשון לטומאה ואילך) בזה הדין שטהור אפי' בספק טומאה ברה"י⁸.

ה. יש כמה פעמים שמצאנו ששורפים תרומה אפילו על ספק טומאה ברה"י:

א) שדה שנחרש בה קבר שטומאתה מדרבנן דמדאורייתא לא חיישינן לעצם כשעורה. וכן שדה שנאבד בה קבר ברה"י דמדאורייתא טהור משום ספק טומאה ברה"י ורק מדרבנן טמא⁹.

ב) עפר הבא מארץ העמים שטומאתה מגזירת חז"ל.

ג) בגדי עם הארץ - דטומאתן מדרבנן שמא ישבה עליהן אשתו נדה.

ד) כלים הנמצאים - שגזרו חז"ל עליהם טומאה שמא נטמאו מזב או ממת.

ה) רוקין הנמצאין דגזרו חז"ל טומאה עליהם שמא הוא רוק של זב.

ו) מי רגלי אדם שספק אם בטל מראיתו במי רגלי בהמה.

בכל אלו אפי' בנגע בהם ברה"י ישרפו התרומה כיון שאינו דומה לכל ספק טומאה ברה"י דהתם מיירי בספק נגע בטומאה אבל הכא איירי בודאי נגע בטומאה שמדרבנן טמא זה משום חשש

ספק טומאה ברה"י ורה"י

א. **ספק טומאה ברה"י טהור** אפי' שאין לו חזקת טהרה וי"א שרק כשיש לו חזקת טהרה¹.

אמנם גם בספ"ט ברה"י אומרים לו אם טבלת הרי"ז משובח².

ספק טומאה ברה"י טמא ודאי אפי' שיש לו חזקת טהרה ושורפין עליו התרומה והקדשים.

ואין חילוק בכל זה בין טומאת מגע משא היסט ואוהל דלעולם ברה"י טהור וברה"י טמא³.

ספק טומאת ראיה

נחלקו הראשונים האם בספק טומאה למפרע אומרים ספ"ט ברה"י ספיקו טמא או לא⁴.

שריפת תרומה וקדשים

ב. כל הדין ששורפים תרומה הוא רק כשהספק טומאה ברה"י הוא האם נגעה הטומאה בתרומה או לא, אבל אם היו שני חתיכות אחת של תרומה ואחת של חולין ונגעה הטומאה באחת משני חתיכות והספק הוא באיזה תרומה נגעה הטומאה בזה הדין שאין שורפין את שניהם דאז ממ"נ שרפנו תרומה שלא כדין וה"ה בספ"ט של אחד משני נזירים לענין שלא להביא שני קרבנות טומאה של נזיר טמא⁵.

ג. אפי' כשיש כמה ספיקות לטהר מ"מ ברה"י טמא⁶, אבל אין שורפין תרומה וקדשים על ספק ספיקא אלא על ספק אחד⁷.

¹ רש"י ותו' נדה ב. והי"א הוא שיטת תוס' סוטה כח: רשב"א חולין ט:

² רמב"ם אה"ט פט"ו ה"ט.

³ פ"ח ה"ב מאה"ט.

⁴ תוס' נדה ב. ודף יז: וברמב"ן שם.

⁵ תוס' נדה ב. וחולין ט:

⁶ טהרות פ"ו מ"ב.

⁷ רמב"ם פ"ג מאה"ט הי"ב.

⁸ אה"ט פט"ו ה"א.

⁹ תוס' כתובות כח: ר"ש אהלות פ"ח מ"ג.

טומאה דאוי ונתנו לה דין כודאי דאורייתא כיון שעיקר טעם טומאתן מדאוי. והטעם שעשו כן ולא טיהרו מדין ספ"ט ברה"ר משום שכאן יש ספק קבוע לכל העולם ואם נתיר כאן יבואו להתיר תמיד את הטומאה הזאת וכשלו בטומאה דאוי ואי"ז זה ספק המזדמן ככל ספ"ט ברה"ר ששם אין את החשש הנ"ל.

וכל הנ"ל הוא רק בודאי נגע אבל אם מסופק שמא נגע באלו הו"ל ספק ספיקא ואין שורפין אלא תולין ואפילו ברה"י¹⁰.

הגדרת רה"ר ורה"י

א. כל מקום שמיועד למעבר רבים מצד זה לצד זה (- מפולש) אף שכרגע אין בו אנשים חשוב רה"ר ואפי' מקורה ויש לו מחיצות אבל כשיש לו פתח אחד חשוב רה"י¹¹.

ב. אם ביום עוברים בו רבים ובליילה אין עוברים, ביום חשוב רה"ר ובליילה רה"י¹².

ג. בית של יחיד שיש לו שני פתחים זה כנגד זה, הצדדים שאינם כנגד הפתחים חשובים רה"י¹³.

ד. כל מקום שיש בו שלשה בני"א חשוב רה"ר אפי' שאינו מקום שמיועד לרבים, ואף אלו שהספק עליהם גם הם מצטרפים לשלשה¹⁴.

ה. אם נמצא ספק טומאת מגע או משא על גבי האדם חשוב כספק טומאה ברה"י¹⁵.

ו. רה"י לטומאה אי"צ שיהיה מקום רחב ד"ט על ד"ט ולפיכך חורי רה"ר אע"פ שאינם רחבים ד' טפחים חשובים כרשות היחיד. ולא חשובים כרה"ר כיון שאין בני רה"ר משתמשים בהם¹⁶.

ז. כל מקום גבוה י"ט חשוב רה"י כיון שעיי"ז אינו מיועד להילוך הרבים¹⁷.

ח. חפץ גבוה י"ט המונח ברה"ר והי' טומאה על גביו ונסתפק אם נגע בטומאה, בזה תלוי מהו הגדרת הספק דאם הספק הוא בסתמא האם נגע בטהרות בזה נקרא שהספק הוא ברה"ר, אבל אם יודע שהושיט ידו מעל גבי הרה"י ונסתפק האם נגע בטומאה זה נקרא שהספק ברה"י. וכמו"כ אם הספק יהיה מעל גבי אדם הנושא את התרומה בתוך סל שע"ג כתיפו באופן שודאי הושיט הטמא ידו לתוך הסל והספק האם נגע בטומאה - ספיקו טמא דע"ג האדם חשוב כרה"י¹⁸.

כשאין שני הצדדים שקולים

אם יש רוב לצד אחד הולכים אחר הרוב בין לטהר ובין לטמא בין ברה"ר ובין ברה"י¹⁹, ואמנם אף שמצינו דין זה ברוב של כל דפריש מרובא פריש לכאורה הוא הדין בספק של טבע אם יהי' רובא דליתא קמן שהוא טהור יהי' טהור אף ברה"י דכל ההלכתא גמירי לה דספ"ט ברה"י ספיקו טמא הוא רק על ספק ולא על רוב, וכן מוכח ברמב"ם שכתב על ספ"ט ברה"י בדבר שאין בו דעת לישאל ויש רוב תינוקות מטפחין שטימא את העיסה וכתב הרמב"ם (פ"ט"ז ה"ג) דטמא אבל אין שורפין. ומזה מוכח ג"כ דכשיש רובא דאיתא קמן שטמא שורפין תרומה דבפי"ז ה"ח כשהביא הרמב"ם את הדין שטמא מכח רובא דאיתא קמן לא כתב שאין שורפין תרומה ע"ז.

קרוב לרוב

אם יש לתלות שקרוב לודאי שנגע בטומאה ברה"ר או שלא נגע בטומאה ברה"י דעת התוס' ורה"י²⁰ והרי"ש²¹ שהולכים אחר מה שיותר מסתבר ואע"פ שאי"ז בגדי רובא דליתא קמן כיון שזה מקרה המשתנה

¹⁶ פ"כ ה"ה.

¹⁷ פ"כ ה"ג.

¹⁸ תוספתא פ"ז ה"ג ובר"ש פ"ר מ"ג.

¹⁹ תוספתא רפ"ו והובאה בר"ש רפ"ה.

²⁰ תוס' גדה ה': ד"ה ואם ופסחים ט': ד"ה ספק.

²¹ טהרות ו, ו.

¹⁰ רמב"ם אה"ט פ"ג ה"ג.

¹¹ חזו"א טהרות ה, כג.

¹² שם.

¹³ שם.

¹⁴ רמב"ם נזירות פ"ט ה"ז.

¹⁵ טהרות פ"ד מ"ו.

ד. נחלקו הראשונים אם הא דמטהרין ספ"ט ברה"י כשאין בו דעת לישאל הוא רק כשיש להנטמא חזקת טהרה²⁸ או אף כשאין לו חזקת טהרה²⁹.

הספיקות שטהרו חכמים אפי' ברה"י (מהם ספיקות דאו' ומהם ספיקות דרבנן)

ספק מים שאובין

א. ספק מים שאובין למקווה והוא בג' אופנים : א. ספק אם נפלו למקווה ג' לוגין ספק שלא נפלו. ב. ודאי נפלו אבל ספק אם היה בהם ג' לוגין או פחות. ג. ודאי נפלו ג' לוגין אבל ספק אם כבר היה במקווה מ' סאה בשעה שנפלו - בכל אלו לכתחילה אין מורין לו לטבול ואם טבל כשר.

ספק טומאה צפה

ב. יש בזה כמה חילוקים. א) שרץ שצף על פני המים שבקרקע או בכלי ונסתפק אם נגע השרץ באדם הרי זה טהור, והטעם כיון שאין לטומאה מקום קבוע לא אמרינן בזה ספ"ט ברה"י ספיקו טמא כיון שאינו דומה לסוטה שהיא במקום קבוע.

ב) אם היה השרץ מונח על גבי כלי, מת, נבילה, ש"ז בכל אלו נקרא שיש לטומאה מקום וספיקו טמא.

ג) אם היה השרץ מונח על גבי שרץ אחר או על מי חטאת ספיקו טהור, דבזה לא נחשב שיש לטומאה מקום.³⁰

מפעם לפעם. ודעת הרמב"ן²² שהנוגע טהור עד שידע בודאות שנטמא ברה"ר וה"ה לענין לטהר ברה"י.

תרתי דסתרי

היכא שיש תרתי דסתרי לא אומרים ספ"ט ברה"ר ספיקו טהור כגון בב' שבילין שהלך אדם אחד בשניהם ועשה טהרות ואח"כ טבל והלך בשני עשה טהרות אחרות אלו ואלו תלויות, דכיון שאחד מהם ודאי טמא א"א לטהר את שניהם²³.

ספק רשויות

אם היה ברה"ר וספק אם נכנס לרה"י ונגע או שהיה ברה"י וספק אם נכנס לרה"ר ונגע, בין אם הספק של הכניסה הוא על הדבר הנטמא ובין אם הספק הוא על הדבר המטמא הרי"ז טהור²⁴, ואפי' אם הטמא ברה"י והטהור ברה"ר או איפכא וספק נגעו זה בזה טהור, עד שיהיה מקום הספק מגע ברה"י ודאי²⁵.

אין בו דעת לישאל

א. אם הספק טומאה ברה"י אירע ע"י שהיה ספק אם נפל שרץ על כלי, או כלי טמא על אוכל, או ספק אם נגע קטן או שוטה בטומאה, שבכל אלו אין יודעים המסופקים להשיב אם נגעו או לא, בכל אלו טהורים אפי' בספ"ט ברה"י כיון שאינו דומה לסוטה שיש לה דעת להשאל²⁶.

ב. אם רק הנטמא או רק המטמא היה בהם דעת לישאל טמא.

ג. אם אדם שיש בו דעת לישאל החזיק בידיו את הקטן הנטמא או את השרץ המטמא וספק אם נגע בכלי המטמא או הנטמא גם זה חשוב ספק שיש בו דעת לישאל וטמא בספ"ט ברה"י²⁷.

²² חולין ב:

²³ אה"ט פי"ט ה"א.

²⁴ טהרות ו, ב ולא דמי לספק ביאה דקו"ל כחכמים דר"א דטמא דהתם כבר ה' ברה"י וספק אם נכנס לרה"י זו משא"כ הכא שהיה ברה"ר וספק אם נכנס לרה"י.

²⁵ טהרות פ"ו מ"ב, ג. רמב"ם אה"ט פט"ו ה"ט.

²⁶ סוטה כט.

²⁷ רמב"ם פט"ז ה"ט.

²⁸ רמב"ן יבמות קיט. ותוס' סוטה כח:

²⁹ תוס' גדה ג. וחולין פו:

³⁰ טהרות פ"ד מ"ז מ"א ב' ג'.

ד) דין זה הוא רק בטומאת מגע ולא בטומאת משכב או היסט או אוהל דבהנהו ספיקו טמא אף בכה"ג.

ה) לדברי הרמב"ם הקולא בטומאה צפה הוא רק בטומאת מגע שרץ ולא בשאר המטמאים במגע³¹, ולדעת התוס' ורש"י והרא"ש דין זה הוא אף בטומאת מגע של מת זב ונבילה³².

ו) טהרה שצפה על פני המים וספק אם נגעה בטומאה גם בזה הדין שספיקו טהור ובוזה גם לפי הרמב"ם הוא אף בטומאת מגע דמת ולכאוי הוא הדין בשאר המטמאים במגע.

ז) לענין אי מטהרין ספק טומאה צפה אף לתרומה- הרמב"ם (פי"ד ה"ו) פסק דטמא. והר"ש³³ הביא סתירה בזה ונשאר בצ"ע.

ספק טומאה הנזרקת

ג. ספק טומאה הנזרקת טהור ואף לתרומה³⁴. כגון הזורק שרץ על הטהרות ספק נגע ספק לא נגע, או שרץ בפי חולדה וודאי נגע השרץ בטהרות אלא שיש ספק האם מת השרץ או לא- ספיקו טהור. אבל אם מונח השרץ על הארץ וספק אם נגע, זה נחשב שיש לטומאה מקום וספיקא טמא.

דין זה הוא לכו"ע בכל המטמאין במגע כשרץ ומת זב ונבילה אבל רק בטומאת מגע ולא בשאר הטומאות.

ספק משקין לטמא אחרים

ד. משקין טמאין שנסתפק אם נגעו באוכלין או במשקין או בכלים - טהור אף לתרומה³⁵. אמנם אם נתייבשו המשקין על האוכלין לדעת הרמב"ם טמא כדין ספ"ט ברה"י. ולדעת הראב"ד טמא רק

משום מראית העין ולגירסת הגר"א טהור אף כשנתיבש המשקה. וער"ש פי"ד סוף מ"י.

ספק משקין לטומאת עצמן טמא וכגון אדם או אוכל טמא שספק אם נגע במשקין ספק לא נגע ספיקו טמא, והטעם משום שטומאת עצמם של המשקין מדאוריתא ומשום כך ספיקו טמא.

ספק ידים

ה. ספק ידים טהור בין לענין אם הם עצמם קבלו טומאה, בין לענין אם הם טמאו אחרים, ובין לענין אם הם נטהרו כדין או שהיתה חציצה ע"ג ידיו, או שלא היה במים כשיעור או שהיו המים פסולים לנט"י בכל אלו ספיקו טהור.

ספק טומאה דרבנן

ו. יש בזה כמה חילוקים והם:

א. כשיש ספק מגע בדבר שהוא אב הטומאה מדרבנן בזה הדין שברה"י ספיקו טמא ושורפין תרו"ק, וברה"ר ספיקו טהור³⁶.

ב. כשיש ספק מגע בדבר שהוא ראשון לטומאה ואילך וכגון: האוכל דבר שספק אם נטמא בטומאה דרבנן של ולד הטומאה, או שהוא מסופק אם אכל ולד טומאה דרבנן, או שיודע שאכל ולד טומאה דרבנן אלא שמסופק אם נגע בטהרות, וכן שאר ספק מגע בטומאות דרבנן של ראשון לטומאה ואילך, בכל אלו הדין שספיקו טהור וזהו הדין של ספק דברי סופרים להקל³⁷.

ג. ואם ודאי נגע באב הטומאה דרבנן שטומאתו מספק בזה הדין שטמא ושורפין תרו"ק³⁸ אפילו ברשות הרבים. ודין זה מצינו בטהרות (פי"ד מ"ה) על בית הפרס, עפר חו"ל, בגדי ע"ה, כלים ורוקין הנמצאים, ומ"ר בהמה שנתערבו במ"ר אדם

³⁵ רמב"ם פי"ד ה"י מאה"ט. וכן שאר דינים המוזכרים כאן הם מפי"ד וט"ו.

³⁶ אה"ט פט"ו ה"א.

³⁷ רמב"ם אה"ט פט"ו ה"א.

³⁸ טהרות פ"ד מ"ה וע"ש במשנה אחרונה. רמב"ם פי"ג הי"ג.

³¹ פי"ד ה"ג מאבה"ט.

³² בזיר סג: רש"י ותוס'. ור"ש ורא"ש פ"ד מ"ב ואילך.

³³ טהרות פ"י סוף משנה ז'.

³⁴ רמב"ם פט"ו ה"ז אה"ט

והטעם ששורפין אפילו ברה"ר משום שנתנו לזה דין של ודאי טומאה.

ד. אבל כשיש ספק מגע באב הטומאה שטומאתו מספק בזה הדין שברשות הרבים טהור, וברשות היחיד אין שורפין אלא תולין, כיון שאין שורפין תרו"ק על ספק ספיקא אפילו ברה"ר³⁹.

ה. סתם ידים שנגעו בתרומה מטמאין אותה ושורפין אפילו ברה"ר והטעם דאף אי נימא שטעם טומאתם הוא משום חשש שמא נגעו בתרומה מ"מ אי"ז נחשב לספק טומאה שטהור ברה"ר כיון שלאחר שגזרו עליהם טומאה חשוב כודאי טומאה דאפילו אם יבוא אליהו ויאמר שלא נטמאו מ"מ הם בטומאתם עומדים⁴⁰.

ו. ספק מגע של טומאה **דאורייתא** בין באב הטומאה ובין בולד הטומאה ברה"ר טמא ושורפין תרו"ק וברה"ר טהור⁴¹.

ספק החולין

ז. ספק על טומאת אוכלי חולין בטהרה בין אם הספק הוא על חולין שנעשו על טהרת תרומה או על חולין שנעשו על טהרת הקודש ספיקו טהור.

ספק קרבנות

ח. ספק חיוב קרבן של מחוסר כיפורים אינו חייב להביא אלא אחד מתוך כל חיובי הספיקות שעליו ונטהר לאכול בקדשים.

ספק נגעים

ט. ספק אם המצורע נהפך למצורע מוחלט טהור. בין אם הספק הוא האם נהיה פשיון או האם נהיה שיער לבן או האם נהיה מחיה בכל אלו ספיקו טהור⁴², חוץ מהיכא שהספק הוא האם הבהרת קדמה לשיער לבן או שהשיער לבן קדם לבהרת. וכן היכא שהיה פשיון אבל אנו מסופקים אם זהו הנגע שהיה ופשה או שהנגע הקודם הלך ובא אחר

במקומו (שאז היה הדין שתיראה בתחילה), שבשני מקרים הנ"ל ספיקו טמא.

אבל היכא שהיה מצורע מוחלט ונסתפק אם הלך הנגע ונטהר בזה ספיקו טמא.

ספק עובר ועומד

י. ספק טומאת ביאה של מצורע ספיקו טהור. וזה כולל בין אם הספק הוא האם עמד המצורע במקומו של הטהור ובין אם הספק הוא האם עבר הטהור במקומו של המצורע.

ספק רשות הרבים

יא. ספק רה"ר ספיקו טהור כבר נתבאר.

ספק שני רשויות

יב. ספק שתי רשויות כשהנטמא ברה"ר והמטמא ברה"י או להיפך ספיקו טהור וכבר נתבאר.

נא לא לסמוך על הנכתב ללא עיון במקורות.
להערות וכן להקמת סדרת שיעורים נוספת באיזור
מגוריך ניתן לפנות לטל 0527655009,

ניתן לשמוע את השיעורים בקול מהיכל
שמספרו 0733718680 שלוחה 1-8, כמו כן ניתן
לקבל את השיעורים בדוא"ל:

e036166932@gmail.com

⁴¹ טהרות פ"ד מ"ט.

⁴² מ"מ טומאת צרעת פ"ב ה"א.

³⁹ שם.

⁴⁰ אה"ט פ"ה ה"ה.

פרשת בהר

רחיצה בשבת

סעודת ליל שבת

א. מים שחוממו בערב שבת מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, אבל לרחוץ כל הגוף או רובו במים אסור בשבת, אפילו אם רוחץ אבר אבר לבד (שו"ע שנו ס"א). לנוהגים לטבול במקוה בשבת צריכים להיזהר שלא יהיו המים חמים אלא פושרים [עד 35 מעלות, ויש מתירים עד 37 מעלות (אגרות משה אור"ח ח"ד סי' עז, שו"ת אור לציון ח"ג פל"ה תשנ"ה ג)], וכן אסור לשהות במקוה אלא רק לטבול ולצאת מיד (ש"כ פי"ד הערה ז). **ב.** אסרו חכמים לשחות בים או בברכה בשבת, ונוהגים גם לא להתרחץ בים או בברכה אף בלי לשחות (שם ס"ק יב).

סעודת יום שבת

א. מי שרגיל לרחוץ את כל גופו מדי יום ביומו ומצטער הרבה אם אינו עושה כן, וכן חולה או תינוק, מותר להם לרחוץ את כל הגוף במים שחוממו בערב שבת, וצריכים להיזהר שלא לסחוט את השיער (שם ס"ק א, יא). גם למי שמותר להתרחץ בשבת לא ישתמש בספוג [משום איסור סוחט] או במברשת צפופה [שמא יתלוש שערות], ולא ישתמש בסבון קשה או רך [משום איסור נולד], אלא רק בסבון נוזלי (שם ס"ק טו, יח). **ב.** ברז שבו ידית אחת המכוונת את המים החמים והקרים למידת החום הרצויה, צריך להיזהר שלא לפתוח בטעות את הצד של המים החמים, ויש שסוגרים בערב שבת את צינור המים החמים כדי שלא יבאו בשבת לידי מכשול (שם ס"ק יד).

סעודה שלישית

א. כשרוחצים את הילד בשבת מותר להניח תחתיו מגבת בשעת הרחיצה אע"פ שתירטב, ובלבד שהמגבת תהיה נקיה לגמרי, אבל אין להניח תחת הילד מגבת שאינה נקיה לגמרי [משום איסור כיבוס], או בגד שמקפידים עליו שלא יירטב (שם ס"ק כ, נד). אסור לנגב לכלוך שעל גוף האדם במפית רטובה או לחה, שבהכרח יבוא לידי סחיטה (שם ס"ק לא). **ב.** הורה הגרש"ז אויערבך (שם פי"ג הע' לו) שאין לנקות כלים במטלית רטובה, שכיון שדרך השימוש במטלית היא באופן שקרוב לוודאי שתיסחט, נחשב הדבר כפסיק רישא שתיסחט, וכיון שהוא גם צריך את המים הנסחטים יש בזה משום איסור תורה.

מנהגי החלאקה במחיצתם של מרן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל

הגרי"ח זוננפלד

בל"ג בעומר היה רבינו הגרי"ח זוננפלד עוסק בגזיזת השיער ועשיית ה"פיאות" לילדי ירושלים, והיה לובש ביום זה את הקיטל של הימים הנוראים.

וכן הורה לשקול את קצוות השיער שגזזו מ"צאן הקדשים" ולתת את משקלם בכסף או בזהב למטרות צדקה. [וכ"כ בס' סגולות ישראל אות ש' ס"ק צ"ז]. ויש נוהגים ששוקלים השערות ויתנו צדקה כמשקל השערות, והוא סגולה שיהיה הבן חכם בתורה ויר"ש ויארץ ימים טובים, ומקורו מתשובת הרדב"ז ח"ב סי' תר"ח שהיו רגילים להביא נדרים ונדבות ונותנים משקל השיער לצורך המקום להדליק עליו שעה ושמן ולשאר צרכיו, גם יש בנדבות חלק לעניים ולצרכי ציבור. וכתבו האחרונים לציין שכבר מצינו זאת באבשלום שהיה נזיר וכמש"כ בשמואל ב' י"ד כ"ו "ובגלחו את ראשו והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו ושקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן המלך", והרלב"ג שם כתב שהיה נותן משקלם כסף או זהב למשכן או לעניים.

הגר"ד בהר"ן

ושמענו ממשפחת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שבעת שבניו היו נין שלש, לקחו לרבנו שיגזור לו את השער כנהוג. ורבנו שבא לגזור אמר בדרך צחות 'צדיק גוזר'. (ארח דוד)

חלאקה נוסף למניעת אכזבה

מדהים לראות בכל פעם כיצד גדולי ישראל מקדישים מזמנם היקר למען הכלל סיפר לי נכד של רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שפעם הגיע אליו עם בנו לחלאקה ולאחר שרבינו זצוק"ל גזז שער החלאקה הבחין שהם מאוכזבים מעט והבין שכנראה לא הספיקו לצלם איך שגזור את השיער מיד קרא לילד ואמר ביידיש". עוד פעם החזיק את המספרים באוויר ולא החל לגזור עד שהיה משוכנע שבוודאי מצליחים לצלם כשהמספרים בתוך השער ואמר נו הצלחתם בסיידר.

כשגזר רבינו הגרי"ש זצוק"ל חלאקה לילדי בני השלוש היה מבקש תמיד לגזור מאחורי ראשו של הילד וזאת משום שלא רצה שהילד חלילה יפחד מגזירתו כך היתה התחשבותו אף בבני שלוש בכל צעד.

ילדי חלאקה צדיקים

מועטים היו האנשים שרבינו מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל היה קורא להם צדיק היחידים שהיה אומר עליהם בקביעות הם הילדים בני השלוש שבו לחלאקה לקבל ברכה והיה אומר הנה עכשיו הגיע ילד צדיק הוא לא עשה חטאים הוא באמת צדיק

נט"י אחרי חלאקה

בשו"ע (סי' ד') כתוב דהמסתפר צריך ליטול ידיו. ויל"ע אם גם המספר צריך נט"י, ועכ"פ צריך ליטול ידיו משום נקיות אם נגע בשערות במקום זיעה, ויל"ע כמה שיעור של תספורת להצריך נט"י. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' של)

אכן רבנו הגראי"ל היה מקפיד ליטול ידיו אחרי עשיית חלאקה, ולכן מיעט בזה כי קשה לו כל פעם לעשות כן. (קו' תגלחת מצוה עמ' לח להרה"ג ר' יצחק אוהב ציון שכך אמר לו רבנו)

ומני אז שסיפרו להגר"ח קניבסקי דבר זה, התחיל להקפיד בכך ובכל פעם שגזור לילדים חלאקה הוא נוטל ידיו, דלפני כן סמך על כך דלשון הגמ' בפסחים (קיב, א) 'מאן דשקיל מזייה' משמע דוקא שלו. (מנחת תודה עמ' רלג) וכן הורה הגרש"ז שא"צ ליטול ידיו ראה הליכ"ש תפלה עמוד י"א

יום אחד בשנה קבלת-הקהל הקבועה בצהרי היום אצל רבינו שליט"א משנה את פניה. בשונה משגרת היום יום, שבו עשרות ומאות אנשים שופכים את צרותיהם, יום זה זוהר לו ביחודיותו.

ביום ל"ג בעומר, דקות אחרי תפילת מנחה, מתיישב לו רבינו שליט"א כשארשת שמחה מיוחדת נסוכה על פניו ואומר, נו, נתחיל ב'ראשית הגז', כשכוונתו למאות הילדים שהגיעו לגיל שלש, שעתה התיצבו שיגזז להם תלתל ראשון ויברכם.

המדרגות עמוסות אדם עד להתפקע, עשרות רבות של אבות מלווים בסבים מאושרים נושאים ילדי חמד עם שיער ארוך גולש או מתולתל.

את רחבת הבנין ממלאות אימהות נרגשות מוחות דמעה של התרגשות ומנפנפות לשלום לעוללן הרך המונף על ידיו של אביו בואכה בית רבינו שליט"א, והתור הולך ומתארך מכל הארץ והעולם מגיעים הורים עם ילדיהם הפעוטים למען יגזזו רבינו שליט"א תלתל ראשון מראשו של ילד החלאקה ויעתיר עליו מברכותיו. בזה אחר זה עוברים הילדים כאשר רבינו שליט"א מצוייד במספרים שהוכנו מראש, גוזר קבוצות שיער מאחורי הראש שלא יפגע חלילה במקום ה'פיאות', ולאחר מכן שואל בחיוך את הילד, איך קוראים לך, ולאבא פונה ושואל ושם האמא? ומברך בחום, 'שיזכה להיות תלמיד חכם והרבה נחת'.

משנה לשנה גודל זרם הילדים ורבינו שליט"א בסבלנות אין קץ מקדיש למעלה משעה(!) מזמנו היקר הנמדד באלפית השניה לאותם ילדי חמד.

תמיד יש את אותם זוגות תאומים, ופעמים שמופיעים גם שלישיות הגורמים לרבינו שליט"א לצאת מגדרו ולאחל בחיוך רחב לאבי הילדים, בעזר"ה שנה הבאה... רביעיה...

יהי רצון שזכות התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי ותורתו, יהא מגן לנו.

(מתוך ספר "דברי שי"ח" חלק ב' מועדים העומד לראות אור בקרוב)

בעניי ל"ג בעומר

אמר לי שבל"ג בעומר אין נוהגים שום הלכה או הנהגה מלבד שאין אומרים תחנון, ומהבוקר עד השקיעה מיקל לגזוז שערות לילדים (בני ג'). עי' שו"ה תצ"ג דין ז' המנהג ביום ל"ג וממתי מותר להסתפר.

אבל כשחל ל"ג בעומר ביום ראשון אף שהמ"ב מתיר להסתפר ביום שישי, לכבוד שבת קדש, מ"מ מרן לא גוזז שערות לילדים אלא ביום ראשון בבוקר, וטעמו עימו, היות והשערות שהוא מספר הם למנהג בעלמא ואין זה בכלל ההיתר של המ"ב לכבוד שבת. (אלא)

שנים רבות היה רגיל לא ליטול ידיו אחר שגוזז שערות ילדי ה'חלאקה' כיון דבגמ' פסחים קי"ב א' איתא מאן דשקיל מזייה משמע דוקא שלו. וכששמע רבינו שליט"א שרבינו הגראי"ל שטינמן שליט"א מקפיד ליטול אף הוא התחיל להקפיד על כך.

ילד שצריך לעשות חלאקה הגיע לרבינו יחד עמו הגיע אחיו. רבינו ראה שהאח השני עם פיאות מאחורי האזנים אמר לו למה אתה מניח את הפיאות מאחורה? אתה מתבייש בהם? התנצל האבא של הילדים: בהתחלה הוא שם לפני האזנים, אבל כל החברים שמים מאחורה... הגיב רבינו: במקום שכל החברים ילמדו ממנו הוא לומד מהם [עי' ארחות יושר סימן הדרת פנים].

סח רבינו, התנאים שלי היו בל"ג בעומר ואבי הסטיפלר סיפר את ראשי באותו יום ובאמצע התספורת עבר השקיעה ונהיה יום ל"ד בעומר, ושאלנו את החזו"א אם אפשר להמשיך וענה אם התחילו אפשר לגמור! [ואם החזו"א לא היה מתיר היה מגיע לתנאים שלו כשחצי ראשו מסופר!]

ילד שאל לרבינו כמה שאלות בפיוט בר יוחאי כמו מה הפירוש "קו ירוק מחדש חדשים" וכו' אמר לו שזה עניני קבלה וכשיגדל יבין.

(מתוך ספר "דברי שי"ח" חלק ב' מועדים העומד לראות אור בקרוב)

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

איה יתכן שמשיח יבוא בדור יתום לאחר שלא בא בדורות קודמים

ופי ימוך אחיה עמו ונמכר לה (כה, לט)

ה"דעת זקנים מבצלי התוספות" גורר את הפסוקים לענין כלל ישראל המצויים בגלות קשה ומרה, ומפרשם כך:

"וכי ימוך אחיה ונמכר" - עם ישראל נמכר לעבדות אצל אמות העולם. "ואם לא יגאל באלה" - ב"אלה המשפטים אשר תשים לפניך", שלא קימו את המצוות, מפל מקום לא אניחם בגלות אלא "ויצא בשנת היבול" - ביום שימשך הקב"ה ביובל ויתקע בשופר כמו שנאמר: "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים".

ה"חפץ חיים" וצ"ל נשאל בכמה הדמניות שאלה מענינת וחשובה עד מאוד: הלא אנו מצויים ליחל ולצפות לבוא המשיח בכל רגע ובכל שעה. כיצד נתן לחשב שהמשיח, אשר לא בא בדורות הקודמים, בהם היו יראים ושלמים, גדולי ישראל, ענקי עולם - יבוא דוקא בדור יתום זה, אשר רבים קלקוליו ומכשוליו?

שאלה זו נשאלה בזמנו של ה"חפץ חיים", וראויה להשאל ביתר שאת ויתר עז בימינו אנו, בהם נפרצו ממש כל הגדרים, ואין לה יום שאין קולתו מרבה מחברו.

התשובה המפרסמת היא: משל למה הדבר דומה? לקהלה אחת היה בית כנסת שכבר ראה ימים טובים יותר. הקירות מתקלפים, סדקים, סימני התפוררות מתקדמים. התאספו מנהיגי הקהלה, דנו בכבוד ראש, והחליטו לפתח במגביית להקמת בית מקדש מעט גדול ומפאז במקום בית הכנסת המתפורר. הציבו במקום מרכזי קפת ברזל גדולה, והודיעו שקפה מנחת בקרן זוית, כל הרוצה לתרום - יבוא ויתרום.

לאט לאט החל הכסף להצטבר, אך שנים עברו, ועדין לא הגיעו לסכום הדרוש. בינתיים הדלדלה הקהלה, רב הצעירים והאנשים המבוססים עזבו את המקום, נותרו רק המבגרים והזקנים, שהתקיימו על פרוטות דלות של קצבת זקנה.

בסופו של דבר, לאחר מאמצים בכירים, נאסף סוף סוף הסכום בלו. או אז נגשו בני הקהלה לבניית בית הכנסת, ותוך זמן לא ארוך עמד על תלו בנין גדול ומזהר.

ישאל השואל: הכיצד? כיצד דוקא אותם זקנים שלא היו בעלי אמצעים, הצליחו לבנות את בית הכנסת, ואלו בדורות הקודמים, בהם היו בקהלה גבירים ועשירים רבים, לא הגיעו לכה?

והתשובה פשוטה: הדורות הראשונים היו חלק הארי בתרומות, הם אלו שהכניסו לקפה את רב רבו של הסכום. הדורות האחרונים, למרות שהיו דלים, הם היו ה"מכה בפטיש". הם אלו שהשלימו את הפרוטות החסרות, ולכן זכו בסופו של דבר לבנות את הבנין.

כך גם בעניננו: כדי לזכות לביאת המשיח זקוקים אנו לזכיות רבות. הדורות הראשונים הפקידו בקפת הזכיות מצוות רבות, למוד תורה, חסד, תפלות. הקפה התמלאה כמעט בלה, אבל עדין חסר מעט. הדורות האחרונים, למרות עליבותם ודלותם הרוחנית, יכולים להשלים את המעט החסר, ולזכות לביאת גואל צדק במהרה בימינו.

ה"חפץ חיים" כותב מהלך אחר: התורה אומרת לגבי עבד עברי הנמכר לגוי: "וחשב עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבול, והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהיה עמו. אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו. ואם מעט נשאר בשנים עד שנת היבול וחשב לו כפי שניו ישיב את גאלתו" (ויקרא כה, ג-גב). יש לצון שמדבר בזמן שיד ישראל תקיפה, שאז הגוי מקבל עליו את דיני ישראל

ונוהג על פיהם.

ובכן, בניח שהיהודי נמכר לגוי שלשים שנה לפני היובל בסכום של שלש מאות אלף שקל. כלומר, עשרת אלפים שקל לשנה. אזי הדין הוא כך: אם פודים אותו אחרי עשר שנים - צריכים לשלם לגוי מאתיים אלף שקל. אם אחרי עשרים שנה - מאה אלף שקל. ואם פודים אותו שנה לפני היובל - צריכים לשלם לו רק עשרת אלפים שקל...

ובכן, כאשר העבד נפדה שנה אחת לפני היובל, די בסכום קטן כדי להוציאו לחרות.

אמר ה"חפץ חיים": שאלתם כיצד יתכן שדוקא בדור יתום זה תבוא הגאולה? היא הנותנת! לפני אלף ואלפים שנה, היה צריך "לשלם" מחיר גבוה מאד כדי להביא את המשיח. אך בינתיים זמן "עבודתנו" הצטמצם והלה, נותרו רק שנים מועטות, אנו קרובים לשעת האפס, ולכן בסכום קטן יחסית של תורה ומצוות אנו יכולים לפדות את עצמנו ולהביא את הגאולה.

דברי ה"חפץ חיים" משלימים לדברי ה"דעת זקנים". הפסוקים מרמזים למצבו של עם ישראל בגלות המרה. התורה אומרת שבסופו של דבר, במקדם או במאחר, עם ישראל יגאל מבין האמות, "ויצא בשנת היבול הוא ובניו עמו".

(רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א - נאה דורש)

כל מאמץ - משתלם!

"חדש כמה הלכות"

בפזמון שחבר מרן ה"בן איש חי", "ואמרתם כה לחי", לכבודו של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, הוא כותב, באות ח': "חדש כמה הלכות".

לכאורה תמוה: זה מה שמתאים לומר על רשב"י, שהוא חדש "כמה הלכות"?

אלא, כוננו היתה להדגיש שגדלות בתורה אינה רק כשאדם שולט במסכתות שלמות, או רק בשלומד יומם ולילה. האמת אינה כן! גם אדם שחדש עוד ידיעה פשוטה, עוד הלכה בתורה, גם אדם שעמל כל היום לפרנסתו וקובע עתים לתורה - יש ללמודו חשיבות עליונה!

אדם עלול לשעות ולחשב: "אין משמעות כל כך גדולה לשעור אחד. הרי, בין כה וכה, מהשעור הזה לא יצא ממני משהו". או: "איזו תועלת תצא לי אם אגיע יום אחד לבית המדרש? הרי, מהיום הזה, לא אצליח לסים מסכת".

על כך אומרים לו: מעלתו של רבי שמעון בר יוחאי מנצחת במלים: "חדש כמה הלכות"! הגדלות נמדדת בהלכה אחת, ועוד אחת. אם יש לה הזדמנות ללמוד יום אחד, שעה אחת - נצל זאת! גם לזמן המצמצם הזה יש חשיבות עליונה! לפעמים אדם מגיע לשעור ומקשה קשה שובה, או עונה תשובה יפה - והרי היא חקוקה לנצח, והוא קונה את הברכה.

בקדשה של שחרית ביום השבת אומרים: "נקדישך ונעריצך כנעם שים סוד שרפי קדש", כלומר: אנחנו משתדלים להדמות למלאכים, וכמו שהם שרים ומקדשים את ה', כן גם אנחנו.

לעמית זאת, בקדשה של מוסף אומרים: "ביתר יתנו לה ה' אלקינו, מלאכים המוני מעלה, עם עמו ישראל קבוצי משה. יחד בלם קדשה לה יושלו" - לפתע פתאום אנחנו אומרים קדשה ביחד עם המלאכים, שוה בשוה.

השאלה הנשאלת: מה קרה? לפני חצי שעה היינו במדרגה נמוכה יותר ממדרגתם של המלאכים, והשתדלנו לומר קדשה כמו שהם אומרים. ואלו עתה, כהרף עין, הפכנו להיות במדרגה שוה להם, ולומר קדשה ביחד אתם? מה קרה בחצי השעה הזאת? התשובה, אומר רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל: בחצי השעה הזאת הייתה קריאת התורה! קריאת התורה רוממה את האדם הפשוט והציבה אותו במדרגת מלאך! הביטו וראו איזו מהפכה התחוללה מקריאת התורה אחת!

אין לזלזל בעוד ידיעה אחת, בעוד הלכה אחת, בעוד שעור תורה אחד! מהפכה שלמה יכולה להתחולל מכל תוספת שהיא של תורה! לא נדרש מיהודי "הרים וגבעות". נדרש ממנו דף גמרא אחד, דקדוק הלכה אחד, תפלה אחת.

כחה של תוספת קדשה

רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל ראש ישיבת פוניבז', ספר על "חכם אחד" [כידוע כשגדולי ישראל מספרים על "חכם אחד" הפונה לעצמם, אלא שמרב ענותנותם הם אינם נוטלים את העשרה לעצמם להתגדל בה], שהגיע לקפת חולים והמתין לתורו. משהבחינו החולים שהמתין במקום ברב, נגשו אליו ובקשו ממנו ברכה לרפואתם השלמה. המזכירה, שעבדה שם, שהייתה רחוקה משמירת תורה ומצוות, החליטה לגשת גם היא אל הרב, ולבקש את ברכתו לצרה האישית שלה, וכך ספרה לרב: "נפרדתי מבעלי, אך הוא לא מפסיק להטריד אותי, ומוסיף לבוא לביתי. כל מה שנסיתי לעשות בנדון, כולל פניה לרשיות החק, עלה בתוהו. איני מצליחה להפטר ממנו".

נענה הרב ואמר לה: "בכל בקר תשלי ידים בדין", והרב למד אותה איך נוטלים ידים לפי ההלכה.

עברו שבועים. תלמידו של הרב, ששהה עמו באותה הפעם, ושמע את הדין ודברים שהיו, הגיע לקפת חולים וראה את המזכירה. סקרנותו גברה, והוא נגש אליה ושאל אותה: "מה קרה מאז שהרב נתן לך את עצתו לטל ידים בכל בקר"? אמרה לו המזכירה: "מאז אותו היום, הוא לא דרך על מפתן ביתי".

הספור התפרסם ועורר הדים: "הרב - בעל מופת! מה הקשר בין הבעיה לבין הפתרון? אין זה אלא מופת!"

אמר הרב: "אין כאן כל מופת! הבעל, שהיה מגיע לביתה של אשתו לשעבר, לא עשה זאת כדי להרבות קדשה, אדרבה, פגנתו הייתה לשמאה. ממילא, התקון לכך הוא: תוספת קדשה! כל תוספת קדשה שאדם מקבל על עצמו - מגרשת את השמאה, השמאה אינה יכולה 'לסבל' אותה. וכיון שאותה אשה הוסיפה קדשה, ולו במשהו, זה הגן עליה מפני השמאה".

הוא אשר אמרנו: יהודי לא צריך לחשב רק על "הרים וגבעות". כל פרט קטן, דקדוק הלכה אחד, שעור תורה אחד, התרוממות בפרט אחד - וכבר נפתחים לו שערי שמים.

זכה את כל בני דורו

ישנה גמרא מפרסמת במסכת ערובין (נד ע"ב) על תלמידו של רבי פרידא שנוקם ללמוד של ארבע מאות פעמים עד שהבין את מה שלמד. לכאורה מה כבר יכול לצאת מתלמיד כזה? לא חבל על הזמן להשקיע בו? לכאורה, הוא לא "בנוי" לתורה - שילך לעבד!

הגמרא מספרת שפעם אחת הוא התקשה להתרבו, ורבי פרידא נאלץ ללמד אותו ארבע מאות פעמים נוספות!

לכאורה, תלמיד כזה, שרואה שאין לו ברכה בלמוד, שאין לו סיעתא דשמיא בלמוד, והוא מתקשה ברכו ובהבנה - איך הוא לא מתאש? התשובה: התלמיד ידע שלא דורשים ממנו לכבש הרים וגבעות, דורשים ממנו, בסך הכל שורה אחת של גמרא!

בזכות זה שלא התאש, אלא המשיך ללמוד שורה, ועוד שורה, הוא זכה את כל בני דורו ברוח כפול ומכפל, כמו שמסימת הגמרא, ששכרו של רבי פרידא היה שנוסכו לו ארבע מאות שנות חיים וגם זכה הוא ובני דורו בחיי העולם הבא.

לעתים, לאנשים "פשוטים" נתנת הצלחה להשפיע ברכה על כל הדור. לא כתוב בגמרא שהקדוש ברוך הוא "פתח לו את

השכל". אדרבה, הקדוש ברוך הוא ראה שלמרות שהוא מתקשה בהבנה הוא ממשיך ללמד, מתוך דבקות ואהבת ה', ואינו נופל ברוחו ומתאש, וכיון שכך - בעולם הבא הוא יזכה לכבוד הגדול על כך שבזכותו נכנסו כל בני דורו לחיי עולם הבא! בעולם הזה אף אחד "לא ספר אותו", אף בעולם הבא, בעולם האמת, בעולם הנצח, שכרו יהיה גדול עד למאד!

בזכות "זיכר"

בין מלחמת העולם הראשונה לשנייה, חי יהודי שהמיר את דתו, הוא אשתו וילדיו. הוא הצליח בעסקיו, והממשלה הגרמנית החליטה למנות אותו לשר השכון, ואחר כך גם לשר החוץ.

דבר אחד ויחיד נשאר לו מיהדותו: הוא אהב מאד את הוריו, שנפטרו, והיה מקפיד על אמירת "זיכר" לעלוי נשמתם. הוא היה מגיע ביום כפור, בעצומו של היום הקדוש, במכוניתו, לבית הכנסת, בדיוק בזמן אמירת "זיכר", ובסיומה היה עוזב מיד את בית הכנסת ונוסע בחזרה לביתו.

ראשי הקהלה חשבו להעיר לו, לגער בו: "וכי מעלה אתה על דעתך, שבנסיעתך, בעצומו של היום הקדוש, אתה גורם להוריה נחת ועלוי נשמה?" היו שבקשו לומר לו: "אם כבר הגעת לבית הכנסת, השאר לתפלת המוסף! יש רשימה גדולה של 'על חטא' שמתאים לך מאד לומר אותה...". היו כאלו שסברו לגרש אותו מבית הכנסת. איך אינו מתבייש להכנס לבית הכנסת לאחר שהפנה אליו ערף?

אולם רב בית הכנסת, רבי יחיאל יעקב וינברג זצ"ל, בעל ה"שרידי אש", שהיה מגדולי דורו, הורה באופן ברור לא להעיר לו, אפלו לא מלה אחת! והסביר: "החוט היחיד שעוד מקשר בינו לבין הקדוש ברוך הוא הוא ה'זיכר'! אל לנו 'לנתק' את החוט הזה!"

סופו של אותו יהודי היה נורא: היו מהגרמנים שקצאו בו על היותו שר בממשלה, ולא התרשמו מכך שהמיר את דתו, ביחד עם אשתו וילדיו, ונרצחו אותו.

כעבר שנים, תלמידו של הרב וינברג ספר את הספור הזה בעיר מודיעין עילית, כשלקפת נעמד אחד מהשומעים והכריז: "אני נכדו של אותו יהודי".

הוא החל לספר: "לסבא שלי היו בן ובת. בנו התחמק, רחמנא ליצלו, עם גויה, וכל זרעו נאבד מכלל ישראל. אני בנה של בתו. אמן גם אני המירה את דתה - אבל, לפי ההלכה, אני יהודי!"

כשפרצה מלחמת העולם השנייה, הגרמנים ימח שמם, שבאמור, לא התרשמו מכך שסבי המיר את דתו, וגם לא מכך שהיה שר בממשלתם, תפשו את בתו, אמה שלי, והובילו אותה למשרפות.

דקות ספורות לפני מותה אמרה לי אמי: 'אני מבקשת ממך רק דבר אחד! אבא שלי הקפיד מאד לכבד את הוריו באמירת 'זיכר'. הוא לא ותר על כך אף פעם! אם תצא חי מן המלחמה הזאת - אנא! המשך את דרכו, והקפד לכבד אותנו, הוריה, באמירת 'זיכר'."

ואכן, מספר האיש, "בחסדי השם יתברך, נצלתי מן התפת, וזכרתי היטב את צואת אמי. למרות שהייתי רחוק משמירת תורה ומצוות, הייתי מקפיד להגיע לבית כנסת, ביום כפור, לאמירת 'זיכר'."

אלא שאני, בנגוד לסבי, החלטתי להשאר לתפלת מוסף. אהבתי לשמע את הנגונים, ומה שקרה הוא, שהמתפללים ספרו לי שבכל שבת יש נגונים דומים, והחלטתי להגיע גם בשבתות. מפעם לפעם התחזקתי, עד שתורתי בתשובה שלמה."

זכיתי, סים האיש את ספורו, "שהבן שלי, הוא אברהם לכל דבר", מצוה אחת, שקים יהודי כה רחוק, שמחלל את יום הכפורים, והמיר את דתו, מצות "כבוד הורים", ואמירת "זיכר" לעלוי נשמתם - הביאה לידי כך שיהיה לו בן אברהם, בן תורה!

כשרוצים להרים מקל ארה, לא צריך להרים את כל, מספיק להרים את קצהו, וכבר כל המקל מתרומם אל על. כל יהודי יכול "להרים" עולם מלא עם מצוה אחת, עם שעור תורה אחד, עם תפלה אחת. אף פעם לא נתן לשער מה תהיה התוצאה של מצוה אחת, אותה קים בדבקות ובעקשנות.

שונעמידה

שבת ברמה אחרת

גיליון

7

השיר שירומם את השבת שלך לפסגות חדשות

מושר בכיסופין ע"י הגאון הצדיק מגדולי בעלי התפילה שליט"א*

שלוחים רצים לכל העולם
בקשו רחמים על הגדול מכולם
רבינו הקדוש שכיב מרע
על כל גדלותו והשפעותיו אוי איזה נורא

בניגון
'השבת נועם'
הנשמות'

כל בניו מתקבצים אל מיטתו
בעצב רב לשמוע את צואתו
ומה אומר רבינו ברגעיו האחרונים
כל ערב שבת מיטתי הציעו והדליקו הנירונים²

*בקו 'מקדשי שביעי' 07960-77677 שלוחה 1.

החלק המודגש הוא החלק הגבוה בשיר.

[מיוחד לימי הספירה, ללא ליווי כלי נגינה]. השיר שלפניכם נתחבר ע"י אחד מחשובי הקוראים שליט"א ותוכנו בנוי על העלון שנתפרסם בחורף האחרון, בביאור התימה הגדולה לכאורה המבוארת בגמ' (כתובות קג.) והיא עזיבת רבינו הקדוש את נועם זיו השכינה שבגן עדן, לבוא לעולם הזה למשפחתו בכל ליל שבת קדש [ואף כבר קודם פטירתו הודיע את בניו והכינם לכך בצוואתו להכין ביתו כראוי בכל שבת]. והמחזור בזה - והסכימו בביאור זה גדולי ישראל, שאין ספק שהוא אמיתת הענין - שקדושת השי"ת הבאה בכל שבת ושבת לשירות עלינו בניו אהוביו היא מעין העולם הבא העתיד לבוא בגוף ונפש יחדיו, שהיא יותר גדולה לאין שיעור מזיו השכינה בעולם הנשמות שבגן עדן, וכמו שני"ת בדברי הרמב"ן בשער הגמול בארוכה, ולכך חפצו של רבי וכל הצדיקים שבמתיבתא דרביעא [כמבואר להדיא שם בגמ' שמשום הכי פסק מלבוא שלא להוציא עליהם לעז שלא באו לביתם כמוהו] לבוא להיות עמנו ליהנות מזיו השכינה העליון הזה השורה עלינו בכל ליל שבת קדש. ומזה נלמד גודל מעלתנו בשמירת קדושת השבת העליונה הזאת, שלכך חמורה היא מאוד בחיוב סקילה למחללה ורובי גזרות חז"ל על שמירתה, ועשיית הקידוש בכוונה נכונה, והסעודות כדת בדברי תורה ושירות ותשבחות כראוי, שע"ז אנו מתחברים לקדושה העליונה הזו וקונים את כל חלקיה לעולמים, כמבואר שם ברמב"ן מדברי חז"ל בכ"מ עיי"ש.

ניתן לשמוע את תוכן העלון בקו הנ"ל בשלוחה 2.

² כתובות שם.

יו"ל ע"י מכון ביהמ"ד "מקדשי שביעי" - מודיעין עילית

להארות והערות: 05-48438339 ניתן להשאיר הודעה

ערב שבת קדש רבי נפטר כבה נרו של עולם
שבת קדש מתעכבת³ עד שילוהו כולם
עד שאחרון היהודים יחזור לאשתו ולילדים
לכבוד התורה לא שקעה החמה

שבת קדש ניצבת משפחתו מסביב לשולחן
שבת קדש נכנס רבינו הקדוש למקומו שלו הוכן⁴
על היין מקדש כאילו דבר לא נתחדש⁵
ודבר זה צריך הבנה מרובה

מה רבי מחפש פה בזה העולם?
דבר זה תמוה ונעלם
הן מקומו הוא בעולם הבא
עם חבריו הצדיקים והבורא שמקבלם בחיבה

מדוע יורד רבינו אל ביתו
להוציא את הרבים בברכתו
הן יכול ליהנות מזיו השכינה
צריך לומר שפה בשבת הוא יותר נהנה

שבת קדש בורא עולם יורד לפה אל בניו⁶
שבת קדש חלק מעתיד לבא, לפניו
בצל כנפיו יחסיון בניך
לדעת את זה כל כך נחוץ

שבת קדש גם בביתי באה, הלום
שבת קדש למלאכים נאמר צאתכם לשלום
עם הבורא מלכינו הוא אבינו אהובינו – [פ"ב] אוהבינו
אפילו המלאכים נשארים בחוץ!⁷

³ ירושלמי כלאים פרק ט הלכה ג.

⁴ כתובות שם.

⁵ בגליון הש"ס שם מספר חסידים.

⁶ הוא מבואר במקומות הרבה בחז"ל שהשכינה שורה על ישראל בשבתות, והא לך לשון מהרח"ו (עץ הדעת טוב ויקהל): "בכל שבת בהויה גמורה שורה עליכם קדושתו יתברך" על"ל. ולזה אנו מסדרים בתינו כראוי בכל שבת ושבת, וזהו ענין היציאה לקראת המלך כפשוטו ממש היא השכינה הקד' (יערות דבש), וזהו שאנו אומרים: "אתקינו סעודתא דמלכא" דייקא, ומבואר בביאור הגר"א לתיקוני זוהר (פרק כד) כי כשהמלאכים המלווים את השכינה הבאה לביתו של אדם בליל שבת רואים שהוא מסודר כראוי לכבוד המלך, אומרים "מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים".

⁷ אור החיים כי תשא לא, יז, ד"ה ואומרו ביני וכו'.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 172 | פר' בהר תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מודנן ורבנן רבזנינו הגר"ד לנדז שליט"א והגר"ד פוברסקי שליט"א בדבריו מספר בהיכל ישיבת פונבז' במלאת י"ב חודש להסתלקות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק

הגאון רבי דניאל זולפסון ראש ישיבות נתיבות חכמה
והרב נוייבויט מרבני ישיבת נתיבות חכמה
במעונו של רבינו הגדול מרן הגאון רבי דב לנדז שליט"א

הגאון רבי ישראל לנדא ד"י היכל יצחק
אצל מרן פוסה"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א

מדרן פוסה"ד הגד"מ שטרנבוך שליט"א

בקצירת חיטים

בטהינת חיטים

בצאת השבת בשיבה

בסנדקאות לנינו

מדרן הגדמ"ש אדלשטיין שליט"א בביקור בת"ת שערי דעת רמות ירושלים

עצרת זכרון בבית דשככה"ג מודן רבינו גרשון זצוק"ל במסגרת החבורה הנמסרת שם מתורתו ולע"נ מידי ליל שישי ע"י נכדו חביבו הרח"ג רבי יחזקאל לוי שליט"א. נשאו דברים: מקורבו הגאון רבי יצחק שניידר שליט"א מרבני ישיבת בית מדרש עליון, ונכדו חביבו הרח"ג רבי בן ציון גרבוז שליט"א מראשי כולל בית השם

בדית לבן הרב ישראל מאיר ארנפרינד נכד המשגיח הגר"ד יפה זצוקל בהשתתפות גדולי ישראל הגרא"י קוק הגר"ש גלאי הגר"י שרייבד הגרב"צ אזרחי הגר"ש נוביק ועוד.. בסנדקאות כובר הסבא הגר"ד ארנפרינד משגיח דישיבת תפרה

בני חבורת המוסר בקהילת 'משובב נתיבות' בקרית ספר בועז' במעונו של רבנו מו"ר ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א

מודן עמוד ההודאה הגר"י זילברשטיין שליט"א ניום שכולו תורה, 'בר בי רב' שהתקיים בביתו"נ הגדול בעיר חולון

מעמוד כתיבת אותיות לס"ת בבית רבנו הגדול מודן גאון ישראל הגר"ד לנדא שליט"א ובבית רבנו מודן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א, שיוכנס לשיבת נר זרה עוצם לע"נ מייסד הישיבה מודן הגר"י מאיר זצוק"ל. בהשתתפות הגאון רבי יצחק זאב פיינשטיין ראש הישיבה, והגר"א קוזקין משגיח הישיבה

במלאת שנה לפטירת המשגיח דישיבת פורת יוסף הגרמי"ש שלנגר זצ"ל
מודן ראש הישיבה וחמוצצחה"ת הגר"א סלים שליט"א וראש ישיבת פורת יוסף חמוצצחה"ת הגר"ש בצלאל שליט"א בהספד למשגיח זצ"ל בהיכל ישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה. צילום יר

"ואם בגבורות שמונים שנה"

בשיבת אור ישראל שמוחו עם ראשי הישיבה הגאון הגדול ד' יגאל רוזן שליט"א לרגל הגיעו לגיל שמונים. בני הישיבה העניקו לרה"י כאות הוקרה שמונים סיומי מסכתות. במעמד השתתפו גם בוגרי הישיבה מהמחזור הראשון לפני ארבעים שנה שבהם ראשי ישיבות ומרביצי תורה שבאו אף הם להוקיר תורה לרה"י על מסירותו הרבה לתלמידים. רה"י הודה לבחורים ואף בירכם שיוכו לסיים את כל הש"ס ולהגדיל תורה ולהאדירה. צילום: ש.פ.ה.

מאות ילדי ת"ת 'דרך אמת' בעפולה במעמד קבלת פנים למרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א שהגיע למסע חיזוק מיוחד במוסדות התורה בעיר

ילדי החיידר 'באידיש' במבחן במעונו של מרן הגר"מ גריינמן

המוני בני ישיבת 'בית מדרש עליון' בראשות ראש הישיבה הגר"י אונגרישד שליט"א, תפילות רבים בחצות לילה במעונו של מרן החזו"א, לרפאות הגאון רבי ישראל [בן פוריה לאה] סוקל שליט"א מר"י הישיבה אשר זקוק לרחמי שמים מרובים

אצל מרדכי גדולי הדוד צוק"ל ושל"ט"א לרגל הוצאת הספר "שיעורי מהר"ם שיק" מכתי"ק זקינו הגאון רבי אשר לעמיל שווארץ זצ"ל תלמיד מרן המהר"ם שיק זי"ע.

A photograph showing three rabbis in a library setting. On the left, a rabbi with a beard and glasses, wearing a black hat and coat, looks on. In the center, a younger rabbi with a beard, wearing a blue jacket, is looking down at a book. On the right, an older rabbi with a long white beard, wearing a black hat and coat, is holding and pointing to a book. The book has a dark cover with a gold emblem. They are surrounded by bookshelves filled with books.

קובץ גליונות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

זמני קבלת קהל לילדי החלאקה בל"ג בעומר תשפ"ד

בני ברק

רבנו מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

בן זכאי 45 ק"ב

בשעה 13:15, מנחה בשעה 13:30

רבנו מרן ראש הישיבה הגר"מ צ ברגמן שליט"א

האדמו"ר מגור 28

ביום ל"ג בעומר מהשעה 12:30 עד השעה 1:30 בדיוק

רבנו מרן ראש הישיבה הגר"מ הירש שליט"א

בישיבה בשעה 13:15

ומיד אחרי מנחה בשעה 19:15

מרן הגר"מ גריינמן שליט"א

האדמו"ר מגור 35 בביתו אחרי מנחה גדולה

מרן הגר"ש שטיינמן ראש ישיבות אורחות התורה וחבר

מועגה"ת שליט"א

ורנר 5 - 12:00-13:15 14:00-15:00

מרן הגר"ח פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

רבי מאיר 3 - בשעה 9:30 בבוקר ובשעה 14:15 בצהריים

מרן הגה"צ הגר"ש גלאי שליט"א

רחוב אהרונוביץ 51 - בביתו בין השעות 15:00-15:30

מרן הפוסק הגר"א דינר שליט"א רב מרכז ב"ב

בין השעות 13:45 עד 14:30 בצהריים

בחדר הק"ק בבית מדרשו 'דברי שיר' רחוב זכריה 4 ב"ב ק"ב

מרן הגר"מ ש' אדלשטיין שליט"א

רח' יואל 16 ב"ב - ביום ראשון בשעה 14:00

מרן הגר"ע פריד שליט"א

דניאל 8 - בתיאום מראש בקו 073-3260800 שלוחה 0

ירושלים

מרן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א

קצנלבוגן 4 - בשעה 14:00

מרן הגר"י אזרחי שליט"א ראש ישיבת מיר

הרב סורוצקין 9 כניסה ג' בין השעות 16:00-17:00

מרן המשגיח הגר"ד סגל שליט"א

מנחה בשעה 13:15 אחרי מנחה רחוב גבעת משה 8

ניתן להתקשר ל050-4105200

מרן הגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון וחבר מועגה"ת

בביתו רח' דוד 16 בין השעות 8:30-9:00 בבוקר

מרן הגר"י אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת יד אהרן

בשעה 13:30 ע"י הישיבה רח' חזקיהו המלך 25 קטמון

לתיאום ובירורים נוספים ניתן להתקשר: 053-4168500

מרן המשגיח הגר"ב פינקל שליט"א

ביום ראשון מהשעה 12:00 עד 12:30 וכן אחר תפילת מנחה

בביתו רח' זונפלד 42 בית ישראל

הגאון רבי ישראל יצחק זילברמן שליט"א

מרא דאתרא נוה יעקב מרכז

קודם ההדלקה במוצש"ק בשעה 9:15 ברחבה ברחוב גולאק נוה

יעקב, ובביתו רח' ליבנה 4 בין השעות 13:45-14:45

מודיעין עילית

הגאון רבי חיים קלופט שליט"א ראש ישיבת קהילות יעקב

חת"ם סופר 4 - בין השעות 13:00-14:00

נתיבות

מרן הגר"א לוי שליט"א ראש ישיבת שכר שכיר וחבר מועגה"ת

שלום בוניץ 3 - מוצ"ש אחרי מעריב

וביום א' החל מהשעה 18:00

רחובות

מרן הגר"י קוק שליט"א ראש ישיבת מאור התלמוד וחבר

מועגה"ת

אחרי מנחה גדולה בישיבה

תפרח

מרן הגר"א פילץ שליט"א ראש ישיבת תפרח וחבר מועגה"ת

בשעה 14:00 בחדרו בישיבה

מוגש ע"י מערכת "קובץ גליונות"

מפאת קוצר הזמן לא הצלחנו לקבל את הזמנים אצל שאר גדולי ישראל

לקבלת הקובץ במייל מדי שבוע ניתן לשלוח בקשה לכתובת: k.gilyonot@gmail.com

רוצים להיות נציגי הפצה? צרו קשר בהקדם! 053-3145900